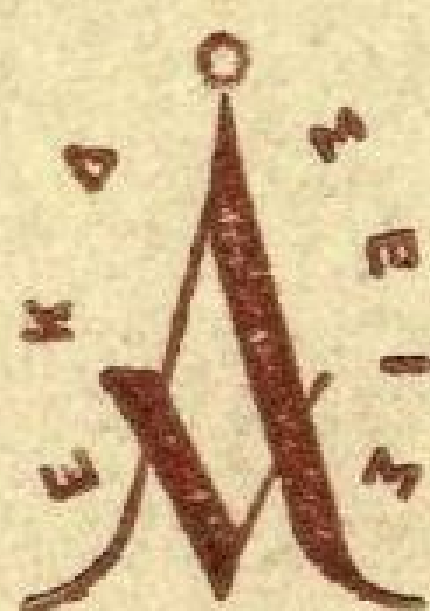

ΠΑΝ. Δ. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

Γενικού Διευθυντού Υπουργείου Εργασίας

ΤΑ ΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΗΣ
ΔΡΑΣΕΩΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ "ΑΛΦΑ" Ι. Μ. ΣΚΑΖΙΚΗ

ΑΡΧΕΙΑ
ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ

B2/1

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ (ΙΤΥΕ Δ.Ι.Κ.Ε.Τ.Ε.)

Α.Σ.Κ.Ι. έργο ελεγχόμ. 2009

ΑΡΧΕΙΑ
ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΑΡΧΕΙΑ
ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΑ ΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΗΣ
ΔΡΑΣΕΩΣ

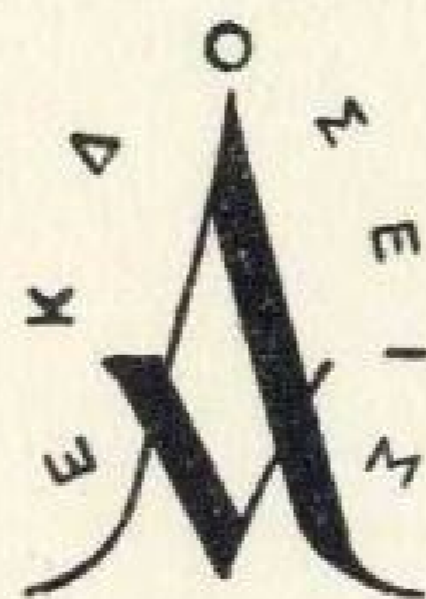
ΠΑΝ. Δ. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

Γενικοῦ Διευθυντοῦ Ἑργασίας

ΤΑ ΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΗΣ
ΔΡΑΣΕΩΣ

Ἡ ἐργασία δὲν εἶναι ἐμπόρευμα.

(Διακήρυξις Φιλαδελφείας - Ν. 399/1947)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ "ΑΛΦΑ" Ι. Μ. ΣΚΑΖΙΚΗ

ΑΡΧΕΙΑ
ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ

YOUNG, A. M. (1900-1980)

TA OPIA
THE
ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΗΣ
ΔΡΑΣΕΩΣ

ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ "ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ"

ΑΡΧΕΙΑ
ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΔΙΑΚΗΡΥΞΙΣ ΔΙΑΔΕΛΦΟΤΙΑΣ
ΝΟΜΟΣ

ΑΦΙΕΡΩΝΕΤΑΙ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΑΣ

ΝΟΜΙΚΟΥΣ ΜΑΣ

ΔΙΑΚΗΡΥΞΙΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ 1944
ΝΟΜΟΣ 399/1947

I

- α) Ἡ ἐργασία δὲν εἶναι ἐμπόρευμα·
β) Ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου καὶ τοῦ συνεταιρίζεσθαι εἶναι ἀπαραίτητος ὄρος σταθερᾶς προόδου·
γ) Ἡ πενία, ὅπουδήποτε καὶ ἂν ὑπάρχη, ἀποτελεῖ κίνδυνον διὰ τὴν εὐημερίαν πάντων·
δ) Ὁ ἀγὼν κατὰ τῆς ἀνάγκης δέον νὰ διεξάγεται μετ' ἀκάμπτου σθένους εἰς ἕκαστον ἔθνος καὶ διὰ συνεχοῦς συλλογικῆς διεθνοῦς προσπαθείας εἰς τὴν ὁποίαν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐργαζομένων καὶ τῶν ἐργοδοτῶν, συνεργαζόμενοι ἰσοτίμως μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν κυβερνήσεων, συμμετέχουν εἰς ἐλευθέρας συζητήσεις καὶ ἀποφάσεις δημοκρατικοῦ χαρακτῆρος πρὸς προαγωγὴν τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ.

II

- α) Πάντα τὰ ἀνθρώπινα ὄντα, ἀνεξαρτήτως φυλῆς, θρησκευματος ἢ γένους, ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιδιώκουν τὴν ὑλικὴν των πρόοδον καὶ τὴν πνευματικὴν των ἀνάπτυξιν ἐν ἐλευθερίᾳ καὶ ἀξιοπρεπείᾳ, ἐν οἰκονομικῇ ἀσφαλείᾳ καὶ μὲ ἴσας δυνατότητας ἐπιτυχίας·
β) Ἡ πραγματοποίησις τῶν συνθηκῶν δι' ὧν θὰ καταστῆ δυνατὴ ἡ ἐπίτευξις τοῦ ἀποτελέσματος τούτου δέον νὰ ἀποτελῇ τὸν κύριον σκοπὸν τῆς ἐθνικῆς καὶ διεθνοῦς πολιτικῆς·

.....

Αἱ μέλλουσαι γενεαὶ θὰ θεωρήσουν τὴν Διακήρυξιν ταύτην ὡς ἀξιοσημεῖωτον σταθμὸν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως...

Δύναται νὰ προσλάβῃ διὰ τοὺς λαοὺς σημασίαν ἀνάλογον πρὸς ἐκείνην τὴν ὁποίαν ἔχει διὰ τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας ἢ Διακήρυξις τῆς Ἀνεξαρτησίας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΦΡΑΝΚΛΙΝΟΣ ΡΟΥΣΒΕΛΤ

ΑΡΧΕΙΑ
ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τὸ κύριον μέρος τοῦ βιβλίου ἀποτελεῖται ἀπὸ μελέτην ἢ ὁποῖα ἐγράφη ὡς εἰσήγησις πρὸς τὸ Τμῆμα Συμβουλίου Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως τοῦ Ὑπουργείου Ἐργασίας, εἰς τὸ ὁποῖον ἔχει ἀνατεθῆ ἢ προστασία τῆς ἐλευθερίας τῆς δράσεως ὠρισμένων συνδικαλιστικῶν στελεχῶν.

Ἡ μεγάλη σημασία τῆς συνδικαλιστικῆς κινήσεως εἰς τὴν ἐποχὴν μας, ἐποχὴν, ὅπως ἐχαρακτηρίσθη, «κοινωνικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ», θὰ ἐδικαιολογοῦσε καὶ μόνη αὐτὴ τὴν δημοσίευσιν τῆς εἰσηγήσεως. Ἡ φύσις ὅμως τοῦ θέματος ἔφερεν εἰς τὰς βασικὰς ἀρχὰς τοῦ ἐργατικοῦ δικαίου. Τοῦτο εἶναι, οὔτως ἢ ἄλλως, μία ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρουσα καθημερινὴ πραγματικότης, τὴν ὁποίαν, «καὶ ἂν δὲν τὴν γνωρίζουν ὅλοι, ἐν τούτοις ὅλοι σήμερον πλέον τὴν ζοῦν». Αἱ βασικαὶ ἀρχαὶ τοῦ ἐργατικοῦ δικαίου, τὸ ὁποῖον δὲν διεμορφώθη μὲ προκαθορισμένον σχέδιον, ἐγέννησαν ἀνεκαθὲν προβλήματα λίαν ἀμφισβητούμενα μεταξὺ τῶν διαφόρων εἰδικῶν μελετητῶν. Κατὰ τὴν πρόσφατον ὅμως καὶ τὴν τρέχουσαν περίοδον παρουσιάζουν ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον δι' εὐρύτερον κύκλον.

Σήμερον βασικὰς ἀρχὰς τοῦ ἐργατικοῦ δικαίου διεθνῶς μὲν ἀνεγνωρισμένας, ἐπισήμως δὲ θεσπισθείσας ὡς ἐλληνικὸν ἐσωτερικὸν δίκαιον διὰ τοῦ ν. 399/1947 (183), ἔχομεν τὰς ἀρχὰς τὰς γενομένας δεκτὰς διὰ τῆς Διακηρύξεως τῆς Φιλαδελφείας τοῦ 1944. Δόγῳ καὶ τοῦ σχετικῶς μικροῦ ἔκτοτε χρονικοῦ διαστήματος αἱ ἀρχαὶ αὗται ἀκόμη δὲν ὑπεβλήθησαν εἰς συστηματικὴν ἐπεξεργασίαν ὅση εἶναι ἀναγ-

καία διὰ τὴν μελέτην τῶν νομικῶν συνεπειῶν των καὶ τὴν ἐφαρμογὴν των. Ἡ δημοσιευομένη εἰσήγησις ἀποτελεῖ δεῖγμα ἐπεξεργασίας θέματος τοῦ ἐργατικοῦ δικαίου κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ νεωστὶ ἐπισήμως θεσπισθεῖσαι ἀρχαὶ ἐθεωρήθησαν γενικῶς μὲν ὡς « πρωταρχικοὶ κανόνες » τοῦ ὅλου θετικοῦ ἐργατικοῦ δικαίου ἐκφράζοντες τὴν θεμελιώδη τοῦ ὅλου πολιτισμοῦ μας ἀνθρωπιστικὴν ἰδέαν, εἰδικώτερον δὲ τεχνικῶς ὡς νόμιμοι γενικαὶ ρῆτραι περιέχουσαι κρατικὴν ἐπιταγὴν πρὸς ἐφαρμογὴν των εἰς τὴν πρᾶξιν. Φρονῶ ὅθεν ὅτι ἡ ἐργασία αὐτὴ δύναται νὰ παρουσιάσῃ ἐνδιαφέρον δι' εὐρύτερον κύκλον μεταξὺ τῶν ἐπαγγελματιῶν νομικῶν μας, δικηγόρων καὶ δικαστικῶν.

Τούτους ἀκριβῶς ἔχων ὑπ' ὄψιν — σημειωτέον ὅτι καὶ ὁ πρόεδρος τοῦ Τμήματος διὰ τὸ ὅποῖον ἔγινεν ἡ εἰσήγησις εἶναι ἀρεοπαγίτης — ἐζήτησα εἰς τὸ δημοσιευόμενον πρῶτον τοῦτο μέρος τῆς ἐργασίας νὰ δώσω τὸ προβάδισμα εἰς τὴν δικαστηριακῶς καθιερωμένην θετικὴν, δογματικὴν ἐρμηνευτικὴν μέθοδον, χωρὶς συστηματικὴν οὐσιαστικὴν ἔρευναν ἀπὸ εὐρύτερας ἀπόψεως: κοινωνικῆς, πολιτικῆς καὶ γενικώτερον δημοσίας τάξεως. Τὸ θέμα ὅμως τῆς μελέτης, ἤτοι τὸ ζήτημα τῆς εὐθύνης δι' ἐκφρασιν γνώμης κατὰ τὴν διεξαγωγὴν ἀγώνων συνδικαλιστικῶν, δηλαδὴ ἀγώνων κατὰ τὴν φύσιν των ἀνθρωπιστικῶν (ν. 399/47), πολιτικῶν καὶ οἰκονομικῶν, οἱ ὅποιοι εἰς ἐλεύθερα κράτη ὄχι μόνον δὲν ἔχουν ὑπαχθῆ ἀλλὰ καὶ δὲν δύνανται νὰ ὑπαχθοῦν εἰς πλήρη νομικὴν δέσμευσιν, ἔχει ἀνάγκην οὐσιαστικῆς ἐρεύνης. Μία τοιαύτη ἔρευνα βαρύνεται ἀφ' ἑνὸς μὲ εἰδικὸν διὰ τὸ ἐργατικὸν δίκαιον μεθοδολογικὸν κεφάλαιον καὶ ἀφ' ἑτέρου μὲ τὸν ἐννοιολογικὸν προσδιορισμὸν διαφόρων ὄρων κοινῆς μὲν χρήσεως ἀλλὰ μὴ παρουσιαζόντων πολλὰς ἐλπίδας εὐκόλου

δι' αὐτῶν συνεννοήσεως. Πρόκειται περὶ ὄρων διὰ τοὺς ὁποίους συνήθως οἱ διάφοροι συζητηταὶ μεταχειρίζονται τὰς αὐτὰς λέξεις μὲ διάφορον ἕκαστος σημασίαν. Τοιοῦτοι ὄροι εἶναι: ἐργατικὸν κίνημα, συνδικαλισμός, κοινωνικὴ δμάς, κοινωνικὸς ἔλεγχος, ἐπαγγελματικοὶ ἀγῶνες, σοσιαλισμός, κομμουνισμός, κοινωνικὴ πρόοδος, προσωπικότης, δημοκρατία, ἐλευθερία, κλπ. Ἡ ἔρευνα αὕτη ἀποτελεῖ τὸ περιεχόμενον τοῦ δευτέρου μέρους τοῦ βιβλίου, τὸ ὁποῖον θὰ δημοσιευθῆ χωριστά.

Ἐπειδὴ ὁμως ἡ ἱστορία τῆς καταγωγῆς τῶν ἀρχῶν καὶ τῆς μεθόδου τοῦ ἐργατικοῦ δικαίου, παλαιὰ καὶ νεωτέρα, δύναται νὰ εἶναι χρήσιμος μὲν ἀμέσως διὰ τὴν νομικὴν ἐργασίαν ἐφαρμογῆς τῶν κειμένων νόμων, ἰδίως κατόπιν τῆς ἰσχύος τοῦ ν. 339/1947, νὰ ἐνδιαφέρη δὲ ἀκόμη εὐρύτερον κύκλον, πέραν τῶν εἰδικῶν ἐργατολόγων, εἶχον κρίνει ὅτι θὰ ἦτο σκόπιμος σύντομος ἔκθεσις ταύτης εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ κύριον θέμα. Μία τοιαύτη ὁμως ἔκθεσις, ὅσονδῆποτε σύντομος, ὑπερέβαινε τὰ πλαίσια ἑνὸς προλόγου. Εἶχον ἐτοίμην τὴν σχετικὴν ἔκθεσιν, ὅταν μοῦ ἐζητήθη ἀπὸ τοὺς ἐκδότας τοῦ Νεωτέρου Ἐγκυκλοπαιδικοῦ Λεξικοῦ τοῦ «Ἡλίου» νὰ γράψω τὸ ἄρθρον «Ἐργατικὸν Δίκαιον». Δόγω τῆς ἀσυγκρίτως μεγαλυτέρας ἀπὸ οἰονδήποτε βιβλίον κυκλοφορίας τοῦ Λεξικοῦ τούτου, ἐπροτίμησα νὰ συμπεριλάβω εἰς τὸ ἄρθρον Ἐργατικὸν Δίκαιον — τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη ἤδη (τόμος 8^{ος} τεῦχος 3^{ον} σελ. 176-189) — μέγα μέρος τῆς ὕλης ἀπὸ τὴν ἔκθεσιν αὐτήν. Τμήματα μόνον τινὰ σχετικὰ μὲ τὴν πρόσφατον καὶ σύγχρονον ἱστορίαν τῆς μεθόδου, τὰ ὁποῖα ὡς πολὺ εἰδικὰ δὲν εἶχον τὴν θέσιν των εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ λεξικοῦ, θὰ περιληφθῶν εἰς τὸ μεθοδολογικὸν κεφάλαιον τοῦ δευτέρου μέρους τῆς ἐργασίας ταύτης. Ἡ εὐρυτάτη κυ-

κλοφορία τοῦ λεξικοῦ τοῦ «Ἡλίου» εἰς τὸ ὅποιον παραπέμπω τὸν ἀναγνώστην — ἰδίως εἰς τὰ κεφάλαια: Δ', Ἡ ἑλληνικὴ ἀνθρωπιστικὴ παράδοσις καὶ ἡ Διακήρυξις τῆς Φιλαδελφείας, καί, Ε', Ἡ συστηματικὴ θεωρία τοῦ Ἑργατικοῦ Δικαίου καὶ αἱ ρίζαι αὐτῆς — καθιστᾷ περιττὴν νέαν ἐνταῦθα ἐπάνοδον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος.

Ἔχω τὴν γνώμην ὅτι τὰ περιεχόμενα τοῦ βιβλίου πρέπει νὰ παρουσιάζουν ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον διὰ τοὺς συναδέλφους ὅσοι ἐκ τούτων θέλουν εὐσυνειδήτως νὰ ἐπιδίδονται εἰς τὴν κοινωνικὴν πολιτικὴν μὲ ὁδηγὸν τὸν στοχασμόν. Ἄλλωστε διὰ τούτους κυρίως προσέθεσα καὶ τὸ Παράρτημα — εἶδος μικρᾶς ἐγκυκλοπαιδείας πρώτων ἰδεῶν κοινωνικῆς πολιτικῆς — μὲ ἀποσπάσματα ἀπὸ προηγουμένας διεσπαρμένας ὑπηρεσιακᾶς μου ἐργασίας. Αἱ περισσότεραι τούτων ἔχουν ἀντικείμενον διαφόρους περιπτώσεις ὑπηρεσιακᾶς μὲν ἀλλὰ ἐπὶ λίαν ἑτεροκλήτων θεμάτων — δεῖγμα τῶν ποικίλων εὐθυνῶν τοῦ θέλοντος νὰ ἐπιδοθῆ εἰς τὴν ἐπιστήμην ἀλλὰ καὶ τέχνην τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς — καὶ ἀναδημοσιεύονται διότι, ἐνῶ εἶναι χρήσιμοι, εἶναι ἤδη ἐξαιρετικὰ δυσεύρετοι καὶ γίνονται ἀκόμη περισσότερο ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν.

Τὸ κύριον μέρος τοῦ βιβλίου ἀποτελεῖ πρακτικὴν ἐπαλήθευσιν μακρᾶς, ἀρξαμένης ἀπὸ τὰ θρανία τοῦ Πανεπιστημίου, θεωρητικῆς προσπάθειας διὰ τὴν στοχαστικὴν καθοδήγησιν καθημερινῆς πρακτικῆς ὑπηρεσιακῆς ἀπασχολήσεως — ἄνευ ὑπηρεσιακῆς παραδόσεως — μὲ προβλήματα τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς καὶ τοῦ νομικοῦ κατασταλάγματος αὐτῆς: τοῦ ἐργατικοῦ δικαίου. Προῖόν τῆς μακροχρονίου αὐτῆς προσπάθειας, ἡ ὁποία σκοπὸν εἶχε νὰ εὕρῃ καὶ ἐκκαθαρίσῃ θέσεις ἀπέναντι βασικῶν κοινωνικῶν προβλημάτων καὶ νομικῶν ζητημάτων, ὡς σημεῖα διαχαράξεως σαφῶν κεντρικῶν

όδηγητριῶν γραμμῶν τῆς ὑπηρεσιακῆς πράξεως, ἦτο ἡ ἐπ' εὐκαιρία τῆς θεσπίσεως τῆς Δικονομίας τῶν Ἀσφαλιστικῶν Δικαστηρίων γενομένη ἐπίσημος τὸ 1939 Ἑλληνικὴ Διακήρυξις τῶν Ἀρχῶν τοῦ Ἑργατικοῦ Δικαίου (Φ. Ε. Κ. 511). Αὕτη κατὰ τὰ συμπεράσματα συνέπεσε νὰ εὐρεθῆ ὁμοία μὲ τὴν ἐπακολουθήσασαν μετὰ πενταετίαν Διεθνῆ Διακήρυξιν τῆς Φιλαδελφείας, ἣτις ἐνεσαρκώθη νομικῶς εἰς τὸν νόμον 399/1947 (Φ. Ε. Κ. 183). Τὴν σύμπτωσιν αὐτὴν ἐθεώρησα ὡς ἐπαλήθευσιν ὀρθοῦ προσανατολισμοῦ καὶ μεθόδου ἐργασίας κατὰ τὴν προσπάθειαν μιᾶς ὁλοκλήρου ζωῆς, δι' ἧς καὶ αἱ ἀναπτύξεις τῆς Διακηρύξεως τῶν Ἀρχῶν τοῦ Ἑργατικοῦ Δικαίου τοῦ 1939, ἡ ὁποία ἄλλωστε ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως ὡς ἐρμηνευτικὸν βοήθημα διὰ τοὺς ἐργατολόγους, ἐχρησιμοποιήθησαν συστηματικῶς κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ θέματός μας, ἣτις συνέπεσε μὲ τὴν συμπλήρωσιν τριάκοντα πέντε συναπτῶν ἐτῶν ἐργασίας εἰς τὴν κρατικὴν ὑπηρεσίαν κοινωνικῆς πολιτικῆς.

Διότι τῶν συμπτώσεων τούτων ἡ παροῦσα δημοσίευσίς ἀποτελεῖ καὶ ἐν εἶδος συνοπτικωτάτου ἀπολογισμοῦ τῆς εἰσφορᾶς τοῦ γράφοντος διὰ τὴν λογικὴν σύλληψιν καὶ ἐπεξεργασίαν τῶν κατ' ἐξοχὴν ρευστῶν καὶ δυναμικῶν θεμάτων τὰ ὁποῖα τὸν ἀπασχόλησαν κατὰ τὴν δημοσίαν ὑπηρεσιακὴν του ζωὴν. Ἡ ἀποψις δὲ αὕτη συμπληρώνει τὴν ἐξήγησιν τῆς προσθήκης τοῦ Παραρτήματος. Πιστεύω ὅπωςδῆποτε ὅτι δικαιολογεῖται μία γενικωτάτη καὶ σύντομος ἐπισκόπησις προεχουσῶν τινῶν χαρακτηριστικῶν γραμμῶν τοῦ διανυθέντος διαστήματος ἀπὸ ἐν σημεῖον τοῦ ὑπηρεσιακοῦ δρόμου τόσον δυσπρόσιτον ὅσον εἶναι ὁ δείκτης ἀποστάσεως τριάκοντα πέντε ἐτῶν ἀπὸ τὸ σημεῖον ἐκκινήσεώς μου εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τότε τοῦ Ταμείου Μεταλλευτῶν.

Ὅσοι ἐγνώρισαν τὴν εὐχαρίστησιν τὴν ὁποίαν δίδει ἡ ἐξ ἀπόπτου σύντομος ἐπισκόπησις διανυθέντος κοπιαστικοῦ, ἀνηφορικοῦ δρόμου ἀπὸ μερικὰ σημεῖα μὲ ἀνοικτὴν θέαν, ὅπως λ. χ. ἀπὸ μίαν καμπὴν τοῦ δρόμου ποὺ ἀνεβαίνει μὲ ἔλιγμους κυματιστούς, θὰ συγχωρήσουν τὴν ἀνάγκην κάποιας ἀναδρομικῆς ἐπισκοπῆσεως. Ἡ ἀνάγκη αὕτη ἀσφαλῶς ἔπαιξε ἀποφασιστικὸν ρόλον εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος.

Εἰς τὴν περίπτωσίν μας προστίθεται καὶ ἡ ἱκανοποίησις ἀπὸ τὴν σύγκρισιν τῆς Διακηρύξεως τῆς Φιλαδελφείας τοῦ 1944 καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Διακηρύξεως τοῦ 1939, καὶ τὴν γινομένην οὕτω διαπίστωσιν κάποιας — γενικωτέρας, πιστεύω, σημασίας — συνεισφορᾶς, ἀποτελέσματος μιᾶς πολὺ ἐνδιαφερούσης μὲν ἀλλὰ καὶ πολὺ μακρᾶς καὶ κοπιώδους προσπάθειας, ἣτις μάλιστα ἐθεωρήθη ἀδικαιολόγητος ματαιοπονία ἀπὸ πολλοὺς «ἔξυπνους καὶ δυναμικούς», ὅπως εἶναι ὁ σύγχρονος εὐφημισμὸς διὰ τοὺς ἀδιστάκτους ὅσον καὶ ἀνερματίστους ἠθικῶς καὶ μορφωτικῶς καπήλους τῶν ἀνωμαλιῶν. Καὶ ἡ ἱκανοποίησις αὕτη δὲν εἶναι μόνον τὸ καλύτερον ξεκούρασμα καὶ πηγὴ αἰσιοδοξίας καὶ νέου θάρρους διὰ τὴν συνέχισιν τοῦ ὠραίου ἀνηφορικοῦ δρόμου. Δύναται, νομίζω, νὰ χρησιμεύσῃ ὀλίγον καὶ ὡς δικαιολογητικὸν συνάμα τῆς ἐπιθυμίας ἀνακοινώσεως μερικῶν συμπτωματικῶν μὲν ἀλλὰ ζωηρῶν ἐντυπώσεων ἀπὸ τὸν διανυθέντα δρόμον, αἱ ὁποῖαι ἴσως δύνανται νὰ ὑποβάλλουν χρησίμους σκέψεις καὶ εἰς ἄλλους, ἐφ' ὅσον βεβαίως οὕτοι θὰ ἦσαν ἐπιρροεπεῖς πρὸς διάθεσιν τοῦ ἀπαιτουμένου, δυστυχῶς, πρὸς τοῦτο κόπον.

Ἡ τύχη ἠθέλησε νὰ ἔλθω εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τῆς ὑπηρεσιακῆς μου ζωῆς εἰς ἐπαφὴν μὲ ζωηρότατα ὑποβλητικὰς εἰκόνας μερικῶν ἀπὸ τὰς τραχυτέρας περιπτώσεις τῆς ἐργατικῆς

ζωῆς. Ἐγνώρισα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ταμείου Μεταλλευ-
τῶν τὰ θύματα τῶν ὑπογείων μεταλλευτικῶν ἐργασιῶν. Εἶναι
δὲ ἀκριβῶς αἱ πρῶται ζωηραὶ νεανικαὶ ἐντυπώσεις αἱ ὁποῖαι
μοῦ ἐγέννησαν τὰ πρῶτα ἀπλᾶ, ἀναγκαῖα ἄλλωστε ὑπηρε-
σιακῶς, ἐρωτήματα: περὶ τίνος πρόκειται; ποῦ βαδίζομεν;
πῶς θὰ φθάσωμεν; ποῦ εὕρισκόμεθα; δηλαδή ὅ,τι εἰς τὴν
ἐπίσημον γλῶσσαν λέγεται: προβλήματα φύσεως, σκοπῶν,
ὀργανώσεως μέσων, καὶ ἐλέγχου τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς.

Φοιτητῆς τότε, ὑπερήφανος διὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς σο-
φίας τῶν βιβλίων — ἢ νεότης εἶναι ὑπερβολικὴ —, κατέφυγα
πρὸς εὐκολίαν μου — ἢ νεότης εἶναι βιαστικὴ — ἀφ' ἑνὸς εἰς
ἔτοιμα «ἐπιστημονικὰ» συστήματα — ἢ νεότης θέλει νὰ εἶναι
ἐμβριθῆς — καὶ ἀφ' ἑτέρου, διὰ τὴν ὑπηρεσιακὴν προᾶξιν, εἰς
ἑτοίμους «παραδεδομένας καὶ νομολογημένας» ἀπαντήσεις
(ἰδὲ ὁμως κατωτέρω σελ. 166 καὶ 220 ἐν ἀρχῇ).

Σημαντικώτατον, ἴσως τὸ κρισιμώτερον, σημεῖον τοῦ
δρόμου ἔζησα εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὅταν κατὰ τὸ 1924, ζητῶν
νὰ ἐννοήσω τὰς θεωρητικὰς βάσεις συστημάτων τὰ ὁποῖα
ἦσαν ἔκτοτε πολὺ τῆς μόδας — διότι καὶ αἱ ιδέαι ἔχουν τὴν
μόδαν των — μεταξὺ τῶν «προοδευτικῶν» νέων καὶ τῆς ἐπο-
χῆς ἐκείνης, προσέκρουσα εἰς ἀκατανοήτους τινὰς σελίδας
τῆς «Ἐγκυκλοπαιδείας τῶν Φιλοσοφικῶν Ἐπιστημῶν» τοῦ
Χέγκελ. Τότε μοῦ ἐδόθη ἀπὸ σοφὸν ξένον φίλον τῆς πατρί-
δος μας ἢ ἐξήγησις (;) ὅτι διὰ τὰ μέρη αὐτὰ τοῦ ἔργου του
ὁ ἴδιος ὁ Χέγκελ εἶχε δώσει τὴν ἀπάντησιν: «ὅταν ἔγραφα
αὐτὰ τὰ ἐννοοῦσαμε δύο, ὁ Θεὸς καὶ ἐγώ· τώρα τὰ ἐννοεῖ
μόνον ὁ Θεός». Ἀλλὰ συγχρόνως ὁ σοφὸς φίλος ἀφοῦ μοῦ
ἀνέπτυξε τὰς βάσεις τοῦ πλήρους κατὰ τὰ λοιπὰ — πλὴν
θεμελιωδῶν τινων ἀνιάτων σημείων — συστήματος τοῦ Χέ-
γκελ, κατέληξε μὲ τὴν ζωηρὰν σύστασιν νὰ ἀφήσω τὴν τριαδι-

κὴν ματαιόπονον κίνησιν τῆς διαλεκτικῆς λογικῆς τοῦ Χέγκελ καὶ νὰ ζητήσω νὰ βοηθηθῶ ἀπὸ τὰ θεμέλια τῆς ἑλληνικῆς σκέψεως, κατὰ προτίμησιν μὲν ἀπὸ τὰ πρωτότυπα — ἐνόμιζεν ὅτι οἱ Ἕλληνες φοιτηταὶ γνωρίζομεν ἐπαρκῶς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν — ἀλλ' ἐν ἀνάγκῃ καὶ ἀπὸ «δεύτερο χέρι». Μοῦ εἶχε, ἐνθυμοῦμαι, συστήσει τὸν *Gomperz* καὶ τὸν *Boutroux*. Ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ Χέγκελ, ἔλεγε, ἦτο ἐπιβεβλημένη, διότι ἡ διαλεκτικὴ λογικὴ κατὰ τὴν γνησίαν μορφὴν τῆς καὶ ὄχι τὰ ἄσχετα μὲ τὴν οὐσίαν τῆς πρακτικὰ ὑποκατάστατα αὐτῆς — τὰ ὅποια εἶναι ἤκιστα μὲν συστήματα φιλοσοφίας, τὰ μέγιστα δὲ συστήματα πολιτικῆς στρατηγικῆς καὶ τακτικῆς — δὲν εἶναι λογικὴ, ἀλλὰ μεταφυσικὴ τοῦ γίνεσθαι, καὶ δὴ ἔχουσα ὡς πυρῆνα τὴν ἀρνησιν τῆς κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη καὶ τὴν διαυγῆ ἑλληνικὴν λογικὴν τοῦ «βεβαιοτάτης πασῶν» ἀρχῆς, τῆς ἀρχῆς τῆς ταυτότητος, ἡ ὅποια ὡς γνωστὸν ἐκφράζει τὸν νόμον ὅτι διὰ νὰ προχωρῆ ἀσφαλῶς ἡ νόησις πρέπει νὰ μὴ ἀλλάζουσι αἱ βάσεις αἱ ὅποια ἔγιναν δεκταί (τὸ *A* εἶναι *A*, ἢ κατὰ τὴν λαϊκὴν σοφίαν «τὸ σωστὸ εἶναι σωστό»). Εἶναι ἐπίσης γνωστὸν ὅτι ἡ ἀρχὴ αὐτὴ τῆς ταυτότητος μετὰ τῶν ἀμέσων πορισμάτων τῆς ἢ ἄλλων μορφῶν τῆς — δηλ. τῆς ἀρχῆς τῆς ἀντιφάσεως (τὸ *A* δὲν εἶναι μὴ *A*, ἢτοι μία κρίσις δὲν δύναται τὴν ἰδίαν στιγμὴν νὰ εἶναι καὶ νὰ μὴ εἶναι ὀρθῆ) καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀποκλεισμοῦ τοῦ τρίτου ἢ τοῦ μέσου (τὸ *A* εἶναι *B* ἢ μὴ *B*, ἢτοι δύο ἀντιφατικαὶ κρίσεις δὲν δύναται νὰ εἶναι συγχρόνως εἴτε καὶ αἱ δύο ὀρθαὶ εἴτε καὶ αἱ δύο ἐσφαλμέναι) —, ὅπως ἰσχυρίζονται πολλοί, ἀποτελοῦν τὴν οὐσίαν τοῦ λογικοῦ, εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ λογικόν. Πάντως εἶναι βέβαιον ὅτι χωρὶς τὸ βασικὸν αὐτὸ ἀξίωμα τῆς ἑλληνικῆς λογικῆς δὲν θὰ ὑπῆρχε διάκρισις μεταξὺ ἀληθείας καὶ ψεύδους ἐφ' ὅσον θὰ ἦτο δυνατόν νὰ βεβαιώνωμεν ἀλλὰ καὶ νὰ ἀρ-

νούμεθα συγχρόνως τὸ ἴδιον πράγμα. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ σοφίσματα συνίστανται εἰς λαθροχειρίας περὶ τὴν τήρησιν τῆς ἀρχῆς αὐτῆς καὶ συνήθως εἰς χρησιμοποίησιν τῶν αὐτῶν ὄρων μὲ διάφορον περιεχόμενον. Βεβαίωσις καὶ ἄρνησις καὶ συμβιβασμός, ἢ θέσις καὶ ἀντίθεσις καὶ σύνθεσις, ἢ δραῖσις καὶ ἀντίδρασις καὶ συμφιλίωσις δύνανται βεβαίως νὰ συμβοῦν, ἀλλὰ ὄχι ταυτοχρόνως καὶ ταυτοπροσώπως. Εἶναι δυνατὰ μόνον χωριστὰ καὶ διαδοχικά, κατόπιν ἐκλογῆς ἐκάστοτε μεταξὺ τῶν ἀντιφατικῶν λογικῶς στοιχείων. Ἀνεξαρτήτως ὅμως τῆς λογικῆς τῆς στερεότητος ἢ μεταφυσικῆ διαλεκτικῆ τοῦ Χέγκελ εἶχε τὴν πρακτικὴν συνέπειαν ὅτι ἐδίδαξε πολλοὺς νὰ μὴ δογματίζον ἀνεπιφυλάκτως ὑπὲρ μιᾶς μόνον ἀπόψεως καὶ νὰ προσέχουν τὰ ὑπὲρ καὶ τὰ κατὰ. Καὶ ὁ σοφὸς φίλος κατέληξεν ἐπικαλούμενος σειρὰν μεγάλων ὑποστηρικτῶν τῶν ἀπόψεών του: «Περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον σεῖς οἱ Ἕλληνες πρέπει νὰ ἀνατρέχετε μόνον εἰς τὰς δοκιμασμένας ἐπὶ αἰῶνας ἑλληνικὰς πηγὰς τῆς εὐρωπαϊκῆς σκέψεως καὶ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, καὶ νὰ ἔχετε ὑπ' ὄψιν σας πάντοτε τὴν διαπίστωσιν τοῦ Boutroux: "εἰς τὴν σύγχρονον κοινωνίαν αἱ ἰδέαι τοῦ Σωκράτους ζοῦν ζωηρότεραι ἀπὸ τὰς ἰδέας οἴουδήποτ' ἄλλου", καὶ τοὺς λόγους τοῦ Ρενὰν: "ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Σωκράτους καὶ ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀριστοτέλους ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ ἐπιστήμη ἔκαμαν τεραστίας προόδους· ἀλλὰ ὅλα ἔγιναν ἐπάνω εἰς τὰ θεμέλια τὰ ὅποια ἐκεῖνοι ἔθεσαν". Ἐπίσης δὲν πρέπει νὰ λησμονῆτε ποτὲ τὰς ὁδηγοὺς «ιδέας» καὶ τὴν «ἐντελεχειακὴν» ἐνότητα τῆς ἐσωτάτης φύσεως τῶν πραγμάτων, ἀπὸ τὴν ὁποίαν προῆλθεν ἡ νεωτέρα «λειτουργικὴ» ἀντίληψις τῆς ἐνιαίας ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς κοινωνίας, ἥτις ζωὴ θεωρεῖται λαμβάνουσα χώραν μὲ «ὀλοκλήρωσιν»

τῶν ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν στοιχείων — ὅπου ὀλοκλήρωσις» σημαίνει ἀλληλοδιείσδυσιν καὶ ἀχώριστον συνεργασίαν λειτουργιῶν.»

Τὸ γεγονὸς εἶναι ὅτι ἔπρεπε νὰ ταξιδεύσω εἰς τὸ ἐξωτερικὸν διὰ νὰ ἀνακαλύψω τὴν Ἑλλάδα.

Προσεπάθησα ἔκτοτε νὰ ἀκολουθήσω κατὰ τὸ δυνατὸν τὸ σοφὸν μάθημα. Ἡ πρακτικὴ του ὅμως ἐφαρμογὴ δὲν ἦτο καθόλου εὐκόλος. Μὲ ὑπομονητικὴν προσπάθειαν διεπίστωσα ὅτι μὲ τὴν γνησίως ἑλληνικὴν περιγραφικὴν ἐμπειρικὴν μέθοδον θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποφευχθῆ ἢ ὑποδούλωσις εἰς τὴν ξένην ἔτοιμον σοφίαν καὶ τὰ ἔτοιμα συστήματα τῶν βιβλίων καὶ νὰ ἐξασφαλίζονται νέαι καὶ χρήσιμοι παρατηρήσεις. Σημειωτέον ὅτι ἡ κοινὴ ἐμπειρία συνήθως περισσότερον μᾶς συγχίζει παρὰ μᾶς πληροφορεῖ. Μόνον ἡ μεθοδικὴ ἐμπειρία (ιδ. σελ. 171) δύναται νὰ δώσῃ γνώσεις μὲ κῦρος γενικώτερον ἀπὸ τὰς ἀτομικὰς περιπτώσεις. Πάντως ἐνωρὶς εἶχα πεισθῆ ὅτι τὸ καλύτερον μέσον μελέτης, ἰδίως τῶν ζωντανῶν κοινωνικῶν προβλημάτων, εἶναι ὄχι μόνον τὰ βιβλία ἀλλὰ κυρίως ἡ συστηματοποιουμένη ἄμεσος ἐμπειρία τῆς πραγματικότητος.

Ὅταν τὸ 1926 ἀνέλαβα τὰς ὑποχρεώσεις Τμηματάρχου Κοινωνικῆς Προνοίας, μὲ εὐθύνην προσυπογραφῆς, μόλις εἶχα ἀρχίσει μίαν νέαν προσπάθειαν — ἀκολουθῶν τὴν λογικὴν τῶν πραγμάτων καὶ τὴν «τελολογικὴν ἀλληλουχίαν τῶν κανόνων» — νὰ ἀποσαφηνίσω μὲ τὴν ἑλληνικὴν ἐμπειρικὴν περιγραφικὴν μέθοδον τὰς ἀπαντήσεις εἰς τὰ παλαιὰ ἐρωτήματα, χωρὶς συλλογὴν μόνον ἐτοίμων γνώσεων ἢ ὅποια, ἀποκλειστικῶς χρησιμοποιουμένη, καταντᾷ νὰ παράγῃ τοὺς «δυστυχεῖς ἀποχειροβιώτους τῆς ἐπιστήμης», τοὺς ἄλλως καὶ ἀποκληθέντας «ρακοσυλλέκτας τῆς ἐπιστήμης», τοὺς

καταπλήττοντας συνήθως μόνον τοὺς ἀνιδέους καὶ τοὺς ἀδιαφόρους μὲ τὰς ἀσώτους διακοσμήσεις διὰ παραπομπῶν.

Μὲ τὸν καιρόν, τὸν κόπον καὶ τὰς εὐθύναις εἶδα τὴν πλήρη ἔκτασιν καὶ τὴν μεγάλην ἀξίαν τῶν λόγων τοῦ Σίμωνος Νιούκομπ: «Τὸ αἴσθημα ἀσφαλείας, ὅτι ἓνας ὄρος εἶναι ὀρθὸς χωρὶς νὰ ἔχουν ἐξετασθῆ αἱ βάσεις του, εἶναι παραγωγικωτάτη πηγὴ ἐσφαλμένων πεποιθήσεων καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος παραμελεῖ τὴν συνήθειαν νὰ διερευνᾷ ἀναλυτικῶς ὅ,τι φαίνεται πρόδηλον, φέρει τὴν εὐθύνην ὅτι παραλείπει πράγματα τὰ ὁποῖα ἂν ἐξητάζοντο ἐπιμελῶς θὰ ἤλλαζαν τὸ συμπέρασμα.» Ἐμαθα ὅτι ὁ καλύτερος τρόπος νὰ ἀποκτήσῃ κανεὶς ἰδέας ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον σαφεῖς καὶ ἐπομένως στερεὰς εἶναι νὰ προσπαθῆσῃ νὰ φθάσῃ μὲ τὴν ἀνάλυσιν εἰς τὰς βάσεις, δηλαδή εἰς ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον ἀπλᾶς ἰδέας, καὶ ὅτι τὸ καλύτερον στήριγμα διὰ τὰς ἀπλᾶς ἰδέας δὲν εἶναι κυρίως τὰ βιβλία ἀλλὰ ἡ ζωηρὰ ἐμπειρικὴ εἰκὼν τῶν πραγμάτων, ἡ λήψις θέσεως ἀπέναντι αὐτῶν εἰλικρινῶς καὶ ἡ ἐπεξεργασία τῶν ἐξ αὐτῶν ἐντυπώσεων καὶ ἰδεῶν δι' ἐπαληθεύσεων ὅσον τὸ δυνατόν χωρὶς προκαταλήψεις καὶ ἐπιδιώξεις ξένας πρὸς τὴν ἀναζήτησιν τῆς ἀληθείας.

Ἐντὸς τοιοῦτου κλίματος κατεβάλλετο ἀγωνιώδης πολ-
λάκις προσπάθεια πρὸς τὸ ἰδανικὸν ὑπηρεσιακῆς ζωῆς κυ-
βερνωμένης μόνον ἀπὸ τιμίαν καὶ συνεπῆ λογικὴν, ἣτις ἀ-
πῆτει συνεχῶς ἀποσαφήνισιν ἰδεῶν περὶ τῶν πραγμάτων καὶ
τῶν καθ' ἕκαστον σκοπῶν καὶ ἣτις κατέληξεν εἰς τὴν σύνταξιν
τῆς Ἑλληνικῆς Διακηρύξεως τῶν Ἀρχῶν τοῦ Ἐργατικοῦ
Δικαίου. Συχνότατα μάλιστα, λόγῳ ἰδίως τῶν ἀνωμαλιῶν τῆς
δημοσίας μας ζωῆς (ιδ. σελ. 198), ἡ προσπάθεια ἐσυνεχίζετο
ἐν μέσῳ διοικητικῶν ἀγώνων πρὸς ἀδιστάκτους ἐπιτηδεῖους,

μὲ ἰκανότητα πλαγίων καὶ ἀθεμίτων μέσων, καὶ πρὸς ἀπρο-
όπτους τυχερούς, μὲ ἀνυποψίαν σκοπῶν καὶ ὑποχρεώσεων
τῆς ὑπηρεσίας καὶ ἔλλειψιν συνεποῦς ἠθικοῦ θάρρους.
Συγχρόνως κατεστάλαξε βαθμιαίως καὶ ἡ χρησιμοποίησις
μεθόδου ἢ ὁποῖα ἐκρίθη προάγουσα τὴν ὅσον τὸ δυνατὸν
μεγαλυτέραν προσέγγισιν, κατὰ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων,
πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ δίκαιον.

Δεῖγμα τοῦ ἀποκτηθέντος σὺν τῷ χρόνῳ τρόπου τοῦ σκέ-
πτεσθαι, ὁμοίου μὲν κατὰ τὰς ἀρχὰς καὶ τὴν μέθοδον πρὸς
τὸν τρόπον τῆς Ἑλληνικῆς Διακηρύξεως τοῦ 1939, ἐπικυ-
ρωθέντος δὲ οὐσιαστικῶς διὰ τοῦ ν. 399/1947, εἶναι αἱ σελί-
δες αἱ ὁποῖαι ἀκολουθοῦν. Σημειωτέον ὅτι διὰ τὴν περίπτω-
σιν διὰ τὴν ὁποῖαν ἐγράφησαν αὗται ἀπεδείχθησαν λυσιτε-
λεῖς (πρβλ. σελ. 222 καὶ ἐπ.). Ἐν τέλει ἐκρίθησαν ὡς ἀντα-
ποκρινόμεναι εἰς τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἀλήθειαν, παρὰ τὰς προ-
βληθείσας — συνήθεις ἄλλωστε καὶ ἀναποφεύκτους ἐν μέσῳ
ἀντιτιθεμένων συμφερόντων — ἀμφισβητήσεις, αἱ ὁποῖαι ἄλ-
λωστε ἔγιναν αἰτία τῆς κατωτέρω (κεφ. Α' - Δ') εἰσηγήσεως.

Ἀλλὰ ἡ πεῖρα ἀπέδειξεν ὅτι ἀπὸ τὰς ἀμφισβητήσεις καὶ
τοὺς ἀγῶνας τῶν συμφερόντων τοὺς ὁποίους ἀνέχεται τὸ
φιλελεύθερον κράτος — ὅπως εἰς τὴν περίπτωσιν ἢ ὁποῖα θὰ
μᾶς ἀπασχολήσῃ — καὶ ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων τὰ ὄργανα τῆς
κοινωνικῆς πολιτικῆς εἶναι ὑποχρεωμένα συνήθως νὰ δυσα-
ρεστοῦν ἀμφοτέρους τοὺς ἀνταγωνιζομένους, ἂν θέλουν νὰ
ἐξυπηρετοῦν τὸ κοινὸν καλόν, ὃ κίνδυνος δὲν εἶναι σοβα-
ρός. Δὲν ὑπάρχει κίνδυνος διὰ τὸ σύνολον, ἔστω καὶ ἂν οἱ ἀν-
τιμαχόμενοι γίνονται συχνὰ μὲν πρὸς ἀλλήλους ἐνίοτε δὲ καὶ
γενικώτερον ἐπιβλαβεῖς, καὶ ἔστω καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἀκολου-
θοῦν ὠργανωμένας ἀπὸ τὸν Νόμον διαδικασίας ἀλλ' ἐφαρ-
μόζουν πρωτογόνους μεθόδους κρίσεως τοῦ ἀγῶνος διὰ τῆς

ἐμπρόκτου ἀναμετρήσεως τῶν ἐκατέρωθεν δυνάμεων καὶ μέσων καὶ τῆς διεξαγωγῆς πραγματικῶν δυναμικῶν ἀγώνων.

Παρὰ τὰ μειονεκτήματα τῶν δυναμικῶν τούτων ἀγώνων, ὅπου παίζουν ρόλον παντοειδῆ στοιχεῖα (ἰδὲ σελ. 135), οὗτοι διεξάγονται πάντως ὑπὸ τοὺς περιορισμοὺς νόμων — ὅσονδήποτε ἀτελῶς ἐφαρμοζομένων — γινομένων ἀποδεκτῶν διὰ κοινῆς συγκαταθέσεως καὶ ἐντὸς δημοσίας τάξεως ἢ ὁποῖα κατ' ἀρχὴν καὶ ἀνεπιφυλάκτως καταδικάζει τὴν ἀνθαιρεσίαν καὶ σέβεται τὸν ὑπεύθυνόν ἀνθρωπισμὸν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῶν πολιτῶν. Ἦδη ἔχει ἀποδειχθῆ ἢ δυνατότης γνώσεως τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων καὶ προσδιορισμοῦ ἀνωτέρων σκοπῶν τῆς ἀνθρωπίνης δράσεως συμφώνως μὲ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ τὸ δυνατόν τῆς ἐπιβολῆς, κατὰ κοινὴν ἀποδοχὴν, τῶν σκοπῶν τούτων ἀπηλλαγμένων ἀπὸ τὰς ταλαντεύσεις ἀνθαιρέτων προσωπικῶν γνωμῶν. Οὕτω, ἀγνωρίζομένων κατ' ἀρχὴν τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ ἐλληνοχριστιανικοῦ ἀνθρωπισμοῦ, παρὰ τὰς ἀτελείας τῆς ἐφαρμογῆς, ὑπάρχουν πάντοτε αἱ καλύτεραι ἐλπίδες συνεχοῦς βελτιώσεως τῆς καταστάσεως. Ἐπισκόπησις τῶν τελευταίων ἐκατὸν πενήκοντα ἐτῶν καὶ παραβολὴ γενικῶς τοῦ τρόπου ζωῆς τότε καὶ τώρα πιστοποιοῦν πόσον εἶχε δίκαιον ὁ Κοντορσέ ὅταν ἐν μέσῳ τῆς θυέλλης καὶ τῶν ὑπερβασιῶν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ἤδη διωκόμενος, ἔγραφε: «Ἡ φύσις δὲν ἔθεσεν ὄριον εἰς τὰς ἐλπίδας μας, καὶ ἡ εἰκὼν μιᾶς ἀνθρωπότητος ἀπηλλαγμένης ἀπὸ τὰς ἀλύσεις της καὶ βαδιζούσης μὲ σταθερὸν βῆμα τὸν δρόμον τῆς ἀληθείας, τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς εὐτυχίας παρέχει εἰς τὸν φιλοσοφημένον νοῦν θέαμα ἱκανὸν νὰ τὸν παρηγορῇ διὰ τὰ λάθη, τὰς ἀδικίας καὶ τὰ ἐγκλήματα τὰ ὁποῖα ρυπαίνουν ἀκόμη καὶ βασανίζουν τὴν γῆν.»

Σοβαρώτατα ὁμως ἀπειλοῦνται εἰς τὰς ἡμέρας μας ἡ ἐλευθερία καὶ ὁ ἀνθρωπισμός, τὰ ὅποια προϋποθέτουν ἐλευθέραν ἀναζήτησιν καὶ ἐπιδίωξιν τῆς ἀληθείας, διότι ἀπειλοῦνται εἰς τὰς ρίζας των ἀπὸ ὑπόλους πλαστογραφῆσεις τῶν λέξεων καὶ τῶν ἐννοιῶν, μὲ σκοποὺς ἀνατροπικοὺς τοῦ ὄλου σημερινοῦ συστήματος ζωῆς. Καὶ οἱ σκοποὶ οὗτοι, εὐκαιρίας δοθείσης, ἐπιδιώκονται, ὡς δυστυχῶς ὄλοι γνωρίζομεν, καὶ «δυναμικῶς» ἐκτὸς παντὸς νόμου καὶ πάσης ἠθικῆς.

Καὶ εἰς ἄλλους μὲν, εἰδικῶς ταχθέντας, ἀνήκει ἡ φροντις διὰ τὴν ὑλικὴν ἀντιμετώπισιν τῶν δυναμικῶν λύσεων. Πάντες ὁμως, καὶ ἰδιαιτέρως οἱ τεταγμένοι διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν κοινωνικῶν σκοπῶν, δοθέντος ὅτι ἡ ἀληθῆς Δημοκρατία συνίσταται ἀκριβῶς εἰς τὴν κατανομὴν τῆς εὐθύνης διὰ τὰ κοινὰ εἰς ὄλους τοὺς πολίτας, ὀφείλομεν, ἕκαστος ἀπὸ τὴν θέσιν του, νὰ ἐκτελῇ τὸ χρέος του πρὸς τὸν ἐν κινδύνῳ ἑλληνικὸν ἀνθρωπισμόν, μόνον θεμέλιον πολιτισμένης ζωῆς. Καὶ εἶναι ἀνάγκη ἀντιδράσεως ὅταν εὕρισκόμεθα πρὸ μετημφισμένων, συνήθως, ἀλλὰ ἐπίσης καὶ πρὸ ἀνοικτῶν κηρυγμάτων ὅπου μὲ γυμνὸν κυνισμόν δείχνεται ἕως ποῦ δύναται νὰ ὀδηγήσῃ ἡ ἔλλειψις σεβασμοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ὅπως λ.χ. τὸ κήρυγμα ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ διατάσσεται πῶς νὰ σκέπτεται καὶ τί νὰ κἀνῃ, ὅτι ἡ ζήτησις τῆς ἀληθείας εἶναι ἀμάρτημα καὶ ἡ γνῶσις ἀπηγορευμένη, καὶ ὅτι ὁ ἠθικὸς ἀνθρωπισμὸς εἶναι γελοία πρόληψις. Μία οὐσιαστικὴ καὶ ἀποτελεσματικὴ ἀντίδρασις εἰς ταῦτα εἶναι ἡ συχνὴ προσφυγὴ καὶ τὸ ἀναβάπτισμα εἰς τὰς ἑλληνοχριστιανικὰς πηγὰς καὶ σημερινὰς ἀξίας τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ—αἱ ὅποια εἶναι συγχρόνως καὶ αἱ ρίζαι τῶν Ἀρχῶν τοῦ Ἐργατικοῦ Δικαίου—καὶ ἡ ἐπιδίωξις τῆς καθημερινῆς ἐφαρμογῆς των. Αὗται ἐχρησιμοποιήθησαν ἀκριβῶς ὡς ἀντίδρασις εἰς τάσεις ὀλοκληρω-

τικὰς κατὰ τὴν ἀναλυτικὴν σύνταξιν τῆς Ἑλληνικῆς Διακηρύξεως τῶν Ἀρχῶν τοῦ Ἐργατικοῦ Δικαίου τοῦ 1939 καὶ ἔδωσαν συμπεράσματα ἐπαληθευθέντα μὲν ἀπὸ τὴν Διακήρυξιν τῆς Φιλαδελφείας τοῦ 1944, ἀποτελοῦντα δὲ σήμερον ἐπιταγὴν τοῦ Νόμου 399/1947 τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους. Καὶ αἱ πηγαὶ αὗται εἶναι:

Ἡ πίστις πρὸς τὴν ὑπεύθυνον λογικὴν προσωπικότητα, ἢ ὁποία κινδυνεύει νὰ ἀχρηστευθῇ ἐντὸς τῆς φανατιζομένης μάξης, ποὺ καταπνίγει τὴν ψυχὴν, μὲ τὰ συστηματικῶς καλλιεργούμενα ἀπὸ ὠργανωμένην προπαγάνδαν ἰσχυρότατα πρωτόγονα ἔνστικτα, τὰς παραισθήσεις, τὰ πάθη καὶ τὰς ἀκρότητας·

ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν ἐλευθερίαν — ἐκ τοῦ σαφοῦς καθορισμοῦ τοῦ ἠθικοῦ καὶ λογικοῦ περιεχομένου τῆς ὁποίας ἐξαρτᾶται ἡ τύχη τοῦ πολιτισμοῦ — καὶ πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀναζήτησιν τὴν λίαν κοπιώδη ἐν παραβολῇ πρὸς τὴν ἀπραγοῦσαν δουλικότητα καὶ τὴν ἄκριτον ἀποδοχὴν ἐτοιμῶν ξένων δογμάτων· καὶ

ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴν ἠθικὴν ἀντίληψιν καὶ τὸ δίκαιον ὡς ἐκδήλωσιν τῆς ὑγιоῦς ζωτικότητος τοῦ συνετοῦ ἀνθρώπου, ἀντὶ τοῦ καλλιεργουμένου ἀπὸ τὴν ὀλοκληρωτικὴν προπαγάνδαν συσκοτισμοῦ τῆς διακρίσεως μεταξὺ καλοῦ καὶ κακοῦ καὶ τῆς ἀποδοχῆς ὅλων τῶν καταστάσεων τῆς ψυχῆς — ἀγάπης ἢ μίσους — ὡς ἴσων εἰς ἀξίαν.

Π. Δ. Μ.

Πάρις, Ἰούλιος 1950.

Αν πρὸς στιγμήν ἐγινόμην παντοδύναμος—εὐθύνη ἐξαιρετικῶς ἐπικίνδυνος—δὲν θὰ ἤλλαζα τίποτε ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν πραγμάτων. Δὲν θὰ καταργούσα οὔτε τὸν καπιταλισμόν, οὔτε τὸ ἐργατικὸν κίνημα, οὔτε τὰς ἀκαδημίας, οὔτε τοὺς στρατῶνας. Καί, ἂν τὰ καταργούσα, ἐντὸς ὀλίγου θὰ δημιουργούσαμε πάλιν κοινωνίαν «κατ' εἰκόνα» μας, δηλαδή κοινωνίαν ἀκριβῶς ὅπως εἶναι αὐτὴ τὴν ὁποίαν ἔχομεν. Θὰ ἠύξανα μόνον κατά τινος βαθμοὺς τὴν εὐφυΐαν, τὸ θάρρος καὶ τὴν καλωσύνην τῶν ἀνθρώπων. Ἡ πραγματικὴ ἐπανάστασις θὰ εἶχε γίνῃ. Τὰ ἀποτελέσματα ἀκολουθοῦν ἀναγκαίως τὰς αἰτίας. Ἀπειρία πραγμάτων τὰ ὁποῖα δὲν μᾶς ἐκπλήττουν καθόλου, τὰ ὁποῖα θεωροῦμεν θεμιτὰ καὶ ἀναγκαῖα, θὰ μᾶς ἐφαινοντο ἠλίθια καὶ τερατώδη. Ὁ ἀνταγωνισμὸς καὶ ὁ πόλεμος θὰ ἦσαν παράλογα δι' ἓν ὄν ἰκανὸν νὰ συλλάβῃ τὸ πολύπλοκον τῶν οἰκονομικῶν φαινομένων καὶ νὰ ἀνακαλύπτῃ τὸν συντονισμόν τῶν σχέσεων. Ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος εὐχαριστεῖται νὰ ταπεινώνη καὶ ὁ ὁποῖος ἀνέχεται τὰ τετριμμένα, ὁ ὁποῖος παρηγορεῖται διὰ τὸ κακὸν ποὺ ὑπέστη μὲ τὸ κακὸν ποὺ προξενεῖ, θὰ ἦτο πλέον μόνον ἓνα ἀνόητον καὶ κακοποιὸν ζῶον ἀνήκον εἰς τὴν προϊστορίαν. Ἐλευθερωμένος ἀπὸ τὴν βλακείαν, ἀπὸ τὴν ματαιοδοξίαν καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ κακὰ τῶν ὁποίων εἶναι αἷτιος, θὰ εἰσῆγεν εἰς τοὺς θεσμοὺς καὶ τὰ ἦθη τὰς νέας ἀρετὰς τῆς μεταμορφωμένης φύσεώς του.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΟΙΚΗΣΙΝ ΤΗΣ ΚΟΙΝ. ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΣ

ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΩΝ ΣΤΕΛΕΧΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΕΙΜΕΝΗΝ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΝ

ΑΝΤΙ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ

1. Ἀπόλυσις μελῶν τῆς Διοικήσεως Ὁργανισμοῦ Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως. — 2. Προσφυγὴ καὶ ἀπόψεις τῶν ἀπολυθέντων. — 3. Ἀπόψεις ἐργοδότη. — 4. Ἡ ποινικὴ ἀπόφασις. — 5. Ζητήματα.

1.

Οἱ ὑπάλληλοι τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, Κ. Α. καὶ Θ. Θ., ἦσαν μέλη τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συλλόγου τῶν Ὑπαλλήλων τῆς Τραπεζῆς. Ὁ πρῶτος ἀνέλαβε τὴν θέσιν Προέδρου, καὶ ὁ ἄλλος τὴν θέσιν Ἀντιπροέδρου. Ὑπὸ τὴν ιδιότητα μελῶν τῆς διοικήσεως τοῦ σωματείου ἔκαμαν διὰ τῶν ἐφημερίδων δυσμενῆ κατὰ τοῦ ἐργοδότη των κριτικὴν. Ἡ Διοίκησις τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τοὺς ἐμήνυσεν ἐπὶ συκοφαντικῇ δυσφημῆσει διὰ τοῦ τύπου. Τὸ ἐν Ἀθήναις Πενταμελὲς Ἐφετεῖον κατεδίκασεν αὐτοὺς τὴν 25^{ην} Ἰουλίου 1949 δι' ἀπλῆν δυσφήμησιν. Καὶ οἱ δύο ἦσαν ἠσφαλισμένοι εἰς τὸ Ταμεῖον Συντάξεων τοῦ Προσωπικοῦ τῶν Τραπεζῶν Ἐθνικῆς, Κτηματικῆς καὶ Ἑλλάδος, καὶ ἀπὸ τετραετίας μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ταμείου τούτου, ὡς ἐκπρόσωποι τῶν ἠσφαλισμένων.

Τὴν 26^{ην} Ἰουλίου 1949 οὗτοι ἐκλήθησαν ὑπὸ τῆς Ἐ-

θνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος εἰς ἀπολογία ἀπολογία « δι' ἐπιδειχθεῖσαν παρ' αὐτῶν ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν ιδιότητα τοῦ ὑπαλλήλου τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος διαγωγὴν, καθ' ὅσον... διὰ ἀνακοινώσεων των, ὡς καὶ διὰ δημοσιευμάτων ἐν τῷ ἡμερησίῳ τύπῳ... παρέστησαν τὴν Διοίκησιν τῆς Τραπεζῆς ὡς εὐνοοῦσαν τοὺς προδότας τῆς Πατρίδος, ὑποθάλλουσιν διαφοροτρόπως τούτους καὶ τὴν κατὰ τῆς Πατρίδος ἀνταρσίαν καὶ καταπροδίδουσιν τὸν μαχόμενον στρατὸν καὶ τὸ Ἔθνος, τῶν πρωτοφανῶν καὶ ἀπιστεῦτων δι' ὑπαλλήλους τῆς Τραπεζῆς πράξεων των τούτων καὶ δικαστικῶς κολασθεισῶν διὰ τῆς ἀπὸ 25 Ἰουλίου ἐ.ἔ. ἀποφάσεως τοῦ Πενταμελοῦς Ἐφετείου Ἀθηνῶν ».

Εἰς τὴν κλήσιν αὐτὴν ἑκάτερος τῶν ἐν λόγῳ ὑπαλλήλων ἀπήντησεν ὅτι « μένει μὲ ἡσυχον τὴν συνείδησιν ὅτι πᾶν ὅ,τι ἔπραξε τὸ ἔπραξε ἐν τῇ ἀδιασείστῳ πεποιθήσει ὅτι ἐξεπλήρωσε τὸ καθῆκον του ὡς Ἕλληνα ἐκπρόσωπος τῶν Ὑπαλλήλων τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος ».

Αὐθημερὸν ἐξεδόθησαν ταυτόσημοι ἀποφάσεις τῆς Διοικήσεως τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος δι' ἑκάτερον τούτων ὡς ἐξῆς: « Συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 16 τοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς Ὑπηρεσίας καὶ τῇ ἠτιολογημένῃ ἀποφάσει τῆς ἐπὶ τῶν παραπτωμάτων τοῦ Προσωπικοῦ Ἐπιτροπῆς ἦτις... ἀπεφάνθη ὅτι ἐπεδείξατε διαγωγὴν ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν ιδιότητα τοῦ ὑπαλλήλου τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, ἐπιβάλλομεν ὑμῖν τὴν ποινὴν τῆς ὀριστικῆς ἀπὸ τῆς ὑπηρεσίας τῆς Τραπεζῆς ἀπολύσεως ἀπὸ σήμερον. »

2.

Οἱ οὕτως, μετὰ τὴν καταδίκην ἐπὶ δυσφημῆσει, ἀπολυθέντες τῆς ὑπηρεσίας τῆς Τραπεζῆς προσέφυγον βάσει τοῦ ἄρ-

θρου 9 του Α.Ν. 694/1937 (196)(¹)* εἰς τὸ κατὰ τὸ ἄρθρον 61 παρ. 1 τοῦ Ν. 6298/1934 Τμήμα τοῦ Συμβουλίου Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως, προβάλλοντες τοὺς ἐξῆς ἰσχυρισμούς:

« Ἡ ἀπόλυσίς των εἶναι ἄκυρος, καθ' ὅσον ἐγένετο πρὸς ἐπιβολὴν ποινῆς δι' ἀδίκημα διαπραχθὲν κατὰ τὴν διάρκειαν συνδικαλιστικοῦ ἀγῶνος καὶ ὑπὸ τὴν ἰδιότητά των ὡς μελῶν τῆς Διοικ. Ἐπιτροπῆς τοῦ Συλλόγου τῶν Ὑπαλλήλων τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ δὴ ἀπὸ κοινοῦ καὶ ἐκ συμφώνου μετὰ τῶν ἄλλων μελῶν τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συλλόγου οὐχὶ δὲ ἀτομικῶς παρ' ἐκάστου καὶ οὐχὶ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας.

Τὸ παράπτωμα εἰς ὃ ὑπέπεσαν δὲν εἶναι σοβαρὸν οὐδὲ ἐγένετο κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας των καὶ δὲν εἶναι ἱκανὸν ὅπως δικαιολογήσῃ ἀπόλυσιν... »

Διὰ τῶν ἐνώπιον τοῦ Τμήματος ἀναπτύξεων οἱ προσφεύγοντες ἐνεφάνησαν ἀμφότεροι μὲν ταυτότητα ἱστορικῆς καὶ νομικῆς αἰτίας ἕκαστος δὲ τούτων ὅμοια αἰτήματα στηριζόμενα εἰς τὰς κάτωθι ἀπόψεις:

« Τὴν εἰς βάρος τῶν μελῶν τῆς Διοικ. Ἐπιτροπῆς τοῦ Συλλόγου τῶν Ὑπαλλήλων τῆς Ε. Τ. Ε. ποινικὴν ἀπόφασιν ὁ κ. Διοικητῆς τῆς Τραπεζῆς ἐξεμεταλλεύθη καὶ ἐκμεταλλεύεται κατὰ τὸν σκληρότερον δι' αὐτοὺς τρόπον...

Τὸ ἀδίκημα διεπράχθη ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν καθηκόντων ὡς μελῶν τῆς Διοικήσεως τοῦ Σωματείου, τεταγμένων διὰ τὴν προστασίαν καὶ προαγωγὴν τῶν οἰκονομικῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν συμφερόντων τῶν ὑπαλλήλων τῆς Ε. Τ. Ε. ἅτινα συνδέονται στενῶς μὲ τὴν πολιτικὴν τοῦ ἰδρύματος καὶ

* Οἱ ἀριθμοὶ ἐντὸς παρενθέσεων παραπέμπουν εἰς σημειώσεις αἱ ὁποῖαι προσαρτῶνται εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου.

τὰ ἠθικὰ καὶ οἰκονομικὰ συμφέροντα αὐτοῦ. Ὑπὲρ τὰ ἐπαγγελματικὰ καὶ οἰκονομικὰ συμφέροντα τῶν ἐργαζομένων ἰδίως ὑπὸ τὰς σημερινὰς ἐθνικὰς συνθήκας ἴσταται τὸ συμφέρον τῆς Πατρίδος, ἀρρήκτως ἄλλως τε συνδεδεμένον πρὸς ἐκεῖνα. Ὁ συνδικαλισμὸς δικαιούται νὰ λαμβάνῃ θέσιν ἔναντι τῶν κοινωνικῶν καὶ ἐθνικῶν θεμάτων ἀφ' ἑνὸς διότι σήμερον εἰς τὰ δημοκρατικὰ πολιτεύματα ἀποτελεῖ σπουδαιότατον ὠργανωμένον κοινωνικὸν παράγοντα καὶ ἀφ' ἑτέρου διότι τὰ μέλη του (οἱ ἐργαζόμενοι) εἶναι τὸ ὑλικὸν τὸ ὁποῖον ἐπιδιώκει νὰ προσηλυτίσῃ ὁ κομμουνισμὸς, καὶ ἂν οἱ συνδικαλισμένοι ἐργάται καὶ ὑπάλληλοι ἐξέλθουν εἰς τὸ προσκήνιον τῶν ἐθνικῶν ἀγώνων, τότε ἀσφαλῶς ὁ κομμουνισμὸς θὰ ἔχη ἠττηθῆ.

Προσβάλλεται καὶ καταπνίγεται ἡ συνταγματικῶς προστατευομένη ἐλευθερία τοῦ συνεταιρίζεσθαι ἂν ὁ ἐργοδότης ἀπειλῇ δι' ἀπολύσεως τὸ συνδικαλιστικὸν ὄργανον (ὑπάλληλόν του) τὸ ὁποῖον θὰ τοῦ ἐγίνετο ὑπερβαλλόντως ἐνοχλητικόν...

Κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπαγγελματικῶν ἀγώνων οὐδὲν φυσικώτερον ἀπὸ τοῦ νὰ ἔρχεται τὸ σωματεῖον διὰ τῶν ὀργάνων του εἰς προστριβὰς πρὸς τὸν ἐργοδότην. Ἐὰν δὲ ὁ συνδικαλιστικὸς ἀγὼν ἐκτραχυνθῆ (ὅπερ συμβαίνει πάντοτε σχεδὸν ἐν περιπτώσει παρατεινομένης ἀπεργίας), καὶ ὕβρεις εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκτοξευθοῦν καί, ἔτι χειρότερον, ἀδικήματα νὰ διαπραχθοῦν. Βεβαίως ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν ἀργεῖ ὁ ποινικὸς νόμος...

Τὸ δίκαιον ἐργασίας εἶναι συνυφασμένον μὲ τὸ δίκαιον τῆς προσωπικότητος καὶ ἡ λύσις τῆς ἐργασιακῆς συμβάσεως δὲν ἀπόκειται εἰς τὴν ἀναίτιον πρωτοβουλίαν ἢ ἰδιοτροπίαν τοῦ ἐργοδότη.

Ἡ ἀπόφασις τοῦ Τμήματος θὰ προπαρασκευάσῃ νομολογιακῶς τὴν ρύθμισιν τοῦ θέματος: Δικαιοῦται ὁ συνδικαλισμὸς νὰ λαμβάνῃ θέσιν ἔναντι τῶν κοινωνικῶν καὶ τῶν ἔθνικῶν ζητημάτων ἢ δέον νὰ περιορίζηται εἰς τὰς στενὰς ἐπαγγελματικὰς διεκδικήσεις; »

3.

Εἰς ταῦτα ἡ ἀπολύσασα ἐργοδοτία ἀπήντησεν ὅτι τὸ αἶτημα τῶν προσφευγόντων εἶναι ἀόριστον. Αἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Τμήματος τοῦ ΣΚΑ συμπίπτουν ἐπὶ δύο θεμάτων: α) Τοῦ τῆς παρ. 1 τοῦ ἄρθρ. 9 τοῦ Ν. 694/37 (1) καὶ β) τοῦ τῆς παρ. 4 τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου καὶ νόμου. Διὰ τῆς προσφυγῆς φέρεται ὑπὸ τὴν κρίσιν τοῦ Τμήματος, ὡς μόνον θέμα ἐὰν οἱ προσφεύγοντες ἀπελύθησαν πράγματι οὐχὶ λόγῳ σοβαρῶν παραπτωμάτων κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας των ἱκανῶν ὅπως δικαιολογήσουν τὴν γενομένην ἀπόλυσιν. Τὸ θέμα τοῦτο, κατὰ τὴν γνώμην τῆς Ε.Τ.Ε., εἶναι διάφορον τοῦ θέματος τῆς παρ. 1 τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου, ἣτις προνοεῖ περὶ τῆς συνεχίσεως τῆς ιδιότητος τῶν ἀπολυθέντων ὡς μελῶν Διοικητικῶν Συμβουλίων Ἀσφαλιστικῶν Ὁργανισμῶν τοῦ προσωπικοῦ τῆς ἐπιχειρήσεως ἐξ ἧς ἀπελύθησαν ὅταν ἡ ἀπόλυσις ἐγένετο ἄνευ ἱκανῶς ἀποχρῶντος λόγου. Καὶ περὶ τοῦ θέματος τούτου (τῆς παρ. 1) δὲν ὑπάρχει αἶτημα πρὸς κρίσιν...

Οἱ προσφεύγοντες ἐξελέγησαν κατὰ τὸ ἔτος 1945 μέλη τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συλλόγου τῶν Ὑπαλλήλων τῆς Ε.Τ.Ε. καὶ δὴ ὁ Κ. Α. ὡς Πρόεδρος καὶ ὁ Θ. Θ. ὡς Ἀντιπρόεδρος. Διεδέχθησαν τὴν πρώτην μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν Διοίκησιν τοῦ Συλλόγου, τὴν ὁποίαν μὲ μεγάλην πλειοψηφίαν καὶ ὑπὸ τὴν βοήν καὶ τὰς πιέσεις τοῦ Ε.Α.Μ.

ἐξέλεξαν οἱ ὑπάλληλοι τῆς Ε.Τ.Ε. πρὸ τοῦ Δεκεμβριανοῦ κινήματος.

Ἐπολιτεύθησαν « ἔξω ὠρισμένων παραδόσεων » ὑπὸ τὰς ὁποίας εἶχον διαπαιδαγωγηθῆ γενεαὶ ὑπαλλήλων τοῦ ἱστορικοῦ τούτου ἰδρύματος. Αἱ ὕβρεις, αἱ ἀπειλαί, ἀπεργίαι ἀδικαιολόγητοι καὶ ἀπειλαὶ κηρύξεως τούτων ἦσαν συνθήματα τὰ ὁποῖα ἐκράτουν τὸ ἴδρυμα εἰς συνεχῆ ἀνησυχίαν ἂν μὴ ἀναρχίαν...

Τὸ εἶδος τῶν ἀποδοθεισῶν εἰς τὴν Διοίκησιν τῆς Τραπεζῆς κατηγοριῶν καὶ τὸ ὅλως ἀσύστατον τούτων ἢ ἄλλως τὸ ἄκρως δεδικαιολογημένον ἐνίων ἐξ αὐτῶν καταφαίνεται ἐκ τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως, ἣτις κρίνει ταύτας ὡς γινομένας ἐπὶ σκοπῷ δυσφημήσεως.

Ὁ σκοπὸς δυσφημήσεως, καὶ μάλιστα ἐπὶ ἐπιπέδου οὐχὶ συναλλακτικοῦ ἀλλὰ ἐθνικοῦ, ἀποκαλύπτει ἀνάξιον ὑπάλληλον ἔναντι τοῦ ἐργοδότη του μέχρι σημείου πλήρους ἀδυναμίας νὰ συνεχισθῆ ἢ μεταξὺ τούτων σχέσις ἐργασίας...

Μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ καλύμματος τοῦ ἐθνικισμοῦ ἀπὸ τὰς ἀτιμωτικὰς πράξεις τῶν προσφευγόντων καταπίπτει καὶ τὸ προβληθὲν ὑπ' αὐτῶν ἔνδυμα τοῦ συνδικαλισμοῦ. Ὁ σύλλογος τῶν ὑπαλλήλων τῆς Ε.Τ.Ε. ὡς ἐπαγγελματικὸν σωματεῖον ἔχει μόνην ἀρμοδιότητα κατὰ νόμον τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ἐπαγγελματικῶν συμφερόντων τῶν μελῶν του...

Λόγῳ τοῦ δεδικασμένου πρέπει νὰ γίνουν δεκτὰ ὡς ἀναληθῆ τὰ ὑπὸ τῶν προσφευγόντων καὶ καταδικασθέντων καταγγεληθέντα εἰς τὴν ἐλληνικὴν κοινωνίαν καὶ τὸν μαχόμενον στρατόν. Ἡ Ἐπιτροπὴ θὰ ἀποφασίσῃ ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν ἀποδεδειγμένων πλέον κατηγοριῶν ἐὰν δικαιολογημένως ἢ μὴ ἀπελύθησαν οἱ οὕτω δράσαντες ὑπάλληλοι...

Οἱ προσφεύγοντες, κατὰ τὴν γνώμην τῆς Ἐθνικῆς Τρα-

πέζης στηριζομένην εἰς τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν τοῦ Πενταμελοῦς Ἐφετείου, ἀπελύθησαν λόγῳ σοβαρῶν παραπτωμάτων κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας των. Ἡ σοβαρότης τοῦ παραπτώματος ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως. Ἡ δικαιολόγησις τῆς ἀπολύσεως θὰ γίνῃ συμφώνως μὲ τὴν σύμβασιν ἐργασίας...

Τὸ δημοκρατικὸν πνεῦμα τῆς ἐποχῆς μας ἐπιβάλλει ἀποπομπὴν τῶν ἀποδοκιμασθέντων ὑπὸ τῶν ἐκπροσωπούμενων. Ἡ πειθαρχία ἀπαιτεῖ νὰ μὴ τύχουν εὐεργετημάτων ὑπάλληλοι δυσφημήσαντες καὶ ὑβρίσαντες, διότι ἡ ἔννοια τοῦ νόμου, λέγοντος: «ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς ὑπηρεσίας», ἀφορᾷ προφανῶς τὴν ἐντὸς τοῦ κύκλου τῶν ὑπηρεσιακῶν καὶ ὑπαλληλικῶν καθηκόντων καὶ ὑποχρεώσεων δρᾶσιν τοῦ ὑπαλλήλου. Ἡ δρᾶσις τῶν ἐκπροσώπων τοῦ σωματείου δὲν παύει νὰ εἶναι ὑπαλληλική, ὑποκειμένη εἰς τοὺς κανόνας τῆς ὑπηρεσιακῆς τάξεως, ἀφοῦ καὶ ἡ ιδιότης των ὡς ἐκπροσώπων τοῦ σωματείου πηγὴν ἔχει τὴν ὑπαλληλικὴν ιδιότητα...

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἔχει ἔναντι τῆς κοινωνίας ὑποχρέωσιν νὰ κατασιγᾷ θορύβους οἵτινες τὴν ἀναταράσσουν. Τὸ Τμήμα πρέπει νὰ ἀναλογισθῇ τὰς εὐθύνας ἐκ τῆς ἀναταραχῆς ἣτις ἤθελε δημιουργηθῆ ἕξ εὐνοϊκῆς διὰ τοὺς προσφεύγοντας ἀποφάσεως καὶ τοῦ κακοῦ προηγουμένου ἐκ ταύτης.

4.

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 218 (1949) ποινικὴ ἀπόφασις τοῦ Πενταμελοῦς Ἐφετείου Ἀθηνῶν περιλαμβάνει ὅτι :

... Ἀπεδείχθη ὅτι οἱ ἐκ τῶν κατηγορουμένων... τυγχάνοντες ὁ μὲν Πρόεδρος οἱ δὲ μέλη τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συλλόγου Ὑπαλλήλων Ἐθνικῆς Τραπεζῆς διὰ τοῦ περιεχομένου τῶν ἐκδοθεισῶν ὑπ' αὐτῶν ὑπὸ τὴν ρη-

θεῖσαν ἰδιότητά των... ἀνακοινώσεων των... ἰσχυρίσθησαν ἐνώπιον τρίτου, τουτέστι τοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ, καὶ διέδωσαν περὶ τῶν Γ. Π. κ. λ. ὠρισμένα γεγονότα τὰ ὅποια δύνανται νὰ βλάψωσι τὴν τιμὴν καὶ τὴν ὑπόληψιν αὐτῶν...

Δὲν ἀπεδείχθη παντάπασιν ὅτι ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα ἤσκησε φιλοεαμικὴν πολιτικὴν, οὔτε ὅτι δύναται νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς τοιαύτη ἢ χορήγησις ὑπὸ τῆς Τραπεζῆς κατὰ μῆνα Ἰούνιον 1947 ἔτους εἰς τὰς τότε ἐκδιδομένας ἐφημερίδας « Ριζοσπάστης » καὶ « Ἐλεύθερη Ἑλλάδα » δανείου δραχμῶν 17.000.000 εἰς τὴν πρώτην καὶ δραχμῶν 14.000.000 εἰς τὴν δευτέραν...

Ἐπειδὴ ὅμως ἐκ τῆς αὐτῆς ἀποδεικτικῆς διαδικασίας καὶ ἰδίως ὡς ἐκ τοῦ ὅτι οἱ ὡς ἄνω κατηγορούμενοι ἠγνόουν, ὡς ἀπεδείχθη, τοὺς ὅρους ὑφ' οἷς ἐγένοντο αἱ προκαταβολαὶ ὡς καὶ τὰς συνθήκας ὑφ' ἃς ἐχορηγήθησαν τὰ ὡς ἄνω δάνεια, τὸ δικαστήριον ἐπέισθη ὅτι οἱ ἐν λόγῳ κατηγορούμενοι δὲν ἐτέλουν ἐν γνώσει τῆς ἀναληθείας τῶν προεκτεθέντων γεγονότων. Ἀφ' ἐτέρου ἐκ τοῦ τρόπου καθ' ὃν οἱ ρηθέντες κατηγορούμενοι προέβησαν εἰς τοὺς ὡς ἄνω ἰσχυρισμοὺς καὶ διαδόσεις, ὡς καὶ τῶν περιστάσεων ὑφ' ἃς ἔλαβε χώραν ἡ ἐκδήλωσις τούτου, προέκυψεν ὡς μοναδικὸς σκοπὸς ἢ δι' αὐτῶν δυσφήμησις τῶν παθόντων (ἄρθρον 26 παρ. 1 νομ. 5060). Συνεπῶς οὔτοι διέπραξαν οὐχὶ τὴν ἐν τῷ κατηγορητηρίῳ πρᾶξιν τῆς συκοφαντικῆς δυσφημῆσεως κατ' ἐξακολούθησιν, ἀλλὰ τὴν τοιαύτην τῆς κατ' ἐξακολούθησιν ἀπλῆς δυσφημῆσεως (ἄρθρον 20 παρ. 1 ν. 5060/31) ἧς πλήρη τὰ στοιχεῖα συντρέχουσιν ἐν προκειμένῳ κατὰ τὰ ἐν ταῖς προηγουμέναις σκέψεσιν ἐκτεθέντα περιστατικά, καὶ τῆς πράξεως ταύτης δέον νὰ κηρυχθῶσιν ἔνοχοι...

Καταδικάζει τοὺς κηρυχθέντας ἐνόχους κατηγορουμένους: 1^{ον} τὸν Κ. Α. εἰς φυλάκισιν τριάκοντα (30) ἡμερῶν καὶ χρηματικὴν ποινὴν δραχ. 50.000 διὰ τὴν πράξιν τῆς κατ' ἐξακολούθησιν ἀπλῆς δυσφημήσεως διὰ τοῦ τύπου εἰς βάρος τῶν Γ. Μ., Κ. Μ. καὶ Π. Γ. καὶ εἰς φυλάκισιν εἴκοσι (20) ἡμερῶν καὶ χρηματικὴν ποινὴν δραχ. 50.000 διὰ τὴν εἰς βάρος τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς αὐτὴν ὡς ἄνω πράξιν, συγχωνεύει τὰς ποινὰς τῆς δευτέρας πράξεως εἰς τὰς τῆς πρώτης, ἃς καὶ ἐπιτείνει κατὰ ποινὴν φυλακίσεως 5 (πέντε) ἡμερῶν καὶ χρηματικὴν ποινὴν δραχ. 10.000, καὶ δρίζει τὸ σύνολον ἐκτιτέας ποινῆς αὐτοῦ κατὰ συγχώνευσιν καὶ ἐπίτασιν εἰς φυλάκισιν 35 (τριάκοντα πέντε) ἡμερῶν καὶ χρηματικὴν ποινὴν δραχ. 60.000... Δέχεται ἐν μέρει τὴν πολιτικὴν ἀγωγὴν τῆς μηνυτρίας Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ ὑποχρεοῖ τοὺς κηρυχθέντας ὡς ἄνω ἐνόχους κατηγορουμένους ἵνα πληρώσωσιν αὐτῇ δραχμὰς ἑκατὸν χιλιάδας (100.000) λόγῳ ἠθικῆς βλάβης...

5.

Ἐκ τούτων ὄλων προκύπτει ὅτι, ἐφ' ὅσον προβλήματα παραδεκτοῦ καὶ ἐμπροθέσμου δὲν γεννῶνται, ἐνώπιον τοῦ Τμήματος τίθενται τὰ ἐξῆς ζητήματα πρὸς λύσιν:

A) Ἐάν τὰ εὐεργετήματα τῆς παρ. 4 τοῦ ἀρθρου 9 τοῦ νόμου 694/1937 (196)⁽¹⁾ χορηγοῦνται διὰ λόγους διαφορῶν τῶν τῆς παρ. 1 ἢ δι' ὄλων τῶν παραγράφων τοῦ ἀρθρου, ἀλληλοσυμπληρουμένων, θεσπίζεται ἐνιαία, εἰδικῆς συστάσεως προστασία, ὅποτε ἐπακολουθοῦν τὰ ἐξῆς ζητήματα:

B) Ἐάν τὰ παραπτώματα διὰ τὰ ὁποῖα οἱ προσφεύγοντες ἀπελύθησαν ὑπὸ τοῦ ἐργοδότη ἐτελέσθησαν κατὰ τὴν ἐκτέ-

λεσιν τῆς ὑπηρεσίας των, καὶ ἐν καταφατικῇ περιπτώσει:

Γ) Ἄν ἡ σοβαρότης τῶν δι' ἀπολύσεως κολασθέντων ὑπὸ τοῦ ἐργοδότη παραπτωμάτων εἶναι τοιαύτη ὥστε νὰ δικαιολογῆται ἀπώλεια τῆς ιδιότητος τῶν ἐκπροσώπων τῶν ἐργαζομένων ὡς μελῶν τῆς Διοικήσεως τοῦ ἀσφαλιστικοῦ ὀργανισμοῦ των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Ο ΝΟΜΟΣ 694/1937 (1)

ΚΑΙ Ο ΑΠΟΧΡΩΝ ΛΟΓΟΣ ΑΠΟΛΥΣΕΩΣ

1. Αί βασικαὶ ἀρχαὶ τοῦ νόμου. — 2. Ἡ προστασία τοῦ νόμου. — 3. Ὁ προσδιορισμὸς τοῦ ἀποχρῶντος λόγου ἀπολύσεως. — 4. Ἡ προστασία εἶναι ἀδιαίρετος. — 5. Αἱ διάφοροι παράγραφοι ἀλληλοσυμπληροῦνται. — 6. Προστασία χαρακτηῖρος δημοσίου δικαίου. — 7. Ἡ κοινωνικὴ ἀσφάλις ἀποσυγκεντρωμένη κρατικὴ διοίκησις. — 8. Τὸ Ταμεῖον Συντάξεων κατὰ νόμον 2868. — 9. Λόγοι θεσπίσεως τοῦ ν. 694. — 10. Πότε ἐκπίπτουν οἱ ἐκπρόσωποι τῶν ἠσφαλισμένων. — 11. Ἡ ἀνεξαρτησία τῶν ὀργάνων τῆς κρατικῆς διοικήσεως. — 12. Ὁ ὅρος «ἐκτέλεσις ὑπηρεσίας» στενῶς ἐρμηνευτέος. — 13. Ἡ προστασία ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ περιεχομένου τοῦ ὅρου «ἐκτέλεσις ὑπηρεσίας».

1.

Κατὰ τὴν παρ. 1 τοῦ ἄρθρου 9 τοῦ Νόμου 694/1937 (196) (1) «περὶ αὐθεντικῆς ἐρμηνείας, συμπληρώσεως καὶ τροποποιήσεως διατάξεων τινῶν τῆς ἀσφαλιστικῆς νομοθεσίας» ἠσφαλισμένοι εἰς Ταμεῖα Συντάξεως... τυγχάνοντες μέλη τῶν Διοικ. Συμβουλίων... ὡς ἐκπρόσωποι τῶν ἐργαζομένων παρὰ τοῖς Ὄργανισμοῖς τούτοις καὶ ἀπολυόμενοι τῆς θέσεώς των ἄνευ ἱκανῶς ἀποχρῶντος λόγου, κρινομένου παρὰ τοῦ κατὰ τὴν παράγρ. 4 Τμήματος τοῦ Συμβουλίου Κοινωνικῆς

Ἀσφαλίσεως, διατηροῦσι καὶ μετὰ τὴν ἀπόλυσίν των τὴν ιδιότητά των ὡς μελῶν τῶν Διοικητικῶν Συμβουλίων... μέχρι λήξεως τῆς θητείας των...

Ἡ δευτέρα παράγραφος τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου καὶ νόμου ὀρίζει: Οἱ οὕτως ἀπολυόμενοι λαμβάνουν ἀφ' ἑνὸς παρὰ τοῦ Ταμείου Συντάξεων τὰς οἰκείας ἀσφαλιστικὰς παροχὰς τὰς προβλεπομένας ὑπὸ τοῦ καταστατικοῦ αὐτοῦ διὰ τοὺς ἀπομακρυνομένους «ἐνεκα καταργήσεως θέσεως» καὶ ἀφ' ἑτέρου, προσθέτως, παρὰ τοῦ ἐργοδότη «ὡς ἀποζημίωσιν διὰ ζημίαν ἐπελθοῦσαν ἐν τῇ ἐξυπηρητήσῃ κοινωφελοῦς σκοποῦ» ποσὸν ὑπολογιζόμενον κατὰ τρόπον ὀριζόμενον ὑπὸ τῆς αὐτῆς παραγράφου.

Τὸ ἐδ. γ' τῆς παραγρ. 2 ἐπεκτείνει τὴν «προστασίαν» τοῦ νόμου, κατὰ τινα τρόπον προληπτικῶς, ἐκτὸς διὰ τὰ ἐν ἐνεργείᾳ μέλη τοῦ Διοικ. Συμβουλίου καὶ εἰς πρόσωπα τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ἐν ἐνεργείᾳ μέλη τοῦ Διοικ. Συμβουλίου, ἀλλ' ἔχουν κατόπιν ἐκλογῆς σειρὰν διορισμοῦ των ὡς μελῶν, «ἐφ' ὅσον ἤθελον ἀπολυθῆ ἄνευ ἱκανῶς ἀποχρῶντος λόγου».

Ἐπίσης διὰ τῆς παραγρ. 3 παρέχεται ἀνάλογος προστασία εἰς τοὺς ἐκπροσώπους καὶ ἐπὶ διετίαν μετὰ τὴν λήξιν τῆς θητείας των ὡς μελῶν τῶν Διοικ. Συμβουλίων.

2.

Οὕτω αἱ παράγρ. 1, 2 καὶ 3 καθιεροῦν εἰδικὴν προστασίαν ὑπὲρ τῶν ἐκπροσώπων τῶν ἐργαζομένων τῶν μετεχόντων εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ὀργανισμῶν κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως, ἐφ' ὅσον οὗτοι θὰ ἀπελύοντο ἄνευ ἱκανῶς ἀποχρῶντος λόγου. Ἡ εἰδικὴ αὕτη προστασία συνίσταται:

ἀμέσως μὲν, εἰς τὸ ὅτι οὗτοι:

α) διατηροῦν — ἐφ' ὅσον εἶναι ἐν ἐνεργείᾳ — τὴν ιδιό-

τητά των ως μελών του Διοικ. Συμβουλίου μέχρι τῆς λήξεως τῆς θητείας των·

β) λογίζονται διὰ τὴν συνταξιοδότησιν παρὰ τοῦ Ταμείου ως ἀπολυόμενοι «λόγῳ καταργήσεως θέσεως», ὑπαγόμενοι οὕτω εἰς ρύθμισιν τῆς συντάξεώς των εὐνοϊκωτέραν τῆς περιπτώσεως καθ' ἣν θὰ ἀπεμακρύνοντο τῆς ὑπηρεσίας ἐξ ἰδίας βουλήσεως καὶ ὑπαιτιότητος· καὶ

γ) λαμβάνουν «προσθέτως» ἀποζημίωσιν παρὰ τοῦ ἐργοδότη ὡς ὑποστάντες ζημίαν ἐν τῇ ἐξυπηρετήσῃ κοινωφελοῦς σκοποῦ·

Ἐμμέσως δέ, εἰς τὸ ὅτι ἢ περὶ ὑπάρξεως ἢ μὴ ἀποχρῶντος λόγου ἀπόφασιν τοῦ Τμήματος, οὐσιαστικῶς ἀξιολογοῦντος, ἀπὸ ἀπόψεως κανόνων δημοσίας τάξεως προστατευτικῶν τῶν ἀποχειροβιῶτων καὶ τῶν ὀργανώσεων αὐτῶν, ὠρισμένα πραγματικὰ γεγονότα τὰ ὅποια θὰ κρίνη καὶ τὸ δικαστήριον τὸ ὁποῖον θὰ ἀποφασίσῃ ad hoc περὶ τοῦ νομίμου ἢ μὴ τῆς ἀπολύσεως, ἀσφαλῶς λόγῳ κύρους καὶ εἰδικεύσεως τοῦ Τμήματος καὶ ὑφῆς τῶν κανόνων θὰ ἐπηρεάζῃ τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἀρμοδίου τούτου δικαστηρίου.

3.

Ἡ παρ. 4 ἀσχολεῖται μὲ τὸν τρόπον προσδιορισμοῦ τοῦ περιεχομένου τῆς ἐννοίας τῆς ἐκφράσεως «ἄνευ ἱκανῶς ἀποχρῶντος λόγου». Ἡ ἐκφρασις αὕτη περιέχει ἀξιολογικὴν κρίσιν ἀνθρωπίνων πράξεων. Πᾶσα ἀξιολόγησις δύναται νὰ γίνῃ μόνον βάσει ὠρισμένων κριτηρίων. Ὁ νόμος ὁμοίως 694 δὲν παρέχει λεπτομερῆ κριτήρια. Θεωρητικῶς μία κρίσις, διὰ νὰ μὴ διατρέχῃ τὸν κίνδυνον νὰ θεωρηθῇ ὡς γενομένη βάσει ἀπλῶν ἐντυπώσεων ἢ διαθέσεων ἀντιπαθείας ἢ συμπαθείας, πρέπει νὰ στηρίζεται εἰς ἀναλυτικὴν μελέτην, κα-

τάταξιν καὶ ἐκτίμησιν τῶν στοιχείων ὀλοκλήρου συμπλέγματος ἀτομικῶν καὶ κοινωνικῶν συντελεστῶν τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ κρινομένου (2)*. Ἀντὶ ἀναλυτικῆς ἐκθέσεως κριτηρίων ὁ νόμος, πρὸς σχετικὸν ἀποσαφηνισμόν, ἐπαναλαμβάνει τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀποχρῶντος λόγου διὰ τῶν φράσεων «σοβαρῶν παραπτωμάτων κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας» καὶ τοῦ «ἱκανῶς δικαιολογημένου». Θεσπίζει ὅμως πρακτικὴν λύσιν τοῦ ἀξιολογικοῦ τούτου προβλήματος, τοῦ θεωρητικῶς λίαν δυσχεροῦς καὶ ἀνεπιδέκτου συντόμου ἐκθέσεως, διὰ τῆς ἀναθέσεως εἰς τὸ Τμήμα τοῦ Συμβουλίου, ἀποτελουμένου ἀπὸ τεχνικῶς μορφωμένα καὶ πρακτικῶς ἔμπειρα μέλη, νὰ κρίνῃ κατ' ἐλευθέραν ἐκτίμησιν, ἀναλόγως τῶν ἰδιαιτέρων περιστατικῶν ἐκάστης περιπτώσεως καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς καλῆς κρατικῆς διοικήσεως. Ἐν τούτοις παρέχει στοιχειώδεις τινὰς ὁδηγίας διὰ τὴν κρίσιν, θέτων ὀλίγα ἀκρότατα ὅρια οὐσιαστικὰ καὶ συγχρόνως ἐλάχιστα δικονομικά.

Οὕτω ἀπὸ ἀπόψεως οὐσιαστικῆς ὀρίζει:

α) Διὰ τοὺς ἐργαζομένους, ὅτι ὑπάρχει ὠρισμένη περιοχὴ δράσεως τῶν ἐκπροσώπων ἢ ὅποια εὐρίσκεται πέραν ἀπὸ τὰ ὅρια τοῦ «ἀνευ ἱκανῶς ἀποχρῶντος λόγου», καὶ ἐπομένως ἐκτὸς τῆς προστασίας τοῦ νόμου. Ἡ περιοχὴ αὕτη εἶναι ἢ καλυπτομένη ἀφ' ἑνὸς ὑπὸ ρητῶς ὀριζομένων διατάξεων τινῶν ποινικῶν νόμων, ὅπως π. χ. τῶν ἀρθρῶν 22 καὶ 24 τοῦ ποινικοῦ νόμου, καὶ ἀφ' ἑτέρου ὑπὸ πράξεων γενομένων «κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν ὑπηρεσίας», αἱ ὅποια δύνανται νὰ κριθοῦν ὑπὸ τοῦ Τμήματος ὡς σοβαρὰ παραπτώματα ἱκανὰ νὰ δικαιολογήσουν ἀπόλυσιν.

* Ἴδε σχετικῶς καὶ Ἐπιθεώρησιν Ἐργατικοῦ Δικαίου, (ΕΕΔ) 7, 590: Π. Δ. Μητσοπούλου: Ἡ ἀνήθικος κοινωνικὴ συμπεριφορὰ κατὰ Ν. 329/1936.

β) Ἀπὸ τοὺς ἐργοδότας ἀπαιτεῖ, προφανῶς ὡς οὐσιώδη τύπον δι' ἐκάστην περίπτωσιν ἀπολύσεως ἐκπροσώπων τῶν ἐργαζομένων, νὰ ἔχουν πρὸ αὐτῆς τὴν κρίσιν τοῦ Τμήματος.

Ἀπὸ ἀπόψεως δικονομικῶν ὁδηγιῶν ἀπαιτεῖ μόνον νὰ ἀκουσθοῦν οἱ ἐνδιαφερόμενοι ὑπὸ τοῦ Τμήματος. Ἡ ἐνώπιον τοῦ Τμήματος διαδικασία δύναται νὰ κινηθῆ εἴτε δι' αἰτήσεως τοῦ προτιθεμένου νὰ προβῆ εἰς ἀπόλυσιν ἐργοδότου εἴτε, ἐν περιπτώσει ἀναλήψεως ἤδη πρωτοβουλίας παρ' αὐτοῦ, προβάντος εἰς ἀπόλυσιν χωρὶς νὰ ζητήσῃ τὴν κρίσιν τοῦ Τμήματος, διὰ προσφυγῆς τοῦ ἰδίου τοῦ ἀπολυθέντος ἐκπροσώπου τῶν ἐργαζομένων. Κατὰ τὰ λοιπά, δικονομικῶς, ἀφήνεται εἰς τὸ Τμήμα, προεδρευόμενον ἀπὸ ἀρεοπαγίτην, ἐλευθερία ἐκτιμήσεως τῶν ἀναγκαίων ἐνεργειῶν διὰ τὴν ἀντικειμενικὴν ἔρευναν τῶν περιστατικῶν ἐκάστης περιπτώσεως καὶ τὴν οὐσιαστικὴν εὔρεσιν τοῦ προσήκοντος.

Οὕτω τὸ Τμήμα δὲν δεσμεύεται ὑπὸ διαδικαστικῶν τύπων. Διὰ τὴν ὑποβολὴν καὶ συμπλήρωσιν τῶν πρὸς αὐτὸ αἰτημάτων καὶ προτάσεων δὲν ὑπάρχει ἐκ τοῦ Νόμου περιοριστικὸς τύπος ἢ προθεσμία. Ὁ προσδιορισμὸς τῶν ἀναγκαίων διὰ τὴν πρόοδον τῆς ἐκδικάσεως λεπτομερειῶν ἀπόκειται εἰς τὴν ἐλευθέραν κρίσιν τοῦ Τμήματος. Τὰ αἰτήματα τῶν προσφευγόντων, συγκαταθέσει τοῦ Τμήματος, νομίμως δύνανται νὰ συμπληρωθοῦν ἢ τροποποιηθοῦν κατὰ τὴν ἐνώπιον αὐτοῦ συζήτησιν. Τοῦτο καὶ ἐγένετο διὰ τῶν ἐπιτραπέντων ὑπὸ τοῦ Τμήματος ἐγγράφων σημειωμάτων, περιεχόντων τὰς ἀπόψεις ἐκατέρου τῶν ἐνδιαφερομένων, τὰ ὁποῖα ὑποβληθέντα εἰς πολλαπλοῦν διενεμήθησαν εἰς ὅλα τὰ μέλη τοῦ Τμήματος. Ὅθεν τὸ αἶτημα τῆς διατηρήσεως ἢ μὴ τῆς ιδιότητος τοῦ μέλους τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, καὶ ἂν δὲν καλύπτεται ὑπὸ τῆς διατυπώσεως τῆς ἀπὸ

4 Αὐγούστου 1949 αἰτήσεως προσφυγῆς, ρητῶς προβληθὲν κατὰ τὴν ἐνώπιον τοῦ Τμήματος προφορικὴν διαδικασίαν καὶ ἀναπτυσσόμενον εἰς τὸ ὑποβληθὲν σχετικὸν σημείωμα μὲ προτάσεις, πρέπει νὰ τεθῆ ὑπὸ κρίσιν.

Ταῦτα ἀνεξαρτήτως τῆς ἀπόψεως ὅτι λόγῳ τῆς στενῆς ἀλληλουχίας τῶν διατάξεων τῶν διαφόρων παραγράφων τοῦ ἄρθρου 9 τὸ σύνολον τῶν διατυπωθέντων αἰτημάτων περιέχεται ἤδη σιωπηρῶς καὶ ἐμμέσως εἰς τὴν ἀρχικὴν αἴτησιν προσφυγῆς.

4.

Ἐκ τῆς ἀλληλουχίας τῶν διατάξεων τῶν διαφόρων παραγράφων καὶ ἐδαφίων τοῦ ἄρθρου 9 τοῦ νόμου 694/1937 (1) προκύπτει ὅτι αἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Τμήματος δὲν « συμπίπτουν ἐπὶ δύο θεμάτων ». Τὸ θέμα εἶναι ἓν: ἡ προστασία τῶν ἰδιαιτέρως ἐκτεθειμένων εἰς ἐργοδοτικὴν ἐχθρότητα συνδικαλιστικῶν στελεχῶν.

Ἐφ' ὅσον θὰ ἔκρινε τὸ Τμήμα ὅτι, κατὰ τὰς ἀπόψεις του, δὲν συντρέχει ἱκανῶς ἀποχρῶν λόγος ἀπολύσεως μέλους τοῦ Διοικ. Συμβουλίου Ἀσφαλιστικοῦ Ὄργανισμοῦ, ἡ ὑπὸ τοῦ Νόμου ἀπονεμομένη προστασία εἶναι ἐνιαία καὶ ἀδιαίρετος — θὰ ἔλεγον μονολιθική. Ἡ ἀδιαίρετος δὲ αὕτη προστασία ἐκδηλοῦται ὑπὸ τριπλῆν μορφήν, ἀναλόγως τριῶν, δυναμένων νὰ θιγοῦν διὰ τῆς ἀπολύσεως, σχέσεων τοῦ ἀπολυθέντος ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐκάστοτε προσώπου.

Ἡ ἀρμοδιότης τοῦ Τμήματος ὀρίζεται ὑπὸ τοῦ νόμου, περιορισμένη εἰς τὴν κρίσιν περὶ τοῦ ἱκανῶς ἢ μὴ ἀποχρῶντος λόγου τῆς ἀπολύσεως. Τούτου κριθέντος ὑπὸ τοῦ Τμήματος, ἐπέρχονται, ὡς συνέπεια ἐκ τοῦ νόμου, ἡ ἀπώλεια ἢ διατήρησις τῆς ιδιότητος τοῦ μέλους καὶ τὰ οἰκονομικὰ

δικαιώματα. Τὰ διάφορα αὐτὰ στοιχεῖα δὲν ἀποτελοῦν πολ-
 λὰς, διαφόρους προστασίας δυναμένας νὰ χορηγηθοῦν χω-
 ριστὰ εἰς διάφορα ἄτομα κατὰ διαφόρους περιπτώσεις.
 Ἀπλῶς ἀνταποκρίνονται εἰς τὰς διαφόρους ἐκ τῆς ἀπολύ-
 σεως θιγομένης σχέσεις ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ μισθωτοῦ ἀπο-
 λυομένου ἄνευ ἱκανῶς ἀποχρῶντος λόγου.

5.

Ο τοιοῦτος καθορισμὸς τοῦ περιεχομένου τῶν διαφόρων πα-
 ραγράφων τοῦ ἄρθρου 9 τοῦ νόμου βασίζεται εἰδικώτερον εἰς
 τὰ ἑξῆς:

Ἡ παρ. 1 τοῦ ἐν λόγῳ ἄρθρου ἐξαγγέλλει τὸ κύριον
 πρὸς ρύθμισιν θέμα (διατήρησις τῆς ιδιότητος μελῶν διοική-
 σεων Ἀσφαλιστικῶν Ὄργανισμῶν) καὶ ὀρίζει ποίους κυρίως
 (τὰ ἐν ἐνεργείᾳ μέλη τῶν διοικήσεων) ἀφορᾷ ἢ προστασία
 ἐναντίον πιθανῆς ἐχθρότητος τοῦ ἐργοδότη, καὶ ὑπὸ ποίας
 συνθήκας. Αἱ διατάξεις ὅμως αὗται, ὡς εἶδομεν, λογικῶς
 χρήζουν συμπληρώσεων, ἀφ' ἐνὸς οὐσιαστικῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου
 δικονομικῶν. Τοῦτο γίνεται εἰς τὰς ἐπομένας παραγράφους,
 αἱ ὁποῖαι οὕτω δὲν δύνανται λογικῶς νὰ χωρισθοῦν ἀπὸ τὴν
 παράγραφον 1. Μεταχειριζόμενος ὁ νόμος εἰς τὴν παρά-
 γραφον 1 ὡς ὅρον τὴν ἔκφρασιν «ἱκανῶς ἀποχρῶν λόγος»,
 παραπέμπει ρητῶς εἰς τὴν παράγρ. 4 διὰ τὴν μέσῳ πρακτι-
 κοῦ μηχανισμοῦ εὑρεσιν τοῦ περιεχομένου τούτου, ἐπανα-
 λαμβάνων τὴν αὐτὴν ἀξιολογικὴν ἔννοιαν μὲ τὰς ἐκφράσεις
 «σοβαρὰ παραπτώματα κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας»
 καὶ «ἱκανῶς δικαιολογημένον» καὶ συνδέων οὕτω στενῶς
 τὰς δύο αὐτὰς (1 καὶ 4) παραγράφους.

Τὸ πρῶτον ἐδάφιον τῆς παραγράφου 2 ἀρχίζει μὲ τὴν
 φράσιν: «Οἱ οὕτως ἀπολυόμενοι». Μὲ τὴν διατύπωσιν αὐτὴν

τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὴν παράγρ. 1, συνδέεται στενῶς ἐννοιολογικῶς πρὸς αὐτὴν καὶ συμπληροῦται ὑφ' ὀλοκλήρου τῆς παραγρ. 1. Εἰς τὴν ἔκφρασιν «Οἱ οὕτως ἀπολυόμενοι», τὸ «οἱ» σημαίνει: οἱ γνωστοὶ ἐκ τῶν προλεχθέντων, δηλαδή οἱ «ἠσφαλισμένοι... οἱ τυγχάνοντες μέλη Διοικητικῶν Συμβουλίων ὡς ἐκπρόσωποι τῶν ἐργαζομένων... οἱ ὁποῖοι διατηροῦσι καὶ μετὰ τὴν ἀπόλυσίν των τὴν ἰδιότητα ὡς μελῶν...», τὸ δὲ «οὕτω» σημαίνει: ἄνευ ἱκανῶς ἀποχρῶντος λόγου κρινομένου κατὰ τὴν παράγραφον 4.

Τὸ ἐδάφιον γ' τῆς αὐτῆς παραγράφου 2, ἀπονέμον προτασίαν προσθέτως καὶ εἰς ἄλλα πλὴν τῶν ἐν παρ. 1 καὶ 2, ἐδάφιον α', πρόσωπα, μολοντί τελοῦντα ὑπὸ μειωμένας πως πιθανότητος δυσμενείας ἀπὸ μέρους τοῦ ἐργοδότη, ἀναφέρεται ἐπίσης γραμματικῶς καὶ λογικῶς εἰς τὰς «προηγούμενας» αὐτὰς διατάξεις, καί, ἀναγράφον μόνον τὴν εἰδοποιὸν διαφορὰν τῆς νέας κατηγορίας προστατευομένων: τὸ «νὰ ἔχουν σειράν διορισμοῦ», λογικῶς ἐπαναλαμβάνει κατὰ τὰ λοιπὰ — πλὴν βεβαίως τοῦ «τυγχάνοντες μέλη τῶν Δ.Σ.» — τὰς «προηγούμενας» ἐννοίας τῶν παρ. 1 καὶ 2, ἐδάφιον α'. Οὕτω, πρῶτον: ὁμιλεῖ περὶ τῆς προστασίας «κατὰ τὰ προηγούμενα», δηλ. ἀφ' ἑνὸς περὶ τῆς κατὰ τὴν παρ. 1 ἀποκτήσεως καὶ διατηρήσεως κατὰ τὴν σειράν των τῆς ἰδιότητος ὡς μελῶν τοῦ Δ. Σ. καὶ ἀφ' ἑτέρου περὶ τῶν κατὰ τὸ ἐδάφιον α' τῆς παρ. 2 ἀσφαλιστικῶν παροχῶν παρὰ τοῦ Ταμείου, σὺν τῇ ἀποζημιώσει παρὰ τοῦ ἐργοδότη· καὶ δεύτερον: ρητῶς ἐπαναλαμβάνει αὐτολεξεί, ἀπαραλλάκτως καὶ ταυτοσήμως τὴν θεμελιώδη καὶ χαρακτηριστικὴν τοῦ ὄλου ἄρθρου προϋπέθεσιν τῶν ρυθμιζομένων ὑπὸ τοῦ νόμου περιπτώσεων: «ἐφ' ὅσον ἤθελον ἀπολυθῆ ἄνευ ἱκανῶς ἀποχρῶντος λόγου», ἣτις οὕτω ρητῶς ὀρίζεται ὡς συνεπαγομένη,

ἐκτὸς τῆς «διατηρήσεως τῆς ιδιότητος» κατὰ τὴν παράγραφον 1, καὶ τὴν «κατὰ τὰ ἀμέσως προηγούμενα» ἀποζημίωσιν. Καί, νομίζω, δὲν δύναται νὰ ὑποστηριχθῆ ὅτι ὁ νόμος, εἰς τὰ συνήθως σχετικῶς δευτερεύοντα συνδικαλιστικὰ στελέχη τὰ ἔχοντα ἀπλῶς σειρὰν θητείας μελλοντικῆς, καὶ διὰ τοῦτο ἔτι περιορισμένας πιθανότητας ἐργοδοτικῆς ἀντιπαθείας, ἠθέλησε νὰ χορηγήσῃ προστασίαν μεγαλύτεραν — δηλαδὴ ἀφ' ἑνὸς ἐξασφάλισιν τῆς «ιδιότητος ὡς μελῶν», ἢ ὁποῖα ἀναμφισβητήτως κατὰ τὴν παράγραφον 1 ἐπακολουθεῖ τὴν προϋπόθεσιν «ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου», καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀποζημίωσιν—, ἐνῶ διὰ τοὺς ἐν ἐνεργῶ θητεία σημαντικωτέρους ἐκπροσώπους, τοὺς ἐκτιθεμένους εἰς περισσοτέρας πιθανότητας κινδύνου ἐργοδοτικῆς ἐχθρότητος, ἐχώρισε τὴν κατὰ τὴν παρ. 1 τιμητικὴν ιδιότητα ἀπὸ τὰ κατὰ τὰς ἐπομένας παραγράφους περιουσιακὰ ὠφελήματα.

Ἡ παρ. 3, προνοοῦσα, διὰ τὴν περίπτωσιν ἐμμόνως ὑποβοσκούσης ἐχθροπαθείας, περὶ καλύψεως διὰ προστασίας τῶν ἐκπροσώπων τῶν ἐργαζομένων καὶ ἐπὶ διάστημα δύο ἐτῶν πέραν τῆς λήξεως τῆς θητείας των, ρητῶς ἀναφέρεται εἰς τὰς παρ. 2 καὶ 1. Ἀποτελεῖ ἐννοιολογικὴν ἐνότητα μετ' αὐτῶν καὶ συμπληροῦται ὑπ' αὐτῶν. Ἄνευ τούτων εἶναι ἀνάπηρος ἐννοιολογικῶς καὶ δὲν δύναται νὰ νοηθῆ.

Τέλος ἡ παρ. 4, παραπέμπουσα εἰς τὰ «εὐεργετήματα» τῶν «προηγούμενων» παραγράφων, δὲν δύναται νὰ χωρισθῆ, τόσον ἀπὸ τὰς παραγρ. 3 καὶ 2 ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν παρ. 1, ἀκόμη καὶ ἂν, ἀπροόπτως ἢ ἐκ προθέσεως, ἠθέλομεν ἐπιχειρήσει νὰ δεχθῶμεν ὅτι «προηγούμεναι» εἶναι μόνον αἱ παρ. 3 καὶ 2 καὶ ὄχι πρὸ παντὸς ἡ θεμελιοῦσα τὸ ὄλον ἄρθρον παρ. 1. Ἡ παρ. 4 διὰ τῶν ὅπωςδῆποτε προηγούμενων αὐτῆς παρ. 3 καὶ 2 εἶναι ἀναποφεύκτως, ἐμμέσως ὡς ἀνω-

τέρω, συνδεδεμένη με την παρ. 1. Έκτος τούτου ή παρ. 4, ρυθμίζουσα εις την τελευταίαν φράσιν της τὸ ὑποχρεωτικὸν τῶν ἀποφάσεων τοῦ Τμήματος, ἀναφέρει « τοὺς » ἀπολυθέντας, οἱ ὅποιοι εἶναι « οἱ ἀπολυόμενοι » τῆς παρ. 3, οἱ « οὕτως ἀπολυόμενοι » τῆς παρ. 2 καὶ οἱ « ἀπολυόμενοι ἄνευ ἱκανῶς ἀποχρῶντος λόγου » τῆς παρ. 1, οἱ ὅποιοι πάντες καὶ παντοῦ εἶναι οἱ ἴδιοι ἀκριβῶς οἱ ἀπολυόμενοι λόγῳ μὴ σοβαρῶν παραπτωμάτων κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας των τῆς παρ. 4 καὶ διὰ τοὺς ὁποίους αὐτοὺς καὶ μόνους ἔγινεν ὁ νόμος.

Κατὰ ταῦτα:

6.

α) Τὰ πρόσωπα καὶ ἡ προστασία, περὶ τῶν ὁποίων ἀσχολεῖται ἡ παρ. 1, εἶναι ἀκριβῶς τὰ αὐτὰ μετὰ τῆς παρ. 4.

β) Ὁ ὑπὸ τὴν κρίσιν τοῦ Τμήματος τιθέμενος λόγος τῆς ἀπολύσεως εἶναι ὁ αὐτὸς εἰς ὅλας τὰς παραγρ. τοῦ ἄρθρου.

Οὐδὲν ὅμως οἱ λόγοι, οἱ ὅποιοι κατὰ τὴν παρ. 1 πρέπει νὰ συντρέξουν διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ ὁ ἀπολυθεὶς νὰ εἶναι μέλος τῆς διοικήσεως τοῦ Ἀσφαλιστικοῦ Ὄργανισμοῦ, διαστέλλονται ἀπὸ τοὺς κατὰ τὴν παρ. 4 λόγους διὰ νὰ τύχη τῶν κατὰ τὴν παρ. 2 ἢ 3 « εὐεργετημάτων » τοῦ Νόμου.

Ὁ λόγος εἶναι εἰς. Ἡ διατύπωσίς του ἀλλάζει κατὰ τὸν λογικὸν κανόνα ὅτι γίνεται ἀντιληπτὴ ἀκριβέστερον καὶ βεβαιότερον ἢ σημασία μιᾶς ἐκφράσεως ὅταν αὐτὴ ἢ ἰδίᾳ διατυπωθῇ μετὰ διαφόρους λέξεις, ὅπως ἐνταῦθα: ἡ ἀπόλυσις ἄνευ ἱκανῶς ἀποχρῶντος λόγου = ἀπόλυσις λόγῳ παραπτωμάτων ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς ὑπηρεσίας μὴ σοβαρῶν = ἀπόλυσις μὴ ἱκανῶς δεδικαιολογημένη = ἀπόλυσις ἀναίτιος.

γ) ἡ προστασία ἢ παρεχομένη δι' ὅλων τῶν παραγράφων εἶναι ἀδιαίρετος, χορηγομένη ἢ ὑποκειμένη εἰς ἄρνη-

σιν ένιαίως καὶ ἀδαιρέτως καθ' ὅλα τὰ στοιχεῖα αὐτῆς.

Ἐφ' ὅσον λοιπὸν ἡ προστασία εἶναι ένιαία, μερικὴ παραίτησις δὲν χωρεῖ. Καὶ τοῦτο, ἐφ' ὅσον θὰ ἐγίνετο δεκτὸν προηγουμένως ὅτι χωρεῖ γενικῶς ἀδικαιολόγητος παραίτησις μισθωτοῦ ἀπὸ δημοσίου δικαιώματος (σύνταξις)* ἢ δημοσίου λειτουργήματος (ὑπηρεσία ὡς μέλους Διοικ. Συμβουλίου) πρὸς συμβιβασμὸν μὲ τὸν ἐργοδότην.

δ) Τὸ Συμβούλιον, ἐξετάζον τὰς συνεπείας τῆς ἀπολύσεως ἀπὸ τῶν ἀπόψεων τῆς σκοπίμου κρατικῆς διοικήσεως, δὲν ἔχει ἀρμοδιότητα, πρὸς ἔλεγχον τοῦ τρόπου ἀσκήσεως τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐργοδότη καὶ λήψιν ἀποφάσεως ad hoc περὶ τοῦ ἐγκύρου ἢ μὴ τῆς ἀπολύσεως ταύτης, νὰ ἐπιληφθῆ ἀμέσως τῆς κρίσεως περὶ τῶν συνθηκῶν τῆς ἀπολύσεως καὶ τῶν συνεπειῶν μιᾶς ποινικῆς καταδίκης ἀπὸ τῆς ἀπόψεως καταγγελίας τῆς συμβάσεως ἐργασίας ὡς συμβατικῆς σχέσεως. Μόνον εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν θὰ εἶχε τοιαύτην ἀρμοδιότητα θὰ ἔπρεπε τὸ Τμῆμα νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν του, μεταξὺ τῶν πρώτων στοιχείων, καὶ τοὺς κανονισμοὺς τῆς Ε.Τ.Ε. ὡς ἀποτελοῦντας τμῆμα τῆς συμβάσεως ἐργασίας, ὅπως ἐπίσης καὶ τοὺς νόμους τοὺς σχετικοὺς μὲ τὴν νόμιμον ἢ καταχρηστικὴν, γενικῶς, ἄσκησιν τοῦ δικαιώματος ἀπολύσεως μισθωτοῦ. Τὸ Τμῆμα πρέπει νὰ σχηματίσῃ γνώμην, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτοῦ ὡς ὄργανου τῆς κρατικῆς διοικήσεως τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς, πρῶτον μὲν περὶ τοῦ νομοτύπου καὶ μετὰ τοῦτο, τυχόν, περὶ τῆς σοβαρότητος τοῦ λόγου τῆς ἀπο-

* Ἴδε Β. Δ/γμα τῆς 23-11-1939 «περὶ Δικονομίας τῶν Ἀσφαλιστικῶν Δικαστηρίων» (511) ἄρθρον 26 καὶ αἰτιολογικὴν ἔκθεσιν ἐν τέλει τοῦ Κεφ. Ι σελ. Ἐφ. τῆς Κυβ. 3331 καὶ 3332, Κῶδ. Ν. Ζαχαρ. 1939 σελ. 1048. Π. Δ. Μητσοπούλου: «Περὶ τὰ θεμέλια τῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως», σελ. 88, καὶ σημ. (²) εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου τούτου.

λύσεως, διὰ τὴν παραμονὴν τῶν ἀπολυθέντων εἰς τὰ καθήκοντά των ὡς μελῶν τῆς Διοικήσεως Ἀσφαλιστικοῦ Ὄργανισμοῦ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου 694/37 ⁽¹⁾ ἐφ' ὅσον συντρέχουν αἱ προϋποθέσεις αὐτοῦ. Τὸ Τμῆμα ὀφείλει, ἐκτὸς τῆς διαπιστώσεως τοῦ ἂν ὁ ἐργοδότης ἐτήρησε πρὸ τῆς ἀπολύσεως τοὺς οὐσιώδεις τύπους (ἀνωτ. σελ. 32, Α 3 περιπτ. β') οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν προϋπόθεσιν τῆς νομοτύπου κατὰ ν. 694 ⁽¹⁾ ἀπολύσεως, νὰ πρόβῃ εἰς ἔρευναν καὶ ἀξιολόγησιν τῶν πραγματικῶν περιστατικῶν, ὡς ταῦτα ἐβεβαιώθησαν ὑπὸ τῆς ποινικῆς ἀποφάσεως, ἵνα ἐκ τῆς ἐρέυνης ταύτης ἀχθῆ εἰς χαρακτηρισμοὺς καὶ συμπεράσματα περὶ τοῦ ἱκανῶς ἀποχρῶντος λόγου τῆς ἀπολύσεως ἐν συσχετίσει πρὸς τὰς κρατικὰς ἐπιδιώξεις καὶ ἀπὸ ἀπόψεως διοικητικῆς σκοπιμότητος, καὶ εἰδικώτερον περὶ τοῦ ἂν οἱ ἀπολυθέντες ὑπὸ τοῦ ἐργοδότη, διὰ καταγγελίας τῆς ἰδιωτικοῦ δικαίου σχέσεως ἐργασίας, πρέπει νὰ διατηρήσουν τὴν δημοσίου δικαίου ιδιότητα μελῶν τῆς Διοικήσεως τοῦ Ἀσφαλιστικοῦ Ὄργανισμοῦ ἢ, ἄλλως, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῆς αἰτιολογικῆς ἐκθέσεως τοῦ νόμου, «τὴν ἐμπιστευμένην εἰς αὐτοὺς κρατικὴν ὑπηρεσίαν».

7.

Ἐν σχέσει πρὸς τὴν ιδιότητα τῶν προσφευγόντων ὡς μελῶν τῆς Διοικήσεως Ὄργανισμῶν Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως καὶ τὴν ὑφὴν τοῦ λειτουργήματος τούτου παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς.

Σοφὸς πατὴρ τῶν κλαδικῶν ὀργανισμῶν κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως εἶναι ὁ πρῶτος γενικὸς ἐλληνικὸς νόμος «περὶ ὑποχρεωτικῆς ἀσφαλίσεως τῶν ἐργατῶν καὶ ἰδιωτικῶν ὑπαλλήλων 2868/1922 κωδικοποιηθεὶς τὸ ἔτος 1923 (Φ.Ε.Κ. 373). Διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν τυχηρῶν τῆς ζωῆς τῶν

μισθωτῶν ὁ νόμος οὗτος, κατὰ μίμησιν τῆς πολιτικῆς σκέψεως γερμανικῶν προτύπων καὶ ἀκολουθῶν κατὰ τὴν ἔκτασιν τὸ αὐτοφυῆς καὶ συμφώνως πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς πραγματικότητος διαμορφωθὲν μέγεθος τῶν ταμείων ἀλληλοβοηθείας, ἐθέσπισεν ἐν Ἑλλάδι τὴν ἀρχὴν τῆς κρατικῆς φροντίδος-προνοίας κατ' ἐπιχείρησιν, δηλαδή εἰς ἔκτασιν ἢ ὁποῖα δύναται νὰ γίνῃ εὐκόλως ἀντιληπτὴ καὶ νὰ παρακολουθηθῇ ἀπὸ τοὺς ἀμέσως ἐνδιαφερομένους — καὶ εἶναι γνωστὸν ὅτι τὸ ἀσύλληπτον δύναται νὰ γεννήσῃ μόνον τὴν δυσπιστίαν ἢ τὸν φόβον, οὐδέποτε ὁμως τὴν ἀγάπην καὶ τὸ ἐνδιαφέρον —, ὡς καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς τριμεροῦς στενῆς συνεργασίας: πολιτείας, ἐργασίας καὶ διοικήσεως ἐπιχειρήσεων, εἰς τὴν Διοίκησιν τῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως. Ὁ ν. 2868 ὑπεχρέωνε ὅλας τὰς ἐπιχειρήσεις αἱ ὁποῖαι ἀπησχόλουν ἄνω τῶν 70 μισθωτῶν νὰ ἰδρύσουν Ὀργανισμοὺς ὑποχρεωτικῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως ὑπὲρ τοῦ προσωπικοῦ των. Ἐπέβαλλεν εἰς αὐτὰς — μὲ κυρώσεις ποινικὰς — ὅπως ἀναλάβουν τὴν πρωτοβουλίαν νὰ ὀρίσουν συνεισφορὰς ἰδικὰς των καὶ νὰ ἐπιμελοῦνται τῆς διενεργείας κρατήσεων ἀπὸ τοὺς μισθωτούς των, ἵνα δι' αὐτῶν ἰδρύσουν ταμεῖα συντάξεων (ἄρθρ. 4 α). Οἱ ἐργοδοταὶ ὑπεχρεοῦντο νὰ ὑποβάλουν καταστατικὰ πρὸς ἔγκρισιν καὶ ἀπονομῆν εἰς τὰ ταμεῖα συντάξεων νομικῆς προσωπικότητος κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου τούτου.

Χαρακτηριστικὸν τῶν κλαδικῶν τούτων φορέων τῆς ὑποχρεωτικῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως εἶναι ὅτι οὗτοι συνδέονται ἀμέσως καὶ παρακολουθοῦνται ἐκ τοῦ σύνεγγυς καὶ μετ' ἐνδιαφέροντος τόσον ἀπὸ τοὺς ἠσφαλισμένους, ἀποκτῶντας τὸ αἶσθημα τῆς ἐξασφαλίσεως κατὰ τῆς ἀβεβαιότητος τοῦ μέλλοντος ἐξ ἀμέσου ἐμπειρίας — καὶ τοῦτο ἀξίζει κοινωνικῶς πᾶ-

σαν χρηματικήν θυσίαν — ὅσον καὶ ἀπὸ τὸν οἰκεῖον ἐργοδότην. Δὲν εἶναι ἐπιχειρήσεις, ὥστε νὰ ἰσχύη ὁ κανὼν τοῦ συμφέροντος τῆς ἐνοποιήσεως πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ συναγωνισμοῦ, καὶ ἡ δικαιολόγησις τοῦ κόστους αὐτῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τῆς καλυτέρας δυνατῆς ἐξασφαλίσεως βεβαιότητος διὰ τὴν αὔριον. Τούτων ἡ βασικὴ ἀποσυγκεντρωτικὴ ὀργανωτικὴ ἰδέα ὠφείλετο εἰς τὸν Μπίσμαρκ — ὅστις ἐν τούτοις εἶχεν ἀποδείξει ὅτι ἐγνώριζε νὰ ὀργανώνη μεγαλοφαντάστους συγκεντρωτικὰς συνθέσεις τῆς δημοσίας ζωῆς, ὅπου αὐταὶ ἐνεδεικνύοντο. Οἱ φορεῖς οὗτοι τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως ἐθεωρήθησαν ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης, εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεώς των, ὡς νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου ἀσκοῦντα κρατικὴν διοίκησιν.*

Ὁ κρατικὸς χαρακτήρ τοῦ λειτουργήματος τῶν ἀσφαλιστικῶν ὀργανισμῶν εἶχεν ἀναγνωρισθῆ καὶ ἐν Ἑλλάδι καὶ εἶχε νομολογηθῆ παγίως ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας του.**

Κατὰ τὸν νόμον 1495/1938, ὁ ὁποῖος εἶχεν ὑπ' ὄψιν του τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τῶν Ὀργανισμῶν Κοινωνικῆς Ἀ-

* Πρὸβλ. H. Rosin, Recht der Arbeiterversicherung, τ. I, σ. 642, τ. II, σ. 278 καὶ ἐπ. — Otto Mayer, Deutsches Verwaltungsrecht, τ. II^b, § 57, σελ. 342 καὶ ἐπ. — Graf Hue de Graispeters, Handbuch der Verfassung und Verwaltung § 394, σ. 879. — F. Fleiner - Στυμφαλιᾶδης, Διοικητικὸν Δίκαιον, σ. 98. — L. Richter, Sozialversicherungsrecht, σ. 22. — G. Henrich, Die Problematik der Sozialversicherung, σ. 94, 104. — W. Jellinek, Verwaltungsrecht³, σ. 178, 185, 540, Nachtrag 32. — Stier-Somlo, ἐν Handwoerterbuch der Rechtswissenschaften, τ. III, σ. 363 (ἄρθρ. Invaliden - Altersversicherung).

** Ἴδε μακρὰν σειρὰν ἀποφάσεων Σ.τ.Ε. εἰς Σ. Παπαφράγκου, Πορίσματα ἐκ τῆς νομολογίας τοῦ Σ.τ.Ε.³, σελ. 175 καὶ Α. Τούση, Νομικὰ πρόσωπα σελ. 6 καὶ ἐπ., ὑποσημ. ἰδίως σελ. 8 ὑπ' ἀριθ. 74.

σφαλίσεως,* οί ασφαλιστικοί οργανισμοί γίνονται νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου ἄφ' ἧς καὶ ἐφ' ὅσον ἀσκοῦν ὑποχρεωτικὴν κοινωνικὴν ἀσφάλισιν.

Ὑπὸ τοῦ Ν. Δ/τος 671/1941 (383) (ἄρθρ. 1, παρ. 1, Β' γ') ρητῶς ἐχαρακτηρίσθησαν ὡς ὀργανισμοί ἀσκοῦντες ἀποσυγκεντρωμένην κρατικὴν διοίκησιν (4^β καὶ γ).

Κατὰ τὸ ἄρθρον 4, παρ. 3, τοῦ Νόμου 5376/1932 (106) τὰ μὴ ἐκ δημοσίων ὑπαλλήλων μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῶν Ὀργανισμῶν Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως... «ὑπέχουσι κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων των τὰς εὐθύναις τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων» καὶ ἀπολαύουσι τῆς ὑπὲρ τούτων διὰ τοῦ νόμου θεσπισμένης εἰδικῆς προστασίας.

Τέλος κατὰ τὴν ἀπὸ 15 Μαρτίου 1937 εἰσηγητικὴν ἐκθεσιν τοῦ ν. 694** λαμβάνονται διὰ τοῦ νόμου τούτου μέτρα προστασίας τῶν μισθωτῶν ἐν τῇ ἀσκῆσει τῆς ἐμπιστευμένης εἰς αὐτοὺς «κρατικῆς ὑπηρεσίας» ὡς μελῶν τῶν Διοικ. Συμβουλίων... τῶν Ὀργανισμῶν Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως.

8.

Ἐιδικώτερον, τὸ σχετιζόμενον μὲ τὴν ὑπὸ κρίσιν ὑπόθεσιν Ταμεῖον Συντάξεων Προσωπικοῦ τῶν Τραπεζῶν Ἐθνικῆς, Κτηματικῆς καὶ Ἑλλάδος εἶχεν ὡς πρόδρομον τῆς ἰδέας προνοίας διὰ τοὺς ἐργαζομένους ἓνα λογαριασμὸν τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης. Οὗτος συνεστήθη δι' ἀποφάσεως τῆς γεν. συνελεύσεως τῶν μετόχων τῆς Τραπέζης καὶ ἐνε-

* Ἴδε αἰτιολ. ἐκθεσιν αὐτοῦ ἐν: Π. Δ. Μητσοπούλου, «Περὶ τὰ θεμέλια τῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως», σ. 94 καὶ ἐπ., καὶ ἀπόσπασμα ταύτης εἰς σημ. (4α) εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου τούτου.

** Ἴδε ταύτην εἰς περιοδ. «Ἐργατικὴ Ἑλλάς», τ. I (1937), σελ. 54.

κρίθη διὰ τοῦ ἀπὸ 25-4-1867 (30) Β. Διατάγματος «περὶ κανονισμοῦ ἀφορῶντος τὰς συντάξεις τῶν ὑπαλλήλων τῆς Τραπεζῆς». Διὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης συνιστᾶτο «ἐν τῷ Κεντρικῷ Καταστήματι τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς Εἰδικὸν Ταμεῖον» (ἄρθρ. 1) τοῦ ὁποίου τὰ κεφάλαια (κατὰ τὸ ἄρθρ. 2) «συνεκέντρωνε καὶ διεχειρίζετο ὁ ταμίας τοῦ Κεντρικοῦ Καταστήματος ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τριμελοῦς ἐπιτροπῆς... ἐκλεγομένης ὑπὸ τοῦ Διοικητοῦ ἐν τῇ ἀρχῇ ἐκάστου ἔτους».

Ἐπρόκειτο κατὰ ταῦτα περὶ λογαριασμοῦ προοριζομένου, κατὰ τὴν θέλησιν τῆς γενικῆς συνελεύσεως τῶν μετόχων καὶ ὑπὸ τὴν διαχείρισιν τῆς Διοικήσεως τῆς ΕΤΕ, διὰ τὴν ἄσκησιν προνοίας ὑπὲρ τοῦ προσωπικοῦ. Ὁ λογαριασμὸς ὅμως οὗτος δὲν εἶχε καμμίαν σχέσιν μὲ τὴν ἔνωσιν τῶν ἐνδιαφερομένων προσώπων, ἥτοι μὲ «σωματεῖον», καὶ ἦτο ἄνευ ἰδιαιτέρας νομικῆς προσωπικότητος. Ἄλλως τε, ἀνεξαρτήτως τῶν μέχρι 25 Σεπτεμβρίου 1914 ρυθμίσεων καὶ ἐγκρίσεων, ὁ ἔκτοτε ἰσχύσας ν. 281 περὶ σωματείων ἐθέσπισεν ὑποχρεωτικὰς διατάξεις περὶ συμμορφώσεως τῶν πρὸ τοῦ νόμου τούτου πράγματι ἢ νόμῳ ὑφισταμένων σωματείων πρὸς τὸν νέον νόμον καὶ ἀναγνώρισεως τούτων (ἄρθρ. 50, 51 καὶ 52) αἱ ὁποῖαι συνδυάζονται μὲ τὰς διατάξεις περὶ συνεπειῶν τῆς ἀναγνώρισεως ἢ παραλείψεως ταύτης (ἄρθρ. 45) καὶ μὲ ἀπαγορεύσεις καὶ ποινικὰς κυρώσεις (ἄρθρ. 41). Εἶναι ὅμως βέβαιον ἐπίσης ὅτι πᾶσαι αἱ διατάξεις αὗται ἐφαρμόζονται μόνον ἐπὶ αὐτοτελῶν, κατὰ τὴν βούλησιν τῶν ἰδρυτῶν, νομικῶν προσώπων φύσεως τύπου σωματείου, χαρακτηριστικὸν τῆς ὑφῆς τοῦ ὁποίου εἶναι τὸ ὅτι ἡ τύχη τοῦ νομικοῦ προσώπου κεῖται εἰς χεῖρας τῶν συναποτελούντων τὴν ἔνωσιν, δρώντων ἐντὸς αὐτῆς καὶ ὠφελουμένων μὴ

κερδοσκοπικῶς ἐξ αὐτῆς, ὅχι ὁμως καὶ ἐπὶ ἰδρυμάτων τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὸ ὅτι ὁ κανὼν ὑπάρξεως καὶ δράσεως αὐτῶν προδιαγράφεται ἀπὸ ξένην πρὸς τοὺς δρωῦντας ἐντὸς τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ ὠφελουμένους ὅπωςδῆποτε ἐξ αὐτοῦ θέλησιν τοῦ ἰδρυτοῦ ἢ τοῦ νόμου*. Ἀκόμη ὁμως περισσότερον δὲν ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις περὶ σωματείων ὅταν δὲν ὑπάρχει καθόλου αὐθύπαρκτον νομικὸν πρόσωπον, ὅπως δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὴν περίπτωσίν μας μέχρι τοῦ 1926.

Μετὰ τὴν κωδικοποίησιν τοῦ νόμου 2868/1923 (373) ἢ ΕΤΕ, ὑποχρεουμένη εἰς τὴν ἴδρυσιν ἰδιαιτέρου ὀργανισμοῦ ὑποχρεωτικῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως, ὑπέβαλε, διὰ τῆς ἐπιτηρούσης τὸν λογαριασμὸν τριμελοῦς ἐπιτροπῆς, πρὸς ἔγκρισιν, συμφώνως πρὸς τὸν νόμον, Καταστατικὸν Ταμείου Συντάξεων.

Τὸ ἄρθρον 1 τοῦ Καταστατικοῦ τούτου, ἐγκριθέντος κατὰ τὸν νόμον 2868, ὀρίζει: «Συνιστᾶται... εἰδικὸν Ταμεῖον... ἀποτελοῦν ἴδιον νομικὸν πρόσωπον...» Τὸ ἄρθρον 24: «Οἱ ἤδη συνταξιοῦχοι ἀπὸ 1ης Ἰουλίου 1926 θὰ λαμβάνουν σύνταξιν βάσει τῶν διατάξεων τοῦ παρόντος.» Τέλος τὸ ἄρθρον 25: «Ἡ ὑπάρχουσα περιουσία τοῦ Ταμείου μεταβιβάζεται εἰς τὸ διὰ τοῦ παρόντος συνιστάμενον νομικὸν πρόσωπον διὰ τακτικοῦ πρωτοκόλλου παραδόσεως.» Οὕτω διὰ κρατικῆς πράξεως ἐκδοθείσης νομοτύπως κατὰ τὸν ν. 2868 συνεστήθη νέον νομικὸν πρόσωπον τοῦ νόμου τούτου, τὸ ὁποῖον ὁμως ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα ἐξ ἀρχῆς ἐνίσχυσεν οἰκονομικῶς διὰ τοῦ μέχρι τότε ὑπὸ τῆς διοικήσεως αὐτῆς τηρουμένου ἀναλόγου προορισμοῦ λογαριασμοῦ.

* Ἴδε ἐγκύκλ. 5 πρωτ. 1239 τῆς 8-1-1915 καὶ ἐγκύκλ. 57 πρωτ. 64516 τῆς 24-10-15 εἰς «Ἐργατικὴν καὶ Κοινωνικὴν Νομοθεσίαν» ἐπιμελεῖα Κ. Πασαγιάννη, ἔκδ. Ὑπουργ. Ἐθν. Οἰκονομίας.

Ἡ ἐνίσχυσις αὕτη τοῦ νεοῖδρυθέντος αὐτοτελοῦς νομικοῦ προσώπου ἐπεβάλλετο ἐκ λόγων στοιχειωδῶν ὑπολογισμῶν τῶν δυνατοτήτων ἐπαρκείας τοῦ νέου Ταμείου Συντάξεων, ὅπως δυνηθῆ ἅφ' ἐνὸς μὲν νὰ καταβάλλη συντάξεις εἰς, ἤδη κατὰ τὴν ἰδρυσίν του, ἐξεληθόντας τῆς ὑπηρεσίας ὑπαλλήλους τῆς Τραπεζῆς, ἅφ' ἐτέρου δὲ νὰ ἀναγνωρίζῃ εἰς τοὺς συντόμως ἐξερχομένους συνταξιούχους τὰ παρὰ τῆς ΕΤΕ, πρὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ νέου νομικοῦ προσώπου, ἔτη προὔπηρεσίας. Ἄνευ τῆς ἐνισχύσεως ταύτης ἔπρεπεν ὁ νέος ὀργανισμὸς νὰ ἀγνοήσῃ μὲν τοὺς ἤδη ἐξεληθόντας τῆς ὑπηρεσίας τῆς Τραπεζῆς, νὰ ἀρχίσῃ δὲ ὑπολογίζων δι' ἀπονομὴν συντάξεως ὡς χρόνον ὑπηρεσίας μόνον τὸν ἀπὸ τῆς, ἐξ ὑποχρεώσεως ἐκ τοῦ νόμου, ἰδρύσεώς του, ὅπως τοῦτο συνέβη μὲ τὸ Ι.Κ.Α., τὸν μεγαλύτερον ἐν Ἑλλάδι Ὄργανισμὸν Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως, τὸν ἰδρυθέντα διὰ τοῦ νόμου 6298/1934 (346).

Εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ι.Κ.Α. ἢ μὴ πρόβλεψις ἀναγνωρίσεως ἐτῶν προὔπηρεσίας, ἰδίως διὰ τοὺς ἐξερχομένους τῆς πρώτης γενεᾶς ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ, καὶ ἰδιαιτέρως κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη αὐτῆς, διεμόρφωσε συντάξεις τόσον μικρὰς ὥστε ἔδωσεν εἰς τοὺς μισθωτοὺς τὸ συναίσθημα βεβαίου πλέον κινδύνου, ἐνῶ ἕως τότε ἐφησύχαζον μὲ τὴν ἐλπίδα συντόμου πραγματώσεως εὐπρεποῦς ἀσφαλίσεώς των. Ἀκριβῶς δὲ κατὰ τοῦ νέου κινδύνου, τὸν ὁποῖον ἀπετέλει δι' αὐτοὺς αὐτὸ τοῦτο τὸ Ι.Κ.Α., ἐξεπήδησεν ἔκτοτε πληθώρα μερικωτέρων ἐπικουρικῶν Ταμείων ὑποχρεωτικῆς ἀσφαλίσεως κατὰ τὸ σύστημα τοῦ νόμου 2868/1923, τὰ ὁποῖα καὶ μόνον, λόγῳ ἀμέσου παρακολουθήσεως καὶ γνώσεως, καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς ὄντως εὐκολώτερον χορηγουμένης ἰδιαιτέρας προσθέτου ἐργοδοτικῆς ἐνισχύσεως, τοὺς δίδουν τὸ αἶσθημα ἀσφαλείας. Τούτου ἀκριβῶς ἢ ἐξασφάλισις ἀποτελεῖ τὸν κοι-

νωνικὸν σκοπὸν τοῦ ὄλου θεσμοῦ καὶ τὴν δικαιολογίαν ὄλων τῶν δαπανῶν καὶ κόπων.

Γενικῶς, διὰ πᾶσαν κρίσιν περὶ τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως — ἰδίως τοῦ κλάδου συντάξεως — καὶ τοῦ τρόπου ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας τοῦ θεσμοῦ, πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι, ὅπως ἐλέχθη ἀνωτέρω, δὲν πρόκειται περὶ ἐπιχειρήσεων ὥστε νὰ συζητῆται ὡς ἀποφασιστικὸν περὶ τῆς ὀργανώσεώς του σημεῖον τὸ ἂν συμφέρη ἀπὸ ἀπόψεως γενικῶν ἐξόδων, ὡς προκειμένου περὶ τῆς μικρᾶς ἢ μεγάλης ἐπιχειρήσεως. Ὁ ρόλος του καὶ ἡ ἀποστολή του εἶναι κατὰ σημαντικώτατον μέρος ψυχολογικά. Ἡ ἰδέα τῆς ὀργανώσεως τοῦ θεσμοῦ ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν βασικὴν καὶ ἀναμφισβήτητον ἐκ τῆς πραγματικῆς ζωῆς ἀνάγκην καὶ τὴν διαπίστωσιν ὅτι «ἡ ἀβεβαιότης διὰ τὸ προσεχὲς μέλλον εἶναι ἢ σταθερὰ μορφή τῆς μισθώσεως ἐργασίας».* «Τὸ στοιχεῖον τῆς ἀβεβαιότητος διὰ τὴν αὔριον εἶναι ἀπὸ τὰ κυριώτερα συστατικὰ τῆς ἐννοίας τῆς «ἐξαρτήσεως τοῦ μισθωτοῦ», πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς ὁποίας διεμορφώθη σχεδὸν ὀλόκληρον τὸ Ἐργατικὸν Δίκαιον.** Κατὰ τὴν ἀναφερομένην ὑπὸ τοῦ J. Dunlop*** γνώμην τοῦ F. Tannenbaum ἀπὸ τὸ ἔργον του «The Labor Movement, Its Conservative Functions and Social Consequences», ὁ ἐργάτης μετέχει εἰς τὰς ὀργανώσεις, διότι ζητεῖ.... «νὰ ἀναχαιτίσῃ τὸ ρεῦμα τῆς ἀβεβαιότητος ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἀπειλεῖται ἡ ζωὴ του». Ἡ κοινωνικὴ ἀσφάλις προσπαθεῖ νὰ καταπολεμήσῃ τὴν ἀβε-

* W. Cooper-K. Δοσίου: «Αἱ ἀξιώσεις τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ κεφαλαίου», ἔκδοσις Συλλόγου Ὀφελίμων Βιβλίων, σελ. 104· πρβλ. σχετικῶς καὶ ὑπ' ἀριθ. 19504/1943⁽⁵⁾ ἐγκύκλιον Ὑπουργείου Ἐργασίας, παραγρ. 12.

** Ἰδ. κατωτέρω Κεφ. Γ' § 8.

*** Εἰς τὴν πραγματείαν του «The Development of Labor Organization».

βαιότητα με τήν υπόσχεσιν καὶ τήν πρακτικὴν πρόβλεψιν δυνατότητος, ὑπὸ κρατικὴν ἐγγύησιν, ἀντιμετωπίσεως τῶν ἀναποφεύκτων τυχηρῶν τῆς ζωῆς. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ὁ θεσμὸς καθημερινῶς προσφέρει, κυρίως εἰς τὸ κοινωνικὸν σύνολον καὶ ὄχι εἰς τοὺς ἐπὶ μίαν δλόκληρον ζωὴν καθημερινῶς μὲν καταβάλλοντας, μόνον δὲ περὶ τὰς δυσμὰς τοῦ βίου λαμβάνοντας παροχὰς μισθωτοῦς, εἶναι τὸ συναίσθημα ἀσφαλείας διὰ τὰ τυχηρὰ τῆς αὔριον ποῦ δίδει εἰς αὐτούς, με σπουδαῖα κοινωνικὰ ἀποτελέσματα.*

Ἐκ τούτου ἡ κοινωνικὴ ἀποτελεσματικότης τοῦ ὄλου θεσμοῦ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν ἔντασιν τοῦ συναισθήματος τούτου, δυναμένην νὰ προέλθῃ εἴτε ἐκ τοῦ κρινομένου ὡς ἀνεπαρκοῦς μεγέθους τῶν ἀσφαλιστικῶν ὑποσχέσεων καὶ παροχῶν, εἴτε ἔνεκα αἰσθήματος ἀποξενώσεως τῶν μισθωτῶν ἀπὸ τὸν ὀργανισμόν των λόγῳ ὑπερβολικῆς ἀναμίξεως ἄλλων παραγόντων, ὡς π.χ. τοῦ κράτους, ἢ τοῦ ἐργοδότη, ἢ ἄλλων ἐπιχειρηματικῶν ομάδων.

Εἰς τὴν περίπτωσίν μας ἀφ' ἑνὸς ἡ πρωτοβουλία διὰ τὴν ἰδρύσιν καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῶν ἐτῶν προϋπηρεσίας καὶ τὴν ἐξασφάλισιν εὐπρεποῦς μεγέθους παροχῶν ἀπαραίτητος ἐνίσχυσις τοῦ νεοἰδρυθέντος ὀργανισμοῦ, ἣτις ἐπραγματώθη διὰ τῆς μεταβιβάσεως τῆς περιουσίας τοῦ μέχρι τότε ἰδιωτικοῦ λογαριασμοῦ προνοίας ὑπὲρ τῶν ὑπαλλήλων τῇ θελήσει τοῦ διαθέτοντος αὐτὸν ἐργοδότη, ἦτο ἐκ τοῦ Νόμου ἐπιβεβλημένη «πρὸς ἰσορρόπισιν τῶν πόρων καὶ τῶν παροχῶν».**

Ἡ ἐνίσχυσις ἰδιαιτέρως ἦτο ἀναγκαία καὶ οὐδένα

* Ἴδε τὴν προμνησθεῖσαν ὑπ' ἀριθ. 19504/1943(5) ἐγκύκλιον παρ. II καὶ ἐπ.

** Ἴδε ἄρθρ. 1 τοῦ νόμου 591/1937 (126) καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῦ αἰτιολογικὴν ἔκθεσιν, εἰς σημ. (6) εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου.

είχε χαρακτήρα χαριστικὸν ἢ ἰδιαιτέρας εὐνοίας ἢ ἰδιαιτέρου συνδέσμου τοῦ ἐργοδότη πρὸς τὸ Ταμεῖον Συντάξεων. Ἐκτοτε τοὺς ἀσφαλιστικὸς κατὰ τῆς ἀβεβαιότητος σκοποὺς ὑπὲρ τοῦ προσωπικοῦ τῆς ΕΤΕ ἀνέλαβε, κρατικῶς ἠγυγημένους κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου 2868, τὸ νέον νομικὸν πρόσωπον (ἄρθρον 5 τοῦ νόμου καὶ ἄρθρον 1 τοῦ καταστατικοῦ), μὲ ἰδιαίτερον πλέον διοικητικὸν ὄργανον (ἄρθρον 6 τοῦ νόμου καὶ ἄρθρον 1 τοῦ καταστατικοῦ) τὸ Διοικητικὸν του Συμβούλιον. Οὕτω ἀπὸ 1ης Ἰουλίου 1926 τὴν ἀποστολὴν τοῦ ἄλλοτε τραπεζιτικοῦ λογαριασμοῦ ἀναλαμβάνει τὸ «Ταμεῖον Συντάξεων Προσωπικοῦ ΕΤΕ», νέον νομικὸν πρόσωπον δημοσίου δικαίου διεπόμενον ὑπὸ τοῦ νομίμως ἐγκριμένου κατὰ τὸν ν. 2868 καταστατικοῦ, ἔχοντος ἰσχὺν οὐσιαστικοῦ νόμου.

9.

Τὰ Διοικητικὰ Συμβούλια τῶν ἀποσυγκεντρωμένων κρατικῶν ὑπηρεσιῶν Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως διορίζονται ἀπὸ τὸν Ὑπουργὸν Ἐργασίας ἐπὶ θητεία ὀριζομένη ὑπὸ τοῦ νόμου-καταστατικοῦ. Ἐν τούτοις ἡ θέσις τῶν μισθωτῶν μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, μολονότι ὀργάνων τῆς κρατικῆς διοικήσεως, ἐξαρτᾶται ἐμμέσως ἐκ τῆς θελήσεως τῶν ἐργοδοτῶν. Οὗτοι, δυνάμενοι ἐν περιπτώσει ἀπαρσκευίας νὰ καταγγέλλουν τὴν σύμβασιν ἐργασίας τῶν ἐκπροσώπων τῶν ἐργαζομένων, ἠδύναντο νὰ ἀφαιροῦν ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ Διοικ. Συμβουλίου τὴν ἰδιότητα ὑπὸ τὴν ὁποίαν μετεῖχον αὐτῶν. Δοθέντος μάλιστα ὅτι συνήθως πρόκειται περὶ συνδικαλιστικῶν ὀργάνων πρωτοστατούντων εἰς ἐπαγγελματικοὺς ἀγῶνας, δὲν εἶναι σπάνιον φαινόμενον δυσμενῆς ἕως ἐχθρικῆς διαθέσις τῶν ἐργοδοτῶν πρὸς τοὺς ἐκπροσώπους τῶν ἐργαζομέ-

νων, λόγω τῶν φυσικῶν ἐπαγγελματικῶν προστριβῶν καὶ ἐρίδων μεταξὺ συνδικαλιστικῶν ὀργάνων καὶ ἐργοδοτῶν. Ἡ αἰτιολογικὴ ἔκθεσις τοῦ Ν. 694 δέχεται ὅτι οἱ ἐκπρόσωποι εἶναι ἐκτεθειμένοι εἰς ἀναίτιον δίωξιν ἐκ μέρους τῶν ἐργοδοτῶν. Καὶ ταῦτα ἐκτὸς τῆς ἔστιν ὅτε ἐμφανιζομένης σαφοῦς ἀντιθέσεως καί, ἀκόμη, συγκρούσεως συμφερόντων μεταξὺ διοικήσεων ἀσφαλιστικῶν ὀργανισμῶν καὶ διοικήσεων ἐπιχειρήσεων. Κατὰ τῆς ἐξαρτήσεως αὐτῆς ἐθεσπίσθη ὁ νόμος 694/1937, ὀρίσας κατ' ἀρχὴν: Οἱ ἐκπρόσωποι τῶν ἐργαζομένων, ἂν ἀπολυθοῦν παρὰ τοῦ ἐργοδότη, ἐνῶ δὲν ἔχουν διαπράξει ἀτιμωτικὸν ἀδίκημα ἢ σοβαρὸν παράπτωμα «κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας των», διατηροῦν καὶ μετὰ τὴν ἀπόλυσίν των τὴν ιδιότητά των ὡς μελῶν τῶν διοικ. συμβουλίων, μέχρι τῆς κατὰ νόμον λήξεως τῆς θητείας των.

10.

Ο νόμος 694 ἐζήτησε νὰ καταστήσῃ ἀνεξαρτήτους καὶ ἀνεπηρεάστους τοὺς ἐκπροσώπους τῶν ἐργαζομένων ἐν τῇ ἀσκῆσει τῶν καθηκόντων αὐτῶν ὡς μελῶν τῶν διοικητικῶν συμβουλίων. Θέλει νὰ ἀποκλείσῃ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐλευθέρως ἀσκουμένης ἐργοδοτικῆς πρωτοβουλίας πρὸς λύσιν τῆς συμβάσεως ἐργασίας — τὴν ὁποίαν ὁ νόμος οὗτος ἀμέσως καὶ καθ' ἑαυτὴν δὲν περιορίζει — ἐφ' ὅσον αὕτη δύναται νὰ ἔχῃ ἀποτελέσματα ἐπὶ τῆς ὑπὸ δημοσίας τάξεως νόμων διεπομένης διοικήσεως τῶν ἀσφαλιστικῶν ὀργανισμῶν.

Παρὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἐργοδότη, κρίνοντος κατὰ τὰς ἀφίψεις του, ἀπόλυσιν, οἱ ἐκπρόσωποι τῶν ἐργαζομένων πρέπει νὰ παραμένουν εἰς τὰ δημόσια καθήκοντά των. Ἐν τούτοις δυνατὸν ὁ ἐργοδότης νὰ προσέφυγεν εἰς τὸ ἔσχατον τοῦτο

μέτρον τοῦ ὑπηρεσιακοῦ θανάτου λόγῳ ἀτιμωτικῆς πράξεως τοῦ μισθωτοῦ ἢ ὁποῖα δὲν προοιωνίζεται οὐδὲν καλὸν διὰ τὴν διοίκησιν τοῦ ἀσφαλιστικοῦ ὀργανισμοῦ, ἢ διὰ σοβαρὰ παραπτώματα αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας του, διὰ τὴν ὁποῖαν κανόνες δημοσίας τάξεως θέτουν μὲν ὄρια καὶ περιορισμούς, ἀλλὰ καὶ τῆς ὁποίας ἡ καλὴ ἐκτέλεσις πρέπει νὰ ἐξασφαλισθῇ ὑπὸ τοῦ Νόμου. Αἱ περιπτώσεις αὗται ἐπηρεάζουν καὶ τὴν θέσιν τῶν ἐκπροσώπων τῶν ἐργαζομένων εἰς τὸ Δ. Σ. τοῦ ὀργανισμοῦ. Καὶ περὶ μὲν τῆς τελέσεως ἀτιμωτικοῦ ἀδικήματος κρίνει τὸ ἀρμόδιον ποινικὸν δικαστήριον. Κατόπιν τῆς κρίσεως τούτου ὁ ἐργοδότης δύναται νὰ ἀπολύσῃ τὸν μισθωτὸν ἀζημίως καὶ μὲ συνέπειαν ἐκ τοῦ νόμου τὴν ἀποπομπὴν του ἀπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ἀσφαλιστικοῦ ὀργανισμοῦ.

Εἰς ἄλλας ὁμως περιπτώσεις ἐργοδοτικῆς πρωτοβουλίας ἀπολύσεως ὁ Νόμος ἐπιτρέπει ἐξαιρετικῶς εἰς τὴν περὶ ἀπολύσεως κρίσιν τοῦ ἐργοδότου νὰ εἶναι ἀποτελεσματικὴ καὶ διὰ τὴν θέσιν τοῦ ἐκπροσώπου τῶν ἐργαζομένων ἐν τῇ διοικήσει τῶν ἀσφαλιστικῶν ὀργανισμῶν μόνον ἂν ἡ δι' ἣν ἀπελύθη πράξις ἀφ' ἐνὸς ἔλαβε χώραν «κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας του» καὶ ἀφ' ἐτέρου συνιστᾷ «σοβαρὸν» παράπτωμα. Ἀλλὰ τὴν σοβαρότητα τοῦ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ παραπτώματος θὰ κρίνῃ τὸ Τμήμα, εἰδικὸν σοβαρᾶς συνθέσεως συλλογικὸν ὄργανον τῆς δημοσίας διοικήσεως τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς (τοῦ Ὑπουργείου Ἐργασίας), ἀποκλειομένων κατὰ ρητὴν διάταξιν τοῦ δημοσίας τάξεως νόμου καὶ αὐτῶν τῶν τακτικῶν δικαστηρίων*.

* Ἴδε παρ. 4 τοῦ νόμου ἐν τέλει: Αἱ ἀποφάσεις τοῦ Τμήματος εἶναι ὑποχρεωτικαί... ὑποκείμεναι μόνον εἰς τὴν αἴτησιν ἀκυρώσεως ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Πρβλ. ἀναλόγως Α.Π. 44/1934 ΕΕΔ α 88.

11.

Ο νόμος ξεκινά από δυσπιστίαν απέναντι τῶν ἐργοδοτῶν ὁμοίαν τοῦλάχιστον πρὸς ἐκείνην τὴν ὁποίαν ρητῶς διακηρύττει τὸ ἰσχύον σήμερον (Ζ' Συντακτικὴ πράξις τοῦ 1935) ἄρθρον 114 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1927 απέναντι αὐτῆς ταύτης τῆς πολιτειακῆς διοικητικῆς ἐξουσίας, προκειμένου περὶ μονίμων δημοσίων ὑπαλλήλων. Τὸ ἄρθρον 114, ὡς γνωστόν, σκοπεῖ τὴν προαγωγὴν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν διὰ τῆς διατηρήσεως ὑπαλλήλων πεπειραμένων καὶ ἀνεπηρεάστων. Πρὸς τοῦτο τοὺς ἐξασφαλίζει ἀπὸ αὐθαιρέτους ἀπολύσεις καὶ μεταθέσεις. Κατὰ τὸν Lowell, τὸν ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Κ. Βασιλείου*, ἡ ἐξάρτησις τοῦ ὑπαλλήλου ἀπὸ τὰς ἀνεγνωρισμένας ὀργανώσεις τῆς δημοσίας ζωῆς—τὰ πολιτικὰ κόμματα—εἶναι «ἐγκλημα». Αὐστηρότερος βεβαίως θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς ἐξαρτήσεως ὀργάνων τῆς δημοσίας διοικήσεως ἀπὸ ἰδιωτικὴν οἰκονομικὴν ἐκμετάλλευσιν, ὅπως ἀπὸ μίαν ἐργοδοτίδα ἀνώνυμον ἐταιρίαν, ἡ ὁποία ὁμολογουμένως καὶ ἐξ ὀρισμοῦ ἔχει ἀποστολὴν τὴν ἐπιδίωξιν ἰδιωτικοῦ συμφέροντος.

12.

Δοθέντος οὕτω τοῦ γενικοῦ κανόνος: «ἀνάγκη ἐξασφαλίσεως ἀπὸ παντὸς ἐπηρρασμοῦ τῶν ἐχόντων εὐθύνας καὶ δικαιώματα δημοσίων ὑπαλλήλων μελῶν τῶν Διοικ. Συμβουλίων τῶν Ὀργανισμῶν Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως», ἡ ἀνάγκη ἀποκλεισμοῦ τῆς ἐργοδοτικῆς πρωτοβουλίας εἶναι ἀναμφισβήτητος. Ὁ ἐργοδότης δύναται νὰ ἀποφασίσῃ ἀπολύσειν, κατὰ τὰς ἀπόψεις του καὶ τοὺς κανονισμοὺς του, μὲ

* Ἡ ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος, σ. 155.

μόνους περιορισμούς τους νόμους τους γενικῶς ἰσχύοντας περὶ τοῦ θέματος τούτου. Τὸ Τμήμα τοῦ ΣΚΑ, ὄργανον τῆς κρατικῆς διοικήσεως τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς— τὸ ὁποῖον, ὡς εἶδομεν, δὲν ἔχει ἀρμοδιότητα κρίσεως καὶ ἀποφάσεως ἀμέσως περὶ τοῦ ἐγκύρου ἢ μὴ τῆς ὑπὸ τοῦ ἐργοδότη ἀπολύσεως —, θὰ κρίνη τὴν περίπτωσιν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ προορισμοῦ του ὡς ὄργανου τῆς διοικήσεως τῆς κρατικῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς ἐξυπηρετούσης ὠρισμένην σκοπιμότητα συμβάλλουσιν εἰς τὸ κοινὸν καλόν.

Καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ὁ νόμος, ὡς εἶδομεν, ὀρίζει ὅτι δὲν εἶναι ἀνεκτὰ ἀτιμωτικά τινὰ ποινικὰ ἀδικήματα, ὡς καὶ «σοβαρὰ παραπτώματα» κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς παρὰ τῷ ἐργοδότη ὑπηρεσίας. Πλὴν τῶν ἐξαιρέσεων αὐτῶν οἱ ἐκπρόσωποι, κατὰ γενικὸν κανόνα, διατηροῦν τὴν «ιδιότητά» των εἰς τὰς διοικήσεις τῶν ὀργανισμῶν κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἔκτασις τῆς κατ' ἐξαίρεσιν τοῦ βασικοῦ κανόνος χορηγουμένης ἐλευθερίας ἀποφάσεως τοῦ κρίνοντος τὰ περιστατικὰ τῆς ἀπολύσεως, ἀπὸ τῆς ἀπόψεώς του, Τμήματος τοῦ ΣΚΑ πρέπει νὰ ἐρμηνεύεται στενῶς. Καὶ τοῦτο ὄχι μόνον κατὰ τὴν γενικὴν ἀρχὴν τοῦ δικαίου, λόγῳ τοῦ ὅτι εἶναι ἐξαιρετικὴ διάταξις, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν φιλελευθέραν ἀντίληψιν τὴν ἀποδεχομένην τὴν κρατικὴν ἀνάμιξιν περιοριστικῶς, καὶ μόνον ὅπου ρητῶς ἐκ τοῦ νόμου ἐπιτρέπεται, ἥτις ἀντίληψις ἐμπνέει ἀναμφισβητήτως τὸ ἰσχυρὸν Σύνταγμα καὶ ἀσφαλίζει τὴν ἐλευθερίαν τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἐργοδοτικοῦ κόσμου. Τοῦτο καὶ ἰσχύει περὶ τοῦ ὅρου «κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας», ἥτις εἶναι ἐρμηνευτέα στενῶς. Τοῦναντίον, περιορισμοὶ τῆς ἐξουσίας ταύτης τῆς διοικήσεως — ὡς λ.χ. ἀνευ ἱκανῶς ἀποχρῶντος λόγου, ἢ δρᾶσις τῶν μισθωτῶν ἐκτὸς τῆς ὑπηρεσίας — πρέπει νὰ ἐρ-

μηνεύονται εὐρέως, ἵνα καθίσταται ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον πραγματικὴ ἢ προστασία τῶν συνδικαλιστικῶν στελεχῶν τὰ ὁποῖα — κατὰ τὸν Νόμον — «ἐξυπηρετοῦν κοινωφελεῖς σκοποὺς» ὡς ἐκπρόσωποι τῶν ἐργαζομένων εἰς τὰ ὄργανα τῆς διοικήσεως τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως.

13.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐκτεθέντων συνάγεται ὅτι :

Αἱ διατάξεις τῶν §§ 1-4 τοῦ ἀρθρ. 9 τοῦ ν. 694/1937⁽¹⁾ εὐρίσκονται εἰς στενὴν ἀλληλουχίαν καὶ ἀλληλοσυμπληροῦνται πρὸς ἀκριβέστερον καθορισμὸν καὶ ἀποσαφήνισιν τοῦ περιεχομένου τῆς ἐννοίας ἀφ' ἐνὸς τῆς «προστασίας» τοῦ νόμου καὶ ἀφ' ἑτέρου τοῦ «ἱκανῶς ἀποχρῶντος λόγου». Ἡ χορηγουμένη εἰς τὰ συνδικαλιστικὰ στελέχη προστασία εἶναι ἐνιαία καὶ ἀδιαίρετος. Χορηγεῖται ἐν τῷ συνόλῳ ἂν διαγνωσθῇ ὑπὸ τοῦ Τμήματος ἀπόλυσις «ἄνευ ἱκανῶς ἀποχρῶντος λόγου», ἢ ὑπόκειται εἰς ἄρνησιν, ἐν ἐναντία περιπτώσει, καθ' ὅλα τὰ μέρη αὐτῆς.

Ἄποχρῶντες λόγοι ἀπολύσεως εἶναι α) ὠρισμένα ἀτιμωτικὰ ποινικὰ ἀδικήματα, καὶ β) σοβαρὰ παραπτώματα «κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν» τῆς ὑπηρεσίας. Ἡ σοβαρότης τῶν τοιούτων παραπτωμάτων κρίνεται ἀπὸ τὸ Τμήμα.

Οὕτω ὁ ν. 694 καθιερώνει τὴν ἀρχὴν ὅτι πρέπει νὰ προστατεύεται ἡ «ἐκτὸς ὑπηρεσίας» δράσις τῶν μετεχόντων εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ἀσφαλιστικῶν ὀργανισμῶν συνδικαλιστικῶν στελεχῶν ἐφ' ὅσον ταῦτα δὲν διαπράττουν ἀτιμωτικὰ ἀδικήματα. Ἐκ τούτου ὁμως ἡ πραγματικὴ προστασία ἐξαρτᾶται, εἰς τελευταίαν ἀνάλυσιν, ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ ὅρου «κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν ὑπηρεσίας», ὅστις ὅπωςδήποτε πρέπει νὰ ἐρμηνεύεται στενῶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

Η ΕΚΤΕΛΕΣΙΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ

1. Ἐκτέλεισις ὑπηρεσίας καὶ ἐκμετάλλευσις. — 2. Καθορισμὸς τῶν πράξεων ἐκτελέσεως ὑπηρεσίας. — 3. Αἱ πράξεις ἐκτὸς ὑπηρεσίας καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ συνεταιρίζεσθαι. — 4. Αἱ ὑπὸ κρίσιν πράξεις ἐγένοντο ἐκτὸς ὑπηρεσίας. — 5. Ἰδιαίτεροι λόγοι καὶ ὄχι ἀσυδοσία. — 6. Ὁ ἐπαγγελματικὸς κίνδυνος ἀμετροεπείας. — 7. Ἐνδείκνυται ἐπιείκεια. — 8. Πολιτικὴ καὶ προπαγάνδα. — 9. Ἔργασία καὶ συναλλαγαί. — 10. Ἡ 98ῃ Σύμβασις τῆς Γενεύης. — 11. Ὅχι ἐπαναλήψεις ἀλλὰ προσυθῆκαι. — 12. Καλαὶ πράξεις καὶ παρεξηγήσεις.

1.

Ἡ ἔννοια τοῦ ὅρου «κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας» συνδέεται στενῶς πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς τεχνικῆς καὶ νομικῆς ἐννοίας «ἐκμετάλλευσις» καὶ δύναται νὰ προσδιορισθῇ δι' ἀναφορᾶς πρὸς τὸν ὀργανωτικὸν μηχανισμόν τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς λόγῳ τοῦ μηχανισμοῦ τούτου συνθήκας ὑπὸ τὰς ὁποίας συνήθως λαμβάνει χώραν ἢ ὑπὸ τῆς ἐκμεταλλεύσεως «χρῆσις» τῶν ἐκμισθουμένων πρὸς αὐτὴν ἐργατικῶν δυνάμεων.

Περὶ τῆς ἐννοίας τῶν ὅρων ἐκμετάλλευσις καὶ ἐπιχείρησις ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 23094/1947 ἀπόφασις τοῦ Ὑπουργείου Ἔργασίας*. Κατὰ τὴν ἀπόφασιν ταύτην «ἐκμετάλλ-

* Ἴδε ΕΕΔ 6,447.

λευσις είναι ή ὀργάνωσις ὠρισμένων ὕλικῶν μέσων πρὸς μόνιμον ἐξυπηρέτησιν ὠρισμένης οἰκονομικῆς δραστηριότητος. Εἶναι σύνολον λεπτομερειακῶν λειτουργιῶν αἵτινες, χρησιμοποιοῦσαι ἀφ' ἐνὸς εἰδικήν ὀργάνωσιν τῆς μισθωτῆς ἐργασίας καὶ εἰδικὸν οἰκονομικὸν ἐξοπλισμὸν καὶ ἀφ' ἑτέρου γνωστὰ ἐμπειρικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ δεδομένα, κατὰ δεδομένους κανόνας, συντονίζονται εἰς μίαν ἀσφαλῶς ἐκ τῶν προτέρων ὑπολογίσιμον καὶ καθωρισμένην διαρκῆ δρᾶσιν, ἐξυπηρετοῦσαν τὴν παραγωγὴν ὠρισμένου εἴδους οἰκονομικῶν ἀγαθῶν ἢ ὑπηρεσιῶν. Ἐντὸς τῆς ἐκμεταλλεύσεως πραγματοῦται ἡ ὀργανωμένη παροχὴ πρὸς τὸν ἐργοδότην τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας ἔναντι ἀνταλλαγμάτων.»

Αἰ λόγῳ τῆς ἐκμεταλλευτικῆς ὀργανώσεως συνθῆκαι, ὑφ' ἧς χρησιμοποιεῖται ἡ μισθωτικὴ ἐργασία, ἀναπτύσσονται εἰς τὴν αἰτιολογικὴν ἔκθεσιν τῆς δικονομίας τῶν Ἀσφαλιστικῶν Δικαστηρίων*.

2.

Γενικῶς «κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας των» εὐρίσκονται οἱ μισθωτοὶ μιᾶς ἐκμεταλλεύσεως ὄχι μόνον ὅταν εἶναι «μὲ τὴν πένναν εἰς τὸ χέρι», ἀλλ' ἐφ' ὅσον αἱ ἐνέργειαι αὐτῶν γίνονται ἐντὸς τοῦ κύκλου τῆς εἰδικῆς (κατὰ χρόνον, τόπον, μέσα καὶ περιεχόμενον), ἀναλόγως τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ὀργανώσεως τῆς ἐργασίας των, ἥτις σκοπεῖ τὴν ἐξυπηρέτησιν οἰκονομικῆς δραστηριότητος ἐπιδιωκούσης τὰ συμφέροντα τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Αἰ ἐξ αἰτίας καὶ πρὸς «ἐκ-

* Ἰδὲ Φ.Ε.Κ. 511/1939, ἰδίως σ.σ. 3316, 3325, κεφ. Ζ' στοίχ. Γ' καὶ 3329, Β' 1,β καὶ 2,α, Κῶδ. Ν. 1939, ἰδίως σ.σ. 1033, 1041, Γ' καὶ 1046, Β' 1,β' καὶ 2,α, καὶ ἀποσπάσματα εἰς σημ. (*) (ὑπὸ στοίχ. α', β' καὶ δ') εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου τούτου.

τέλεσιν» τῆς ὑπηρεσίας γενόμεναι πράξεις καθορίζονται ὑπὸ τῆς «εἰδικῆς ὀργανώσεως ἐργασίας» καὶ εὐρίσκονται εἰς ἄμεσον αἰτιώδη ὀργανωτικὸν σύνδεσμον πρὸς αὐτὴν καὶ τὰς συμφώνως πρὸς αὐτὴν διαταγὰς τοῦ ἐργοδότη.

Ἐντὸς τοῦ κύκλου τῆς εἰδικῆς ὀργανώσεως, καὶ πάντως ἐντὸς τῶν νομίμων χρονικῶν καὶ τῶν συνήθων τεχνικῶν ὁρίων καὶ ὄρων, ὁ μὲν ἐργοδότης δικαιοῦται νὰ διατάσῃ, ὁ δὲ ἐργαζόμενος ὀφείλῃ νὰ ὑπακούῃ, διαμορφῶν τὰς ἐκδηλώσεις τῶν ἀνθρωπίνων ἱκανοτήτων του, πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀνατιθεμένης εἰς αὐτὸν ἐργασίας, κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ ἐργοδότη. Ἀμφότεροι, ἀλλὰ ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ ἐργοδότη, εἶναι διαρθρωμένοι ἐντὸς τοῦ ὀργανωτικοῦ συστήματος τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἐντὸς ὀργανωτικῶς συγκροτημένου μηχανισμοῦ, εἰς σχέσιν ἀνισότητος, ἐξουσιαστικὴν καὶ διευθύνσεως διὰ τὸν μὲν, ἐξαρτήσεως καὶ πειθηνίου ἑτεροκινησίας διὰ τὸν δέ, σχέσιν καθ' ἣν «ἡ νομικὴ ἰσότης εἰς τὴν πραγματικότητα ἀντικαθίσταται ἀπὸ σχέσιν ὑποταγῆς». Αἱ ἐνέργειαι ἑκατέρου, γινόμεναι κατὰ τὰς προδιαγεγραμμένας εἰδικὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ὀργανωτικοῦ μηχανισμοῦ τοῦ πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων τῆς ἐκμεταλλεύσεως, εὐρίσκονται διαρκούσης τῆς ἐντὸς τῶν νομίμων χρονικῶν ὁρίων ἐκτελέσεως ὑπηρεσίας ὀργανωτικῶς καὶ λογικῶς, κατ' ἀρχὴν, εἰς ἐσωτερικὴν συνέπειαν καὶ συνέχειαν αἰτίας καὶ ἀποτελέσματος, τοῦ μὲν ἐργοδότη ἐκφράζοντος τὴν θέλησιν του καὶ διευθύνοντος, τοῦ δὲ μισθωτοῦ ἀποδεχθέντος ἤδη κατὰ συνείδησιν τὴν συμμόρφωσιν πρὸς τὴν ξένην θέλησιν καὶ ἑκάστοτε ἐκτελοῦντος*. Ἡ διαμόρφωσις τῶν ἐκδηλώσεων τῶν ἀνθρωπίνων ἱκανοτήτων τοῦ μισθωτοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν

* Πρὸς. Ἐφημ. Κυβ. τ. α' φ. 511/1939 σ. 3317 καὶ σημ. (8).

θέλησιν τοῦ ἐργοδότη, ἐφ' ὅσον διαρκεῖ ἢ ὑπὸ διατάξεων δημοσίας τάξεως περὶ χρονικῶν ὁρίων τῆς ἐργασίας διάρθρωσις αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ ὑπηρεσιακοῦ μηχανισμοῦ, ἤτοι ἐφ' ὅσον νομίμως διαρκεῖ ἢ «ἐκτέλεσις ὑπηρεσίας».

3.

Τοῦναντίον ἐνέργειαι τῶν μισθωτῶν γενικῶς ἐκτὸς τῆς «εἰδικῆς αὐτῆς ὀργανώσεως τῆς ἐργασίας» δὲν περιλαμβάνονται ὑπὸ τὸν ὅρον «κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας». Ἐπειδὴ ὁ νόμος δὲν προβλέπει ρητῶς, πρέπει δέ, ὡς ἐβεβαιώθη ἄνωτέρω, νὰ ἐρμηνεύηται στενῶς, εἰς τὸν ὅρον «ἐκτέλεσις ὑπηρεσίας» τοῦ ν. 694 δὲν περιλαμβάνονται αἱ πράξεις αἱ γενόμεναι «ἐξ ἀφορμῆς» τῆς ἐκτελέσεως τῆς ὑπηρεσίας, δηλαδὴ αἱ πράξεις αἱ τελοῦσαι οὐχὶ εἰς ἄμεσον αἰτιώδη — κατὰ τὸν ὀργανωτικὸν μηχανισμόν — σύνδεσμον, ἀλλ' ἀπλῶς εἰς ἔμμεσόν τινα συνάφειαν πρὸς τὴν ἐν τῇ εἰδικῇ ὀργανώσει ἐργασίαν, ἣτις εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτάς δὲν ἀποτελεῖ τὴν μοναδικήν, γενεσιουργὸν αἰτίαν τῶν πράξεων, ἀλλ' εἶναι συνεργὸς μετ' ἄλλων αἰτιῶν.

Ἀκόμη, τέλος, ὀλιγώτερον δὲν συμπεριλαμβάνονται ὑπὸ τὸν ὅρον «κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας» πράξεις γενόμεναι μὲν ὑπὸ προσώπου ἐντασσομένου συνήθως πρὸς βιοπορισμὸν ἐντὸς ὠρισμένης, εἰδικῆς ὀργανώσεως ἐργασίας, ἐνεργήσαντος ὅμως ἐκτὸς τῶν σκοπῶν καὶ τοῦ μηχανισμοῦ τῆς ὀργανώσεως ταύτης καὶ τῆς θελήσεως τοῦ ἐργοδότη, κατ' ἰδίαν ἐλευθέραν κρίσιν καὶ μὲ ὑπεύθυνον πρωτοβουλίαν, πρὸς ἐπιδίωξιν συμφερόντων διαφόρων, ἢ, ἀκόμη περισσότερον, ἀντικρουομένων πρὸς τὰ τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Οὕτω ὅμως αἱ πράξεις εὐρίσκονται ἐκτὸς τῶν μόνον ἐκ τοῦ σκοποῦ τοῦ μηχανισμοῦ, τῶν συμφερόντων τῆς ἐκμεταλλεύσεως, καὶ τῆς

θελήσεως τοῦ ἐργοδότη προδιαγραφόμενων ὀρίων «ἐκτελέσεως τῆς ὑπηρεσίας». Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον δὲν ὀφείλονται εἰς τὴν ὑπηρεσιακὴν ὀργάνωσιν καὶ δὲν περιλαμβάνονται εἰς τὸν ὑπηρεσιακὸν μηχανισμόν πράξεις ἀναμφισβητήτως καὶ κατὰ τὴν δικαστικὴν ἀπόφασιν γεινόμεναι ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τῶν ἡγετῶν τῶν συνδικαλισμένων μισθωτῶν, οἱ ὅποιοι χωρὶς, καὶ μάλιστα ἐναντίον, τῆς θελήσεως τοῦ ἐργοδότη ἐπιδιώκουν ἴδια, διάφορα, καὶ συνήθως ἀντικρουόμενα πρὸς τὰ τοῦ ἐργοδότη συμφέροντα.

Εἰς τοὺς ἡγέτας τούτους τῶν ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων πρέπει κατ' ἀρχὴν νὰ ἀναγνωρίζεται, ἐν τῇ ἐπιδιώξει ἰδίων οἰκονομικῶν συμφερόντων, πρωτοβουλία καὶ ἐλευθερία ἐνεργείας καὶ ἐκλογῆς μέσων, διὰ τὴν ἐπιβολὴν τῶν ἀπόψεών των, τοῦλάχιστον ἴση πρὸς τὴν ἀναγνωριζομένην εἰς τοὺς ἐργοδότης ἐν τῇ οἰκονομικῇ δράσει των, ἀνεξαρτήτως ἀξιολογικῆς κρίσεως περὶ τῶν χρησιμοποιουμένων ἐκατέρωθεν μέσων καὶ τῶν προβλεπομένων δι' αὐτὰ κυρώσεων.

Ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς φύσεως τῆς «κοινωνικῆς ἡγεσίας» ἢ ὑπαρξίς καὶ διατήρησις αὐτῆς ἀπαιτεῖ πρωτοβουλίαν, ἐνεργητικότητα, ἐπιμονήν*. Τούτου δοθέντος καὶ γνωστοῦ ὄντος τοῦ ρόλου καὶ τῆς ἀνάγκης τῆς καταλλήλου ἡγεσίας διὰ τὴν ὑπαρξίν καὶ ἀνάπτυξιν ὁμαδικῶν κινήματων καὶ ὀργανώσεων, ἢ ἀναγνώρισις ἐλευθέρας πρωτοβουλίας εἰς τοὺς συνδικαλιστικούς ἡγέτας ἀποφασίζει οὐσιαστικῶς τὸ πρόβλημα ἀφ' ἑνὸς τῆς κατ' ἀρχὴν ἀναγνωρίσεως τῆς κοινωνικῆς ἀνάγκης καὶ τῆς νομιμότητος, καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς ἐν τῇ πράξει διευκολύνσεως τῆς ὑπάρξεως ἀνεπη-

* Πρὸς. Stamford Sargent: The Basic Teachings of the Great Psychologists σ. 281.

ρεάστου συνδικαλιστικού κινήματος. Αποφασίζει δηλ. τὸ πρόβλημα τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἐκ τοῦ ἄρθρου 11 τοῦ Συντάγματος δικαιώματος τῆς ἐλευθερίας τοῦ συνεταιρίζεσθαι ἐξειδικευμένου διὰ τὴν περίπτωσίν μας μὲ τὸν ν. 399/1947, ὁποῖος κηρύσσει τὴν ἐλευθερίαν τῆς συλλογικῆς ὀργανώσεως καὶ δράσεως ὡς «ἀπαραίτητον ὄρον σταθερᾶς κοινωνικῆς προόδου». Τὸ πρόβλημα τοῦτο, νομικῶς τοῦλάχιστον, σήμερον ἔχει λυθῆ κατὰ τρόπον ὥστε κατ' ἀρχὴν νὰ μὴ ἔχῃ ἀνάγκην ἀπὸ ἰδιαιτέραν λεπτομερῆ ἀνάπτυξιν.

Ἵπενθυμίζω ἀπλῶς μίαν παλαιὰν ἐγκύκλιον τοῦ Ἵπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας πρὸς τὰ κρατικὰ ὄργανα κοινωνικῆς πολιτικῆς ἣ ὁποία ἀναφέρει: «Ἡ σπουδαιότης τῆς σωματειακῆς κινήσεως εἶναι ἀνεγνωρισμένη εἰς πάσας τὰς προηγμένας κοινωνίας. Ὅ,τι τὰ ἄτομα δὲν δύνανται νὰ ἐπιτύχουν μεμονωμένα, ἢ προαγωγή των, ἠθικὴ καὶ οἰκονομική, ἢ μόρφωσις, ἢ ἀμοιβαία εὐποιΐα, ἐπιτυγχάνονται διὰ τῆς ἐνώσεως πλειόνων προσώπων ἐπιδιωκόντων τὸν αὐτὸν σκοπόν.»*

Ἐν σχέσει τέλος, εἰδικώτερον, ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν τῆς «ἐλευθερίας» αὐτῆς τῶν ἐπαγγελματικῶν σωματείων νομίζω σκόπιμον νὰ παραθέσω μερικὰς σκέψεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἐπεξηγηματικὰς αὐτῆς.

Το ΣτΕ ἔχει ἀπασχοληθῆ μὲ τὸ περιεχόμενον τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρου 11 τοῦ Συντάγματος εἰς τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 885/1946 ἀπόφασιν αὐτοῦ. Κατ' αὐτὴν ἐκ τοῦ πνεύματος τῆς συνταγματικῆς διατάξεως περὶ ἐλευθερίας τοῦ συνεταιρίζεσθαι σαφῶς προκύπτει ὁ περιορισμὸς αὐτοῦ τούτου τοῦ

* Ἐγκύκλ. Ἵπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας 44 πρωτ. 39311 μὲ «ὁδηγίας πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ ν. 281 «περὶ Σωματείων» ἀπὸ 15-9-1914 ἰδ. ἐνθα ἀνωτέρω (Α, 8) σελ. 45 σημ.

νομοθέτου — και έπομένως και πάσης άλλης κρατικής ή ιδιωτικής κανονιστικής έξουσίας — όπως μή δια τών διατάξεων δεσμεύη τὸ δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι μέχρις οὐσιώδους μειώσεως ή έξουδετερώσεως αὐτοῦ. Ἡ έλευθερία τοῦ συνεταιρίζεσθαι δέν εἶναι νοητή άνευ τῆς έλευθερίας τοῦ διοικεῖν τὸ σωματεῖον δια τῆς έλευθέρας βουλήσεως τῶν μελῶν αὐτοῦ, έκδηλουμένης δια τῶν ὀργάνων αὐτοῦ. Εἶναι γνωστὸν ὅτι «διοίκησις εἶναι ή ένέργεια φυσικοῦ τινος ή νομικοῦ προσώπου ή συνισταμένη εἰς τήν έπιμέλειαν τῶν υποθέσεων αὐτοῦ». Έπομένως πᾶν ὅ,τι έπιχειροῦν τὰ ὄργανα δια τῶν ὀποιῶν τὸ σωματεῖον καθίσταται ικανὸν νὰ θέλη και νὰ ένεργῆ πρὸς έκπλήρωσιν τοῦ κατὰ τὸ καταστατικὸν προορισμοῦ του, προστατεύεται ἀπὸ τήν δύναμιν τῆς συνταγματικῆς διατάξεως, ἀπαγορευομένης πάσης έπεμβάσεως — κατὰ τήν ἀπόφασιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας — «ἀλλοιούσης ἐπὶ τὸ δυσμενέστερον δια τοὺς πολίτας τὸ καθεστῶς τῆς συνδικαλιστικῆς έλευθερίας». Έπομένως και οἱ «έκ συναλλάγματος» ισχύοντες κανονισμοὶ τῆς Τραπεζῆς και αἱ πειθαρχικαὶ αὐτῆς δικαιοδοσίαι υποχρεοῦνται νὰ ἀφήνουν ἀπρόσκοπτον τήν έντὸς τῶν νόμων λειτουργίαν τῆς διοικήσεως τῶν υποθέσεων τοῦ σωματείου κατὰ τήν έλευθέραν κρίσιν τῶν συνδικαλιστικῶν ὀργάνων — τηρούντων τοὺς νόμους τοῦ κράτους.

Ἡ έλευθερία δράσεως τῶν διοικούντων σωματεῖον εἶναι βασικὸς γενικὸς ὅρος. Ἡ υποχρέωσις τηρήσεως τῶν νόμων προϋποθέτει τήν ὕπαρξιν ρητῶν ειδικῶν διατάξεων τοιούτων ή διατάξεων κατὰ ρητὴν έξουσιοδότησιν έκδοθεισῶν έντὸς τοῦ νόμου. Δέν έπιτρέπεται ὅμως ὑπὸ τοῦ άρθρου 11 τοῦ Συντάγματος, ἰδίως έν συνδυασμῶ πρὸς τὸ περιεχόμενον τοῦ άρθρου 13 και πρὸς τὸν νόμον περὶ σωματείων,

ἡ γενικὴ καὶ συλλήβδην ἀπαλλοτριώσεις τῆς ἐλευθερίας διοικήσεως τῶν σωματειακῶν ὑποθέσεων κατὰ τὴν περὶ ἀξιότητος ἢ ἀσυμβιβάστου πρὸς τὴν ιδιότητα ὑπαλλήλου ὑποκειμενικὴν κρίσιν τοῦ ἐργοδότη. Καὶ τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι δύναται νὰ παρεμποδίζεται ἡ λειτουργία τῶν ποινικῶν ἢ ἄλλων — πάντως — « νόμων » τοῦ Κράτους. Ἡ μονοπλευρῶς οὐσιαστικῶς ἐπιβαλλομένη, ἀκόμη καὶ σήμερον διὰ τῆς πραγματικῆς ἐκ « παραδόσεως » ὀργανώσεως ἐργασίας, θέλησις τοῦ ἐργοδότη ἀποτελεῖ μὲν νόμον κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας εἶναι ὅμως παράνομος, ἀντισυνταγματικὴ καὶ ἀντιπολιτιστικὴ ἐὰν ἐκτείνεται πέραν τῆς ὑπὸ συμπλέγματος κανόνων δημοσίας τάξεως ρυθμιζομένης καὶ περιοριζομένης εἰδικῆς ὀργανώσεως τῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ θίγη τὴν ἐλευθερίαν τοῦ συνεταιρίζεσθαι.

4.

Οἱ ἐκπρόσωποι τῶν ἐργαζομένων, ἐφ' ὅσον ἐνεργοῦν « ὑπὸ τὴν ιδιότητα » συνδικαλιστικῶν ἡγετῶν, δὲν εὐρίσκονται « ἐν ὑπηρεσίᾳ » καὶ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἐργοδότη. Κατὰ τὴν δρᾶσιν αὐτὴν πράγματι διακόπτεται ἡ ἐκ τοῦ μηχανισμοῦ τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἐσωτερικὴ « συνέπεια » πρὸς τὴν θέλησιν τοῦ ἐργοδότη καὶ ἡ « συνέχεια τῶν ἐκδηλώσεων μισθωτοῦ καὶ ἐργοδότη, ἣτις χαρακτηρίζει τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας. Ἰδιαιτέρως τοῦτο ἰσχύει ὄχι μόνον πράγματι, ἀλλὰ καὶ ἐξ εἰδικῆς συνταγματικῆς διατάξεως διὰ τὴν ἔκφρασιν γνώμης ἢ στοχασμῶν.

*Οὕτως διακοπὴν ἀπὸ τὴν θέλησιν τοῦ ἐργοδότη ρητῶς ἐπιβάλλει, κατ' ἀρχήν, καὶ τὸ ἄρθρον 11 τοῦ Συντάγματος. Τοῦτο ἀπαγορεύει εἰδικώτερον πᾶν προληπτικὸν διὰ τὴν ἔκφρασιν τῆς γνώμης μέτρον εἴτε ἀπὸ τὴν νομοθετικὴν, εἴτε

ἀπὸ τὴν δικαστικὴν, εἴτε τὴν διοικητικὴν κρατικὴν ἐξουσίαν, καὶ ἐπομένως ἀπὸ οἵανδήποτε βεβαίως ἄλλην ὀργανωμένην ἐπιβολὴν προερχόμενον. Ἐπομένως ἀπαγορεύει, κατ' ἀρχὴν, καὶ πάντα διαρκέστερον μηχανισμόν ἄγοντα εἰς δέσμευσιν ἢ κατ' ἄλλοτρίαν θέλησιν ἀναγκαστικὴν διαμόρφωσιν τῆς γνώμης. Πολὺ δὲ περισσότερον ἀπαγορεύει τὴν κατ' ἀρχὴν νομικὴν ἀναγνώρισιν «κανονισμῶν» μονίμου ἐξουσιαστικῆς ὀργανώσεως ἢ σχέσεως, ἢ ὁποῖα ἔχει τὴν ἀπαίτησιν καί, πράγματι, καταλήγει εἰς διαμόρφωσιν τῶν ἐκδηλώσεων τῶν ἀνθρωπίνων ἱκανοτήτων τοῦ μισθωτοῦ, ἐφ' ὅσον οἱ κανονισμοὶ οὗτοι θὰ ἔφθανον μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἀποτελέσουν εἶδος μονίμου συστήματος «μέτρων» παγίως «προληπτικῶν», ἀγόντων, κατ' ἀρχὴν καὶ ἐκ τῶν προτέρων, εἰς ὑποχρέωσιν συμμορφώσεως πρὸς ξένην θέλησιν, διὰ τὴν ἔκφρασιν «γνώμης» ἢ τῶν «στοχασμῶν». Καὶ ταῦτα, ἀνεξαρτήτως τῶν, βεβαίως, ἐπιτρεπομένων καὶ ὡς εἶδομεν νομίμως δυναμένων νὰ ἐπιβάλλωνται πολυειδῶν «κατασταλτικῶν» μέτρων. Διακοπτομένης καὶ ἐκ τοῦ νόμου, καὶ δὴ κατὰ βασικωτάτην ἀρχὴν τῆς ἐλληνικῆς νομικῆς τάξεως, τῆς πρὸς τὴν ἐργοδοτικὴν θέλησιν «συνεπείας» καὶ «συνεχείας» διὰ τὴν «ἔκφρασιν γνώμης», δὲν δύναται συνταγματικῶς, καὶ ἐκ τούτου καὶ μόνου, νὰ ὑπάρχη δι' αὐτὴν «συναλλαγματικῶς» συμπεφωνημένη «ἐκτέλεσις ὑπηρεσίας».

Εἰδικώτερον ἢ ἐπιβαλλομένη, ὡς ἐλέχθη ἤδη, διὰ τὴν περίπτωσίν μας, στενὴ ἑρμηνεία τοῦ ὅρου «κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας» θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποστηρίξη καὶ στενώτερον ἀκόμη ἀπὸ τὸ ὡς ἄνω ἐκ γενικῶν λόγων παραδεκτὸν περιεχόμενον αὐτοῦ. Πάντως δὲν ἐπιτρέπει οὐδεμίαν διεύρυνσιν τούτου.

Κατὰ ταῦτα αἱ πράξεις τῶν προσφευγόντων συνδικαλι-

στικῶν ἐκπροσώπων τῶν ἐργαζομένων παρὰ τῇ Ε.Τ.Ε. δὲν περιλαμβάνονται καὶ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ περιλαμβάνωνται εἰς τὰς «κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας» διενεργουμένης, ἐφ' ὅσον ἐγένοντο κατὰ τὴν διεξαγωγὴν ἢ ἐξ ἀφορμῆς συνδικαλιστικῆς δράσεως καὶ δὴ δι' ἐκφράσεως γνώμης.

Ἡ ἀντίληψις τῆς ἐργοδοτικῆς παρουσιάσεται διάφορος. Θέλει νὰ ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ ὅρος «ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς ὑπηρεσίας» σημαίνει κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν εὐρύτατα νοουμένων ὑποχρεώσεων ἐκ τοῦ συναλλάγματος ἐργασίας, τὸ ὁποῖον παρακολουθεῖ παντοῦ καὶ πάντοτε τὸν μισθωτὸν. Ἡ συνδικαλιστικὴ δράσις τούτου, κατὰ τὴν Τράπεζαν, «δὲν παύει νὰ εἶναι ὑπαλληλική, ὑποκειμένη εἰς τοὺς κανόνας τῆς ὑπηρεσιακῆς τάξεως». Κατὰ τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν ὁ μισθωτὸς διατελῶν ἀδιακόπως καὶ νυχθημερὸν ἐν ὑπηρεσίᾳ, διαρκούσης τῆς συμβάσεως ἐργασίας παραδίδει ἀπεριορίστως πρὸς «χρῆσιν» ὑπὸ τοῦ ἐργοδοτοῦ πᾶσαν ἐκδήλωσιν τῆς προσωπικότητός του, ἐφ' ὅσον ὁ ἐργοδοτὴς οὗτος θὰ ἔκρινε τοῦτο «ἀντάξιον» ὑπαλλήλου τῆς τραπέζης του. Ἄλλ' ἢ ἀντίληψις αὕτη δὲν δύναται νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ. Εἶναι ἀπαράδεκτος, διότι, ἐκτὸς τῶν προεκτεθέντων στενωτέρων νομίμων λόγων, ἢ ἀπεριόριστος, μόνιμος καὶ συνεχῆς συμβατικὴ ἐγκατάλειψις τῆς ἐλευθερίας ἐνεργείας καὶ παραχώρησις ὅλων τῶν ἐκδηλώσεων ἐνὸς ἀνθρώπου πρὸς συνεχῆ, κατὰ ξένην βούλησιν χρῆσιν παρ' ἄλλου δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὰς ἡμέρας μας. Ἡ οὕτως ἐπερχομένη, οὐσιαστικῶς, διαρκῆς μείωσις τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος δὲν εἶναι ἀνεκτὴ πλέον σήμερον ὄχι μόνον γενικῶς ἀπὸ τὴν συνταγματικὴν τάξιν καὶ τὴν κοινωνικὴν συνείδησιν, ἀλλὰ καὶ εἰδικώτερον ἀπὸ τὰς βασικὰς ἀρχὰς τοῦ ἀναπτυσσομένου διαρκῶς, ἀντιθέτως δὲ πρὸς τὰς παλαιότερας καὶ ὑπὸ ἄλλας οἰκο-

νομικάς και κοινωνικάς συνθήκας και σχέσεις γεννηθείσας «παραδόσεις», Ἐργατικοῦ Δικαίου, διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ὁποίου ἔγινε τὸ Ὑπουργεῖον Ἐργασίας και τὸ Τμήμα τοῦ ΣΚΑ. Τοῦτο ρητῶς θέλει «νὰ ἀφαιρέση ἀπὸ τὴν ἀνταγωνιστικὴν οἰκονομικὴν κυκλοφορίαν τμήμα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς»*. Καὶ τὸ τμήμα τοῦτο τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς εἶναι ἀκριβῶς τὸ ἐκτὸς ὑπηρεσίας, τὸ ὁποῖον και πρέπει νὰ ὑπάρχη και νὰ εἶναι ἀνεξάρτητον τῆς ἐργοδοτικῆς θελήσεως, και πρέπει νὰ εἶναι σεβαστόν, ἀνεξαρτήτως τοῦ ὅτι κατὰ τὸν ν. 399/1947 και αὐτὴ αὐτὴ ἢ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν ὑπηρεσίας «ἐργασία δὲν εἶναι ἐμπόρευμα», μὴ ὑποκειμένη εἰς ἐλευθέραν διάθεσιν κατὰ τοὺς κοινούς συναλλακτικούς κανόνας τοὺς ἰσχύοντας περὶ ἐμπορευμάτων.

Ἄλλὰ και ἡ καταδικαστικὴ τῶν προσφευγόντων ἀποφασίς τοῦ Πενταμελοῦς Ἐφετείου ρητῶς δέχεται ὅτι τὰς πράξεις δυσφημῆσεως ἐνήργησαν οἱ προσφεύγοντες, ὁ μὲν ὡς πρόεδρος, ὁ δὲ ὡς μέλος τῆς διοικήσεως τοῦ σωματείου· και δὴ διὰ τοῦ περιεχομένου τῶν ἐκδοθεισῶν ὑπ' αὐτῶν «ὑπὸ τὴν ρηθεῖσαν ἰδιότητά των» ἀνακοινώσεων. Ταῦτα ἀνεξαρτήτως, ἐπὶ τοῦ παρόντος, τῆς ἀνάγκης συμβιβασμοῦ τῆς ἐκ δεδικασμένου διαπιστώσεως ταύτης πρὸς τὴν ἐπίσης ἐκ δεδικασμένου διαπίστωσιν τοῦ προκύψαντος «μοναδικοῦ» σκοποῦ δυσφημῆσεως.

Τέλος, ἂν αἱ κολάσιμοι ἀνακοινώσεις ἔγιναν, κατὰ τὴν ποινικὴν ἀπόφασιν, ἐπὶ εἰδικωτέρῳ «μοναδικῷ» σκοπῷ δυσφημῆσεως τοῦ ἐργοδότη, πάντως γενόμεναι ἀπὸ ἀπόψεως γενικῆς τελεολογικῆς σκοπιμότητος, περὶ ἧς κατωτέρω, «ὑπὸ τὴν ρηθεῖσαν ἰδιότητα», κατὰ τὴν αὐτὴν ἐπί-

* Φ. Ε. Κυβ. 511/1939, σ. 3326, Κωδ. Ν. 1939, σ. 1042, σημ. (*).

σης απόφασιν, δὲν ἔγιναν ἐπὶ μοναδικῷ σκοπῷ καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν ἐξυπηρετήσεως τῶν συμφερόντων τοῦ ἐκμεταλλευτικοῦ μηχανισμοῦ, ἣτις ἀποκλειστικῆ «εἰδικὴ σκοπιμότης ἐξυπηρετήσεως» εἶναι ἀπαραίτητον στοιχεῖον χαρακτηριστικὸν τῆς στενῆς εἰδικῶς ὑπὸ τοῦ νόμου 694 ἀπαιτουμένης «ἐκτελέσεως ὑπηρεσίας». Τοῦτο ἄλλωστε δέχεται οὐσιαστικῶς καὶ ἡ ἀπολύσασα ἀπόφασις τῆς Ε.Τ.Ε., στηριζομένη εἰς γενικὴν τοῦ κανονισμοῦ διάταξιν περὶ «ἀσυμβίβαστου διαγωγῆς» καὶ ὄχι εἰς μίαν ἐκ τῶν πολλῶν ἐν τῷ κανονισμῷ ἀπαριθμουμένων παραβάσεων, αἵτινες ἐκ τῆς φύσεώς των εἶναι προφανές ὅτι δὲν δύνανται νὰ λάβουν χώραν εἰμὴ μόνον κατὰ τὴν «ἐκτέλεσιν ὑπηρεσίας». Καὶ ταῦτα ἀνεξαρτήτως τῆς ἀπόψεως ὅτι ὁ ὅρος «ἀσυμβίβαστος διαγωγή» εἶναι πολὺ γενικός, καὶ ὅσον γενικώτερος εἶναι εἰς κανῶν τόσο ἐυκολώτερον εἶναι νὰ ὑποστηριχθῇ παράβασίς του, ἰδίως ὅταν ὁ ἰσχυρότερος τῶν ἀντιδικούντων εἶναι δικαστῆς τῆς ἰδίας διαφορᾶς.

5.

Πάντα ταῦτα, τονίζω καὶ πάλιν, μόνον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἐξ εἰδικῆς σκοπιμότητος, προκειμένου περὶ συνδικαλιστικῶν στελεχῶν, ἀπαιτουμένης ὑπὸ τοῦ ν. 694 «ἐκτελέσεως ὑπηρεσίας» καὶ ἀνεξαρτήτως ἄλλων, δυνατῶν βεβαίως, ποικίλων καὶ ἀπὸ διαφόρων ἀπόψεων ἀξιολογήσεων καὶ κυρώσεων. Αὗται δύνανται νὰ λάβουν χώραν βάσει χαρακτηρισμῶν ἢ κρίσεων περὶ παραβάσεως διαφόρων συναντωμένων καὶ συρρεόντων — ὅπως εἰς τὴν ὑπ' ὄψιν μας περίπτωσιν — συστημάτων ἐλέγχου, τὰ ὅποια ὀφείλονται εἰς ἐξουσιαστικὰς θελήσεις ἢ «ἐκ συναλλάγματος» κανονισμοὺς καὶ δύνανται νὰ εἶναι διαφόρων προελεύσεων καὶ συστάσεων, ὅπως: ἀτομικὰ

ἢ ὁμαδικά, ἄγραφα ἢ γραπτά, αὐθαίρετα ἢ ἀντικειμενικά.

Τὰ ἀναπτυχθέντα, δηλαδή, περὶ τοῦ ὅτι ἢ διὰ τοῦ τύπου δυσφήμησις ὑπὸ συνδικαλιστικῶν ἡγετῶν τῆς διοικήσεως τῆς ἐργοδότηδος ἐκμεταλλεύσεως, κατὰ τὴν νομικὴν τάξιν καὶ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ λαβοῦσα χώραν κατὰ τὴν «ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας» τοῦ ν. 694, δὲν σημαίνουν καθόλου ὅτι διὰ τῆς ἀποδοχῆς τούτων παραδέχομαι ὡς ὑπάρχουσαν κατ' ἀρχὴν συνταγματικὴν ἢ ἄλλως νομικὴν ἢ ἠθικὴν ἀσυδοσίαν τῶν συνδικαλιστῶν ἀδικοπραγούντων. Ἐκάστη περίπτωσις παραπτώματος ἢ ἀδικήματος εἶναι εἰδικῶς ἐξεταστέα, ἀναλόγως τῶν ἐκάστοτε ὑποκειμενικῶν καὶ ἀντικειμενικῶν πραγματικῶν περιστατικῶν καὶ τοῦ συντρέχοντος κανόνος κρίσεως. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται καθόλου περὶ τούτου ἐνταῦθα. Ὡς μόνον βέβαιον ἐκ τῶν ὡς ἄνω ἀναπτύξεων προκύπτει ὅτι ἡ ἐλευθερία ἐκφράσεως γνώμης, προστατευομένη διὰ θεμελιώδους κανόνος δημοσίας τάξεως, δὲν δύναται νομίμως νὰ ὑπαχθῆ εἰς οὐδεμίαν «προληπτικὴν» διὰ νόμου ἢ «συναλλάγματος» δέσμευσιν, καὶ τὰ δι' «ἐκφράσεως γνώμης» παραπτώματα — «κατασταλτικῶς», πάντως κολάσιμα καὶ δὴ πολλάκις συσσωρευτικῶς, ὡς εἰς τὴν περίπτωσίν μας — ὑπὸ οὐδενὸς «ἐκ τῶν προτέρων» ὠρισμένου κανόνος ἢ κανονισμοῦ ἢ συμβάσεως εἶναι δυνατὸν νομίμως νὰ θεσπίζωνται ἢ νὰ συνομολογοῦνται ὡς παραβάσεις «κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας».

Ταῦτα, ἰσχύοντα γενικῶς περὶ ὅλων τῶν πολιτῶν, λόγῳ εἰδικῆς σκοπιμότητος συνισταμένης εἰς τὴν σημασίαν τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐκφράσεως τῶν γνωμῶν ἢ στοχασμῶν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος καὶ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, ἰσχύουν καὶ περὶ τῶν συνήθως διὰ συμβάσεως διαθετόντων πρὸς ἐργοδότην τὴν «χρῆσιν» τῶν ἀνθρω-

πίνων ικανοτήτων αὐτῶν. Ἄλλα ταῦτα καὶ πρέπει νὰ ἰσχύουν εἰδικώτερον περὶ τῶν σωματειακῶν ἡγετῶν καὶ ἐξ ἰδιαιτέρων λόγων ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω εἰδικῆς σκοπιμότητος. Ἀκριβῶς δὲ οἱ λόγοι οὗτοι ἔχουν ἀναγνωρισθῆ ὑπὸ τοῦ νόμου 694, καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὴν αἰτιολογικὴν ἔκθεσιν, ἣ ὁποία ὁμιλεῖ περὶ μελῶν τῶν Δ. Συμβουλίῶν ἐκτεθειμένων εἰς ἀνάτιον «δίωξιν».

6.

Τὰ συνδικαλιστικὰ στελέχη καὶ ἰδίως οἱ ἀρχηγοὶ εἶναι ὑποχρεωμένοι ἐκ τῶν πραγμάτων νὰ ἀγωνίζονται κυρίως διὰ τοῦ λόγου συνεχῶς καὶ πολυπλεύρως. Ἀγωνίζονται ἐλευθέρως καὶ κατὰ τὴν ὑπεύθυνον κρίσιν των, βεβαίως ἄνευ ὁδηγιῶν ἀπὸ τὸν ἐργοδότην, δηλαδὴ ἀγωνιζόμενοι ἐνεργοῦν «ἐκτὸς ὑπηρεσίας» — καὶ τοῦτο ἔχει κυρίως ὑπ' ὄψιν τοῦ δ. ν. 694, ὁ ὁποῖος ἐξαιρεῖ ἀπὸ τὴν κρίσιν τοῦ Τμήματος τὴν ἐκτὸς ὑπηρεσίας δρᾶσιν τῶν συνδικαλιστικῶν στελεχῶν.

Οὗτοι δροῦν διὰ τοῦ λόγου ὄχι πρὸς ἡρεμον καὶ ἀκριβῆ διερεύνησιν ἐπιστημονικῶν ἢ δικαστικῶν ἀληθειῶν, ἀλλὰ πρὸς πρόκλησιν ζωηρῶν ἐντυπώσεων, συνήθως ἐπιτυγχανόμενων δι' ἐντόνων εἰκόνων, φραστικῶν ὑπερβολῶν, καὶ ἀντιθετικῶν ρητορικῶν εὐρημάτων. Εἶναι γνωστὸν δὲ ὅτι οἱ συνδικαλιστικοὶ ἀρχηγοὶ — οἱ ὁποῖοι πρέπει νὰ διακρίνονται ἀπὸ τοὺς «διανοουμένους ἐργατολόγους» — διαιροῦνται εἰδικώτερον εἰς «πολεμικοὺς» καὶ εἰς «διαπραγματευτικούς», τοὺς ἄλλως καλουμένους «ἀρχηγοὺς παζαρευτάς»*. Ἄλλ' οἱ προσφεύγοντες ἡγέται εἶναι κατ' ἐξοχὴν «πολεμικοὶ» ἀναδειχθέντες καὶ ἐπιτυχόντες εἰς σκληροὺς πολυπλεύρους συνδι-

* Πρβλ. G. H. Commons, Labor Movement, εἰς τ. VIII, σελ. 685 καὶ ἐπ. τῆς Encyclopaedia of the Social Sciences.

καλιστικούς αγώνες ήδη και πρὸ τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1944.

Ἐπάρχει ἐν γενικὸν νόμιμον* τεκμήριον, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν κρίσιν ἐργατικῶν περιπτώσεων, τὸ τεκμήριον ὅτι ὅλοι γενικῶς οἱ ἀποχειροβίωτοι εὐρίσκονται εἰς «ἠλαττωμένην» ὄχι μόνον οἰκονομικὴν ἀλλὰ καὶ πνευματικὴν καὶ ψυχικὴν κατάστασιν**.

Διὰ νὰ κρίνωμεν κατὰ τὸ ἐργατικὸν δίκαιον τὴν περιπτώσιν μας πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, κατὰ πρῶτον λόγον, τὴν ἐκ τῶν γενικῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν κατάστασιν αὐτὴν τῶν μισθωτῶν, ἣ ὁποία εἶναι τοιαύτη ὥστε νὰ ἔχη, κατὰ νόμον, ἀνάγκην «βελτιώσεως». Ἐπειτα πρέπει νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ συνδικαλιστικοὶ ἡγέται ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων ἐπαγγελματικῶν ἀναγκῶν, λόγῳ τῆς ιδιότητός των ὡς «ἀρχηγῶν», ἀπαιτεῖται, ὡς ἐλέχθη, νὰ ἀναπτύσσουν ἰδιαιτέρως ἐνεργητικότητα, πρωτοβουλίαν, ἐπιμονήν, τὰ ὁποῖα δὲν συμβιβάζονται πρὸς τὴν θέλησιν τοῦ ἐργοδότη ἢ γενικώτερον τὸν τύπον τοῦ ὑπαλλήλου ἑτεροκινήτου γραφειοκρατικοῦ ὑποζυγίου, τηρητοῦ ἐργοδοτικῆς παραδόσεως ἣ ὁποία ἐσχηματίσθη ὅταν ἡ οἰκονομία ἐκινεῖτο κυρίως ἐντὸς τῶν συνόρων τοῦ συνοικισμοῦ καὶ τῆς περιοχῆς του καὶ οἱ μισθωτοὶ ἦσαν «ψυχογιοὶ» καὶ «μπιστικοί». Τέλος, προκειμένου περὶ «πολεμικῶν» ἀρχηγῶν καὶ ὑπὸ τὰς ἀπὸ ἐξαιτίας εἰδικὰς συνθήκας καὶ κινδύνους τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος ἐν Ἑλλάδι, πρέπει νὰ τοὺς ἀναγνωρισθῆ ὡς δικαιολογημένον ἐκ τῶν πραγμάτων ἀγωνιστικὸν πνεῦμα ἰδιαιτέρως ἔντονον.

* Ἄρθρον 1 τοῦ Α.Ν. (543) 1935 καὶ ἄρθρον 1 τοῦ νόμου 1560/946 (237).

** Πρὸβλ. τὰς ἐγκυκλίους τοῦ Ἵπουργ. Ἐργασίας 19504/1943, § 12 σημ. (5) καὶ ἐπ. καὶ 25056/1943, σ. 3 (10) ΦΕΚ. 511/1939, σ. 3330 καὶ Παν. Δ. Μητσοπούλου, «Περὶ τὰ θεμέλια τῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως», σ. 64, καὶ ἰδίως σ. 111.

Διαπιστουμένου ισχυροῦ ἀγωνιστικοῦ πνεύματος ὀφειλομένου εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς καταστάσεως, πρέπει ἐν συνεχείᾳ νὰ ἀναγνωρισθῆ ὅτι τὰ συνδικαλιστικὰ στελέχη, σὺν τῷ χρόνῳ ἐθιζόμενα εἰς μαχητικὴν διάθεσιν καὶ εἰς φραστικὰς ὑπερβολὰς, εἶναι «ἐκτεθειμένα» εἰς εἶδος τι ἰδιαιτέρου «ἐπαγγελματικοῦ κινδύνου ὑπερβάσεως τῶν ἐσκαμμένων», τοῦλάχιστον διὰ τοῦ λόγου. Οὗτοι δηλαδὴ ὑπόκεινται εἰς εἰδικὸν «ἐπαγγελματικὸν κίνδυνον ἀμετροεπείας».

7.

Ἄγομαι ὄντως νὰ δεχθῶ ὅτι, γενικῶς, ἐννοιά τις «κινδύνου» συνήθους διὰ τοὺς θερμοὺς ὑπερασπιστὰς μιᾶς ὑποθέσεως, καὶ εἰδικώτερον «κινδύνου ἀμετροεπείας» ἐναντίον τῶν ἀντιπάλων, φύσεως ἀναλόγου πρὸς τὴν τοῦ γνωστοῦ ἐπαγγελματικοῦ κινδύνου, προκύπτει ἐκ τῶν πραγμάτων καὶ δικαιολογεῖται κατὰ λογικὴν ἐκτίμησιν τῆς πραγματικῆς καταστάσεως. Ταῦτα ἀνεξαρτήτως τοῦ ὅτι κατὰ τὴν εἰδικὴν περίπτωσίν μας προέκυψεν ὅτι τὰ περὶ ὧν αἱ ἀνακοινώσεις πραγματικὰ γεγονότα ἦσαν τοιαύτης ὑφῆς ὥστε οἱ δράσται, κατὰ τὴν ποινικὴν ἀπόφασιν, ἀφ' ἐνὸς «δὲν ἐτέλουν ἐν γνώσει τῆς «ἀναληθείας» τῶν ἀνακοινωθέντων πραγματικῶν στοιχείων καὶ ἀφ' ἑτέρου ὑπήχθησαν εἰς ἐξαίρεσιν τοῦ κατ' ἀρχὴν «ἐκ δεδικοιολογημένου ἐνδιαφέροντος» ἀτιμωρήτου τῆς παραγράφου 1 τοῦ ἄρθρου 26 τοῦ ν. 5060. Ἡ ἀρχὴ δὲ ἀκριβῶς τῆς παραγράφου ταύτης ἀποτελεῖ ἤδη ἐν εἶδος κρατικῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ ἐπαγγελματικοῦ κινδύνου ἀμετροεπείας.

Τούτων γινομένων δεκτῶν, δὲν θὰ ἦτο παράλογος ἢ κρίσις ὅτι δὲν πρέπει οἱ «πολεμικοὶ» ἠγέται νὰ ἐπωμίζωνται ἐξ ὀλοκλήρου, καὶ δὴ ἐπ' ἀόριστον καὶ συσσωρευ-

τικῶς, νέας διαρκῶς εὐθύνας διὰ κολασθὲν ποινικῶς ἀδικήματα διαπραχθὲν ὑπὸ τὴν ἡγετικὴν συνδικαλιστικὴν αὐτῶν «ιδιότητα».

Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι κατὰ δικαίαν ἐκτίμησιν τῶν πραγματικῶν ὄρων καὶ περιστατικῶν ὀφείλουν εὐλόγως νὰ δειχθοῦν ἐπιεικῆ τοῦλάχιστον τὰ εἰδικὰ ὄργανα κοινωνικῆς πολιτικῆς, ὅπως τὸ Τμῆμα, πρὸς τὰ ὁποῖα ἢ ὑπ' ἀριθ. 25056/1943⁽¹⁰⁾ ἐγκύκλιος τοῦ Ὑπουργ. Ἐργασίας ὑπενθυμίζει: «Τὸ ὅτι συχνὰ οἱ μισθωτοὶ δὲν παρουσιάζονται «καθῶς πρέπει» ὀφείλεται, πρὸ παντός, εἰς κοινωνικοὺς λόγους. Ἐκ τῆς αὐτῆς δὲ ἀκριβοῦς τὴν αἰτίαν ἔγιναν αἱ ὑπηρεσίαι (Κοινων. Πολιτικῆς), μὲ ἀποστολὴν νὰ τοὺς βοηθοῦν ὑλικῶς καὶ ψυχικῶς καὶ νὰ τοὺς κάμουν καλλιτέρας.»

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν ὀργάνων τῆς Κοινωνικῆς Πολιτικῆς, ὀφείλει, φρονῶ, νὰ δειχθῆ ἐπιεικῆς καὶ ἡ ἐργοδοτικῆς ἐκμετάλλευσίς. Αὕτη, ἐπιβαλοῦσα ἤδη κατὰ τὴν κρίσιν τῆς τὴν αὐστηροτάτην τῶν πειθαρχικῶν ποινῶν, δὲν διατρέχει, νομίζω, τὸν κίνδυνον νὰ θεωρηθῆ μὴ ἐπιδείξασα τὴν πρέπουσαν ἠθικὴν αὐστηρότητα ἀπέναντι ἀσχημιῶν. Τοῦτο μάλιστα ἐφ' ὅσον, κατὰ τὴν δήλωσίν τῆς πρὸς τὸ Τμῆμα, δέχεται συνεννόησιν διὰ τὰ οἰκονομικὰ αἰτήματα τῆς προσφυγῆς, μολονότι ἔχει ὑποχρέωσιν ἀπέναντι τῶν μετόχων μεγάλης προσοχῆς εἰς τὰς οἰκονομικὰς ἀπόψεις καὶ τὰ κέρδη, ὡς ἐκ προορισμοῦ ἐμπορευομένη τὴν πίστιν ἐπὶ σκοπῶν κέρδους. Φρονῶ ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ μὴ διώκῃ περαιτέρω μετὰ τῆς αὐτῆς ἀμειλίκτης αὐστηρότητος τοὺς ἀδικήσαντας αὐτὴν δι' ἀμετροεπείας κατὰ πραγμάτων ἐπαγγελματικοῦ κινδύνου—διὰ τὰς συνεπείας τοῦ ὁποίου γενικῶς, καὶ ἀνεξαρτήτως τῶν ἰδιαιτέρων περιστατικῶν, δὲν κρίνεται ἀνεύθυνος ὁ ἐργοδοτικῆς—καὶ ἀμαρτήσαντας «ὑπὸ τὴν ἰδιότητα»

πολεμικῶν συνδικαλιστικῶν ἡγετῶν. Ἐπιδιώκουσα, δι' ἠθικὸς βεβαίως λόγους, ἐφ' ὅσον διὰ τοὺς οἰκονομικοὺς δὲν εἶναι τόσον σκληρά, νέαν μείωσιν τῶν ἀδικησάντων καὶ ἀτυχησάντων δι' ἀποπομπῆς των καὶ ἀπὸ δημόσιον λειτούργημα, τὸ ὁποῖον ἔχει κριθῆ σκοπιμον νὰ ὑπάγεται ὑπὸ τὴν κρατικὴν ρύθμισιν, ἀσφαλῶς ἐπιδεικνύει ὑπερβολὴν ζήλου.

Σημειωτέον ὅτι διὰ τὴν σχέσιν μεταξὺ τοῦ μεγέθους τῆς ἀσφαλῶς δι' αὐθυποβολῆς ἐπιτεινομένης αὐστηρότητος τῆς ἠθικῆς κρίσεως τῆς ἐξοργισμένης Τραπεζῆς καὶ τοῦ μεγέθους τῆς διὰ τὸ αὐτὸ σημεῖον αὐστηρότητος τῆς κρίσεως τῶν — ἀνεπηρεάστων βεβαίως — κρατικῶν ποινικῶν δικαστῶν θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἰσχυρισθῆ ὅτι μᾶς ἔχει δοθῆ εἰς βεβαιωμένος «ἐκ δεδικασμένου» λόγος: χίλια πρὸς ἓν. Ἡ Τράπεζα, μηνύσασα τοὺς προσφεύγοντας, ἐζήτησεν ἀπὸ τὸ ποινικὸν δικαστήριον νὰ ἐπιδικάσῃ εἰς αὐτὴν δρχ. 100.000.000 δι' ἠθικὴν βλάβην. Τὸ δικαστήριον τῆς ἐπεδίκασεν 100.000. Ἄν ὁ οὕτω προκύπτων λόγος περιλαμβάνεται εἰς τὴν δύναμιν τοῦ δεδικασμένου — διὰ τὸ ὁποῖον οἱ ἐπαγγελματίαι νομικοὶ δικαιολογημένως εἶναι τόσον εὐαίσθητοι — τότε δὲν θὰ ἐχρειάζετο περαιτέρω συζήτησις διὰ τὴν ὑπὸ κρίσιν προσφυγὴν. Τοῦτο ἰδίως ἂν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν καὶ ἄλλος προτεινόμενος ὑπὸ τῶν προσφευγόντων λογαριασμός, κατὰ τὸν ὁποῖον ἕκαστος τῶν ἀδικησάντων μελῶν τῆς διοικήσεως τοῦ σωματείου φέρει τὸ ἓν δωδέκατον τοῦ συνόλου τῆς εὐθύνης.

Ἰδιαιτέρως ὁμως δύναται, φρονῶ, νὰ συζητηθῆ ἡ ἀποφίσις ἐπιεικειᾶς καθόσον οἱ προσφεύγοντες εἶχον ἐπὶ δεκαετηρίδας «κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας των» ἐν τῇ στενῇ ἐννοίᾳ τοῦ ν. 694 «καλὰ φύλλα μητρώου», τοῦλάχιστον μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς ὑπερβάσεως ὑπ' αὐτῶν τῶν ὀρίων μεταξὺ τοῦ ἀγωνιστικοῦ θάρρους, ἀναγνωρισθέντος εἰς τὸ ἐνεργητικόν

των, ὡς χρησίμου εἰς ἔθνικούς, ἐπαγγελματικούς καὶ οἰκονομικούς ἀγῶνας, καὶ τοῦ δυσφημηστικοῦ θράσους, εἰς τὸ ὁποῖον ὡς πολεμικοὶ ἠγέται διωλίσθησαν τόσον εὐκολώτερον ὅσον προέβησαν εἰς δημοσίευσιν γνώμων, περὶ γεγονότων οὕτω περιπεπλεγμένων ὥστε κατὰ τὴν ποινικὴν ἀπόφασιν «δὲν ἐτέλουν ἐν γνώσει τῆς ἀναληθείας». Τέλος ἡ σαφὴς διαστολὴ τῆς ὑπαλληλικῆς ιδιότητος ὑπὸ τὴν ὁποίαν μόνον εἶναι νοητὴ ἡ ἐκτέλεσις ὑπηρεσίας, ἀπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ συνδικαλιστικοῦ ὀργάνου, καὶ μάλιστα ἡ ἀντίθεσις, ἐτονίσθη ρητῶς κατὰ τὴν ποινικὴν δίκην ἀπὸ ἀρμοδίου εἰδικούς, ἐκπροσωποῦντας τὴν Τράπεζαν, ὅταν οὗτοι ὠμίλουν περὶ τῆς ποιότητος τῶν προσφευγόντων ὡς ὑπαλλήλων καὶ τῶν «καλῶν φύλλων μητρώου».

8.

Ὅτι τὸ προτεινόμενον εἶδος ἐπαγγελματικοῦ κινδύνου ἀπαντᾷ συχνὰ κατὰ τὴν ἀσκησιν πολιτικῆς καὶ εἰδικώτερον πολιτικῆς προπαγάνδας δύναται τις νὰ ἐξακριβώσῃ πλειστάκις καθ' ἡμέραν.

Ὡς γνωστόν, ἡ πολιτικὴ, ὡς τέχνη καὶ πρακτικὴ τῆς διακυβερνήσεως ἀνθρώπων, ἀσκεῖται διὰ παντοειδῶν μέσων, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγονται: συνήθειαι, βία, πειθήνιος συγκατάθεσις, στρατηγικὴ καὶ συμβολισμός. Πολιτικὴ δὲ ἀσκεῖται ὅχι μόνον ἐκ μέρους τοῦ κράτους, ἀλλὰ καὶ ἐκ μέρους τῶν πολυαρίθμων κοινωνικῶν σχηματισμῶν οἱ ὁποῖοι περιλαμβάνονται ἐντὸς αὐτοῦ καὶ τὸ συναποτελοῦν (π.χ. οἰκογένεια, ἐκκλησία, κόμματα, σωματεῖα, ἑταιρεῖαι κλπ.).

Ἐν μεταξὺ τῶν κυριωτέρων μέσων διενεργείας πολιτικῆς, ὁ συμβολισμός, δρᾷ διὰ διαφόρων συμβόλων, τελετῶν καὶ ἄλλων μέσων ἀσκήσεως ὑποβολῆς, τῶν ὁποίων ἡ ἀποτε-

λεσματικότης ἔχει σήμερον διαπιστωθῆ πειραματικῶς καὶ μετρηθῆ ἐργαστηριακῶς ὑπὸ τῆς νεωτέρας ἐμπειρικῆς ψυχολογίας. Μεταξὺ τῶν ἀποτελεσματικωτέρων τρόπων δράσεως εἶναι ἡ προπαγάνδα.

Ἡ προπαγάνδα θεωρεῖται ἀπὸ τὴν νεωτέρων κοινωνιολογίαν τόσον σημαντικὸς παράγων ὥστε νὰ συγκαταριθμῆται μεταξὺ τῶν πρώτων στοιχείων κοινωνικῆς μελέτης, τιθεμένη εἰς ἴσην μοῖραν μὲ τὴν προσωπικότητα, τὴν οἰκογένειαν, τὸ ἐπίπεδον ζωῆς, τὰς προδιαθέσεις *. Τὸ ἀμερικανικὸν Πανεπιστήμιον Κολούμπια τῆς Ν. Ὑόρκης εἶχεν ἰδρύσει πρὸ τοῦ πολέμου εἰδικὸν «Ἰνστιτούτον Ἀναλύσεως τῆς Προπαγάνδας», τὸ ὁποῖον κατόπιν ἐπιστημονικῶν παρατηρήσεων εἶχε διατυπώσει τὸν ἐπτάλογον τοῦ προπαγανδιστοῦ, ὅπου ἔχει συνοψίσει τὰ βασικὰ μέσα καὶ πρακτικὰ παραγγέλματα ἀσκήσεως ἀποτελεσματικῆς προπαγάνδας. Τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ ἐπταλόγου ἔχει ὡς ἑξῆς :

« α^{ον} Δυσφημηστικοὶ χαρακτηρισμοὶ τῶν ἀντιπάλων μὲ συνταρακτικὰς ὕβρεις. Παραδείγματα: Κομμουνιστής, Φασίστας, Προδότης.»

Τὸ β^{ον} ἄρθρον συνιστᾷ ἰσχυρισμοὺς ἐξ ἴσου ἀπέχοντας τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ἐξ ἀντιθέτου, ὡς ἑξῆς: «Δαμπεραὶ γενικότητες μὲ χρησιμοποίησιν μεγαλοστόμων λέξεων ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἀπόψεων, π.χ. ἐλευθερία, φιλοπατρία, 100^ο/ο πατριώτης.» ** Ἀνάλογον ἔλλειψιν σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἀντικειμενικὴν ἀκρίβειαν κατὰ διαφόρους ἄλλους

* Πρβλ. H. A. P h e l p s ἄρθρ. Social Units, εἰς τὸ Dictionary of Sociology Διεύθ. E. Pratt - Fairchild.

** Πρβλ. πρακτικὰ τῶν συζητήσεων τοῦ Δ. Σ. τῆς Ἑργατικῆς Ἑστίας τῆς 2 Ἀπριλίου 1947 σημ. (11) καὶ Γ. Σ α κ ε λ λ α ρ ί ο υ, Κοινωνιολογία² σελ. 124.

τρόπους συνιστοῦν καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἄρθρα τοῦ ἑπταλόγου τοῦ προπαγανδιστοῦ.

Κατὰ τὴν ἐπιστημονικὴν δηλαδὴ αὐτὴν διαπίστωσιν, διὰ νὰ εἶναι ἀποτελεσματικὴ ἢ ἄσκησις πολιτικῆς μεταξὺ τῶν συνανθρώπων μας, οἷοι οὗτοι πράγματι εἶναι καὶ οὐχὶ ὅπως θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι, πρέπει οἱ ἐπιδέξιοι πολιτικοί, διακυμαινόμενοι μεταξὺ δύο ἄκρων, ἀπὸ τοῦ προβλεπομένου ὑπὸ τοῦ ποινικοῦ νόμου ἀποκλειστικοῦ σκοποῦ δυσφημῆσεως εἰς τὸν ἀποκλειστικὸν σκοπὸν ἐξυμνήσεως, νὰ καταντοῦν μεταξὺ ὕβρεων καὶ ὕμνων, τοῦλάχιστον ἀπὸ ἀπόψεως σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἄξιοι ἀγχόνης, ἂν θέλουν νὰ ἐπιτύχουν.

Πάντως μικρὸν δεῖγμα πραγματώσεως τοιοῦτου «ἐπαγγελματικοῦ κινδύνου» ἀμετροεπείας παρέχουν αὐταὶ αὐταὶ αἱ προτάσεις τῆς ΕΤΕ πρὸς τὸ Τμῆμα. Εἶναι μία λίαν ἐπικαίρως ἀξιοπρόσεκτος περίπτωσις μὲ κλινικὰ φαινόμενα: παραλείψεις τινὰς περὶ τὴν κυριολεκτικὴν ἀκριβολογίαν ἢ τὸ αἰμύλον τοῦ ὕφους, ἢ τὴν κοινωνικὴν ἀβροφροσύνην, ἢ τὸ ἀθλητικὸν πνεῦμα κατὰ τὴν διεξαγωγὴν ἑνὸς ἀγῶνος, καὶ μὲ συμπαθέστατα θύματα προνευστάζοντα διὰ τὸν ἐπιούσιον, ἐν μέσῳ ἀτμοσφαιρας τρικυμιώδους καὶ θολῆς ἐκ ζωηρῶν ἀντιγνωμιῶν, ἀντεγκλήσεων, ἐρίδων καὶ — μοιραίως — ὀργῆς, τοὺς δικηγόρους τῆς Τραπεζῆς. Αἱ πρὸς τὸ Τμῆμα προτάσεις ἔγιναν βεβαίως ὄχι διὰ τὴν ἄσκησιν προπαγάνδας καὶ πρὸς συνδαύλισιν τοῦ ἀγωνιστικοῦ μένους συναδέλφων, ὅπως τὰ δυσφημηστικὰ δημοσιεύματα τοῦ Συλλόγου, ἀλλὰ πρὸς ὑποβοήθησιν ψυχρᾶς — ἀνθρωπίνως — δικαιοσύνης. Τὰς ἔγραψε, ὡς ἡ ὑπογραφή, χεὶρ ἔχουσα προορισμὸν νὰ «συντελῆ — ὅπως ἡ αὐτὴ χεὶρ ἔγραψεν εἰς τὸ «Λεξικὸν τῆς Νομικῆς» — εἰς τὴν εὐστοχωτέραν διαχείρισιν καὶ ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης», καὶ μάλιστα καθ' ἣν στιγμὴν ἀκρι-

βῶς διὰ τῶν προτάσεων αὐτῶν ζητεῖται αὐστηρὰ κρίσις τοῦ Τμήματος ἐναντίον τῶν θυμάτων τοῦ αὐτοῦ «ἐπαγγελματικοῦ κινδύνου» ἐκ τῆς ἄλλης ἀντιθέτως προνευσταζούσης ἄκρας, ἣτις ὅμως, ἂν κρίνη τις ἀπὸ τὸ προσεκτικὸν ὕφος τῶν προτάσεων τῆς πρὸς τὸ Τμήμα τοῦτο, ἐδιδάχθη πολλὰ ἐκ τῶν ἐν τῷ μεταξὺ συμβάντων.

Οἱ προσφεύγοντες ὑπεβλήθησαν ἤδη εἰς τὴν κρατικὴν ποινικὴν κάθαρσιν δι' ἀδίκημα διὰ τὸ ὁποῖον ἐπεμετρήθη ποινή, ἐπανορθωτικὴ μὲν, ἀλλὰ μόλις κινουμένη περὶ τὰ ὅρια τῶν ἀστυνομικῶν ποινῶν, δηλαδή, ὅπως ἐλέχθη, — καὶ τὸ φέρω καὶ ὡς παράδειγμα ὕφους φαντακτεροῦ, — «ὠδινε πενταμελὲς καὶ ἔτεκε πταῖσμα», καὶ κατόπιν ἀπελύθησαν ἀπὸ τὴν ὑπηρεσίαν των δι' ὅσα — κατὰ τὰς προτάσεις — «ἤμεσαν» ἐναντίον τῆς διοικήσεως τῆς Τραπεζῆς. Ἦδη διὰ τῶν προτάσεων τῆς Ε.Τ.Ε. ὑποβάλλονται εἰς περαιτέρω θεραπείαν διὰ καταιονήσεως παιδαγωγικῶν, προφανῶς, χαρακτηρισμῶν ὡς: δράσται ἀτιμωτικῶν καὶ ἐγκληματικῶν πράξεων καὶ «κατηγορούμενοι» καὶ συκοφάνται — καὶ ταῦτα μετὰ τὴν ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ δεδικασμένου, ἐναντι τῆς ὁποίας οἱ νομικοὶ εἶναι ἐξ ἐπαγγέλματος ἐξαιρετικῶς εὐαίσθητοι, βεβαιουμένην ὑπαρξιν ἀπλῆς δυσφημήσεως, δηλαδή πλημμελήματος μὴ συνεπαγομένου παρεπομένας ἀτιμωτικῆς ποινῆς, καὶ μετὰ τὴν ἔκτισιν τῆς ποινῆς. Καὶ περαιτέρω: ψεῦσται, δολοφόνοι, ποταποί. Παραλείπω ἄλλους, δικαιολογημένους πως ἐκ τῶν πραγμάτων, χαρακτηρισμούς, ὅπως δράσται ἀσχημοσυνῶν καὶ ἀπρεπειῶν, ἰταμοὶ κλπ. Καὶ ταῦτα πάντα ἄνευ ἀνάγκης καὶ ὅλως ἀνιδιοτελῶς καὶ ἐκτὸς τοῦ συμφώνου πρὸς τοὺς ἐργοδοτικοὺς κανονισμοὺς χαρακτηρισμοῦ ὡς ἀναξίων τῆς Τραπεζῆς ὑπαλλήλων ἐπιδειξαμένων διαγωγὴν ἀσυμβίβαστον πρὸς τὰς τραπεζιτικὰς αὐτῆς

«παραδόσεις», ὅστις συνεπέφερε τὴν ἀπόλυσιν. Ὑπαρχούσης ὁμως καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν πραγματώσεως ἐπαγγελματικοῦ κινδύνου ἐπελθόντος «ἐν βρασμῷ ψυχικῆς ὀρμῆς ὑπερασπίσεως» εἰς τὰ θύματα, κατὰ τὴν γνώμην μου δὲν πρέπει νὰ καταλογισθοῦν εὐθύναι καὶ συνέπειαι.

9.

Ἐφ' ὅσον ἔκαμα εἰς τὰ προηγούμενα λόγον περὶ δικαιολογούμενης ἐπιεικείας, πρέπει νὰ διευκρινίσω καὶ πάλιν ὅτι τὸ Τμήμα οὐδεμίαν ἔχει ἀρμοδιότητα νὰ κρίνῃ τὴν ἀπόλυσιν καθ' αὐτὴν, ὡς καταγγελίαν τῆς συμβάσεως ἐργασίας, καὶ ἡ ἐπιείκεια τὴν ὁποῖαν συνιστῶ δὲν ἀφορᾷ ταύτην. Ὑποχρεοῦται ὁμως τὸ Τμήμα νὰ ἐξετάσῃ τοὺς πραγματικοὺς λόγους τῆς ἀπολύσεως καὶ τὴν γενομένην ὑπὸ τῆς ἐργοδοτιδος ἐκτίμησιν αὐτῶν ἵνα σχηματίσῃ γνώμην περὶ τῶν πραγματικῶν συνθηκῶν διὰ τὴν κρίσιν περὶ ὑπάρξεως ἢ μὴ ἱκανῶς ἀποχρῶντος λόγου ἀπολύσεως ἀπὸ τῶν ἀπόψεών του. Ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε ἐρεύνης ἐντὸς τῆς ἀρμοδιότητος ταύτης τοῦ Τμήματος — ἵνα ἀνακεφαλαιώσω τὰ μέχρι τοῦδε λεχθέντα — ἀπεδείχθη κυρίως μὲν ὅτι αἱ δι' ἃς ἀπελύθησαν πράξεις τῶν προσφευγόντων ἀπὸ ἀπόψεως τῆς ἐπιβαλλομένης στενῆς ἐρμηνείας τοῦ Ν. 694 δὲν ἔλαβον χώραν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν ὑπηρεσίας. Ὅντως, κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τούτων πράγματι μὲν δὲν ὑπῆρχε, νόμῳ δὲ δὲν ἠδύνατο ὅπωςδῆποτε νὰ ὑπάρχῃ ἡ χαρακτηρίζουσα τὴν ἐκτέλεσιν ὑπηρεσίας συνέπεια μεταξὺ τῆς διευθυνούσης ἐργοδοτικῆς θελήσεως καὶ τῆς ἐκ ταύτης συμβατικῶς ἐντὸς τῶν νομίμων ὁρίων ἐξαρτωμένης ἐκτελεστικῆς ἐνεργείας τοῦ μισθωτοῦ.

Ἐκτὸς ὁμως τούτων συμπληρωματικῶς παρατηρήθη ὅτι ἡ φύσις τῆς κατὰ τὴν ἄσκησιν πολιτικῆς, ἡγετικῆς μαχη-

τικῆς δράσεως, ἂν δὲν δύναται γενικῶς νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἀπὸ ἀπόψεως τῆς κρατικῆς διοικήσεως τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως ἀναγνωρισθεῖσαν διὰ τοῦ Ν. 694 πλήρη ἀπαλλαγὴν τῶν «ἐκτὸς ὑπηρεσίας» δρώντων συνδικαλιστικῶν στελεχῶν ἀπὸ πάσης εὐθύνης δι' ὑπερβάσεις — πλὴν συκοφαντικῶν — τοῦ συνήθως προσήκοντος μέτρου ἐκφράσεων, καθιστᾷ ἀναμφισβητήτως σφόδρα πιθανὴν τὴν ἀδυναμίαν ψυχραίμου κρίσεως τῶν μαχητικῶν ἡγετῶν. Ἐπίσης καθιστᾷ πιθανωτάτην ἀμφιβολίαν αὐτῶν περὶ τοῦ μέτρου τῆς ἐπιβαλλομένης ἀγωνιστικῆς προσπάθειας καὶ τῆς ἐπιτρεπομένης νομίμως ἐκτάσεως ἀσκήσεως τῶν συνδικαλιστικῶν δικαιωμάτων, καὶ ἐπομένως καὶ τοῦ τρόπου ἀσκήσεως αὐτῶν. Καὶ ὁ τρόπος οὗτος πάντως πρέπει νὰ κριθῆ ἔν συσχετίσει μὲ τὴν ὄλην δημιουργηθεῖσαν ἐκ συνδικαλιστικῶν ἀγῶνων τεταραγμένην ἀτμόσφαιραν καὶ τὴν ἐκατέρωθεν ἐπιδεικνυομένην, κατὰ τὴν διάρκειαν τούτων, ἔλλειψιν προσοχῆς περὶ τὸ μέτρον, ὥστε λόγῳ καὶ τῆς ἀσαφείας περὶ τὰ ὅρια τῆς ἀσκήσεως τοῦ δικαιώματος νὰ μὴ εἶναι δυνατόν νὰ καταλογισθοῦν εὐθύναι. Τοῦτο καθιστᾷ ἔκδηλον τὸν λόγον θεσπίσεως καὶ τὴν σκοπιμότητα τῆς διατάξεως τοῦ νόμου 694, ἣτις ἐξήρесе πάσης κρίσεως ὑπὸ τοῦ Τμήματος τὰς ἐκτὸς ὑπηρεσίας συνδικαλιστικὰς ἔριδας. Ἀναγνωρίζων ὁ νόμος εἰς τὸν ἐργοδότην δικαίωμα νὰ ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν πειθαρχίαν καὶ τάξιν ἐντὸς τῆς ἐκμεταλλεύσεώς του, περιώρισε τὴν κρίσιν τοῦ Τμήματος εἰς μόνα τὰ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν ὑπηρεσίας διαπραττόμενα παραπτώματα.

Ἡ ἀρχὴ τοῦ νόμου 694, θεμελιουμένη εἰς τὴν βασικὴν ἀρχὴν τοῦ Ἑργατικοῦ Δικαίου, εἶναι ὅτι ἐπιτρέπεται νὰ θεωρηθῆ ὑπὸ τοῦ Τμήματος ἀποχρῶν λόγος σοβαρὸν παράπτωμα — ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν παρὰ τοῦ ἐργοδότη ἔχει

κριθῆ ὡς κολαστέον δι' ἀπολύσεως — μόνον ἐφ' ὅσον τοῦτο ἀνήκει εἰς τὸ τμήμα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς τὸ εὕρισκόμενον ὑπὸ τοὺς νομίμους περιορισμοὺς ἐν συναλλακτικῇ κυκλοφορίᾳ.

Ὁ ἐργοδότης, κρίνων τυχὸν ἀπὸ τῶν συμφερόντων του καὶ τῶν ἀπόψεών του συμβάνατα τοῦ ἐκτὸς κυκλοφορίας τμήματος, δύναται μὲν — καθ' ὃ γενικῶς ἐκ τῆς ἐλευθερίας τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς καὶ ὑπὸ τοὺς περιορισμοὺς τοῦ ἀρθροῦ 281 τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος καὶ τῶν λοιπῶν σχετικῶν νόμων ἔχει δικαίωμα — νὰ ἀπολύσῃ τὸν μισθωτὸν ἐκπρόσωπον τῶν ἐργαζομένων, ἀλλὰ διὰ τοιαύτην ἀπόλυσιν τὸ Τμήμα δὲν ἔχει δικαίωμα οὐδὲ κὰν νὰ ἐξετάσῃ τὴν σοβαρότητα τῶν παραπτώματων. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν οἱ συνδικαλισταὶ παραμένουν εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ἀσφαλιστικῶν ὀργανισμῶν των καὶ δικαιοῦνται τῆς λοιπῆς προστασίας τοῦ Νόμου, πλὴν τῶν περιπτώσεων ἀτιμωτικῶν ἀδικημάτων, διὰ τὰ ὁποῖα ἄλλωστε προβλέπονται ἀπὸ τὸν ποινικὸν νόμον αἱ παρεπόμεναι ποιναὶ αἱ ὁποῖαι καὶ μόναι ἀρκοῦν, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐργοδοτικῆς παρεμβάσεως, διὰ τὴν ἔκπτωσιν ἀπὸ τιμητικῶν δημοσίων λειτουργημάτων.

Τὸ Σύνταγμα ἐξ ἄλλου προστατεύει τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνδικαλιστικῆς δράσεως ὑπὸ τὸν ὅρον τηρήσεως τῶν νόμων. Ἡ συναλλακτικὴ ἐλευθερία ἀσφαλίσκεται ὑπὸ νόμου καὶ ἐκτείνεται ἐφ' ὅλων τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν, ἢ «ἐμπορευμάτων» ἢ ἀντικειμένων τῶν συναλλαγῶν. Εἶναι ὁμως βασικὴ ἀρχὴ τοῦ ἐργατικοῦ δικαίου ὅτι «ἡ ἐργασία δὲν εἶναι ἐμπόρευμα (ν. 399/1947). Ἐκτὸς ὁμως τούτου γεννῶνται, ὡς εἶδομεν, σοβαρώταται ἀμφιβολίαι ἂν δύναται λόγῳ τοῦ Συντάγματος νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον συναλλαγῆς ἀπεριορίστως τὸ σύνολον τῶν ἐκδηλώσεων τῶν ἀνθρωπίνων ἱκανοτήτων καὶ εἰδικώτερον αἱ ἐκδηλώσεις αἱ ὀφειλόμεναι

εἰς τὴν «ιδιότητα» συνδικαλιστοῦ νόμιμοι ἢ μή, ἐφ' ὅσον διὰ τῆς συμβατικῆς ἀπαλλοτριώσεως τούτων θὰ ἐθίγετο ἡ συνδικαλιστικὴ ἐλευθερία. Εἰς ἐνίσχυσιν τῶν ἀμφιβολιῶν τούτων ἔρχονται αἱ διατάξεις καὶ αἱ λεπτομέρειαι τῆς διαδικασίας τῆς ψηφίσεως τῆς ὑπ' ἀριθ. 98 Διεθνοῦς Συμβάσεως τῆς Γενεύης, ἣτις ἐψηφίσθη κατὰ τὴν διάσκεψιν τῆς Διεθνοῦς Ὀργανώσεως Ἐργασίας τοῦ παρελθόντος θέρους.

10.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 1 τῆς 98ης συμβάσεως τῆς Δ.Ο.Ε. «περὶ τῆς ἐν τῇ πράξει ἐφαρμογῆς τῶν ἀρχῶν τοῦ δικαιώματος συλλογικῶν ὀργανώσεων καὶ διαπραγματεύσεων», οἱ μισθωτοὶ πρέπει νὰ προστατεύωνται καταλλήλως, ὥστε νὰ μὴ καθίσταται ὅπωςδῆποτε ἡ θέσις των ἐν τῇ βιοποριστικῇ ἀπασχολήσει των δυσμενεστέρα λόγῳ τῆς ὑπ' αὐτῶν ἀσκήσεως τῆς συνδικαλιστικῆς ἐλευθερίας καὶ ἰδίως... νὰ μὴ ἀπολύωνται ἢ ἄλλως νὰ ζημιοῦνται λόγῳ συμμετοχῆς εἰς... συνδικαλιστικὴν δράσιν ἐκτὸς τῶν ὥρῶν ἐργασίας, ἢ, μὲ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ ἐργοδότη, κατὰ τὴν διάρκειαν τούτων.

Ἡ διατύπωσις τῆς διατάξεως τῆς 98ης συμβάσεως: «ἐκτὸς τῶν ὥρῶν ἐργασίας», ἣτις εἶναι ἀντίστοιχος μὲ τὸν ὅρον τοῦ ἐλληνικοῦ νόμου: «κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας», γενομένη 12 ἔτη μετὰ τὸν νόμον 694/37, δεικνύει τὴν ἐκ τῆς πραγματικῆς καταστάσεως ἀνάγκην θεσπίσεως διακρίσεως μεταξὺ τῆς κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας δράσεως καὶ τῆς δράσεως ἢ ὁποία λαμβάνει χώραν ἐκτὸς τῶν ὥρῶν ὑπηρεσίας, καὶ δὴ ἐν τῇ διεξαγωγῇ συνδικαλιστικῶν ἀγώνων.

Κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ κειμένου τῆς συμβάσεως ταύτης ἐν τῇ εἰδικῇ ἐπιτροπῇ τῆς Συνδιασκέψεως Ἐργασίας, ὅπως φαίνεται ἐκ τῶν ἐντύπων προσωρινῶν (N° 27)

πρακτικῶν τῆς XXXII συνόδου 1949, ἐπροτάθη ἡ προσθήκη εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς τελευταίας περιόδου, μετὰ τὰς λέξεις «συνδικαλιστικὴν δρᾶσιν», τῶν λέξεων: «ἐφ' ὅσον αὕτη εἶναι σύμφωνος μὲ τὴν ἰσχύουσαν νομοθεσίαν», ἀλλὰ, κατὰ τὰ πρακτικὰ (σελ. V), «ἡ τροποποιήσις αὕτη ἀπερρίφθη διὰ ψήφων 171 ἐναντίον 2», δηλαδή ἐπὶ 173 ἀντιπροσώπων κρατικῶν, ἐργοδοτικῶν καὶ ἐργατικῶν, οἱ 171 εἶπον ὅτι δυνατόν ἢ συνδικαλιστικὴ δρᾶσις νὰ εἶναι καὶ παράνομος, ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν πρέπει νὰ συνεπάγεται δίωξιν, τοῦλάχιστον ἐργοδοτικὴν (χειροτέρευσιν τῆς θέσεως, ἀπόλυσιν). Μεταξὺ τῶν 171 εἶναι καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ τῶν Ἑλλήνων ἐργοδοτῶν.

Εἶναι γεγονὸς ὅτι ἡ σύμβασις αὕτη δὲν ἐκυρώθη εἰσέτι δι' ἐσωτερικοῦ νόμου. Ἐν τούτοις ὅμως τὸ περιεχόμενον αὐτῆς συνεφωνήθη ὑπὸ προσώπων φερόντων ἰδιότητα δημοσίων ὀργάνων, νομίμως ἐξουσιοδοτημένων ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐνεργούντων ἐν ὀνόματι αὐτῆς ἐκδηλούσης τὴν θέλησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους.

Οὕτω τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος νομίμως προῆλθεν εἰς διεθνεῖς σχέσεις, ἐξεδήλωσε σαφῶς ρυθμιστικὰς προθέσεις καὶ συνωμολόγησεν ἐγκύρως διεθνεῖς συμφωνίας μὲ περιεχόμενον τὸ κείμενον τῆς 98ης Συμβάσεως τῆς Γενεύης, τὸ ὁποῖον οὕτω ἀποτελεῖ τὸ περιεχόμενον νομίμου καὶ ἐγκύρου κυβερνητικῆς πράξεως τῆς Ἑλληνικῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, καταληξάσης εἰς σύναψιν δεσμεύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους ἀναγνωριζομένης ὑπὸ τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου.

Ἡ διεθνὴς αὕτη συμφωνία ὑφίσταται ὅχι μόνον ὡς σαφῆς ἐκδήλωσις ρυθμιστικῶν τάσεων, ἀλλὰ καὶ τυπικῶς, ἀπὸ ἀπόψεως δικαίου, ὡς ὑποχρέωσις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, νὰ ζητήσῃ τὴν κατὰ τὴν κρατοῦσαν συνταγματικὴν

τάξιν θέσπισιν τοῦ περιεχομένου αὐτῆς ὡς συστήματος κανόνων ἐσωτερικοῦ δικαίου. Ἐν τῷ μεταξύ ὁμοῦς δὲν εἶναι ἀπλοῦν «σχέδιον νόμου».

Ἐν τῷ μεταξύ, προκειμένης κρίσεως ὑπὸ τῶν ὀργάνων τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως περὶ ζητημάτων προβλεπομένων ὑπὸ τῆς συμβάσεως, ἢ διεθνοῦς δικαίου δέσμευσις τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνητικῆς θελήσεως δὲν δύναται νὰ θεωρῆται ἀνύπαρκτος, τοῦλάχιστον ὡς ἐρμηνευτικὸν μέσον. Αὕτη ὑποστηριζομένη ἀπὸ ἐπιβλητικὴν ἐπίσημον ἐκδήλωσιν τῆς διεθνοῦς κοινῆς συνειδήσεως, «τῆς κοινῆς συνειδήσεως ἢ ὁποία ἐκτείνεται πέραν συνόρων», περὶ τοῦ ἐπιβαλλομένου τρόπου ρυθμίσεως τοῦ ὑπὸ τῆς 98ης συμβάσεως προβλεπομένου θέματος, ὑφισταμένη δὲ πάντως ὡς θέλησις τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, ἔστω καὶ ἀπλῶς ὑπὸ τύπον διεθνοῦς μόνον κρατικῆς ὑποσχέσεως, ὀφείλει νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τῶν ἐλληνικῶν κρατικῶν ὀργάνων.

Τὰ διοικητικὰ ἰδίως ὄργανα ὀφείλουν νὰ φροντίζουν νὰ πραγματώνουν εἰς τὰ καθ' ἕκαστον τὰς ἐπισήμους ὑποσχέσεις τοῦ Κράτους. Οὕτω τὸ περιεχόμενον τῆς 98ης συμβάσεως δύναται νὰ χρησιμοποιῆται, μέχρι τῆς ἐπικυρώσεώς της, τοῦλάχιστον διὰ τὴν ἐρμηνείαν ὑπαρχουσῶν εἰς τὸ ἰσχύον ἐσωτερικὸν δίκαιον σχετικῶν διατάξεων, πρὸς ἐφαρμογὴν αὐτῶν εἰς τὰ τυχόν παρουσιαζόμενα εἰς τὴν τρέχουσαν διοικητικὴν πράξιν καθ' ἕκαστον ζητήματα.

Τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος διὰ τῆς νομοτύπου ὑπερψηφίσεως τῆς συμβάσεως 98 ὑπεσχέθη διεθνῶς ὅτι θὰ φροντίσῃ νὰ ληφθοῦν ὅλα τὰ πρόσφορα μέτρα διὰ νὰ μὴ ἀπολύωνται τὰ συνδικαλιστικὰ στελέχη ἔνεκα συνδικαλιστικῆς δράσεως. Ἐκ τῶν πρακτικῶν τῶν συζητήσεων εἰς τὴν ἐπιτροπὴν φαίνεται ἢ ὑπόσχεσις τοῦ ὅτι θὰ ζητήσῃ νὰ προστατευθοῦν οἱ συνδι-

καλισται ἀπὸ ἐργοδοτικὴν ἀπόλυσιν ὅπωςδῆποτε, καὶ ἂν ἀκόμη οὔτοι κατὰ τὴν συνδικαλιστικὴν δρᾶσιν παρενόμησαν.

Μετὰ τὴν δι' ἐσωτερικοῦ νόμου κύρωσιν τῆς 98ης συμβάσεως, ἡ ὁποία θὰ ἀποτελεῖ εἰδικὸν νεώτερον νόμον ρυθμίζοντα τὴν εὐθύνην τῶν συνδικαλιστικῶν ἡγετῶν, μὲ τὴν εὐρυτάτην διατύπωσιν «νὰ μὴ καθίσταται χειροτέρα ἢ θέσις των», ἀσφαλῶς θὰ γεννηθοῦν πολλὰ ζητήματα. Γενικῶς δι' αὐτῆς καθιεροῦται εἰδικὴ προστασία τῶν συνδικαλιστικῶν στελεχῶν, εἰδικὰ δικαιώματα δημοσίου δικαίου. Ταῦτα θεσπίζονται πρὸς τὸ δημόσιον συμφέρον ὅπως ἐξασφαλίσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς γνώμης καὶ τῆς δράσεως τῶν συνδικαλιστικῶν στελεχῶν, ἐξυπηρετούντων κοινωφελῆ σκοπὸν, καὶ οὐχὶ πρὸς τὸ ἰδιωτικὸν συμφέρον αὐτῶν. Τοῦτο σημαίνει ὅτι τὰ ἐκ τῆς εἰδικῆς προστασίας δικαιώματα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀποτελέσουν ἀντικείμενον ἰδιωτικοῦ συμβιβασμοῦ, τοῦλάχιστον ἐπισήμως καὶ εὐθέως. Ἐξ ἄλλου ἡ νέα αὐτῆ προστασία τοῦ συνδικαλιστικοῦ στελέχους δὲν περιλαμβάνει τὸ ἀκαταδίωκτον αὐτοῦ γενικῶς. Δὲν διαμορφώνει εἶδος τι ἀσυλίας ἀναλόγου μὲ τὴν τῶν βουλευτῶν κατὰ τὴν ἄσκησιν τῶν βουλευτικῶν καθηκόντων των. Ἀσφαλίζει μόνον ἐναντίον χειροτερεύσεως τῆς θέσεως ἐν τῇ βιοποριστικῇ ἀπασχολήσει καὶ ἰδίως ἐναντίον ἀπολύσεως διὰ συνδικαλιστικὴν δρᾶσιν γενικῶς, καὶ ἐπομένως καὶ διὰ τὴν ἔκφρασιν γνώμης. Θεσπίζει ἀκαταδίωκτον τοῦ συνδικαλιστικοῦ στελέχους μόνον ὡς πρὸς τὴν θέσιν του εἰς τὴν βιοποριστικὴν του ἀπασχόλησιν καὶ ἰδίως τὴν καταγγελίαν τῆς συμβάσεως ἐργασίας, ἀπαγορεύουσα μόνον τὴν χειροτέρευσιν τῆς θέσεώς του καὶ ἰδίως τὴν ἀπόλυσιν ἀπὸ μέρους τοῦ ἐργοδότη, οὐχὶ δὲ τὴν ζήτησιν ἄλλων εὐθυνῶν, ὡς ποινικῶν, ἄλλων πειθαρχικῶν, συνδικαλιστικῶν κλπ.

Ἡ διάταξις αὕτη τῆς συμβάσεως 98, μὴ κυρωθεῖσα εἰσέτι δι' ἐσωτερικοῦ νόμου, δὲν τροποποιεῖ ἀκόμη ρητῶς τὴν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου κειμένην νομοθεσίαν. Ἀναμφισβητήτως ὅμως, ὡς ἐλέχθη, ἀποτελεῖ σαφῆ ἐκδήλωσιν τῶν ρυθμιστικῶν τάσεων ὅχι μόνον τῶν διεθνῶν ἀλλὰ καὶ τῶν ἐκπροσωπηθέντων ἐν τῇ διασκέψει καθ' ἕκαστον κρατῶν. Κυρίως ὅμως, ἐφ' ὅσον ἡ διάταξις αὕτη ἐγένετο ἤδη δεκτὴ παρὰ τῶν ἐργοδοτικῶν καὶ ἐργατικῶν ἐκπροσώπων, ἐντολοδόχων τῶν «μᾶλλον ἀντιπροσωπευτικῶν» ἑλληνικῶν ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων, καὶ ἐφ' ὅσον εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἐντολῆς δὲν ἀπαιτεῖται ἔγκρισις τῶν ὑπὸ τοῦ ἐντολοδόχου ἐνεργηθέντων, παίζει ρόλον ἀποφασιστικὸν καὶ πρέπει νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν πάντοτε διὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ περιεχομένου πάσης ἀτομικῆς συμβάσεως ἐργασίας. Διότι, προκειμένου μὲν περὶ τῶν κρατικῶν ἐκπροσώπων δὲν ἰσχύουν οἱ κανόνες τῆς ἐντολῆς, καθ' οὓς δὲν ἀπαιτεῖται ἐπικύρωσις τῶν πράξεων τοῦ ἐντολοδόχου. Ἡ διεθνὴς σύμβασις τελειοῦται ἅμα τῇ ἐπικυρώσει. Προκειμένου ὅμως περὶ τῶν πράξεων τῶν ἐκπροσώπων τῶν ὀργανώσεων τῶν ἐργοδοτῶν καὶ τῶν ἐργατῶν, αἱ ὁποῖαι παρ' ὅλην τὴν μεγάλην πλέον σημασίαν των διὰ τὴν δημοσίαν ζωὴν. ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι νομικὰ πρόσωπα ἰδιωτικοῦ δικαίου, αἱ πράξεις τῶν ἐντολοδόχων αὐτῶν ἰσχύουν διὰ τοὺς ἐντολεῖς (ἐργοδοτικὰς καὶ ἐργατικὰς ὀργανώσεις) καὶ δεσμεύουν αὐτοὺς καὶ ἄνευ ἐπιγενομένης ἐπικυρώσεως.

Σχετικῶς μὲ τὸν ἰσχυρισμὸν ὅτι μία διεθνὴς σύμβασις ἐργασίας πρὸ τῆς ἐπικυρώσεώς της διὰ νόμου εἶναι ἐν ἀπλοῦν σχέδιον νόμου, τονίζεται σήμερον ἰδιαιτέρως ἡ ἐπιρροή τῶν διεθνῶν συμβάσεων ἐργασίας ἐπὶ τῆς κρατικῆς κυριαρχίας. Ὁ Θ. Βλαχόπουλος γράφει ἐπὶ τοῦ θέματος τού-

του τὰ ἐξῆς (Ε.Ε.Δ. 8,795): Σήμερον ἡ διεθνοποίησις τῆς ἐργατικῆς νομοθεσίας καὶ γενικώτερον ἡ διεθνῆς ὀργάνωσις τῆς ἐργασίας ὑπήχθη εἰς τὴν ἀρμοδιότητα διεθνῶν διοικητικῶν ὀργάνων διαρκῶν καὶ ἀπολαυόντων ἰδίας διεθνοῦς νομικῆς προσωπικότητος. Ἡ πίεσις τούτων ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας ἐκάστου κράτους εἶναι ἤδη ἐμφανής. Διδάσκεται σήμερον ὅτι αἱ λειτουργίαι τῶν διεθνῶν τούτων ὀργανισμῶν δὲν δύναται νὰ ἐμποδισθοῦν ὑπὸ τοῦ δόγματος τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας, ἀλλὰ μόνον αἱ ἐξουσίαι τούτων περιορίζονται ἔναντι ταύτης. Πρέπει ἄλλωστε ἐπὶ πλέον νὰ διακρίνη τις μεταξὺ περιορισμοῦ (Limitation) καὶ μειώσεως (Diminution) τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας. Παραλληλίζεται ἡ μὲν ἔννοια τοῦ περιορισμοῦ τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας πρὸς τὴν ἀπαντῶσαν ἐν τῷ Ἀστικῷ Δικαίῳ ἔννοιαν τοῦ περιορισμοῦ τῆς αὐτονομίας τῆς βουλήσεως τῶν συμβαλλομένων, ἡ δ' ἔννοια τῆς μειώσεως ταύτης πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ περιορισμοῦ τῆς ἰκανότητος πρὸς τὸ συμβάλλεσθαι. Ἐντεῦθεν γίνεται δεκτὸν ὅτι «...τὰ κράτη περιορίζονται οἰκιοθελῶς καὶ κατὰ μέγα μέρος ἐν τῇ ἐνασκήσει τῆς ἰδίας αὐτῶν βουλήσεως διὰ πλείστων συμβατικῶν δεσμῶν, ὡς καὶ διὰ πλείστων δεσμῶν ἐχόντων τὴν ἰδιότητα θεσμοῦ καὶ προερχομένων ἐκ τῆς δημιουργίας καὶ λειτουργίας τῶν διεθνῶν τούτων ὑπηρεσιῶν. Ὁ δὲ περιορισμὸς δὲν ἔχει πλέον χαρακτῆρα τυχαῖον, ἀλλὰ ἐπὶ τὸ μᾶλλον καὶ μᾶλλον γενικώτερον καὶ διαρκῶς λόγῳ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν διεθνῶν ὀργανώσεων καὶ τῆς ἐπεκτάσεως τῶν λειτουργιῶν τούτων, παρὰ τὴν περιωρισμένην φύσιν τῶν ἀντιστοίχων ἐξουσιῶν των...». Τὸ Διεθνὲς Ἐργατικὸν Δίκαιον ἀποτελεῖ τμῆμα τοῦ Διεθνοῦς Δημοσίου Δικαίου οὐ μόνον διότι συνδέεται πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας, ἀλλὰ καὶ διότι, ὡς

ἔχουν σήμερον τὰ πράγματα, ἀποτελεῖ καὶ τὸ σημεῖον κάμψεως ταύτης πρὸ τῶν διεθνῶν ἐργατικῶν θεσμῶν.

Τέλος τὸ λεχθὲν ὅτι αἱ διατάξεις τῆς 98ης Διεθνοῦς Συμβάσεως καὶ ὅταν ἰσχύσουν θὰ εἶναι ἀπλή ἐπανάληψις τῆς γενικῆς διατάξεως τοῦ Συντάγματος περὶ ἐλευθερίας τοῦ πολιτικῶς συνεταιρίζεσθαι δὲν εἶναι ἀκριβές.

11.

Τὸ δικαίωμα τοῦ ἐπαγγελματικῶς συνεταιρίζεσθαι ἀποκτᾶ ὡσημέραι κοινωνικὴν σημασίαν μεγαλυτέραν ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸ πολιτικῶς συνεταιρίζεσθαι. Σήμερον, ἐκτὸς τῶν προστατευτικῶν τοῦ συνεταιρίζεσθαι διατάξεων τοῦ Συντάγματος, ζητεῖται νὰ προστεθῇ σαφῆς ἐξασφάλισις τοῦ συνδικαλισμοῦ ὄχι μόνον ἀπέναντι τῶν κρατικῶν ἐξουσιῶν ἀλλὰ καὶ ἀπέναντι παντὸς ἄλλου μερικωτέρου κοινωνικοῦ σχηματισμοῦ ὃ ὁποῖος θὰ εἶχεν διάθεσιν νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐξέλιξίν του. Τὴν εἰδικωτέραν δὲ αὐτὴν ἀκριβῶς προστασίαν τῶν ἐργαζομένων ἐπεδίωξε καὶ ἡ διακήρυξις τῆς Διεθνοῦς Συνδιασκέψεως Ἐργασίας τῆς Φιλαδελφείας τοῦ 1944, ἣτις ἐκυρώθη διὰ τοῦ Ν. Δ. 399/47 (188) «περὶ κυρώσεως πράξεως τροποποιήσεως τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου (Συντάγματος) τῆς Διεθνοῦς Ὁργανώσεως Ἐργασίας», ἣτις ὀρίζει (Παράρτημα I, Β,): «Ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου καὶ τοῦ συνεταιρίζεσθαι εἶναι ἀπαραίτητος ὅρος σταθεραῖς προόδου».

Ἐναντι ἀναλόγου περιεχομένου παρεξήγησις περὶ τοῦ ὅτι δυνατὸν νὰ θεσπίζωνται νέαι διατάξεις νόμων, χωρὶς οὐδὲν νὰ προσθέτουν εἰς τὴν ὑπάρχουσαν νομικὴν τάξιν — ἰδίως ὅταν ἡ παλαιότερα κρίνεται μᾶλλον ἐπιθυμητὴ ἀπὸ τοὺς ἐρμηνευτὰς — γίνεται διὰ τοῦ ἰσχυρισμοῦ ὅτι ἡ διάταξις τοῦ Ν. 694 «κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας» σημαίνει γενικῶς

«κατὰ τὴν ἐκπλήρωσιν οἰωνδήποτε ὑποχρεώσεων τὰς, ὁποίας ἀναλαμβάνει μὲ τὴν σύμβασιν πρὸς τὸν ἐργοδότην». Ἐὰν ἡ πρόθεσις τοῦ Ν. 694 ἦτο ἀπλῶς νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ὑπάρχουσαν μέχρι τῆς ἰσχύος του ρύθμισιν, δὲν θὰ προσέθετε τὸν περιορισμὸν «κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας». Καὶ τὸ στενόν, ὡς ἀνεπτύχθη ἤδη, περιεχόμενον τοῦ ὄρου τούτου, κρινόμενον ὑπὸ εἰδικοῦ, ἐξαιρετικῶς σοβαρᾶς συνθέσεως κρατικοῦ ὄργάνου, τοῦ Τμήματος τοῦ Συμβουλίου Κοινων. Ἀσφαλίσεως, εἶναι τὸ «νέον» τὸ ὁποῖον προσετέθη διὰ τοῦ Νόμου 694.

12.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε λεχθέντων ἐξάγεται ὅτι αἱ «ὑπὸ τὴν ἰδιότητα» μελῶν τῆς διοικήσεως σωματείου, δηλαδή κατὰ τὴν διενέργειαν συνδικαλιστικῆς δράσεως, τυχὸν λαμβάνουσαι χώραν δυσμενεῖς διὰ τοῦ τύπου, μὴ συκοφαντικαί, κρίσεις ἐναντίον τοῦ ἐργοδότη, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν εἰδικώτερον εἶναι κολάσιμοι ἢ μή, δὲν εἶναι δυνατὸν ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων νὰ γίνωνται κατὰ τὴν «ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας» καὶ δὲν ἐπιτρέπεται ἐκ τοῦ νόμου νὰ θεωρηθοῦν γινόμενα «κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν» τοιαύτης.

Τὸ ἄρθρον 9 τοῦ ν. 694 καθιεροῖ τὸν κανόνα ὅτι μόνον κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Τμήματος ἐπιτρέπεται νὰ ἀπομακρύνωνται οἱ ἐκπρόσωποι τῶν ἐργαζομένων, ἀζημίως διὰ τὸν ἐργοδότην, ἀπὸ τὰς ἐργασίας των καὶ τὰς διοικήσεις ὀργανισμῶν κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως. Θέλει οὕτω νὰ δώσῃ, εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἐκπροσώπων τούτων, πρακτικὸν περιεχόμενον εἰς τὴν βασικὴν ἀνθρωπιστικὴν ἀρχὴν τοῦ ἐργατικοῦ δικαίου, ὅτι πρέπει νὰ ἐξασφαλίζωνται διὰ τὸν ἐργαζόμενον ἄνθρωπον «ἐλεύθεραι ὥραι» ἀφαιρούμεναι πλήρως

ἀπὸ τὴν «συναλλακτικὴν κυκλοφορίαν», ἀρχὴν ἣτις ἀποτελεῖ εἰδίκευσιν σχετικὴν μὲ τὰ χρονικὰ ὅρια τῆς ἐργασίας, τῆς ἔτι βασικωτέρας ἀρχῆς: «ἡ ἐργασία δὲν εἶναι ἐμπόρευμα». Ἐξαιροῦν τὸ ἄρθρον τοῦτο ἀπὸ τὴν κρίσιν τοῦ Τμήματος τὴν ἐκτὸς ὑπηρεσίας δρᾶσιν τῶν συνδικαλιστικῶν στελεχῶν—μέχρι τῆς περιοχῆς τῶν ἀτιμωτικῶν ἀδικημάτων—, ἐνισχυόμενον δὲ καὶ ἀπὸ τὸ Σύνταγμα καὶ τὰς διατάξεις τῆς 98ης Διεθνοῦς Συμβάσεως Ἐργασίας, θεσπίζει καὶ ἀσφαλίζει διὰ χρηματικῶν συνεπειῶν πλήρη ἀνεξαρτησίαν ἀπὸ τοὺς «κανονισμοὺς» τοῦ ἐργοδότη τῶν ἰδίως διὰ τοῦ λόγου, «ὑπὸ τὴν ἰδιότητα» συνδικαλιστικῶν στελεχῶν, ἐνεργούντων ἐκτὸς τοῦ ἐκμεταλλευτικοῦ μηχανισμοῦ καὶ ἐκτὸς τῶν νομίμων χρονικῶν ὁρίων ἐργασίας.

Ἡ ἐξάρτησις ὡς γνωστὸν εἶναι κυρίως ψυχολογικὴ κατάστασις συνισταμένη εἰς τὴν κατὰ συνείδησιν ἀποδοχὴν τῶν ἐκάστοτε ἐπιταγῶν ξένης θελήσεως. Ἐκ τούτου, ἀντιθέτως, ἡ ἀνεξαρτησία συνίσταται κατὰ κύριον λόγον εἰς ψυχολογικὰς συνθήκας ἀποκλειούσας τὴν ἐπιβολὴν καὶ ἀποδοχὴν ξένης θελήσεως. Ὅχι μόνον ἀμέσως ἐπικρεμαμένη ἀπειλὴ ἀπολύσεως, ἣτις συνιστᾷ ψυχολογικὴν βίαν (Θεμ. ΜΣΤ' 215), ἀλλὰ καὶ ἐλαφρότερος ὀργανωμένος ψυχολογικὸς ἐπηρρασμὸς ὑπὸ τοῦ ἐργοδότη, δύναται νὰ καταντᾷ εἰς στέρησιν τῶν «ἐλευθέρων» ὥρῶν αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀπαραίτητο διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐλευθέρας ἀνθρωπίνης προσωπικότητος. Ἡ ἀνάπτυξις δὲ τῆς προσωπικότητος δὲν εἶναι δικαίωμα ἀπαλλοτριωτὸν ἀλλά, ὡς ἐλέχθη, «καθῆκον καὶ ἀποστολὴ τὰ ὁποῖα οὐδεὶς δύναται νὰ ἀπαρνηθῆ χωρὶς ἐγκατάλειψιν τοῦ ἀνθρωπισμοῦ του». Αἱ «ἐλεύθεραι» πάλιν ὦραι διὰ νὰ ὑπάρχουν πράγματι πρέπει νὰ μὴ σκιάζωνται ὑπὸ οὐδεμιᾶς ἐξαρτήσεως συναλλακτικῆς, ἢ ἀπειληῆς, ἢ ἀμέσου ἐπηρρασμοῦ.

Τοῦτο καὶ ἐπιδιώκεται ἀπὸ τὸν ν. 694 ὅστις ἐξαιρεῖ τῆς κρίσεως τοῦ Τμήματος καὶ καθιστᾷ οὕτω τὴν προστασίαν ἀνεπίδεκτον πάσης ἀμφισβητήσεως διὰ πάσας τὰς ἐκτὸς ὑπηρεσίας πράξεις μέχρι τῶν ἀτιμωτικῶν ἀδικημάτων.

Κατὰ τὰς «ἐλευθέρας» ὥρας ὁ ἐκπρόσωπος τῶν μισθωτῶν δύναται νὰ ἀσκῆ ἐλευθέρως κριτικὴν ἔστω καὶ δυσμενῆ, ἀκόμη καὶ ποινικῶς κολάσιμον — φθάνει νὰ μὴ εἶναι συκοφαντικὴ — δι' ὅλας τὰς καλὰς καὶ τὰς κακὰς πράξεις τοῦ ἐργοδότη. Τὰ κατὰ τὴν ἀσκησιν τῆς κριτικῆς ταύτης παραπτώματα, ἐξαιρούμενα τῆς κρίσεως τοῦ Τμήματος, οὐδέποτε κατὰ τὸν ν. 694 δύνανται νὰ εἶναι σοβαρά, καὶ οὐδέποτε δύνανται νὰ συνιστοῦν ἀποχρῶντα λόγον ἀπολύσεως.

Οὕτω αὐστηρῶς δογματικῶς ἀπὸ ἀπόψεως ἰσχύοντος δικαίου διὰ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς οὐσιαστικῆς κρίσεως τοῦ Τμήματος περὶ τῆς σοβαρότητος τῆς διαπραχθείσης ἐκτὸς ὑπηρεσίας παραβάσεως ὑπὸ συνδικαλιστικῶν στελεχῶν τὸ ἀπασχολοῦν ἡμᾶς θέμα δύναται νὰ θεωρηθῆ λελυμένον. Ἐν τούτοις — χωρὶς καθόλου νὰ σημαίνῃ τοῦτο ὅτι δέχομαι τὴν ἐρμηνείαν ἢ ὁποῖα ἐπιδεικνύει ἀνυποψίαν περὶ τῶν βάσεων τοῦ Ἑργατικοῦ Δικαίου ὅταν ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ «μίσθωσις» ὑπηρεσιῶν δύναται νὰ δεσμεύῃ ἀπεριορίστως τὸ σύνολον τῶν ἀνθρωπίνων ἐκδηλώσεων τοῦ μισθωτοῦ καὶ ἢ ὁποῖα μάλιστα ζητεῖ νὰ ἐνισχυθῆ εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀπὸ τμήμα μόνον τοῦ δεδικασμένου — ἔχω τὴν γνώμην ὅτι ἡ τυπολογικὴ αὕτη λύσις πρέπει νὰ συμπληρωθῆ μὲ ἀπαντήσεις τινὰς εἰς ὀλίγους ἐκ τῶν οὐσιαστικῶν ἰσχυρισμῶν τῶν ἀντιδικούντων, τοῦλάχιστον μερικὰς εἰδικώτερον ἀμέσως στηριζούσας τὴν ἰσχύουσαν νομικὴν ρύθμισιν ἢ συναπτομένας πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ θέματος ἡμῶν ἐκδοθεῖσαν ποινικὴν ἀπόφασιν καὶ τὸ ἐκ ταύτης δεδικασμένον, ὥστε νὰ ὀρισθῆ ἢ ἔκτασις τούτου ἀκριβέστερον.

Διὰ νὰ κλείσω τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἵνα ἀσχοληθῶ μετὰς οὐσιαστικὰς αὐτὰς ἀπαντήσεις θὰ ἐσυνόψιζα τὴν ὅλην ὑπόθεσιν κατὰ μίμησιν τοῦ γνωστοῦ γνωμικοῦ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου περὶ καλῶν πράξεων τοποθετουμένων κακῶς ὡς ἐξῆς: Οἱ προσφεύγοντες, ὡς συνδικαλιστικοὶ ἡγέται, κατηγορήσαν τὴν διοίκησιν τῆς Τραπεζῆς διὰ κακὰς πράξεις. Ἡ Τράπεζα ἔπεισε τὸ Δικαστήριον ὅτι ἔκαμε καλὰς πράξεις, τὰς ὁποίας ὁμως, εἶπε τὸ Δικαστήριον, οἱ κατηγορήσαντες τὴν Τράπεζαν εἶχον παρεξηγήσει, δι' ὃ κατεγνώσθη εἰς αὐτοὺς ποινὴ ἀπλῆς δυσφημῆσεως. Ἐν τούτοις, ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς ποινικῆς διαδικασίας, ἐκ τῆς διατυπώσεως τῆς ποινικῆς ἀποφάσεως καθ' ἣν, μολονότι αἱ κατηγορίαι ἦσαν ἀναληθεῖς, οἱ ἐνεργήσαντες, «ὑπὸ τὴν ιδιότητα» συνδικαλιστικῶν ἡγετῶν, κατεδικάσθησαν δι' ἀπλῆν δυσφήμησιν, καὶ ἐκ τῆς περαιτέρω ἐνώπιον τοῦ Τμήματος σχηματισθείσης δικογραφίας, δύνανται νὰ γεννηθοῦν μερικὰ ἐρωτήματα, ὅπως π.χ.:

Μήπως, ἐπειδὴ αἱ καλαὶ αὐταὶ πράξεις ἐτοποθετήθησαν κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ γεννοῦν παρεξηγήσεις, ὑπάρχουν καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ποινικῆς δίκης ἐλαφρυντικὰ διὰ τοὺς προσφεύγοντας ἐὰν ἤθελον κριθῆ αὐτὴν τὴν φορὰν κυρίως ὑπὸ τὴν ιδιότητα τῶν συνδικαλιστῶν;

Μήπως τοῦτο ἀκριβῶς δηλοῦται ἐκ τῆς διαπιστώσεως τοῦ ποινικοῦ δικαστηρίου «περὶ τῆς ιδιότητος» ὑφ' ἣν ἐνήργησαν οἱ δυσφημῆσαντες, ιδιότητος διὰ τὴν προστασίαν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς ὁποίας ὑπάρχει τὸ Ὑπουργεῖον Ἐργασίας καὶ τὰ ὄργανά του;

Ἄλλὰ τότε πῶς διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ αὐτοῦ δεδικασμένου δύνανται νὰ συμβαδίσουν ἀλληλοχειραγωγούμεναι, χωρὶς ἀσυμβιβάστους ἀντιθέσεις, ἢ διαπίστωσις τῆς «ιδιότητος» μετὴν διαπίστωσιν τοῦ «μοναδικοῦ» σκοποῦ τῆς δυσφημῆσεως;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΤΟ ΔΕΔΙΚΑΣΜΕΝΟΝ ΚΑΙ Η ΛΟΓΙΚΗ

1. Δύο διαπιστώσεις ἐκ δεδικασμένου.—2. Ἀναγωγή εἰς κοινὸν ὄρον.—3. Σκοπιμότης καὶ αἰτιότης.—4. Περὶ τοῦ λογικῶς προτακτέου.—5. Περὶ τοῦ ἀξιολογικῶς προτακτέου.—6. Κρίσις διοικητική, ὄχι ποινική.—7. Νέα κρατική δίωξις παράνομος.

1.

Ἐφ' ὅσον ἀρμόδιον ποινικὸν δικαστήριον ἔχει διαπιστώσει τὴν ὑπαρξιν ὠρισμένων γεγονότων, πᾶν διοικητικὸν ὄργανον ὀφείλει νὰ δεχθῆ τὰ οὕτω διαπιστωμένα συμβάντα ὡς ἀποδεδειγμένα ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ δεδικασμένου τῆς ποινικῆς ἀποφάσεως. Ἐπίσης τὸ διοικητικὸν ὄργανον ὀφείλει νὰ δεχθῆ ὡς βεβαιωμένας ἐκ τοῦ δεδικασμένου καὶ τὰς περιστάσεις ὑπὸ τὰς ὁποίας ἔλαβον χώραν τὰ οὕτω ἀποδεικνυόμενα γεγονότα, ἐφ' ὅσον περὶ τῶν περιστάσεων τούτων ὑπάρχουν διαπιστώσεις εἰς τὴν ποινικὴν ἀπόφασιν.

Ἐκ τοῦ δεδικασμένου τῆς ὑπ' ἀριθ. 218/49 ἀποφάσεως τοῦ Πενταμελοῦς Ἐφετείου Ἀθηνῶν τὸ Τμῆμα ὀφείλει νὰ δεχθῆ ὡς ἀποδεδειγμένας δύο ρητὰς διαπιστώσεις τῆς ἀποφάσεως ταύτης :

α) Ὅτι οἱ προσφεύγοντες «ὑπὸ τὴν ἰδιότητα» μελῶν τῆς διοικήσεως σωματείου προέβησαν εἰς ὠρισμένας πράξεις ἀπλῆς δυσφημήσεως ἀνηκούσας εἰς «γένος» περιπτώσεων

«δυσμενῶν κρίσεων» κατ' ἀρχὴν μὴ τιμωρουμένων κατὰ τὰς προβλέψεις τῆς παρ. 1 τοῦ ἄρθρ. 16 τοῦ Ν. 5060.

β) Ὅτι εἰς τὰς πράξεις ταύτας συνυπάρχει προσθέτως καὶ τὸ στοιχεῖον «μοναδικοῦ σκοποῦ δυσφημῆσεως», τὸ ὁποῖον προστιθέμενον εἰς τὰ λοιπὰ κοινὰ στοιχεῖα τοῦ γένους, ὡς εἰδοποιὸς διαφορὰ προβλεπομένη ὑπὸ τοῦ νόμου, συνιστᾷ ἰδιαίτερον «εἶδος» πράξεων, μόνων κατ' ἐξαίρεσιν τιμωρουμένων.

Ἡ κατὰ τὰς ὑποκειμενικὰς ὁμῶς προτιμήσεις πρόταξις ἢ μονόπλευρος τονισμὸς τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης ἐκ τῶν διαπιστώσεων τούτων ἄγει εἰς διάφορα τελικὰ συμπεράσματα. Οὕτω :

Ἡ Τράπεζα π.χ. τονίζει τὸν σκοπὸν τῆς δυσφημῆσεως ὡς ἀποδεικνύοντα ἰταμότητα τῶν προσφευγόντων, ἐπικαλεσθέντων «συκοφαντικῶς» ψευδῆ γεγονότα ἢ ἄλλως γεγονότα τῶν ὁποίων διέστρεψαν τὸν σκοπὸν, καὶ πολιτευθέντων ἔξω ὠρισμένων «παραδόσεων», ὑπὸ τὰς ὁποίας εἶχον διαπαιδαγωγηθῆ γενεαὶ ὑπαλλήλων τοῦ ἱστορικοῦ ἰδρύματος. Φρονεῖ ὅτι οὔτε ὑπὸ τὸν συνδικαλιστικὸν μανδύαν δὲν εἶναι ἀνεκταὶ παραβάσεις ὑποχρεώσεων ἐκ τῆς συμβάσεως ἐργασίας, περιλαμβανούσης τὴν τήρησιν τοῦ κανονισμοῦ τῆς τραπέζης, παρακολουθοῦντος παντοῦ καὶ πάντοτε τὸν ὑπάλληλον αὐτῆς καὶ ἀπαγορεύοντος, ὅπουδῆποτε καὶ ὅποτεδῆποτε, οἰανδῆποτε ἀσυμβίβαστον κατὰ τὴν κρίσιν τῆς διοικήσεως τῆς τραπέζης πρὸς τὴν ιδιότητα τοῦ ὑπαλλήλου αὐτῆς διαγωγὴν. Ἐκ τούτων ἐπάγεται ὅτι ὑπάρχει ἀποχρῶν λόγος ἀπολύσεως.

Τοῦναντίον, ἕκαστος τῶν προσφευγόντων τονίζει «τὴν ιδιότητα» τοῦ μέλους τοῦ Συλλογικοῦ Ὁργάνου τοῦ Σωματείου τοῦ προβάντος ἐν συνδικαλιστικῇ δράσει εἰς τὰ ποινι-

κῶς κολασθέντα δημοσιεύματα, τὰ ὁποῖα οὔτε κακοήθη, οὔτε συκοφαντικά ἦσαν. Ἰσχυρίζεται ὅτι ἔθιξε διὰ τούτων τὸ πρόσωπον τοῦ διοικητοῦ οὐχὶ ὡς ὑπάλληλος, ἀλλ' ὡς ὄργανον τοῦ Συλλόγου, ἐντὸς μακρᾶς σειρᾶς πράξεων ἐθνικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς δράσεως, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὰ ὑπὸ «τὴν ἰδιότητα» μελῶν τῆς διοικήσεως τοῦ σωματείου γενόμενα δημοσιεύματα, τὰ ὁποῖα ἐκρίθησαν μὲν κατόπιν καὶ ποινικῶς κολάσιμα ὡς δυσφημηστικά, ἀλλὰ διὰ τούτων ὁμως ἐπετελέσθη καθήκον ἐναντι τοῦ ἀγωνιζομένου "Ἐθνους ἐπιβαλλόμενον εἰς συνδικαλιστὰς ἀγωνιζομένους ἀπὸ μακροῦ κατὰ τοῦ κομμουνισμοῦ καὶ προτασσόμενον τοῦ καθήκοντος τηρήσεως τοῦ κανονισμοῦ τῆς Τραπεζῆς. Πάντως, ὑπὸ τὴν «ἰδιότητα» ταύτην, ἕκαστος εὐρίσκεται ἐν συνδικαλιστικῇ δράσει, εἰς ἕξαψιν τῆς ὁποίας δράσεως εἶναι δυνατὸν νὰ ψέγεται ὁ διοικητῆς καὶ νὰ ἀποτολμῶνται ἀκόμη καὶ ὕβρεις, ὅποτε ἔχουν βεβαίως τὸν λόγον τὰ ποινικὰ δικαστήρια. Ἡ συνδικαλιστικὴ ὁμως δρᾶσις, περιλαμβανομένη εἰς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ συνεταιρίζεσθαι, προστατεύεται κατ' ἀρχὴν ὑπὸ τοῦ Συντάγματος. Αὕτη ὁμως πράγματι προσβάλλεται καὶ καταπιέζεται ἂν ὁ ἐργοδότης δύναται νὰ ἀπειλῇ δι' ἀπολύσεως πᾶν συνδικαλιστικὸν ὄργανον τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν συνδικαλιστικὴν δρᾶσιν θὰ τοῦ ἐγίνετο ὑπερβαλόντως ὀχληρόν, καὶ συνεπάγεται ἐκ τούτων ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀποχρῶν λόγος ἀπολύσεως.

2.

Τὸ Τμήμα τοῦ ΣΚΑ εἶναι ὄργανον, ὡς ἐλέχθη, τῆς κρατικῆς διοικήσεως τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως, κατασταθὲν κατὰ τὴν αἰτιολογικὴν ἐκθεσιν τοῦ νόμου 694 διὰ τὴν προστασίαν τῶν μισθωτῶν μελῶν τῶν διοικήσεων τῶν ὀργανισμῶν κοι-

νωνικῆς ἀσφαλίσεως ἀπὸ «ἀναιτίου ἐργοδοτικῆς διώξεως», εἰς τὴν ὁποῖαν οὗτοι, κατὰ προϋπόθεσιν τοῦ νόμου, εἶναι ἐκτεθειμένοι. Τὸ Τμῆμα κρίνει κυρίως περὶ τῆς παραμονῆς ἢ μὴ τῶν προσφευγόντων μισθωτῶν εἰς τὴν «ἐμπιστευμένην» κατὰ τὴν αὐτὴν αἰτιολογικὴν ἔκθεσιν «εἰς αὐτοὺς κρατικὴν ὑπηρεσίαν». Ἦδη, μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου κρατικοῦ ὄργάνου ποινικὴν κάθαρσιν, αἱ δύο διαπιστώσεις φέρονται ἐνώπιον τοῦ Τμήματος, κρατικοῦ ὄργάνου κοινωνικῆς πολιτικῆς αὐτὴν τὴν φορὰν, ἀποτελοῦντος ὄχι μέσον κολασμοῦ πλέον ἀλλὰ μέσον ἐκδηλώσεως τῆς προστατευτικῆς τῶν μισθωτῶν κρατικῆς φροντίδος. Κατὰ τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ ἀναγκαστ. νόμου 560/45, εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐργασίας — καὶ ἐπομένως εἰς τὰ ὄργανά του, ὅπως τὸ Τμῆμα — «ἀνήκει ἡ ἐπιδίωξις... ἐφαρμογῆς συστηματικῶν μέτρων πρὸς τὸν σκοπὸν... νὰ προστατεύωνται ἀποτελεσματικώτερον τὰ ἀτομικὰ (τῶν μισθωτῶν) δικαιώματα καὶ νὰ ἀναπτύσσεται ἐλευθέρως ἢ κατὰ τοὺς νόμους ὁμαδικὴ των ὀργάνωσις καὶ δρᾶσις».

Αἱ δύο διαπιστώσεις, μολονότι τὸ ποινικὸν δικαστήριον ἐνδιεφέρετο κυρίως διὰ τὸ κολάσιμον ἢ μὴ τῶν πράξεων, παραδίδονται ὑπὸ τῆς ποινικῆς ἀποφάσεως παρατακτικῶς, καὶ ἐφ' ὅσον ἤδη πρέπει νὰ ἔχη ἐξαντληθῆ δεδικασμένως ἡ ποινικὴ κρατικὴ ὀργή, αὗται παραλαμβάνονται ἀπὸ τὸ Τμῆμα χωρὶς οὐδεμίαν ἐκ τῶν προτέρων ἀποφασισμένην ἢ δεδικασμένην ἀξιολογικὴν κατάταξιν αὐτῶν. Τὸ Τμῆμα ὀφείλει νὰ λάβῃ μὲν ἀμφοτέρας ὑπ' ὄψει, νὰ τὰς ἐκτιμήσῃ ὁμως ἀπὸ τῶν σχετιζομένων μὲ τὴν ἀποστολὴν του ἀπόψεων. Αἱ διαπιστώσεις αὗται διὰ τὸ Τμῆμα καλύπτονται ἀμφότεραι ὑπὸ τοῦ δεδικασμένου τρόπου τινὰ ἀμφιρρόπως. Αὗται ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνονται ἑτερόνυμοι καὶ ἑτερόλογοι καί, ὡς εἶδομεν, ἐπιδεκτικαὶ ἀντιθετικῆς χρησιμοποιοῦσεως. Διὰ

τὴν θετικὴν σύγκρισιν καὶ ἀξιολογικὴν τῶν κατάταξιν εἶναι ἀνάγκη πρωτίστως λογικῆς τακτοποιήσεως αὐτῶν δι' εὐρέσεως κοινῶν χαρακτηριστικῶν, κοινοῦ τινος λογικοῦ ὄρου.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι «ὀλόκληρον τὸ παραδεδομένον δίκαιον εἶναι λύσις προβλήματος λογικῆς τακτοποιήσεως διασταυρουμένων ὑποθέσεων τῆς κοινωνικῆς ζωῆς φωτιζομένων μονοπλεύρως ἀπὸ τὸ ἀνταγωνιστικὸν συμφέρον» καὶ ὅτι «τὸ ἐργατικὸν δίκαιον», διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τμήματος τοῦ ὁποίου κατεστάθη τὸ Τμήμα, ὡς ὄργανον τοῦ κεντρικοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ κοινωνικῆς πολιτικῆς, «ζητεῖ νὰ προσθέσῃ εἰς ἀνάλογον πρόβλημα ἐπιτυχίας συνδυασμῶν ἀκόμη ἐν στοιχεῖον: τὸν σεβασμὸν πρὸς τὸν ἄνθρωπον» καὶ τὴν ἀνθρωπίνην προσπάθειαν «καὶ νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τὴν ἀνταγωνιστικὴν οἰκονομικὴν κυκλοφορίαν τμήμα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς», θέλει νὰ βοηθήσῃ ἀδυνάτους καὶ ἀποβλέπει εἰς τὴν προοδευτικὴν ὕλικὴν καὶ πνευματικὴν βελτίωσιν τῶν ἀσθενεστέρων οἰκονομικῶς*.

Διὰ τὴν προσήκουσαν ἀπόφασιν τοῦ Τμήματος πρέπει αἱ δύο διαπιστώσεις νὰ «τακτοποιηθοῦν» δικαίως, δηλαδὴ κατ' ἀρχὴν λογικῶς, τιθέμεναι ἀμφότεραι ἐπὶ μιᾶς κοινῆς λογικῆς βάσεως, ἀναγόμεναι δηλαδὴ κατὰ τινὰ τρόπον εἰς λογικόν τινὰ κοινὸν παρονομαστὴν ὑποδεικνυόμενον ἀπὸ τὴν ἀποστολὴν τοῦ Τμήματος ὡς προστάτου τῆς ἀνθρωπίνης προσπάθειας τῶν ἀποχειροβιώτων. Τοιαύτην κατάταξιν θὰ διηυκόλυνεν ἢ ἐξέτασις ἀμφοτέρων ἀπὸ ἀπόψεως ἀνθρωπίνης σκοπιμότητος καὶ δὴ ἢ ἀναγωγὴ τῶν εἰς μίαν κοινὴν καὶ διὰ τὰς δύο ἀνθρωπίνην σκοπιμότητα, ἐπιδιωκομένην ὑπὸ τῶν κρινομένων. Ἡ ἐξέτασις πρέπει νὰ γίνῃ ὄχι πλέον

* Ἰδ. Ἐφ. Κυβ. 511/39 σ. 3326 Κωδ. Ν. σ. 1042 καὶ ἐπ. Κεφ. Η', καὶ σημ. (8).

ἐπὶ σκοπῷ κρατικῆς διώξεώς των, ἣτις ἔχει ἤδη ἐξοφληθῆ, ἀλλὰ ἐπὶ σκοπῷ ἐξασφαλίσεως «τῆς ἐλευθέρας ἀναπτύξεως τῆς ὁμαδικῆς ὀργανώσεως καὶ δράσεως τῶν μισθωτῶν» (ν. 560/45) καὶ προστασίας των ἀπὸ ἐργοδοτικῆν δίωξιν (ν. 694/37), ἣτις ἔχει ἤδη ἐκδηλωθῆ δι' ἀποπομπῆς ἀπὸ τὴν βιοποριστικῆν ἀπασχόλησίν των. Ἀλλὰ ἐξεταζόμεναι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἀποδεικνύονται εὐκόλως ἀμφότεραι αἱ διαπιστώσεις ὡς λογικῶς περιλαμβανόμεναι ἐντὸς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἀνθρωπίνης σκοπιμότητος, ἐντὸς μιᾶς τελολογικῆς σειρᾶς ὄρων, ἣτις προκύπτει ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης ἀνάγκης βελτιώσεως τῶν ὄρων ζωῆς καὶ ἐκ τῆς ἐπιδιώξεως ἱκανοποιήσεως αὐτῆς δι' ἐπιβολῆς τῶν ἀπόψεων τῶν «συνεταιρισμένων» μισθωτῶν. Ἡ προσπάθεια βελτιώσεως τῆς θέσεως παντὸς ἀνθρώπου εἶναι σύμφωνος μὲ στοιχειωδεστάτας ἀνάγκας τῆς ὑλικῆς καὶ ἠθικῆς φύσεώς του, καὶ ἐπομένως βασικῶς σεβαστή.

Ὁ νόμος 399/1947, παράρτ. II, α',* ὠρίσεν ὡς ὑπερτάτην ἀρχήν, διέπουσιν τὴν διεθνή δραστηριότητα ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ πεδίου, ὅτι: «Πάντα τὰ ἀνθρώπινα ὄντα, ἀνεξαρτήτως φυλῆς, θρησκευματος ἢ γένους, ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιδιώκουν τὴν ὑλικὴν των πρόοδον καὶ τὴν πνευματικὴν των ἀνάπτυξιν ἐν ἐλευθερίᾳ καὶ ἀξιοπρεπείᾳ, ἐν οἰκονομικῇ ἀσφαλείᾳ καὶ μὲ ἴσας δυνατότητας ἐπιτυχίας». Καὶ ὅτι «ἡ πραγματοποίησις τῶν συνθηκῶν, δι' ὧν θὰ καταστῆ δυνατὴ ἡ ἐπίτευξις τοῦ ἀποτελέσματος τούτου, δέον νὰ ἀποτελῆ τὸν κύριον σκοπὸν τῆς ἐθνικῆς καὶ διεθνοῦς πολιτικῆς».

* Φ. Ἐ. Κ. 183, σελ. 907 στήλη α'.

3.

Ἡ πραγματοποίησις τῶν ἀπόψεων τῶν μισθωτῶν εἶναι ὁ τελικὸς ὄρος τῆς σειρᾶς τῆς ἐξεταζομένης σκοπιμότητος, εἶναι τὸ «τέλος», «τὸ οὖ ἔνεκα», τὸ ὁποῖον προβάλλεται ὡς ἰδέα τῆς πραγματοποιήσεως, ἐν ὅψει τῆς ὁποίας, ὡς «τελικῆς αἰτίας» ἢ «τελικοῦ σκοποῦ», διαμορφοῦται ὁλόκληρος ἐνδιάμεσος λογικὴ σειρὰ μέσων καὶ ἐνεργειῶν πρὸς ἐπιδίωξιν τῆς ἐπιβολῆς τῶν ἀπόψεων.

Ἡ τελολογικὴ αὕτη σειρὰ ἄρχεται ἀπὸ «πρῶτον ὄρον» αὐτῆς τὴν ἀνάγκην τῆς πραγματοποιήσεως τῶν ἀπόψεων, διέρχεται διὰ διαφόρων ὀδηγούμενων καὶ διαμορφουμένων ἀπὸ τὴν ἰδέαν τῆς πραγματοποιήσεως «μέσων ὄρων» (ὕλικὸν καὶ μορφὴ ἢ εἶδος ἐπιδιώξεων, καὶ «ἐπαρκεῖς αἰτίαι μερικώτεραι» αἰτιοκρατικῶς ἢ μηχανικῶς συνδεδεμένοι πρὸς τὰ ἄμεσα ἀποτελέσματα), οἱ ὁποῖοι ὄροι συναποτελοῦν τὰ «μέσα» τῆς τελολογικῆς κινήσεως, καὶ ἡ ὅλη σειρὰ σταματᾷ εἰς τὸ τέλος τῆς πραγματώσεως τῆς ἐπιβολῆς τῶν ἀπόψεων ὡς «τελικοῦ ὄρου» αὐτῆς. Ἡ ἰδέα τοῦ «τελικοῦ ὄρου» τούτου λογικῶς παρίσταται ὡς ἀποτέλεσμα, τὸ ὁποῖον ὁμως εἶναι συγχρόνως καὶ ὁ λόγος ὑπάρξεως καὶ τελολογικῆς διαμορφώσεως ὅλης τῆς σειρᾶς τῶν διαμέσων μερικωτέρων αἰτιῶν καὶ ἀποτελεσμάτων τὰ ὁποῖα μεταξὺ των συνδέονται ἀμέσως αἰτιοκρατικῶς καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐξωτερικῆς ἐμπειρίας μηχανικῶς.

Διὰ νὰ φέρω ἐν περισσότερον συγκεκριμένον παράδειγμα λαμβάνω τὴν ἐπιδίωξιν καλύψεως τῆς ἀνθρωπίνης ἀνάγκης οἰκήσεως διὰ κατασκευῆς οἰκίας. Τὸ «τέλος», «τὸ οὖ ἔνεκα», εἶναι ἡ οἰκία. Ἐν ὅψει τῆς ἰδέας τῆς οἰκίας, ὡς τελικῆς σκοπιμότητος, λαμβάνει χώραν ὁλόκληρος λογικὴ σειρὰ

μερικωτέρων, ἐν τῷ συνόλῳ μὲν τελολογικῶς ἀλλ' ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον ἀμέσως αἰτιοκρατικῶς καὶ μηχανικῶς συνδεομένων, αἰτιότητων καὶ σκοπῶν καὶ ἀντιστοιχῶν πρακτικῶν ἐκδηλώσεων, ὅπως: ἡ εὗρεσις τῶν λίθων καὶ πλίνθων καὶ ξύλων καὶ κεράμων (ὕλη), ἡ χρῆσις καὶ ἡ ταξιθέτησις αὐτῶν (μορφή· εἶδος), ἡ ἐργασία τοῦ ἀρχιτέκτονος καὶ τῶν ἐργατῶν (ἐπαρκῆς αἰτία ἢ ἄμεσος αἰτιοκρατικὴ μηχανικὴ αἰτία), ἅτινα πάντα βεβαίως ἀναγκαῖα διὰ τὴν πρὸς τὸ «τέλος» πρόοδον τῆς σειρᾶς συνδέονται ἐντὸς τῆς λειτουργίας μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς διεπούσης ὅλην τὴν σειρὰν τελολογικῆς αἰτιότητος πρὸς τὸν τελικὸν σκοπὸν τῆς ἀποκτήσεως οἰκίας.

Τὸ κυρίως βαρύνον λογικῶς ἀλλὰ καὶ ἀξιολογικῶς, ἡ κυρία «ἀξία», εἶναι ἡ κατάλληλος οἰκία. Ὅλοι αἱ ἐνδιάμεσοι, ἀναγκαῖαι βεβαίως διὰ τὸ τέλος ἐκδηλώσεις, αἱ ὅποιοι πρέπει νὰ εἶναι λυσιτελεῖς καὶ ὀρθαί, ἀλλὰ εἶναι ἀνθρωπίνως ἀναπόφευκτον νὰ εἶναι ἐνίοτε ἀλυσιτελεῖς καὶ ἡμαρτημέναι, ἔρχονται γενικῶς εἰς δευτέραν «λογικὴν» ἀλλὰ καὶ ἀξιολογικὴν μοῖραν ἔναντι τῆς οἰκίας, ἀνεξαρτήτως τῆς εἰδικωτέρας ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον τεχνικῆς ἢ ἄλλης ἀξιολογικῆς αὐτῶν βαθμολογίας.

Ἄναλόγως ἔχουν λογικῶς τὰ πράγματα προκειμένης ἐπιδιώξεως ἐπιβολῆς τῶν ἀπόψεων τῶν μισθωτῶν, πρὸς ἐπίτευξιν τῶν ὁμαδικῶν συμφερόντων, διὰ συνδικαλιστικῆς δράσεως.

Ἡ ὑπαρξίς τῆς ὀργανώσεως καὶ ἀρχηγῶν (ὕλικὸν δράσεως), ἡ κατάλληλος κίνησις καὶ ἐκδήλωσις τῆς δυνάμεως δι' αἰτημάτων, συζητήσεων, ἀσκήσεως πιέσεως, ἀπεργιῶν, ἐκφοβίσεως ἢ ἄλλης ψυχολογικῆς ἐπιβολῆς (μορφή ἢ εἶδος δράσεως), ἡ ἡγετικὴ στρατηγικὴ καὶ τακτικὴ καὶ αἱ διατασσόμεναι εἰς τὰ καθ' ἕκαστον μέλη τῆς ὀργανώσεως ἐνέργειαι

(έπαρκής ἢ ἄμεσος μηχανικὴ αἰτία τῶν διαμέσων ἐνεργειῶν), διαρθροῦνται ἐντὸς τῆς αὐτῆς γενικῆς τελολογικῆς σειρᾶς. Πάντες οἱ ὅροι οὗτοι διέπονται μὲν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον ἀπὸ ἀμέσους αἰτιοκρατικᾶς ἢ μηχανικᾶς συνδέσεις μερικωτέρων αἰτιῶν καὶ ἀποτελεσμάτων, ἀλλὰ κινουῦνται ἐν τῷ συνόλῳ πρὸς τὴν τελικὴν σκοπιμότητα τῆς πραγματώσεως τῆς ἐπιβολῆς, ἢ ὅποια εἶναι ἢ κυρίως βαρύνουσα λογικῶς, ἀλλὰ καὶ ἀξιολογικῶς.

Μὲ ἄλλας λέξεις, πᾶσα σκόπιμος ἀνθρωπίνη ἐνέργεια ἀποτελεῖ μέσον πρὸς ἐπιδίωξιν ἐνὸς ἀμέσως προσπίπτοντος εἰς τὴν ἐμπειρικὴν παρατήρησιν εἰδικοῦ, ἀποκλειστικοῦ καὶ μοναδικοῦ σκοποῦ μερικωτέρου, δι' ὃ σχετικῶς περιορισμένης σημασίας, μολονότι ἐμπειρικῶς εὐκόλως γινομένου ἀντιληπτοῦ ἀμέσως. Περισσότεροι ὅμως μερικοὶ σκοποὶ ἀποτελοῦν προϋποθέσεις καὶ μέσα ἐπιτεύξεως ἄλλων γενικωτέρων ἐπιδιώξεων τοῦ ἀνθρώπου. Αἱ καθ' ἑκάστην διεσπαρμέναι ἐνέργειαι συνδέονται εἰς ἀνωτέραν ἐνότητα σοβαρωτέρας σημασίας διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν διὰ μιᾶς γενικωτέρας τελολογικῆς σκοπιμότητος, συντονιζούσης τοὺς μερικωτέρους σκοποὺς εἰς ἀπώτερόν τι ὠρισμένον τέλος.

Οὕτω ἢ ἄμεσος μηχανικὴ γνῶσις δὲν εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν τελολογικὴν ἐξήγησιν, καὶ αἱ δύο αὗται ἀπόψεις πρακτικῶς δὲν εἶναι ἀνεπίδεκτοι ἀναγωγῆς εἰς ἐνότητα ἐπιτυγχανομένην λογικῶς εἴτε διὰ συνδέσμου μέσου πρὸς σκοπόν, εἴτε λόγῳ σχέσεως εἴδους πρὸς γένος. Οὕτω πᾶσα πράξις δύναται νὰ γίνῃ ἀντιληπτὴ, νὰ ἐξηγηθῇ καὶ νὰ κριθῇ, ἐν συσχετίσει πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην βούλησιν, ἀφ' ἐνὸς ὡς μερικὴ ἐκδήλωσις στενώτερον αὐτοτελής, συντελουμένη πλήρως, ἀπὸ ἀπόψεως ἐξωτερικῆς ἐμπειρίας, ἀμέσως μηχανικῶς δι' αἰτιώδους συνδέσμου μερικωτέρας ἀποκλειστικῆς βουλη-

τικῆς αἰτίας καὶ ἀμέσου μερικωτέρου ἀποτελέσματος, καὶ ἀφ' ἑτέρου συγχρόνως τελολογικῶς ὡς ἀπλοῦν μέσον ἢ εἶδος ἐν συσχετίσει πρὸς γενικωτέρους σκοπούς, ἀπώτερα ἀποτελέσματα καὶ ἀνωτέρας ἀνθρωπίνους ἐπιδιώξεις καὶ ἀξίας. Αἱ τελευταῖαι καὶ πρέπει νὰ βαρύνουν περισσότερο εἰς ἓνα ἀξιολογικὸν τῆς ἀνθρωπίνης προσπάθειας ζυγόν. "Ἐν τούτῳ ἐγένετο δεκτὸν γενικῶς ὅτι συγχωρεῖται ἡ παραμέλησις τοῦ τέλους χάριν τῶν μέσων, τοῦτο θὰ ὠδηγοῦσεν εἰς πλήρη κατάργησιν τῶν ἰδεωδῶν τῆς πνευματικῆς ζωῆς, τὰ ὁποῖα κυρίως χαρακτηρίζουν τὸν «Ἄνθρωπον». Ὁ A. D. Ritchie εἰς τὸ βιβλίον του Civilization, Science and Religion καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ κατατρυχουσα σήμερον τὸν κόσμον ἀπογοήτευσίς καὶ ἀνησυχία εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς παραμελήσεως τῶν γενικωτέρων σκοπῶν τοῦ ἀνθρώπου χάριν τῶν μέσων.

Ὁ μονόπλευρος τονισμὸς τῆς ἀμέσου μηχανικῆς αἰτιότητος μὲ ἀποκλεισμὸν τῆς τελολογικῆς σκοπιμότητος εἶναι χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τοῦ τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι τοῦ ὑλιστικῆς «ἐπιστημονισμοῦ», κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ κόσμος ἀποτελεῖ πλέγμα φαινομένων διεπομένων ἀπὸ αὐστηροῦς νόμους, χωρὶς οὐδεμίαν ἀνωτέραν σκοπιμότητα καὶ ἐλευθερίαν. Ἐν τούτοις ὁ περιορισμένος ἄμεσος μηχανισμὸς πράγματι δὲν δύναται νὰ κριθῆ ὡς συστατικὸς τῆς κοινωνικῆς πραγματικότητος τόσον ὅσον ἡ εὐρυτέρα τελικὴ σκοπιμότης, ἢ ὁποῖα εἶναι δημιουργὸς προσπάθειας, ὁρμῆς καὶ ἀνατάσεως ψυχικῆς.

Ἀπὸ μιᾶς εὐρυτέρας ἀπόψεως ἔχει ἤδη λεπτομερῶς ἀποδειχθῆ* ὅτι ἡ αἰτιότης ἔχει ὡς ἀναγκαῖον συμπλήρωμα

* J. Lachelier: Le Fondement de l'Induction.

τὴν σκοπιμότητα ἢ ὁποῖα τὴν κατευθύνει καὶ ἢ ὁποῖα, ἀποδεικνύουσα τὴν ὑπαρξιν σκέψεως διὰ μέσου τῶν φαινομένων, προϋποθέτει ἀναγκαίως ἐλευθερίαν τινὰ κατὰ τρόπον ὥστε ἢ αἰτιότης, ἢ σκοπιμότης καὶ ἢ ἐλευθερία ἀποδεικνύονται ὡς τρεῖς ἀπόψεις τοῦ πνεύματος λαμβάνοντος συνείδησιν ὑπάρξεως τῆς δράσεώς του, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἐξαρτᾶται τελικῶς πᾶσα ἄλλη ὑπαρξις (ἀρχὴ τοῦ σπιριτουαλιστικοῦ πραγματισμοῦ ἢ θετικισμοῦ, Lachelier, Boutroux, Bergson).

4.

Ἐὰν τὰ προηγηθέντα εἶναι λογικὰ καὶ πρέπει νὰ γίνουν ἀποδεκτά, πρέπει βάσει τούτων νὰ γίνῃ ἢ δικαία λύσις τοῦ προβλήματος τῆς ἀξιολογικῆς κατατάξεως τῶν δύο διαπιστώσεων, αἱ ὁποῖαι ἀμφοτέραι πρέπει νὰ ἀποτελοῦν ἐξ ἴσου μετὰ τὴν ποινικὴν κάθαρσιν ἀποδεδειγμένα πραγματικὰ στοιχεῖα τῆς κρίσεως τοῦ Τμήματος.

Βάσιν τῆς κατατάξεως ὑπὸ τοῦ Τμήματος πρέπει κατὰ ὑποχρέωσιν ἐκ ρητῆς διατάξεως τοῦ ν. 399/47 νὰ ἀποτελέσῃ ὁ σεβασμὸς τῆς ἀνθρωπίνης προσπάθειας πρὸς βελτίωσιν τῶν ὄρων ζωῆς. Οὕτω δύναται νὰ εὐρεθῇ ἀνθρωπίνη σκοπιμότης ἣτις νὰ διήκῃ καὶ διὰ τῶν δύο ἐξ ἴσου ἀποδεδειγμένων διαπιστώσεων, αἵτινες τοποθετούμεναι οὕτω ἐπὶ τῆς αὐτῆς βάσεως θὰ δύνανται νὰ συγκριθοῦν καὶ νὰ καταταγοῦν ἀξιολογικῶς ἀπὸ ἀπόψεως κρατικῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς, τὴν ὁποῖαν ἀκριβῶς ἐτάχθη νὰ ἐξυπηρετῇ τὸ Τμήμα.

Αἱ δύο διαπιστώσεις θέτουν, ὡς ἐλέχθη, πρὸ τοῦ Τμήματος δύο ἀνθρωπίνους σκοπιμότητας διακριθείσας ὑπὸ τῶν ποινικῶν δικαστῶν ἀπὸ μακρὰν σειρὰν σκοπίμων ἐνεργειῶν τῶν προσφευγόντων : ἀφ' ἑνὸς τὴν δυσφήμησιν καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν σειρὰν πράξεων τῆς συνδικαλιστικῆς «ιδιότητος».

Ἡ πρώτη διαπίστωσις ἀποτελεῖ λογικῶς μίαν σφικτὴν αἰτιοκρατικὴν ἐνότητα ἐμπειρικῶς ἀμέσως προσπίπτουσαν εἰς πάντα παρατηρητὴν, ὡς εἰδικὴ σχέσις μηχανικῆς αἰτιότητος μεταξὺ τοῦ «μοναδικοῦ» βουλευτικοῦ σκοποῦ δυσφημῆσεως καὶ τοῦ ἀμέσου ἀποτελέσματος αὐτῆς, τῆς μειώσεως τῆς ὑπολήψεως τοῦ ἐργοδότου. Ἡ αἰτιότης αὕτη λογικῶς δὲν δύναται νὰ περιλάβῃ ἐνδιαμέσως οὐδεμίαν ἄλλην στενωτέραν αἰτιώδη σχέσιν, διότι δι' αὐτῆς θὰ διεκόπτετο ὁ ἀναγκαῖος διὰ τὸ ποινικὸν ἀποτέλεσμα σύνδεσμος τῆς δυσφημηστικῆς βουλήσεως τῶν δραστῶν καὶ τῆς «μοναδικῶς» εἰς ταύτην ὀφειλομένης ἀντικειμενικῆς ὑποστάσεως τοῦ ἀδικήματος. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ δυσφήμησις δὲν δύναται, λογικῶς, νὰ περιλάβῃ τὴν σειρὰν τῆς συνδικαλιστικῆς δράσεως.

Τοῦναντίον, ἡ συνδικαλιστικὴ δράσις, ἐφ' ὅσον πρέπει νὰ γίνῃ μία λογικὴ κατάταξις, εἶναι ἀναγκαίως προτακτέα, ὡς λογικῶς πολὺ εὐρύτερα. Εἰδικώτερον μάλιστα εἰς τὴν περίπτωσίν μας ἡ συνδικαλιστικὴ, ὡς πολιτικὴ δράσις, ὅχι μόνον δύναται νὰ περιλάβῃ ἀνέτως, ἀλλὰ καὶ κατὰ μίαν θετικὴν, ἀνεξαρτήτως ἠθικῆς ἀξιολογήσεως, ἀποψιν ὀφείλει νὰ περιλαμβάνῃ εἰς τὸν μακρὸν τελολογικὸν συρμόν τῆς καὶ τὴν δυσφήμησιν.

Ταῦτα, ἀνεξαρτήτως τῆς εὐρύτερας ἀνθρωπιστικῆς προοπτικῆς ὅτι ἡ πολιτικὴ δράσις μόνον ἂν συνοδεύεται ἀπὸ τὴν ἠθικὴν δράσιν εἶναι πράγματι ἐξυπηρετικὴ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος, τὸ ὁποῖον «συντίθεται ἀπὸ τὰς ἠθικὰς ἀντιλήψεις, τὰς ἐθνικὰς παραδόσεις καὶ τὰ ὕλικά συμφέροντα». (Le Fur.)

Οὕτω, ἀπὸ ἀπόψεως καθαρῶς τυπικῆς λογικῆς, ἐφ' ὅσον κατὰ τὸ δεδικασμένον πρέπει νὰ συνυπάρχουν αἱ δύο διαπιστώσεις καὶ πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ τακτοποιηθοῦν, εἶναι προ-

ακτέα ή γενικωτέρα και εύρεϊα τελολογική σειρά τῆς συνδικαλιστικῆς δράσεως, ὑπὸ τὴν ὁποίαν δύναται νὰ ὑπαχθῆ ἢ εἰδικωτέρα και στενὴ σκοπιμότης τῆς δυσφημῆσεως.

5.

Οἱ ποινικοὶ δικασταὶ προέταξαν τὴν δυσφήμησιν. Ἄλλὰ οὔτοι ἦσαν ἀρμόδιοι ἀκριβῶς και μόνον διὰ τὴν ποινικὴν ἀποψιν και ἐξ ὑπηρεσιακοῦ καθήκοντος συνεκέντρωσαν, διὰ τοῦ ἐπιστημονικοῦ φακοῦ τῆς εἰδικεύσεώς των, τὴν προσοχὴν των κυρίως και μοναδικῶς εἰς τόσον μόνον τμήμα τῶν ἐκδηλώσεων τῆς δράσεως τῶν προσφευγόντων ὅσον ἀκριβῶς και μοναδικῶς ἔφθανε διὰ τὴν σύστασιν τῆς ἀντικειμενικῆς ὑποστάσεως ἀδικήματος, διὰ τὸ ὁποῖον και μόνον οὔτοι εἶχον κληθῆ και ἠδύναντο ἀρμοδίως νὰ κρίνουν. Διὰ τοὺς ποινικοὺς λοιπὸν δικαστὰς — οἱ ὁποῖοι λόγῳ τῆς εἰδικῆς ποινικῆς ἀποστολῆς των μόνον τὴν ἀποψιν ταύτην προέταξαν και ταύτην κυρίως ἐξήτασαν, και περιορίσθησαν κυρίως εἰς μικρὸν μόνον τμήμα δράσεως τῶν προσφευγόντων, ἐξετασθὲν ὑπ' αὐτῶν ἀποκλειστικῶς ποινικῶς, δηλαδή μόνον ἀπὸ ἀπόψεως ἀφ' ἐνὸς ὑπάρξεως ἀντικειμενικῶν στοιχείων προβλεπομένων ὑπὸ τοῦ ποινικοῦ νόμου και ἀφ' ἐτέρου ὑπαγωγῆς αὐτῶν, ἀπὸ ἀπόψεως συνεπειῶν, εἰς περίπτωσιν τινὰ τοῦ νόμου τούτου — ἢ πρώτη διαπίστωσις τῆς δυσφημῆσεως εἶναι εἰδικὸν ἀποτέλεσμα και πραγμάτων μοναδικῶν, ἐν τῇ εἰδικῇ στενότητί του, σκοποῦ μειώσεως τοῦ ἐργοδότου. Πρόκειται δηλαδή περὶ βουλευτικῆς ἐκδηλώσεως ἐπαρκοῦς, κατὰ τὰς προβλέψεις τοῦ ποινικοῦ νόμου και διὰ τοῦτο κατὰ τὰς αὐτὰς προβλέψεις μοναδικῆς, ὡς καθ' αὐτὴν ἀρκούσης, διὰ τὴν ἀντικειμενικὴν ὑπόστασιν ποινικοῦ ἀδικήματος, δι' ὃ και καταλογισθέντος εἰς ἐκείνην.

Ἄλλ' ὅμως συγχρόνως, κατὰ τὴν διαπίστωσιν ἐκ τῶν αὐτῶν εἰδικευμένων παρατηρήσεων τῶν ποινικῶν δικαστῶν, οἱ προσφεύγοντες ἐνήργησαν τὰς κολασίμους πράξεις «ὑπὸ τὴν ἰδιότητα» συνδικαλιστικῶν ἡγετῶν. Ἀκριβέστερον, ὡς δηλοῦται διὰ ρητῆς παραπομπῆς τῆς ποινικῆς ἀποφάσεως, δι' ὃ κατ' ἀκριβῆ ἐκ τοῦ δεδικασμένου χαρακτηρισμόν, οὗτοι ἐνήργησαν πράξεις ἀνηκούσας εἰς γένος «δυσμενῶν κρίσεων» προβλεπόμενον ὑπὸ τῆς § 1 τοῦ ἄρθρου 26 τοῦ ν. 5060. Καὶ ὑπὸ τῆς διατάξεως ταύτης καθιεροῦται εἶδος τι «συγγνωστῆς παρανομίας» διὰ γένος πράξεων γινομένων διὰ «δυσμενῶν κρίσεων», περιεχουσῶν χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τοῦλάχιστον «ἀνάλογα» πρὸς «ἐκδηλώσεις γινομένας πρὸς ἄσκησιν νομίμων καθηκόντων» ἢ ἐκ «δεδικαιολογημένου ἐνδιαφέροντος». Τὸ γένος τοῦτο τῶν πράξεων κηρύσσεται γενικῶς ἀτιμώρητον, πλὴν εἰδικῆς ἐξαιρέσεως διὰ τὴν περίπτωσιν διαπιστώσεως μοναδικοῦ σκοποῦ ἐξυβρίσεως. Ὁ μοναδικὸς οὗτος σκοπός, κατὰ ταῦτα, ἀποτελεῖ εἰδοποιὸν διαφοράν, ἣτις προστίθεται εἰς τὰ ἀναγκαίως πάντως ὑπάρχοντα λοιπὰ κοινὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τοῦ κατ' ἀρχὴν ἀτιμωρήτου γένους πράξεων καὶ διαμορφοῖ τὸ εἶδος τῶν κατ' ἐξαιρέσειν τιμωρουμένων. Καὶ αἱ κολασθεῖσαι δηλαδή πράξεις, δι' ἃς ἤδη ἀπετίθη ἢ προσήκουσα κρατικὴ ποινὴ, ἔχουν βρασικῶς τὰ γενικὰ χαρακτηριστικὰ καὶ ἀνήκουν εἰς τὸ γένος τῶν δυσμενῶν κρίσεων ἐκ «δεδικαιολογημένου ἐνδιαφέροντος» τῆς § 1 τοῦ ἄρθρου 26.

Ἐξοφληθέντος ὅμως ἀπὸ ἀπόψεως τοῦ Κράτους τοῦ ἐκ «μοναδικοῦ» καὶ περιορισμένου σκοποῦ δυσφημῆσεως» προκύψαντος ποινικοῦ λογαριασμοῦ τῶν προσφευγόντων, παραμένει διὰ τὸ Κράτος καὶ τὰ κρατικὰ ὄργανα, ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ δεδικασμένου, ἢ δευτέρα γενικωτέρα εὐρεῖα σκοπι-

μότης, ἢ ἐπιδίωξις ἐπιβολῆς συνδικαλιστικῶν ἀπόψεων. Αὕτη εἰς τὴν περίπτωσίν μας, κατὰ τὴν ρητὴν παραπομπὴν τῆς ποινικῆς ἀποφάσεως, εἶναι τοῦλάχιστον μία «ἀνάλογος περίπτωσις» πρὸς τὰς πράξεις τὰς γινομένας «πρὸς ἐκτέλεσιν νομίμων καθηκόντων ἢ ἄσκησιν νομίμου ἐξουσίας ἢ χάριν προστασίας δικαιώματος ἢ ἄλλου δεδικοιολογημένου ἐνδιαφέροντος». Εἰς τὴν περίπτωσίν μας, δηλαδή, αὕτη αὕτη ἢ ἐφαρμοσθεῖσα ποινικὴ διάταξις μᾶς δίδει τὸν τύπον τῆς τακτοποιήσεως τῶν δύο διαπιστώσεων, δεχομένη διὰ τῆς παραπομπῆς εἰς τὸ ἄρθρ. 26 § 1 ὡς «γένος», εὐρύτερον, τελολογικὴν σειρὰν διαμορφουμένην ἀπὸ «δυσμενεῖς κρίσεις» ἐκ «δεδικοιολογημένου ἐνδιαφέροντος», καὶ ὡς «εἶδος» τὴν εἰδικὴν ἐξαίρεσιν διαπιστώσεως «μοναδικοῦ» σκοποῦ ἐξυθρίσεως, ὅστις ὡς «εἶδοποιὸς διαφορὰ» προστίθεται εἰς τὰ πάντως ὑπάρχοντα λοιπὰ στοιχεῖα τοῦ «γένους» τῆς εὐρυτέρας ἐκ δεδικοιολογημένης αἰτίας σειρᾶς. Οὕτω, μετὰ τὴν ἐξόφλησιν τοῦ ποινικοῦ λογαριασμοῦ, παραμένουν ἐνώπιον τοῦ Τμήματος ἐκδηλώσεις λαβοῦσαι χώραν ἐκ «δεδικοιολογημένου» συνδικαλιστικοῦ «ἐνδιαφέροντος», δι' ὃ ὄχι μόνον οὐδόλως περαιτέρω κρατικῶς κολαστέαι, ἀλλ' οὐδὲ κἂν κατακριτέαι ὡς «δεδικοιολογημένοι», ἐφ' ὅσον ἢ προσπάθεια βελτιώσεως τῆς θέσεως εἶναι ἔκφρασις στοιχειώδους ὑλικῆς καὶ ἠθικῆς ἀνάγκης παντὸς ἀνθρώπου, καὶ δὴ ἀποτελούσης δικαίωμα ἐκ τοῦ νόμου 399/47.

Τὴν ἀποψιν ταύτην ἐνισχύει καὶ ὁ ἰδρυτικὸς τοῦ Ὑπουργείου Ἐργασίας νόμος (Φ.Ε.Κ. 543/1935). Ὁ νόμος οὗτος ἀναθέτει μὲ τὸ 1ον ἄρθρον του εἰς τὸ Ὑπουργεῖον καὶ τὰ ὄργανά του⁽¹²⁾, ἐπομένως καὶ εἰς τὸ Τμήμα, τὴν φροντίδα διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς τύχης τῶν ἀσθενεστέρων οἰκονομικῶς καὶ τὴν αὐξοῦσαν αὐτῶν συμμετοχὴν εἰς τὰ ἀγαθὰ τοῦ

νεωτέρου πολιτισμοῦ. Προσθέτως δὲ καὶ ὁ νόμος 560/1945 σαφέστερον ἐνισχύει τὴν ἄποψιν ταύτην, ἐπαναλαμβάνων τὰς αὐτὰς διατάξεις τοῦ ἰδρυτικοῦ νόμου καὶ ἐξηγῶν ἀναλυτικώτερον ὡς εἰδικὴν (πρβλ. ἀνωτέρω κεφάλ. Β' παρ. 9 ἐδ. β') ἀποστολὴν τοῦ Ὑπουργείου Ἐργασίας τὸ «να προστατεύωνται ἀποτελεσματικώτερον τὰ ἀτομικά των δικαιώματα καὶ νὰ ἀναπτύσσεται ἐλευθέρως ἢ κατὰ τοὺς νόμους ὁμαδικὴ ὀργάνωσις καὶ δράσις τῶν ἀντὶ μισθοῦ ἐργαζομένων». «Συνδικαλιστικὴ δὲ δράσις», κατὰ τὴν *Encyclopaedia of the Social Sciences**, «εἶναι ἡ ὀργανωμένη δράσις τῶν ἀποχειροβιώτων πρὸς βελτίωσιν τῶν συνθηκῶν ζωῆς εἴτε ἀμέσως, εἴτε εἰς ὀλιγώτερον ἢ περισσότερον ἀπέχον μέλλον».

Ἄλλὰ οὕτω, καὶ ἀπὸ εἰδικωτέρας ἀπόψεως στενωτέρου προορισμοῦ τοῦ Τμήματος, ἡ λογικῶς προτακτέα διαπίστωσις τῆς πρὸς βελτίωσιν τῶν συνθηκῶν ζωῆς συνδικαλιστικῆς δράσεως ἀποτελεῖ καθ' αὐτὴν σημαντικὸν μέρος αὐτοῦ τούτου τοῦ στενωτέρου προορισμοῦ τοῦ Τμήματος λόγῳ τῆς εἰδικῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ ἀφ' ἑνὸς ὡς ὄργανου τοῦ Ὑπουργείου Ἐργασίας, προοριζομένου διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς θέσεως τῶν μισθωτῶν, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐκ τοῦ ν. 694, ὁ ὁποῖος τὸ συνέστησε διὰ νὰ προστατεύσῃ τὰ «ἐκτεθειμένα» εἰς δίωξιν συνδικαλιστικὰ στελέχη.

Εἰς τὴν περίπτωσίν μας διὰ τὸ Τμήμα μένουσιν μόνον λόγοι σκοπιμότητος, ἐξυπηρετήσεως τῆς καλῆς κρατικῆς διοικήσεως, τῆς κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο προστατευτικῆς τοῦ συνεταιρίζεσθαι καὶ τῆς ἐκφράσεως γνώμης τῶν μισθωτῶν τῶν ὁποίων ἡ κατάστασις, κατὰ νόμιμον τεκμήριον, δεῖται «βελτιώσεως», ἀλλὰ προσθέτως δὲν δύναται

* Τόμ. VIII ἄρθρ. Labor movement ὑπὸ J. R. Commons.

νά παροραθῆ ἀπὸ τὸ Τμήμα ἢ τονισθεῖσα διὰ τῆς ἐτέρας τῶν διαπιστώσεων τοῦ ποινικοῦ δικαστηρίου — μολονότι τούτου ἐκ προορισμοῦ ἐπιδιώκοντος μόνον τὴν ποινικὴν ἀποψιν — καὶ πανθομολογουμένη μακροχρόνιος συνδικαλιστικὴ δρᾶσις καὶ ἐπιτυχῆς τραχεῖα ἐπαγγελματικὴ πάλη τῶν προσφευγόντων, ἰδίως ἐναντίον ξενοκινήτων συνομωτῶν, δῆθεν συνδικαλιστῶν. Δὲν ἐπιτρέπεται δλόκληρος ἢ δρᾶσις αὕτη νὰ μὴ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν καὶ ὑπὸ τοῦ Τμήματος, εἰδικοῦ κρατικοῦ ὄργάνου προστατευτικοῦ τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν καὶ τῆς «ἐλευθέρας ἀναπτύξεως τῆς ὁμαδικῆς ὀργανώσεως καὶ δράσεως», ἔστω καὶ σφαλλομένης, καὶ νὰ διαγραφῆ καὶ πάλιν πρὸ ἐνὸς κολασθέντος ἤδη συνδικαλιστικοῦ πταίσματος διὰ τοῦ λόγου. Καὶ ταῦτα ἔτι μᾶλλον ὅταν τοῦ πταίσματος τούτου, ὡς εἶδομεν, δύναται σοβαρῶς νὰ συζητηθῆ ὁ χαρακτηρισμὸς ὡς ἀτυχήματος ἐργασίας, ὀφειλομένου εἰς πραγμάτων συνηθεστάτου ἐπαγγελματικοῦ κινδύνου τῶν μαχητικῶν ἀρχηγῶν, λόγος διὰ τὸν ὁποῖον καὶ προβλέπεται τὸ κατ' ἀρχὴν ἀτιμώρητον τοῦ ἀρθρου 26 § 1 τοῦ ν. 5060.

Ἔολα ταῦτα ἐξηγοῦν καὶ δικαιολογοῦν ἀφ' ἐνὸς τὴν διάταξιν τοῦ ν. 694, καθ' ἣν ἀπαγορεύεται ἡ κρίσις τοῦ Τμήματος διὰ τὰς ἐκτὸς ὑπηρεσίας πράξεις τῶν συνδικαλιστικῶν στελεχῶν ἐφ' ὅσον αὗται δὲν συνεπάγονται κατὰ τὸν ποινικὸν νόμον παρεπομένας ποινάς, καὶ ἀφ' ἐτέρου τὰς διατάξεις τῆς 98ης Διεθνοῦς Συμβάσεως Ἐργασίας.

Καὶ ταῦτα πάντα ἀνεξαρτήτως τῶν συντρεχόντων εἰδικωτέρων εἰς τὴν περίπτωσίν μας ἀτομικῶν, ἐκατέρωθεν, περιστατικῶν, προθέσεων, ἐνεργειῶν, παρεξηγήσεων καὶ ἀγνοιῶν.

6.

Τὸ ὑποβληθὲν ἤδη εἰς ποινικὴν κάθαρσιν παράπτωμα ἐκρίθη «δεδικασμένως» ὡς ἀνήκον εἰς τὸ γένος τῶν πράξεων τῆς παραγράφου 1 τοῦ ἄρθρου 26 τοῦ ν. 5060, καὶ ἴσως ἐκ τῶν ὑστέρων δύναται νὰ κριθῇ ἀκόμη τὸ πολὺ ὡς ἡμαρτημένη πολιτικὴ ἐκδήλωσις ἐν τῇ μακρᾷ σειρᾷ πράξεων τῆς συνδικαλιστικῆς σκοπιμότητος. Ἡδη τοῦτο προετάχθη ἐξαντλητικῶς, πρῶτον ὑπὸ τοῦ ποινικοῦ δικαστηρίου, δεῦτερον παρὰ τοῦ ἐργοδότου καὶ τρίτον παρὰ τοῦ Συλλόγου, τῇ ἐλευθερίῳ φροντίδι μάλιστα τοῦ ἐργοδότου, ὡς κατετέθη ἐνώπιον τοῦ Τμήματος, χωρὶς νὰ ἀντικρουσθῇ. Δὲν δικαιολογεῖται μὲ κανένα τρόπον νὰ καλύψῃ καὶ ἐκ τετάρτου ὀλόκληρον τὴν ἐπίσης δεδικασμένως τονιζομένην συνδικαλιστικὴν δρᾶσιν καὶ νὰ προταχθῇ καὶ ὑπὸ τοῦ Τμήματος τοῦ ἐκ προορισμοῦ προστατεύοντος τοὺς συνδικαλιστικοὺς ἡγέτας, «ἐκτεθειμένους» εἰς ἐργοδοτικὴν δίωξιν καὶ δῆ, ὅπως εἰς τὴν περίπτωσίν μας, ἐκδηλωθεῖσαν ἤδη κατὰ τὸν αὐστηρότερον τρόπον. Καθαρμένον ἤδη κρατικῶς τὸ παράπτωμα δὲν πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ καὶ πάλιν τὸ μᾶλλον ἀποφασιστικὸν στοιχεῖον τῆς νέας κρατικῆς κρίσεως ὑπὸ τοῦ Τμήματος. Τοῦναντίον, τὸ δεδικαιολογημένον ἢ μὴ τῆς περαιτέρω, τῇ ἐργοδοτικῇ φροντίδι, διώξεως πρέπει νὰ κριθῇ ὑπὸ τοῦ Κράτους αὐτὴν τὴν φορὰν ὄχι πλέον στενῶς ποινικῶς, ἀλλὰ ἀπὸ γενικωτέρων ἀπόψεων, διὰ τὰς ὁποίας τοῦτο ἀνέλαβε νὰ προνοῇ. Καὶ τοιαῦται εἶναι : ἡ γενικὴ ψυχικὴ κατάστασις τῶν μισθωτῶν, αἱ γενικαὶ κοινωνικαὶ καὶ ἐθνικαὶ σύγχρονοι συνθήκαι, ἡ εἰδικὴ ψυχικὴ κατάστασις τῶν πολεμικῶν ἡγετικῶν στελεχῶν καὶ ἡ γενικὴ γραμμὴ τῆς τηρηθείσης ἐν μέσῳ τῶν συγχρόνων κινδύνων τοῦ συνδικαλισμοῦ

πολιτικής, ἔστω καὶ ἐὰν αὕτη εἶς τινὰς κολασίμους ἐκδηλώσεις τῆς ἠνώχλησε σοβαρῶς τὸν ἐργοδότην, χαρακτηρίζοντα αὐτὰς ὡς παραβάσεις τῆς ἐπὶ «γενεὰς ὑπαλλήλων» τηρηθείσης ἐν τῇ ἐκμεταλλεύσει τοῦ «ἡρέμου τάξεως». Εἶναι τοῦλάχιστον γνωστὸν πλέον σήμερον καὶ ἀπὸ τῆς πλέον συντηρητικῆς ἀπόψεως ὅτι «τάξεις» οἰκονομικῶς καὶ ἐπαγγελματικῶς δὲν σημαίνει ἀναγκαίως ἡρεμίαν, ἀλλ' ἐλευθέραν συναγωνιστικὴν ζωηρὰν τοῦλάχιστον κίνησιν καὶ ἄμιλλαν.

Ἐξ ἄλλου ἔχει ἤδη γίνεαι σαφῶς ἀντιληπτὸν ὅτι παράνομος δράσις δὲν εἶναι ἀνεκτὴ ἀπὸ τὴν ἔννομον τάξιν. Τοῦτο ἐξεδηλώθη σαφῶς διὰ τῆς ποινικῆς καταδίκης καὶ τῆς ἀποτίσεως τῆς προσηκόντως μετρηθείσης ποινῆς. Οὐσιαστικὴ ὅμως ἀπὸ μέρους τοῦ Κράτους συσσώρευσις καὶ ἄλλων μὴ προβλεπομένων ὑπὸ τοῦ ποινικοῦ νόμου παρεπομένων ποινῶν ὑπερβαίνει τὴν ἤδη κατὰ τὸ προσῆκον μέτρον ἐκδηλωθεῖσαν κρατικὴν πρόθεσιν τιμωρίας.

Τὸ πνεῦμα τῆς συνεχιζομένης ὑπὸ τοῦ ἐργοδότη διώξεως ἔνεκα, ἔστω, θράσους ἐπιδειχθέντος ἐναντίον αὐτοῦ ὑπὸ συνδικαλιστικῶν στελεχῶν διὰ «δυσμενοῦς κριτικῆς» κατὰ τὴν διεξαγωγὴν συνδικαλιστικοῦ ἀγῶνος δὲν δικαιολογεῖται νὰ ὀδηγήσῃ καὶ τὰς σκέψεις καὶ ἀποφάσεις κρατικῶν ὀργάνων, προωρισμένων ἀκριβῶς διὰ τὴν ἐναντίον τοιαύτης διώξεως προστασίαν τῶν συνδικαλιστικῶν στελεχῶν. Ἐν πρώτοις ἡ συμμετοχὴ τούτων εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ὀργανισμῶν κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως, σημαντικοῦ τομέως τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς, γίνεται ἐκτὸς ἄλλων λόγων* διὰ νὰ ἀποτελῇ δι' αὐτὰς σχολεῖον πρὸς καλλιέρ-

* Ἰδὲ Ἐφημ. τῆς Κυβερν. 511/25/11.1939 σελ. 3326 ἐν ἀρχῇ.

γειαν και ανάπτυξιν ἡγετικῶν ἱκανοτήτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων, ὡς ἐλέχθη (άνωτ. Κεφ. Β' παρ. 3 ἐδ. γ' και παρ. 5 ἐδ. ζ'), εἶναι πρωτοβουλία, ἐνεργητικότης, θάρρος ἀγωνιστικόν (πρβλ. άνωτ. Κεφ. Β' παρ. 7 ἐδ. α') και κριτικὴ ἱκανότης περὶ πραγμάτων και προσώπων. Ἐξ ἄλλου, τὰ ὄργανα τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς πρέπει νὰ ἀσκοῦν πάντοτε και πράγματι «πολιτικὴν». Ἐχουν ἀποστολὴν ὄχι μόνον νὰ ἐφαρμόζουν ἀπλῶς και τυπολατρικῶς κειμένας νομικὰς διατάξεις ἐπὶ τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ νὰ δροῦν ἐντὸς τῶν νόμων⁽¹²⁾ και τοῦ πνεύματος αὐτῶν κατὰ τρόπον ὥστε νὰ ἐπηρεάζουν τὰ πράγματα και νὰ προσπαθοῦν νὰ τὰ διαμορφώσουν συμφώνως πρὸς τὰς ἐπιδιώξεις τῆς γενικῆς κρατικῆς πολιτικῆς, τῆς ὁποίας τμῆμα εἶναι ἡ κοινωνικὴ πολιτικὴ. Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι οἱ ἐνεργοῦντες ὡς ὄργανα τοῦ Ἵπουργείου Ἐργασίας, ἔχοντα κατὰ τὸν νόμον 560/1945 (ἄρθρ. 1) προορισμὸν νὰ μελετοῦν και νὰ ἐπιδιώκουν τὴν θέσπισιν και ἐφαρμογὴν συστηματικῶν μέτρων «πρὸς τὸν σκοπὸν... νὰ προστατεύωνται ἀποτελεσματικώτερον τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα» τῶν μισθωτῶν, ἔχουν ὑποχρέωσιν ὄχι μόνον νὰ σέβωνται οἱ ἴδιοι τὴν ἐλευθερίαν τοῦ συνεταιρίζεσθαι και τῆς ἐκφράσεως γνώμων, ἀλλὰ νὰ καταβάλλουν πᾶσαν φροντίδα διὰ νὰ ἀποφεύγεται και νὰ παραμερίζεται κάθε ἐμπόδιον, ὅθενδήποτε προερχόμενον, δυνάμενον νὰ παρεμβληθῆ εἰς τὴν ὑπὸ τῶν μισθωτῶν ἐλευθέραν ἀσκησιν ἀτομικῶν αὐτῶν δικαιωμάτων, τὰ ὁποῖα, κατὰ τὸν κυρώσαντα διεθνῆ σύμβασιν ἐργασίας ν. 399/1947, κηρύσσονται, ὡς εἶδομεν, «ἀπαραίτητος ὅρος σταθερᾶς προόδου».

7.

Ἡ ὀργὴ ἔχει ἤδη φέρει τὸν ἐργοδότην εἰς διάπραξιν αὐθαι-

ρέτου πράξεως διώξεως τῶν μελῶν τῆς διοικήσεως ἀσφαλιστικοῦ ὀργανισμοῦ. Ἡ ἀπόλυσις τῶν προσφευγόντων εἶναι αὐθαίρετος, διότι ἀπεφασίσθη χωρὶς τὴν τήρησιν οὐσιώδους τύπου (ἴδ. ἄνωτ. Κεφ. Α' παρ. 3 ἐδ. β' περιπτ. β'), χωρὶς δηλαδή, ὅπως ἐπιτάσσει ὁ νόμος 694, νὰ ζητήσῃ τὴν κρίσιν τοῦ Τμήματος ὅταν «προϋτίθετο νὰ προβῆ εἰς ἀπόλυσιν» ἐκπροσώπων τῶν ἐργαζομένων. Ἡ παράλειψις αὕτη, ἐκδήλωσις ὠργισμένης βίας, ἀποδεικνύει τοῦλάχιστον τὴν ὑπαρξιν προθέσεως διώξεως ἀπὸ μέρους τοῦ ἐργοδότη — τῆς ὁποίας ἀκριβῶς τὴν ἐκδήλωσιν φοβεῖται ἡ αἰτιολογικὴ ἔκθεσις τοῦ ν. 694 — καὶ διώξεως ἐκδηλωθείσης παρανόμως.

Ἡ ἄνευ τηρήσεως οὐσιώδους τύπου τοῦ ν. 694 ἀπόλυσις τῶν ἐκπροσώπων τῶν ἠσφαλισμένων, μὴ διαπραξάντων ἀτιμωτικὸν ἀδίκημα, δικαιολογεῖ τὴν ὑπὸ τοῦ ἐργοδότη καταβολὴν τοῦλάχιστον τῆς ὑπὸ τοῦ Νόμου προβλεπομένης ἀποζημιώσεως, ἣτις σημειωτέον δὲν ἐπανορθοῖ ἐν τῷ συνόλῳ, ἰδίως δὲ μελλοντικῶς, τὰς ἐκ τῆς ἀπωλείας τῆς βιοποριστικῆς ἀπασχολήσεως ζημίας. Οἱ προσφεύγοντες, παρανομήσαντες διὰ τῆς δυσφημήσεως, ἀπέτισαν φυλάκισιν, χρηματικὴν ἀποζημίωσιν καὶ ἀπώλειαν τῆς θέσεώς των. Ὁ ἐργοδότης, παρανομήσας διὰ τῆς αὐθαίρετου ἀπολύσεως, ὀφείλει τοῦλάχιστον νὰ καταβάλλῃ τὴν ἀποζημίωσιν τοῦ Νόμου, διὰ τὴν ὁποίαν ἄλλωστε ὁ ἴδιος κατ' ἀρχὴν δέχεται συζήτησιν (πρβλ. Κεφ. Β' § 6 ἐδ. β'). Οὗτος ἀντιτίθεται κυρίως εἰς τὴν παραμονὴν τῶν προσφευγόντων εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ ἀσφαλιστικοῦ φορέως. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι θέμα καθαρῶς δημοσίας τάξεως, ἢ ρύθμισις τοῦ ὁποίου δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀποτελῇ ἀντικείμενον ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας ἢ, ὡς ἐλέχθη (πρβλ. ἄνωτ. Κεφ. Α' § 6 περίπτ. γ' ἐδ. β'), συμβιβασμοῦ.

Συνεχιζομένη ἢ διωκτικὴ ὀργὴ τοῦ ἐργοδότη, ἀκόμη

καὶ μετὰ τὴν αὐθαίρετον ὑπ' αὐτοῦ ἀπόλυσιν συνδικαλιστικῶν ἐκπροσώπων καὶ μετὰ τὴν ἀρμοδίως γενομένην ἀπέναντι τῆς πολιτικῶς ὀργανωμένης κοινωνίας ἐξόφλησιν τῆς ὀφειλῆς τούτων ἐκ τῆς διαπραχθείσης διὰ «δυσμενοῦς κριτικῆς» ἐκ δεδικαιολογημένου συνδικαλιστικοῦ ἐνδιαφέροντος, ἀποδεικνύει ὑπερβολὴν ἐκδικητικοῦ ζήλου καὶ ἐξακολούθησιν ἀδίκου ἐξοντωτικῆς προθέσεως ἐναντίον συνδικαλιστῶν πταισάντων μὲν, ἀλλ' ὑποστάντων ἤδη τὴν ποινικὴν κάθαρσιν καὶ τὴν αὐθαιρεσίαν τοῦ ἐργοδότη, ἣτις ἰδιαιτέρως ὑπῆρξεν ἤδη σημαντικώτατα ζημιογόνος δι' αὐτούς, ὕλικῶς, ἠθικῶς καὶ ψυχικῶς. Ἄλλ' εἶναι ἀνεγνωρισμένη ἀρχὴ τῆς δημοσίας τάξεως τὸ ὅτι δὲν εἶναι ὀρθὸν καὶ κοινωνικὸν τὸ νὰ ἐπωφεληθῆται τις ἐν τῇ κακοβουλίᾳ του ὀρισμένων ἀληθῶν περιστατικῶν διὰ νὰ δημιουργήσῃ ἐπ' αὐτῶν τὴν ἠθικὴν ἐξόντωσιν ἐτέρου*. Εἰς τὴν περίπτωσίν μας, πρῶτον ἢ ἐπιδιωκομένη ἐξόντωσις δύναται νὰ εἶναι ὄχι μόνον ἠθικὴ ἀλλὰ, ἂν γίνουν δεκταὶ αἱ ἀπόψεις τῆς Τραπεζῆς, καὶ ὕλική, καὶ δεύτερον ὁ διωκτικὸς οὗτος ζήλος δύναται ἰδιαιτέρως νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς κακέβουλος, διότι: ἀφ' ἐνὸς ἢ ἄσκησις του γίνεται κυρίως ἐξ ἐκδήλου ἐκδικητικῆς προθέσεως ἐκδηλωθείσης ἄλλως τε ἤδη διὰ παρατύπου ἢ παρανόμου σπουδῆς πρὸς ἀπόλυσιν, καὶ ἀφ' ἐτέρου, ἂν ἢ ἄσκησις του γίνῃ ἀνεκτὴ ὑπὸ τοῦ Τμήματος, θὰ καταλήξῃ εἰς πραγματικὴν, ἐκ τοῦ φόβου καὶ τῆς ἀπειλῆς, παρακώλυσιν τῆς πραγματώσεως βασικοῦ κανόνος τοῦ ἀρθροῦ 11 τοῦ Συντάγματος τῆς πολιτικῶς ὀργανωμένης κοινωνίας, ὁ ὁποῖος εἶναι κατὰ τὸν νόμον 399/1947 καὶ ἀπαραίτητος ὅρος σταθερᾶς κοινωνικῆς προόδου»: τῆς ἐλευθερίας συλλογικῆς ὀργανώσεως καὶ δρά-

* Εἰσηγ. ἐκθεσις σχεδίου Ποινικοῦ Κώδικος σελ. 536.

σεως. Ἡ ἐκλογή τοῦ εἴδους τῆς δράσεως καὶ τῶν καθ' ἕκαστα μέσων καὶ ἐκδηλώσεων αὐτῆς πρέπει νὰ εἶναι ἐντελῶς ἀνεπηρέαστος καὶ νὰ ἐξαρτᾶται μόνον ἀπὸ τὴν — ὀρθὴν ἢ ἀνθρωπίνως σφαλερὰν — κρίσιν τῆς συνδικαλιστικῆς ἡγεσίας περὶ τοῦ ἐκάστοτε συμφέροντος (πρβλ. ἄνωτ. Κεφ. Β' παρ. 3. ἐδ. γ')

Ἐκ τούτων πάντων ἐμφαίνεται ὅτι οὐδόλως ἐπιβάλλεται ἐκ τοῦ παραθέτοντος ἀμφοτέρας τὰς διαπιστώσεις ποινικῶς δεδικασμένου μονομερῆς πρόταξις καὶ πάλιν τοῦ σκοποῦ δυσφημῆσεως, ὡς μόνου βαρύνοντος ἀποφασιστικῶς στοιχείου διὰ τὴν κρίσιν τοῦ Τμήματος.

Τοῦναντίον, ὑπάρχει οὐσιαστικῶς δεδικασμένον ἐναντίον πάσης ἐπανόδου τοῦ κράτους καὶ τῶν ὀργάνων του εἰς τὴν διὰ τῆς ἀποτίσεως τῆς ποινῆς ἐξοφληθεῖσαν κρατικῶς ὀφειλὴν ἐκ τῆς ἀπλῆς δυσφημῆσεως, ἣτις πολλαχῶς καὶ ρητῶς ὑπὸ τῆς ποινικῆς ἀποφάσεως χαρακτηρίζεται ὡς ἀνήκουσα εἰς εὐρυτέραν συνδικαλιστικὴν δρᾶσιν.

Ἡ ἐκ τῆς ἀπλῆς δυσφημῆσεως ὀφειλὴ πρὸς τὴν πολιτικῶς ὀργανωμένην κοινωνίαν ἔχει ἤδη ἐξοφληθῆ δεδικασμένως. Ἐπίσης, μολονότι δεδικασμένως ἢ διὰ τοῦ τύπου ἐπίθεσις κατὰ τοῦ ἐργοδότη ἔχει χαρακτηρισθῆ ὡς συνδικαλιστικὴ καὶ ἐκ τοῦ ν. 694 κατ' ἀρχήν, ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι συκοφαντικὴ, δύναται νὰ εἶναι συγγνωστὴ, ἐν τούτοις αὕτη ἔχει ἐπιφέρει ἀπώλειαν τῆς βιοποριστικῆς ἀπασχολήσεως τῶν προσφευγόντων καὶ ἐξ ἐνεργείας τοῦ ἐργοδότη ἐκπτωσιν ἀπὸ τὴν σωματειακὴν ὀργάνωσιν. Ἄν κατόπιν ὅλων τούτων δὲν θεωρηθῆ κλεισθεῖς, ἐπὶ τέλους, ὁ ἐκ τῆς δυσφημῆσεως λογαριασμός, γεννᾶται εὐλόγως τὸ ἐρώτημα ἕως πότε καὶ μέχρι ποίου σημείου ἐπιτρέπεται νὰ βαρύνῃ ἐπὶ τῶν διὰ λόγου ἀδικησάντων κατὰ τὴν διεξαγωγὴν συνδικαλιστικοῦ ἀγῶνος

νέα διαρκῶς ἐπίσημος συσσώρευσις ζημιῶν καὶ διώξεων.

Οὕτω, ἐναντίον μιᾶς ἐκ νέου ἀποφασιστικῆς προτάξεως τοῦ διωκτικοῦ πνεύματος ὑπὸ τοῦ Τμήματος ἀντιτίθεται τὸ δεδικασμένον ἀκριβῶς τῆς δυσφημήσεως καὶ ἡ συνδικαλιστικὴ ἰδιότης. Τοιαύτη πρόταξις θὰ καταντοῦσεν εἰς οὐσιαστικὴν τοῦ κράτους ἐπάνοδον ἐπὶ νομίμως τιμωρηθέντος ἀδικήματος. Θὰ ἦτο ἠθελημένη παρεμπόδισις τῆς δεδικασμένως ἀναγνωρισθείσης εἰς τὴν περίπτωσίν μας καὶ διὰ πλέγματος ὀλοκλήρου διατάξεων — ὅχι μόνον κοινῶν ἐσωτερικῶν νόμων, ἀλλὰ συνταγματικοῦ καὶ διεθνοῦς δημοσίου δικαίου — κηρυττομένης ὡς ἐλευθέρας καὶ προστατευτέας συνδικαλιστικῆς δράσεως, ἰδίως τῆς γενομένης δι' ἐκφράσεως στοχασμῶν. Ἡ πρόταξις αὕτη θὰ ἦτο ὅχι μόνον ἀδικαιολόγητος, ἀλλὰ σαφῶς παράνομος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ

1. Αἱ βασικαὶ ἀρχαὶ τοῦ Ἑργατικοῦ Δικαίου.— 2. Ἐξηγήσεις γενέσεως τῶν βασικῶν ἀρχῶν.— 3. Ἡ δίωξις τοῦ κακοῦ διὰ τοῦ κακοῦ.— 4. Παράγραφος περιττὴ περὶ βελτιώσεως τῶν ἀνθρωπίνων καὶ ἁμαρτιῶν.

1.

Οἱ κύριοι ἐργοδοτικοὶ ἰσχυρισμοὶ εἰς ἀπλουστέραν διατύπωσιν εἶναι:

Ἡ μίσθωσις ὑπηρεσιῶν περιλαμβάνει νομίμως ἀπεριόριστον κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ ἐργοδότου διάθεσιν ὅλων τῶν ἀνθρωπίνων ἐκδηλώσεων τοῦ μισθωτοῦ.

Ἐφ' ὅσον τὰ δημοσιεύματα ἔλαβον χώραν μὲ ἄμεσον ἀποκλειστικὸν σκοπὸν τὴν δυσφήμησιν, ταῦτα δὲν ἀνήκουν εἰς τὴν συνδικαλιστικὴν δράσιν, παρὰ τὴν ρητὴν διαπίστωσιν τῆς ἀποφάσεως ὅτι οἱ προσφεύγοντες ἐνήργησαν, «ὑπὸ ἰδιότητα» συνδικαλιστικὴν, πράξεις προβλεπομένας ὑπὸ τοῦ ἀρθροῦ 26 § 1 τοῦ ν. 5060/1931.

Ἡ συνδικαλιστικὴ δράσις εἶναι ὑπηρεσία παρὰ τῷ ἐργοδότη, καὶ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀπαρέσκη εἰς τοῦτον, ἔχοντα εἰς χεῖρας του τοὺς κανονισμούς. Περιορίζεται πάντως εἰς μόνην τὴν ἐπιδίωξιν τῶν ἀμέσων οἰκονομικῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν συμφερόντων τῶν συνδικαλισμένων μισθωτῶν, παρὰ τὴν διάταξιν αὐτοῦ τούτου τοῦ Καταστατικοῦ τοῦ Σωματείου

(ἄρθρον 1 παρ. 3) ὅτι τὰ μέσα ἐπιδιώξεως τῶν συνδικαλιστικῶν σκοπῶν εἶναι «ἡ μελέτη καὶ παρακολούθησις τῶν ἐπαγγελματικῶν καὶ κοινωνικῶν ζητημάτων» καὶ παρὰ τὴν ὑποχρέωσιν πάντων τῶν ἐντὸς τῆς πολιτικῶς ὀργανωμένης κοινωνίας ζώντων νὰ ἐνδιαφέρονται καὶ νὰ ἐξυπηρετοῦν τὸ κοινὸν καλόν, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει, ὡς ἐλέχθη, τὰς ἠθικὰς ἀντιλήψεις, τὰς ἐθνικὰς παραδόσεις καὶ τὰ ὑλικά συμφέροντα.

Αἱ ἐργοδοτικαὶ ἀπαιτήσεις περαιτέρω τιμωρίας τῶν προσφευγόντων παρουσιάζονται βασιζόμεναι ἀφ' ἐνὸς ἐπὶ μιᾶς ὡς ἐκ δεδικασμένου ὑποχρέωσης συνεχίσεως τοῦ κολασμοῦ ἐνὸς κολασθέντος ἤδη ἀδικήματος ἀσεβείας κατὰ τῆς ἐργοδοτικῆς διοικήσεως καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ συμβατικοῦ πταίσματος.

Ἄλλ' ἀπὸ ἀπόψεως δεδικασμένου, ἂν, ὡς ἐλέχθη, εἶναι βεβαιωμένον ὅτι ἡ δύναμις τοῦ δεδικασμένου ἐπιβάλλει τὴν ὑποχρέωσιν ἀποδοχῆς ὅλων τῶν διαπιστωθέντων ὑπὸ τῆς ποινικῆς ἀποφάσεως πραγματικῶν περιστατικῶν, εἶναι ἐξ ἴσου βέβαιον ὅτι ὄχι μόνον δὲν ἐπιβάλλει ἀναποφεύκτως τὴν ἐπανάληψιν ἐκδόσεως διὰ τὴν αὐτὴν, ἐκδικασθεῖσαν ἤδη, παράβασιν καὶ ὑπὸ ἄλλων κρατικῶν ὀργάνων ἀναλόγως ζημιογόνων ἀποφάσεων, ἀλλ' ἀκριβῶς κατ' ἀρχὴν τὰς ἀποκλείει.

Ὡς συμβατικὴ ὑπαίτιος παράβασις τὸ θέμα γίνεται προσπάθεια νὰ τοποθετηθῇ μονομερῶς ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ κλασσικοῦ συναλλακτικοῦ δικαίου, ἀγνοουμένης τῆς σημερινῆς κοινωνικῆς τάξεως καὶ μάλιστα αὐτοῦ τούτου τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου καὶ τοῦ διαρκῶς ἀναπτυσσομένου ἐσωτερικοῦ καὶ διεθνοῦς ἐργατικοῦ. Ἄλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ἐνοχικοῦ δικαίου—καὶ ἂν ἠθέλομεν δεχθῆ, μο-

λονότι ἀπαράδεκτον, ὅτι, ἐπειδὴ τὸ θέλει ὁ ἐργοδότης, πρέπει νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν μόνον ἢ συμβατικὴ ἄποψις ὅπως ὑπ' αὐτοῦ ἐρμηνεύεται ἀπομονομένη ἀπὸ τῶν σχετικῶν κανόνων δημοσίας τάξεως — γεννῶνται ἀκόμη διάφορα μὴ λυθέντα ἀρμοδίως ζητήματα, ὅπως: Ἡ μὴ ἐκτέλεσις ἐνὸς σημείου ἐκ τῶν συμφωνηθέντων, μᾶλλον ἀορίστου ἐν τῇ γενικότητι τῆς διατυπώσεώς του, ἀπὸ τὸν ἕτερον τῶν ἀντισυμβληθέντων, ὁμολογουμένως καλῶς κατὰ τὰ λοιπὰ ἐκτελοῦντα τὰς κυρίας συμβατικὰς ὑποχρεώσεις, προσβάλλει ὄντως — ὡς ἀπεφάνθη ὁ ἐργοδότης — τὴν ὑπαρξιν τοῦ συναλλάγματος καὶ δικαιολογεῖ λύσιν τῆς συμβάσεως ἢ προσβάλλει μόνον τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει μέχρι ποίου σημείου δικαιολογεῖ ἢ μὴ, καὶ ποίαν, παρακράτησιν ἀντιπαροχῆς. Τὰ ζητήματα ταῦτα δὲν ἔχουν νομίμως κριθῆ διὰ τῆς ἄλλως αὐθαιρέτου, ὡς ἐλέχθη, ἀποφάσεως τοῦ ἐργοδότη, ἀλλὰ καὶ δὲν ἀνήκει εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Τμήματος ἢ οὐσιαστικὴ ἔρευνα αὐτῶν.

Ἄλλ' οἱ ἐργοδοτικοὶ ἰσχυρισμοὶ κυρίως ἀποτελοῦν προφανῆ παρεξήγησιν περὶ τῆς ἐπιτρεπομένης σήμερον ἐκτάσεως τῶν ἀστικῶν ἐνοχῶν ἔναντι τῶν καθιερωμένων πλέον ἀτομικῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἰδικώτερον τοῦ ἐργαζομένου ἀνθρώπου.

Τὰ δικαιώματα τοῦ ἐργαζομένου ἀνθρώπου δὲν εἶναι, ὡς φρονεῖ ὁ ἐργοδότης, ἀπλᾶ προσχηματικὰ καλύμματα καὶ διαφανεῖς ἢ διάτρητοι μανδύαι ἢ πέπλοι. Εἶναι τόσον οὐσιώδη καὶ σημαντικὰ ὥστε ρυθμίζονται διὰ βασικῶν κανόνων δημοσίας τάξεως, οἱ ὅποιοι ἀναμφισβητήτως ὑπερισχύουν ἀπὸ τὰς ἀντικειμένας εἰς αὐτοὺς συμβατικὰς ὑποχρεώσεις. Ἰδιαιτέρως, προκειμένου περὶ «ἐκμισθώσεως» ὑπηρεσιῶν ὑπὸ ἐργαζομένων ἀνθρώπων, εἶναι ἀληθές, ὡς παρατη-

ρει και ο Κ. Δημάκης (ΕΕΔ 1, 780), ότι «ή σύμβασις ἐργασίας βαρύνεται ἀπὸ τὴν ἀντίληψιν ὅτι ὁ ἐργοδότης ἀσκεῖ ὄχι μόνον μίαν οἰκονομικήν, ἀλλὰ — ἄς ἐπιτραπῆ ὁ ὅρος — καὶ μίαν ἠθικὴν δεσποτείαν. Ὁ μισθωτὸς δὲν πρέπει μόνον νὰ ἐκτελῆ καλῶς τὴν ἐργασίαν του, δηλ. — διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν τὴν γλῶσσαν τῶν νόμων — νὰ καταβάλλῃ μόνον τὴν ὑποσχεθεῖσαν παροχὴν, ἀλλὰ πρέπει καὶ νὰ δεικνύῃ ἐπὶ πλεόν τὴν ἀρμόζουσαν συμπεριφορὰν...». Ἀλλὰ καὶ ἡ ἑλληνικὴ Ἐφημερὶς τῆς Κυβερνήσεως ἀφ' ἑνὸς εἶναι σαφεστέρα εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῶν ἐκ κληρονομίας ἐπιβαρύνσεων τῆς διαθέσεως ἐργατικῶν δυνάμεων*, ἀφ' ἑτέρου δὲ διαπιστώνει ὅτι ὁ τρόπος διαθέσεως τῶν ἐργατικῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι κατὰ ν. 399 δὲν εἶναι ἐμπορεύματα, ἐπηρεάζει ἀμέσως καὶ σημαίνει διάθεσιν αὐτοῦ τούτου τοῦ προσώπου τοῦ ἐργαζομένου.** Ἐνεκα τούτου ἔχουν ἤδη ρητῶς θεσπισθῆ καὶ ἐν Ἑλλάδι διὰ τοῦ νόμου 399/1947 αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ τοῦ ἐργατικοῦ δικαίου αἱ περιλαμβανόμεναι εἰς τὴν Διακήρυξιν τῆς Φιλαδελφείας τοῦ 1944, ἀποτελοῦσαι ἐπιστέγασμα καὶ γενικὰς ὁδηγίας διὰ τὴν ἐρμηνείαν καὶ ἐφαρμογὴν ὁλοκλήρου τοῦ ἐργατικοῦ δικαίου. Ἐκ τούτων αἱ ἀμέσως σχετιζόμεναι μὲ τὸ θέμα ἡμῶν, ὡς ἀφορῶσαι τὴν ἰδιόρρυθμον ἐν τῇ οἰκονομικῇ συναλλαγῇ θέσιν τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας, ἀποτελοῦσης πολύτιμον κοινωνικὸν ἀγαθὸν μὴ ἀφιέμενον εἰς τὴν ἐλευθέραν διάθεσιν οὐδενός, τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα τῶν ἐργαζομένων, τοὺς ὅρους καὶ σκοποὺς τῆς δράσεως τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἐργαζομένων, τὴν νομικὴν ἀναγνώρισιν τῆς

* Ἰδε φ. 511/1939 σελ. 3315, ἐν ἀρχῇ τοῦ κεφ. Γ'.

** Ἰδε ἐνθα προηγουμένως καὶ ἰδίως σελ. 3316, Κῶδ. Νόμων 1939, 1032, περὶ τοῦ πραγματικοῦ περιεχομένου τῆς «προσωπικῆς ἐξαρτήσεως» καὶ τῶν σχετικῶν νομικῶν ὄρων σημ. (8).

ανάγκης τῆς ἐπιδιώξεως τῆς βελτιώσεως τῆς θέσεως, καὶ τῆς ἐξασφαλίσεως ἰσότητος πιθανοτήτων ἐπιτυχίας κατ' αὐτήν, ἔχουν κατὰ τὸν Ἑλληνικὸν τοῦτον Νόμον διατυπωθῆ* ὡς ἑξῆς :

«Ἡ ἐργασία δὲν εἶναι ἐμπόρευμα».

«Ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου καὶ τοῦ συνεταιρίζεσθαι εἶναι ἀπαραίτητος ὄρος σταθερᾶς προόδου...»

«Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐργαζομένων καὶ τῶν ἐργοδοτῶν συνεργαζόμενοι ἰσοτίμως... συμμετέχουν εἰς ἐλευθέρως συζητήσεις καὶ εἰς ἀποφάσεις δημοκρατικοῦ χαρακτήρος πρὸς προαγωγὴν τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ.»

«Πάντα τὰ ἀνθρώπινα ὄντα... ἔχουν δικαίωμα νὰ ἐπιδιώκουν τὴν ὑλικὴν των πρόοδον καὶ τὴν πνευματικὴν των ἀνάπτυξιν... ἐν οἰκονομικῇ ἀσφαλείᾳ καὶ μὲ ἴσας δυνατότητας ἐπιτυχίας», καὶ

«Ἡ πραγματοποίησις τῶν συνθηκῶν, δι' ὧν θὰ καταστῆ δυνατὴ ἡ ἐπίτευξις τοῦ ἀποτελέσματος τούτου, δεόν νὰ ἀποτελῆ τὸν κύριον σκοπὸν τῆς ἐθνικῆς... πολιτικῆς.» **

* Φ.Ε.Κ. 183/47 σελ. 907.

** Πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι ταυτόσημος, ἀλλὰ πολὺ ἀναλυτικώτερα, εἶναι ἡ εἰς τὸ φύλλον 511 τοῦ 1939 τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς δημοσιεύσεως τῆς Δικονομίας τῶν Ἀσφαλιστικῶν Δικαστηρίων γενομένη Ἑλληνικὴ Διακήρυξις τῶν Ἀρχῶν τοῦ Ἐργατικοῦ Δικαίου, εἰς τὴν ὁποίαν συχνὰ ἀναφερόμεθα [ἰδ. ἀποσπάσματα εἰς σημ. (8)]. Αὕτη ἔχει ἐξαιρετικῶς ἐπηυξημένην διὰ τὴν ἐρμηνείαν καὶ ἐφαρμογὴν πάσης διατάξεως τοῦ Ἐργατικοῦ Δικαίου σημασίαν διὰ τοὺς ἑξῆς βαρυσημάντους λόγους : Αἱ ἰδέαι τῆς ἀποτελοῦν συγχρονισμένην διατύπωσιν τῆς προσπάθειας ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας, ὅπως αὗται διεμορφώθησαν ὑπὸ τῆς αἰωνοβίου ἀνθρωπιστικῆς Ἑλληνοχριστιανικῆς παραδόσεως (ἰδ. Ἐφ. Κυβ. 1939 σελ. 3325 στήλ. β' καὶ ὑπὸ στοιχ. ΙΑ' σελ. 3332 καὶ «Νεώτερον Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν» «Ἡλίου», ἄρθρ. «Ἐργατικὸν Δίκαιον» κεφ. Ε' §§ 36-45). Διακηρυχθεῖσαι διὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ἐν ἔτος πρὸ τῆς εἰς τὰ Βορειοηπειρωτικὰ βουνὰ ἐμπράκτου συγχρόνου καθαγιάσεως αὐτῶν διὰ τοῦ αἵματος τῆς Ἑλληνικῆς Νεότητος, αἱ «Ἀρχαί», τῶν ὁποίων

Ὅσον ἀφορᾷ ὁμῶς τὴν πραγματικὴν ἐφαρμογὴν τῶν

τὸ στενῶς Ἑργατικὸν Τμῆμα συνεπυκνώθη ὑπὸ στοιχ. Ζ' (σελ. 3325), ἔτυ-
χον μὲν πανηγυρικῆς διεθνoῦς καθιερώσεως κατὰ τὰ αὐτὰ σημεῖα καὶ ὑπὸ
σχεδὸν τὴν αὐτὴν ἐννοιολογικὴν διατύπωσιν εἰς τὴν «Διακήρυξιν τῆς Φιλα-
δελφείας» τοῦ 1944, ἀπὸ τὴν ἀγωνιζομένην ἀνθρωπότητα, σήμερον δὲ
ἀποτελοῦν τὸ κείμενον τοῦ Ἑλληνικοῦ νόμου 399 τοῦ 1947 τοῦ κυρώσαν-
τος καὶ διεθνῶς ἀναληφθεῖσαν συμβατικὴν ὑποχρέωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κρά-
τους περὶ ἐπιβολῆς τῆς τηρήσεως τῶν ἀρχῶν τούτων. Οὕτω αἱ «ἀρχαὶ»
αὗται δὲν εἶναι ἀπλᾶ θεωρητικὰ ἀξιώματα ἢ δογματικαὶ ἀρχαὶ δικαίου
ἢ ἀπλαῖ εὐχαὶ τοῦ νομοθέτου. Εἶναι νομικὴ εἰδίκευσις τῶν βασικῶν συν-
ταγματικῶν ρητρῶν, συντακτικὴ ἀφ' ἐνός τῆς συχνοτάτης κοινωνικῆς σχέ-
σεως παροχῆς ἐξερτημένης ἐργασίας καὶ ἀφ' ἐτέρου τῆς θέσεως τῶν
ἐξ αὐτῆς ἀποζώντων, μὲ χαρακτηριστὰ κρατικῆς ἐπιταγῆς διεθνῶς ἐνισχυμέ-
νον. Παρέχει ἀφορμὴν δικαιολογημένης ἐθνικῆς ὑπερηφανείας ἢ παραβολῆ
σελίδων τινῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως τοῦ 1939,
ὅπως 3323 στηλ. α' ἐν τέλει (τὸ περιεχόμενον τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης)
καὶ 3325 (Ζ' Αἱ Ἀρχαὶ τοῦ Ἐργ. Δικαίου) πρὸς τὴν σελίδα 907 τῆς αὐτῆς
ἐπισήμου Ἐφημερίδος τοῦ ἔτους 1947 (Διακήρυξις τῆς Φιλαδελφείας). Ση-
μειωτέον ὅτι ἡ ἀναλυτικωτέρα καὶ περιέχουσα κοινωνιολογικὴν καὶ ψυχο-
λογικὴν ἐξήγησιν τῶν «Ἀρχῶν» (πρβλ. σ. 3314 καὶ 3332) Ἑλληνικὴ Δια-
κήρυξις τοῦ 1939 εἶναι τμῆμα ἐργασίας τοῦ γράφοντος ἀρξαμένης τὸ 1924
καὶ ἐτοίμης ἤδη ἀπὸ τοῦ 1935, ἡ ὁποία ἐχρησίμευσε τότε ὡς βᾶσις καὶ
ὁδηγὸς διὰ τὴν ἰδρυσιν τοῦ Ὑπουργείου Ἐργασίας (Ὄργανισμὸς εἰς Ἐφημ.
Κυβ. φ. 543/1935) καὶ τῆς ὁποίας ἄλλα τμήματα, διεπόμενα ἐκδήλως ὑπὸ
τοῦ αὐτοῦ ἀκριβῶς τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι καὶ τοῦ αὐτοῦ ἰδεολογικοῦ προσ-
ανατολισμοῦ, ἐπὶ τῆς αὐτῆς σταθερῶς ἀνθρωπιστικῆς γραμμῆς, ἐνεφανίσθησαν
ἐπισήμως μὲν : εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως τοῦ 1941 (σελ. 2037-2040),
εἰς τὰς ὑπ' ἀριθ. 19504 ἀπὸ 11-6-43, ἀποσπ. (5), 25056 ἀπὸ 22-7-43, (10) καὶ
23094/1947 (7) ἐγκυκλίους τοῦ Ὑπουργείου Ἐργασίας, εἰς τὰ πρακτικὰ τοῦ
Διοικητ. Συμβουλίου τῆς «Ἑργατικῆς Ἐστίας» σημ. (11) (Συνεδρίασις τῆς
7-4-1947), εἰς τὸ αἰτιολογικὸν ἀποφάσεως Ἐπιτροπῆς ν. 6097 (Τιμητικὴ
Σύνταξις εἰς Ἀριστεῖς Ἑλληνικοῦ Θεάτρου) διὰ τὴν ἀπονομὴν τοιαύτης εἰς
ἑλληνα μουσουργόν, ἴδε ἀποσπ. σημ. (13) καὶ ἀλλαχοῦ, εἰς ἰδιωτικὰς δέ τινας
ἐργασίας ὅπως εἰς τὸ Νεώτερον Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν τοῦ «Ἡλίου», ἄρ-
θρον «Ἑργατικὸν Δίκαιον», εἰς τὰ ἐπιλεγόμενα εἰς τὴν μετάφρασιν τῆς με-
λέτης τοῦ σοφοῦ ἑλληνιστοῦ τῆς Ὁξφόρδης Γκίλμπερτ Μάρρυ, εἰς τὰ προ-
λεγόμενα εἰς τὴν μελέτην τοῦ Π. Σπάλα «Τὸ Δημοτικὸν Ἑργατικὸν Τρα-
γούδι» — ἀποσπ. σημ. (13) — εἰς κριτικὴν ἐκδηλώσεων τινῶν τοῦ ἀμερικα-
νικοῦ πολιτισμοῦ, (Ἐπιφυλλίδες ἐφημερίδος «Καθημερινή» τῆς 18 καὶ
19-12-47 ὑπὸ τὸν τίτλον «Μία ἀποκάλυψις τῆς ἄλλης Ἀμερικῆς») κτλ.

ἀρχῶν τούτων, αἱ ὁποῖαι ἐν Ἑλλάδι ἔχουν διακηρυχθῆ ἀπὸ τοῦ 1939, θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἐπαναλάβῃ ἀπὸ τὴν διακηρύξασαν αὐτὰς Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως* : « Ὁ καθηγητῆς βαρῶνος von Scheurl εἰς τὸ σύγγραμμά του « Εἰσαγωγή εἰς τὴν νομικὴν διοικητικὴν σκέψιν » γράφει : « Διὰ τὴν κατανόησιν καὶ ἐφαρμογὴν τοῦ σημερινοῦ δικαίου, ἰδίως τοῦ διοικητικοῦ τὸ ὁποῖον εἶναι διαποτισμένον μὲ κοινωνικὸν πνεῦμα, ὑπάρχει ἀνάγκη ὅχι τόσο ἀπὸ περισσότερον φῶς ὅσον ἀπὸ περισσοτέραν θερμότητα. » Ἀκόμη : « Πρὸς τοῦτο ὁμοίως καὶ πρὸ τούτου εἶναι ἀσφαλῶς ἀναγκαιοτάτη ἡ κατανόησις καὶ ἀφομοίωσις τῶν βασικῶν ἀρχῶν τοῦ νέου δικαίου ἀπὸ τοὺς ἐφαρμοστάς του. Ἡ ἀκριβοῆς γνῶσις τοῦ... κειμένου τοῦ νόμου, βοηθουμένη ἀπὸ καλὴν θέλησιν, ἐξυπνάδα καὶ τιμιότητα, δὲν θὰ ἀρκέσῃ διὰ τὴν ἐπιτυχῆ διεξαγωγὴν τοῦ νεοφανοῦς ἔργου. Ἀνάγκη πρὸ παντὸς διαμορφώσεως τοῦ πνεύματος τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ τὸ διέπη· ἴσως ἐνταῦθα ἔχει τὴν θέσιν τῆς ἐπανάληψις τῆς σοφῆς παρατηρήσεως « ἂν δὲν τὸ αἰσθάνεσθε, προσπάθεια περιττή, ἀπὸ τὴν ψυχὴ σας ἅμα δὲν πηγάζει ». Βάσις τοῦ πνεύματος τούτου εἶναι τὸ παλαιὸν σωκρατικὸν παράγγελμα : « προσέξατε τὸν ἄνθρωπον », συγχρονηζόμενον μὲ μίαν προσθήκην ἀπὸ τὴν Διεθνῆ Διακήρυξιν τῆς Φιλαδελφείας : « ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι στοιχεῖον ἐμπορεύσιμον », ἀλλ' ὁ ὁποῖος ἐντὸς τοῦ νεωτέρου πυρετοῦ ποσοτικῆς παραγωγῆς πρέπει νὰ εἶναι τὸ ἀντικείμενον « σθεναροῦ ἀγῶνος κατὰ τῆς ἀνάγκης » καὶ προστασίας ἀπὸ τὴν ἐκμετάλλευσιν καὶ τὴν ἀδικίαν.

Τοῦτο δὲν σημαίνει καθόλου ὅτι πρέπει νὰ παραγνωρίζωνται τὰ ὑλικά συμφέροντα τῆς καθημερινῆς πρακτικῆς

* Φ. 511/1939 σελ. 3332, Κῶδ. Ν. 1939, 1048 καὶ ἐπ.

ζωῆς τὰ ὁποῖα, μετὰ τῆς ψυχικῆς κληρονομίας ἐξ ἠθικῶν ἀντιλήψεων καὶ ἔθνικῶν παραδόσεων, ὀλοκληροῦνται δι' ἀλληλοδιεισδύσεως καὶ ἀχωρίστου συνεργασίας λειτουργιῶν εἰς τὴν ἐνιαίαν κοινωνικὴν ζωὴν. Σημαίνει ἀπλῶς ὅτι διὰ πολλοὺς ἀνθρώπους ἡ καθημερινὴ ζωὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ στερήσεις καὶ κακοπαθείας, παρ' ὅλην τὴν αὔξησιν τῆς παραγωγῆς ἀγαθῶν, καὶ ἡ διαφορὰ τῆς μοίρας φαίνεται ὅτι ὀφείλεται περισσότερο εἰς τὸ ὅ,τι ἕκαστος «ἔχει» καὶ ὀλιγώτερον εἰς τὸ ὅτι ἕκαστος «εἶναι» ὅσα προσφέρει πράγματι εἰς τὸ σύνολον καὶ ὅσον ἐκτιμᾶται». Καὶ ὁμοίως ὁ ἄνθρωπος — μὲ τὰς καθαρῶς ἀνθρωπίνους ἀξίας, ὅπως ἡ υἰγεία, ζωτικότης, ὠραιότης, νοητικὴ ἰκανότης, ἠθικὴ καὶ αἰσθητικὴ ἀντίληψις, τὸ θάρρος, ἡ καλωσύνη καὶ ἡ προαγωγὴ τούτων, αἱ ὑπηρεσίαι ἑκάστου πρὸς τὸ σύνολον, καθὼς καὶ ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ κοινωνικὴ ἀναγνώρισις πάντων τούτων—ἀσφαλῶς πρέπει νὰ προτάσσεται ἀπὸ τὴν ἀπόκτησιν, συσώρευσιν καὶ διαφύλαξιν «κινητῶν» καὶ «ἀκινήτων ἀξιῶν» καὶ ὑλικῆς ἐν γένει δυνάμεως ἢ ὁποῖα καθ' αὐτὴν εἶναι ἠθικῶς ἀδιάφορος καὶ δὲν ἀναγνωρίζει καμμίαν ἄλλην ἀξίαν ἀνωτέραν ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν τῆς. Ἄλλὰ εἶναι ἀποδεδειγμένον ὅτι τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν σύνδεσμον συνοχῆς τῆς κοινωνίας ἀποτελεῖ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα — μὲ τὴν ἰκανότητα ἠθικῆς κρίσεως καὶ τὴν ἀγάπην τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἐπικοινωνίας — ἡ διατήρησις δὲ τῆς φλογὸς τοῦ πνεύματος ἀπαιτεῖ πρὸ παντὸς τὸν σεβασμὸν τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ἐλευθέρας προσωπικότητος. Ἀποταμιευμένος πλοῦτος καὶ ἀπόκτησις ὅπωςδῆποτε ὑλικῆς δυνάμεως δύνανται νὰ ἔχουν καὶ ἠθικὴν ἀξίαν ἀναλόγως τῆς χρησιμοποίησεώς των, ἀλλὰ εὐκολώτερον δύνανται νὰ γίνουν καταστρεπτικὰ ὅταν ὑπερισχύοντα ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἐπηρεάζουν τὰς σκέψεις καὶ τοῦ δίδουν ματαιοδόξους ἐγωιστικὰς

άνησυχίας. Ὁ τελευταῖος πόλεμος καὶ ἡ σημερινὴ παγκόσμιος κατάστασις εἶναι ἡ μεγαλυτέρα καταδίκη τῆς ματαιοδόξου ὑπερτροφίας τῆς προσωπικῆς ἰσχύος καὶ ἐπιβολῆς. Τοῦναντίον, φαίνεται ὅτι διατηρεῖ πάντοτε τὴν κοινωνικὴν ἀξίαν τῆς ἡ ἀνταύγεια τῶν ἐπιγραφῶν τοῦ Δελφικοῦ ναοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Θεοῦ τοῦ Φωτός: «γνώρισε τὸν ἑαυτὸν σου», τὴν φύσιν σου ὡς ἀνθρώπου, τοὺς σκοπούς σου, τὰς συνθήκας, τὰς ἀδυναμίας καὶ τὰς δυνατότητάς σου, ὑποβάλλων εἰς λογικὸν ἔλεγχον τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὰ ἔνστικτα καὶ συντονίζων «χωρὶς ὑπερβολὰς» τὰς ἐνεργείας ἐντὸς πραγματικῶς δημοκρατικῆς κοινωνικῆς ὀργανώσεως, ὅπου ἡ καλλιέργεια καὶ ἡ ἀνάπτυξις εἰς ἐκάστην ἀτομικὴν συνείδησιν ἰδίας ἱκανότητος κρίσεως καὶ ἀποφάσεως καὶ ἐλευθερίας ἐνεργείας δύναται εὐκόλως νὰ συμβιβασθῇ ὄχι μόνον μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀναλόγων ἱκανοτήτων τῶν ἄλλων συνανθρώπων ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀνοχῆς τῶν ἀτελειῶν αὐτῶν. Καὶ ἡ τοιαύτη ἀνοχὴ ἀποτελεῖ εἶδος λογικευομένου ἀλτρουϊσμοῦ, ὅστις δύναται νὰ μεταμορφώσῃ τὸν πολιτικὸν καὶ οἰκονομικὸν ἀτομισμὸν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως εἰς ἠθικὸν ἀτομισμὸν ἢ ἀπλῶς ἀνθρωπισμὸν, ὅστις ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον καὶ κύριον θεμέλιον τῆς κοινωνικῆς τάξεως καὶ προόδου.

2.

Ἡ παραβολὴ τῶν ἐργοδοτικῶν ἰσχυρισμῶν πρὸς τὴν κειμένην θεμελιώδη νομικὴν ρύθμισιν τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων τοῦ ἐργαζομένου ἀποδεικνύει τοὺς ἰσχυρισμοὺς τούτους ὡς ἔκδηλον παρεξήγησιν περὶ τῆς ἐπιτρεπομένης εἰς τὴν ἐργοδοτικὴν ἐξουσίαν ἐκτάσεως ἐκ μιᾶς ἀορίστου ἐν τῇ γενικότητι αὐτῆς διατάξεως ἰδιωτικοῦ κανονισμοῦ περὶ «ἀσυμβιβάστου διαγωγῆς». Ἡ ἰσχὺς τοῦ κανονισμοῦ λογί-

ζεται ὀφειλομένη εἰς συμφωνίαν ἀφορῶσαν τὴν ἐντὸς νομίμων ὁρίων ἐπιτρεπομένην παροχὴν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν. Πράγματι ὁμως «ἢ μὲν ἐργασία δὲν εἶναι ἐμπόρευμα», μὴ δυναμένη νὰ ἀφεθῆ εἰς ἐλευθέραν διάθεσιν οὐδὲ τοῦ διαθέτοντος αὐτήν, ὃ δὲ κανονισμὸς πράγματι δὲν ἀποτελεῖ ἀντικείμενον συμφωνίας, ἀλλ' ἐπιβάλλεται παρὰ τοῦ ἐργοδότου κυριαρχικῶς καὶ ἀσυζητητί, καὶ ἐφαρμόζεται ἐκάστοτε παρ' αὐτοῦ κατ' ἰδίαν κρίσιν. Ἡ παρεξήγησις αὕτη συνδυάζεται εἰς τὴν περίπτωσίν μας πρὸς παρερμηνείαν ἐν τῷ συνόλῳ τῆς ποινικῆς ἀποφάσεως προτεινομένην ὑπὸ τὸν τύπον εὐαισθητοῦ σεβασμοῦ πρὸς ἓν μόνον μέρος αὐτῆς.

Μία παρεξήγησις μετὰ μιᾶς παρερμηνείας φρονῶ, κατ' ἀρχήν, ὅτι δὲν δύνανται νὰ καταργήσουν ὀλόκληρον σύμπλεγμα θεμελιωδῶν διατάξεων δημοσίας τάξεως, διὰ τὴν ἀπροκάλυπτον καὶ εὐθεΐαν κατάργησιν τῶν ὁποίων θὰ ἐχρειάζοντο συντακτικὴ ἐθνοσυνέλευσις καὶ νέα διεθνεῖς συνθήκαι καὶ σειρὰ ἐσωτερικῶν νόμων. Καὶ ταῦτα, ἀνεξαρτήτως τῶν κοινωνικῶν, ἰδεολογικῶν καὶ πολιτικῶν προϋποθέσεων τῶν ἀπαραιτήτων διὰ μίαν τοιαύτην πολιτιστικὴν ἀναδρομὴν κατὰ τινὰς δεκάδας αἰώνων, ὥστε νὰ φθάσωμεν εἰς ἐποχὰς κατὰ τὰς ὁποίας ἦσαν ἄγνωστοι καὶ ἐν Ἑλλάδι αἱ ἔννοιαι τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ ἀνθρώπου. Αἱ εἰδικαὶ νομικαὶ διατάξεις περὶ τοῦ σεβασμοῦ τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας τῶν μισθωτῶν, τῆς ἐλευθερίας τῆς συνδικαλιστικῆς ὀργανώσεως καὶ δράσεως αὐτῶν καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐκφράσεως τῶν στοχασμῶν εἶναι βεβαίως νεώτερα νομικὰ ἀποκτήματα, χωρὶς διὰ τοῦτο νὰ εἶναι ὀλιγώτερον ἀξιοσεβαστα, ἔστω καὶ ἂν συμβῆ νὰ ἀντιβαίνουν εἰς τοὺς κατὰ «τὴν παράδοσιν» κανονισμούς.

Λεπτομερῆς οὐσιαστικὴ ἔρευνα τῆς φύσεως καὶ τῆς

σημασίας τῶν ὑπὸ τῶν τελευταίων τούτων διατάξεων προστατευομένων ἀνθρωπίνων ἀξιῶν, καθὼς καὶ τῶν συνεπειῶν τῆς παρεμποδίσεως τῆς ἐφαρμογῆς τῆς προστασίας λόγῳ διαρκοῦς ἐκ «συναλλάγματος» ἢ — ὅπερ ἀκριβέστερον — «ἐκ παραδόσεως» αὐστηρᾶς ἐξαρτήσεως, πρὸς ἐξυπηρέτησιν οἰκονομικῶν συμφερόντων, δὲν ἔχει τὴν θέσιν τῆς ἐνταῦθα, ἐπειδὴ ὑπερβαίνει τὰ ὅρια μιᾶς στενῶς δογματικῆς καὶ ἀπὸ ἀπόψεως θεσπισμένων νομικῶν κειμένων διαπραγματεύσεως τοῦ θέματος, ἐφ' ὅσον τὸ πρῶτον τοῦτο μέρος τῆς παρούσης ἐργασίας θέλει νὰ κρατηθῆ ἔντὸς τοιούτων ὁρίων. Εἶναι ὅμως ἐκδηλον ὅτι πρόκειται περὶ ἀντιθέσεως μεταξὺ τοῦ ἀστικοῦ δικαίου, τοῦ προστατεύοντος τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα ἀτόμων τινῶν, καὶ τοῦ ἐργατικοῦ δικαίου, τοῦ καλύπτοντος βασικὰς ἀνθρωπίνους ἀξίας τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Ἐπίσης εἶναι βεβαιωμένον* ὅτι πολλάκις, λόγῳ τοῦ ὅτι «εἰς τὸ ἀστικὸν δίκαιον ἔχει τὰς ρίζας τῆς ἢ νομικῆς καταγωγῆς καὶ διαμόρφωσις τῆς σκέψεως ὅλου τοῦ νομικοῦ μας κόσμου», δίδεται ἐκ συνηθείας μονομερῶς μεγάλη προσοχὴ ἀπὸ τοὺς ἐπαγγελματίας νομικοὺς μας εἰς τὰς συμβατικὰς καὶ τυπικὰς ἀπόψεις. Οὕτω εἶναι εὐλόγον νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ σκέψις ἐνὸς ἐπαγγελματίου νομικοῦ εἰδικευθέντος κατόπιν μακρᾶς ἀσκήσεως εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ἰδιωτικῶν «δικαιωμάτων», μόλις τεθῆ ὑπ' ὄψιν του λ.χ. ἡ περίπτωσις μας, εἶναι πιθανότερον ὅτι ἐκ συνηθείας θὰ ἀναγάγῃ τὴν περίπτωσιν αὐτομάτως εἰς τὸν ἐπὶ τὸ εὐρύτερον πρὸς κάλυψιν ἀνεξαρτήτου καὶ ἐξηρητημένης ἐργασίας διασκευασθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος τύπον τῆς μισθώσεως ἐργασίας: δικαιώματα μισθωτοῦ — ὑποχρεώσεις ἐκμισθωτοῦ — «ἀρμόζουσα» κατὰ

* Πρβλ. φ. Ἐφημ. Κυβερν. 511/39 σελ. 3314 καὶ φ. 383 1941, ἀποσπ. σημ. (4) σελ. 2039, Κῶδ. Νόμων 1939 σ. 1029 καὶ ἐπ.

τούς κανονισμούς συμπεριφορά κτλ., παρά ὅτι θὰ σκεφθῆ
 νὰ στραφῆ πρὸς ξένα, διὰ τὰς ἀστικολόγους συνηθείας του,
 ζητήματα καὶ νὰ ζητήσῃ νὰ καθορίσῃ κατ' ἀρχὴν κατὰ νέον
 τρόπον τὴν νομικὴν ὑφὴν τῆς περιπτώσεώς μας, συσχετίζων
 αὐτὴν μὲ τὰς τελευταίως ρητῶς καθιερωθείσας νομοθετικῶς
 βασικὰς ἀρχὰς τοῦ ἐργατικοῦ δικαίου. Αὗται, ὡς ἐλέχθη,
 ἐκήρυξαν τὴν νομικὴν ἐν ταῖς συναλλαγαῖς ἰδιορρυθμίαν τῆς
 «ἐξηρητημένης ἐργασίας» διὰ τῆς συνεπαγομένης μεγάλας
 συνεπείας βασικῆς διατάξεως τοῦ ἐργατικοῦ δικαίου: «ἡ ἐρ-
 γασία δὲν εἶναι ἐμπόρευμα». Ἀσφαλῶς εἰς τὸν ἡμέτερον
 ἀστικολόγον θὰ ἐχρειάζετο ἰδιαιτέρα προσοχὴ καὶ ἄγνωστος
 μέχρι τοῦδε προσπάθεια διὰ νὰ δυνηθῆ νὰ θέσῃ κατὰ νέον
 τρόπον τὰ ζητήματα καὶ νὰ διαμορφώσῃ συνδυάζων εἰς νέον
 πρακτικῶς ἐφαρμόσιμον νομικὸν σχῆμα τὰ «δικαιώματα τοῦ
 "μισθωτοῦ ἐργασίας"» πρὸς τὰ κοινωνικά του καθήκοντα»
 βάσει τῶν νέων θεμελιωδῶν διατάξεων τοῦ ν. 399/1947
 ὅστις ἐγένετο μὲν εἰς ἐκτέλεσιν διεθνῶς ἀναληφθείσης ὑπο-
 χρεώσεως τῆς ἐλληνικῆς πολιτείας, ἐκφράζει ὁμως τὴν αἰω-
 νόβιον ἐλληνικὴν ἀνθρωπιστικὴν παράδοσιν, εἰδικεύσας αὐ-
 τὴν διὰ τὰ σχετικὰ πρὸς τὴν ἐξηρητημένην ἐργασίαν προβλή-
 ματα καὶ θεσπίσας νέας τοῦ ὅλου ἐργατικοῦ δικαίου θεμε-
 λιώδεις ἀρχὰς, διαφόρους τῶν τοῦ ἐνοχικοῦ.

Διὰ τὴν τόνωσιν ὅθεν τῆς προσοχῆς τῶν συνήθως ἀστι-
 κολόγων νομικῶν ἐπὶ τοῦ συμπλέγματος τῶν σχετιζομένων
 πρὸς τὸ θέμα μας θεμελιωδῶν οὐσιαστικῶν διατάξεων γενι-
 κῶς μὲν τοῦ δημοσίου εἰδικώτερον δὲ τοῦ ἐργατικοῦ δικαίου,
 δὲν θὰ ἦτο ἴσως ἄσκοπος μία συντομώτατα γινομένη ὡς
 δι' ἐπικεφαλίδων ὑπόμνησις, ἀπὸ διαφόρων ἀπόψεων, προϋπο-
 θέσεών τινων καὶ λόγων γενέσεως τῶν θεμελιωδῶν τῆς πολι-
 τισμένης ἐννόμου τάξεως διατάξεων τούτων, ὅπως:

α) Κοινωνιολογικῶς καὶ ὀργανωτικῶς: Γενικῶς ἡ ἀνακοίνωσις καὶ μεταβίβασις τῶν νοημάτων καὶ τῶν στοχασμῶν εἶναι τὸ σημεῖον ἐκκινήσεως ὄλων τῶν κοινωνικῶν σχέσεων καὶ λειτουργιῶν. Ἡ ἐλευθέρα δὲ ἀνακοίνωσις καὶ διάδοσις ἰδεῶν καὶ γνώσεων εἶναι ἀποφασιστικὴ διὰ τὴν φυσικὴν καὶ ποιοτικὴν διαμόρφωσιν τῶν κοινωνικῶν σχηματισμῶν, τῆς κοινωνίας, τῶν κοινωνικῶν ἐλέγχων καὶ τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, ἡ ὁποία ἐπηρεάζεται ἐκ πάντων τούτων.

Εἰδικώτερον ὀργανωτικῶς πρέπει νὰ γίνεται προσδιορισμὸς τοῦ σημείου μέχρι τοῦ ὁποίου εἶναι ἀναγκαῖα καὶ ἐπιτρέπεται διὰ τὴν σημερινὴν μορφήν τῆς κεφαλαιοκρατίας, τὴν «τραπεζικὴν», — ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἄλλοτε μορφάς: ἐνωρίτερον μὲν τὴν περιέχουσαν στοιχεῖα βιοτεχνικὰ καὶ πατριαρχικὰ κατόπιν δὲ «τὴν ἀτομικῶς ἐπιχειρηματικὴν» οἰκονομίαν — ἡ νομικὴ ἀναγνώρισις καὶ προστασία τῆς ἐπιβολῆς τῆς ἐργοδοτικῆς θελήσεως ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ μισθωτοῦ, λαμβανομένων ὑπ' ὄψει:

ὅτι εἰς τὴν πραγματικότητα ἡ σχέσις ἐργασίας συνεπάγεται ἐξάρτησιν τοῦ μισθωτοῦ προσωπικὴν*,

ὅτι ἡ σχέσις παροχῆς ἐξηρητημένης ἐργασίας, ἡ ὁποία λόγῳ τῆς ἐξαρτήσεως καὶ τῶν συνεπειῶν τῆς «παρουσιάζει ἰδιάζοντα χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα μεγάλης κοινωνικῆς σημασίας», ἀπετέλεσε τὸ κέντρον εὐρείας ρυθμιστικῆς δράσεως, ἀπὸ τὴν ὁποίαν διεμορφώθη τὸ Ἐργατικὸν Δίκαιον πρὸς ἐλάφρυνσιν τῆς ἐξαρτήσεως καὶ ἀντιμετώπισιν τῶν

* Πρὸς. Εφημ. Κυβερν. 511/1939 παράγρ. «Γ'. Ρωμαϊζουσα ρύθμισις καὶ πραγματικὴ κατάστασις. Ἀνάλυσις ἐννοίας ἐξαρτήσεως» καὶ ἰδίως σελ. 3316 καὶ 3317 στήλ. α' ἐν τέλει καὶ ἐπ., ἀποσπ. σημ. (8α), καὶ σελ. 3329 καὶ ἐπ. Κώδ. Νόμων 1032, 1033, 1046 ἐπ.

συνεπειῶν αὐτῆς, ὅπως τῆς ἀβεβαιότητος, καὶ πρὸς ρύθμισιν τῆς θέσεως τῶν ἐξ αὐτῆς ἀποζώντων. Ὅθεν «ἡ ἔννοια τῆς ἐξαρτήσεως εἶναι ἡ εἰδοποιὸς διαφορὰ τοῦ εἴδους ἐργασίας, μὲ τὴν ὁποίαν καὶ μόνην ἀσχολεῖται τὸ Ἐργατικὸν Δίκαιον»*, καὶ τῶν συνεπειῶν, ἀκριβῶς, τῆς ἐξαρτήσεως ἢ ἀντιμετώπισις προσδιώρισε «τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ὅλου Ἐργατικοῦ Δικαίου»**, καὶ

ὅτι τὸν ἐργοδότην τὸν ἐνδιαφέρει, καὶ δικαιολογεῖται νὰ τοῦ ἀναγνωρισθῆ καὶ νομικῶς τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἀπρόσκοπτον παραγωγὴν καὶ κυκλοφορίαν ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν («ἐκτέλεσις ὑπηρεσίας» ὑπὸ τοῦ μισθωτοῦ), καὶ ἐν λογικὸν ἐκ ταύτης κέρδος. Πέραν τοῦ δικαιολογημένου τούτου ἐνδιαφέροντος—παρελθόντος καὶ τοῦ σταδίου τῆς οἰκονομίας καθ' ἣν διεμορφοῦντο αἱ μὲ ἐντονα ἠθικὰ στοιχεῖα, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀμοιβαίας ὑποχρεώσεις, ὄντως ἐλληνικαὶ παραδόσεις τῶν ἐκτὸς ὑπηρεσίας προσωπικῶν σχέσεων τοῦ μισθωτοῦ-μπιστικοῦ, ἢ ψυχογιοῦ, ἢ ψυχοκόρης πρὸς τὸν ἐργοδότην—ἐπιβάλλεται, ὅπως ἄλλωστε ὁ νόμος 369/1947 ὀρίζει, ἡ ἐξασφάλισις πλήρους ἰσοτιμίας μισθωτῶν καὶ ἐργοδοτῶν, καὶ ἀνθρωπίνης ἀνεξαρτησίας τῶν μὲν ἀπὸ τοῦς δέ, ὅσον τὸ δυνατὸν πληρεστέρας, καθ' ὃ μέτρον εἶναι ἀναμφισβητήτως δυνατὴ καὶ ἐπιτρέπεται ἐκ τῆς κοινωνικῆς διαιρέσεως τῆς ἐργασίας καὶ τῆς ἐκ ταύτης ὀργανικῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης.

β) Ψυχολογικῶς καὶ πολιτιστικῶς: Ἡ ἀπεριόριστος ἐξάρτησις καὶ ὑποταγὴ προσβάλλει καὶ ὑποβιβάζει τὴν ψυχικὴν ποιότητα τοῦ ἀνθρώπου ἢ γεννᾷ τὸ αἶσθημα πιέσεως, μὲ ψυχολογικὴν ἀτμόσφαιραν γόνιμον πρὸς ἀνατρε-

* Ἐφημ. Κυβερν. ἐνθα προηγ. σελ. 3315 στήλ. α' ἐν τέλει Κῶδ. Ν. 1031

** Ἐφημ. Κυβερν. ἐνθα προηγ. στήλ. α' ἐδ. α' καὶ β'.

πτικὰς ἰδεολογίας καὶ προσπαθείας. Ἄλλὰ συνήθως μὲ τὴν ἄνευ διακοπῆς καὶ ἄνευ ὄρων ὑποταγὴν, δηλαδὴ τὴν συνεχῆ καὶ ἀπεριόριστον ψυχολογικὴν ἀποδοχὴν τῆς ξένης θελήσεως, ὁ ἄνθρωπος, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ αἶσθημα τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀξιοπρεπείας, χάνει — καὶ τοῦτο εἶναι τὸ χείριστον πάντων — τὰς ψυχικὰς καὶ ἠθικὰς ἱκανότητας αἱ ὁποῖαι δίδουν τὴν ἀξίαν εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν δυνατότητα νὰ ἀποκτήσῃ ὁ ἴδιος τὴν ἐλευθερίαν του καὶ νὰ τὴν διατηρήσῃ. Καὶ ἡ ἐλευθερία ἀποκτᾶται καὶ διατηρεῖται δι' ἀτομικῆς ἐκάστου προσπαθείας, δὲν παραχωρεῖται ἐτοίμη καὶ δὲν ἐξασφαλίζεται ὑπὸ οὐδενὸς προστάτου, ὅσονδῆποτε ἰσχυροῦ.

γ) Πολιτικῶς καὶ οἰκονομικῶς: Πρέπει νὰ ἀποφευχθῆ καὶ νὰ διασκεδασθῆ ἡ συνήθης δύσπιστος προδιάθεσις πρὸς τὸ συνδικαλιστικὸν κίνημα λόγῳ τῆς συχνῆς παρεξηγήσεως ὅτι εὖνοια πρὸς συνδικαλιστικὴν ὀργάνωσιν, ἰδίως ὅταν αὕτη εὐρίσκεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν διοίκησιν μεγάλης τραπεζικῆς ἐπιχειρήσεως, δὲν εἶναι σύμφωνος πρὸς τὴν ἀρμόζουσαν πρὸ παντὸς εἰς κρατικὰ ὄργανα «συντηρητικὴν» στάσιν. Τοῦναντίον ἐπιβάλλεται νὰ ἐξετασθῆ, διὰ τὴν κρίσιν περὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς «συντηρητικότητος», ὁ βαθμὸς πραγματικοῦ σεβασμοῦ καὶ ἐξυπηρετήσεως τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας παρ' ἐκατέρου τῶν διαφόρων τούτων κοινωνικῶν σχηματισμῶν. Ἐπίσης εἶναι ἀναγκαῖος ὁ σαφὴς διαχωρισμὸς τῆς ἐννοίας τοῦ συνδικαλισμοῦ ἀπὸ ἄλλους κοινωνικοὺς σχηματισμοὺς καὶ ὀργανώσεις καὶ ἰδεολογίας πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς δράσεως, μετὰ τῶν ὁποίων οὗτος πολλάκις συγχύζεται, ἀδίκως, ἀπὸ πολλούς.

Πρέπει νὰ ἀναγνωρισθῆ εἰς τὰ συνδικαλιστικὰ στελέχη ἐλευθερία δράσεως τοῦλάχιστον ἴση πρὸς τὴν ἐξασφαλίζο-

μένην ἀπὸ τὴν ἔννομον τάξιν εἰς τοὺς οἰκονομικῶς δρῶντας ἐργοδότας. Καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς κατ' ἀρχὴν ἡ ἑλληνικὴ ἔννομος τάξις ἀνέχεται τοὺς οἰκονομικῶς ἀνταγωνιζομένους νὰ ὠθοῦν πράγματι τὸν ἀγῶνα των μέχρι δικαίωσης τῶν ἐγωιστικῶν των συμφερόντων, ἐφαρμόζουσα τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ Schmoller περὶ τῆς οὐσίας τῆς κλασικῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας, καθ' ὃν «πᾶς ἐγωισμὸς εἶναι δικαιολογημένος ἐφ' ὅσον δὲν ἔρχεται εἰς σύγκρουσιν μὲ τὸν ποινικὸν νόμον»*. Κατὰ τὴν μεταφορὰν ὅμως τοῦ περιεχομένου τῶν ἐννοιῶν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰσότητος εἰς τὴν πράξιν δὲν θὰ ἔπρεπε τὰ κρατικὰ ὄργανα κοινωνικῆς πολιτικῆς, ἰδίως, νὰ περιορίζωνται μόνον εἰς παθητικὴν ἀναγνώρισιν τοῦ δικαιώματος τῆς ἐλευθερίας τῆς δράσεως, ἀλλὰ καὶ νὰ προχωροῦν εἰς θετικὰς ἐνεργείας διὰ τὴν ἐξασφάλισιν αὐτῆς.

Πρέπει νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐλευθερία δὲν σημαίνει μόνον ἀπουσίαν περιορισμῶν ἀπὸ μέρους τῆς κυβερνητικῆς ἢ ἄλλης κοινωνικῆς δυνάμεως, ἀλλὰ, προκειμένου περὶ τῶν μισθωτῶν, σημαίνει, ὡς ὁ νόμος 399/47 ὀρίζει, καὶ ἐξασφάλισιν «ἴσων δυνατοτήτων ἐπιτυχίας», δηλαδή παροχὴν μέσων καὶ εὐκαιριῶν διὰ τὴν ἄσκησίν της. Αὕτη ὅμως πολλάκις, λόγῳ τῆς πραγματικῆς κατανομῆς τῶν ἐκατέρωθεν δυνάμεων, εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῆ μόνον διὰ θετικῆς κρατικῆς παρεμβάσεως ὑπὲρ τῶν μισθωτῶν. Παράλειψις, ἐν ὄνόματι τῆς ἰσότητος, θετικῆς κρατικῆς προστασίας τῶν μισθωτῶν δύναται νὰ καταλήξῃ, λόγῳ τῆς ἀνισότητος τῶν ἐκατέρωθεν διατιθεμένων δυνάμεων καὶ μέσων, εἰς δικαίωσιν τοῦ Ἄνατὸλ Φράνς, ἐκφράζοντος τὸν θαυμασμὸν του διὰ τὴν «μεγαλειώδη ἰσότητα» τῶν νόμων, «οἱ ὅποιοι ἀπαγο-

* Zur Sozial und Gewerbepolitik σελ. 124.

ρεύουν ἐξ ἴσου τόσον εἰς τὸν πτωχόν, ὅσον καὶ εἰς τὸν πλούσιον, νὰ ἐπαιτῆ τὸν ἐπιούσιον καὶ νὰ κοιμᾶται ὑπὸ τὰς γεφύρας».

Ἄνευ θετικῆς προστασίας ἢ διαφορὰ τῶν ἐκατέρωθεν διατιθεμένων μέσων καὶ δυνάμεων συνδυάζεται καθημερινῶς μὲ τὸ γινόμενον ἀνεκτὸν δικαίωμα τῶν ἐν τῇ οἰκονομικῇ ζωῇ ἀνταγωνιζομένων νὰ ὠθοῦν τὴν πάλην των μέχρι — τῆς λίαν δυσκόλου — ἱκανοποιήσεως τῶν ἐγωιστικῶν των συμφερόντων. Καὶ ὁ συνδυασμὸς οὗτος δίδει πολὺ διάφορα ὄρια εἰς τὴν ἔκτασιν καὶ ποιότητα τῆς ἐκατέρωθεν ἐλευθερίας καὶ διάφορον πυκνότητα καὶ στερεότητα εἰς διάφορα ἐκατέρωθεν εἶδη προσχημάτων καὶ «μανδυῶν».

3.

Κατ' ἀρχὴν βεβαίως πρέπει νὰ γίνῃ δεκτὸν ὅτι ὁ ἀγὼν οὗτος τῶν συμφερόντων κατὰ νόμιμον τεκμήριον διεξάγεται ἐντὸς τοῦ φράκτου τῶν πολυειδῶν νομικῶν διατάξεων καὶ ὑπὸ ἄγρυπνον παρακολούθησιν ἀτέγκτων ποινικῶν δικαστῶν, χωρὶς ὅμως νὰ λείπῃ ἐντελῶς καὶ ἡ παρακολούθησις τῆς συνήθως ἀδιαφόρου, ὡς πολυπεύρου, οὐχὶ ὅμως πάντοτε περιφρονητέας κοινῆς γνώμης.

Ὁ φράκτης ὅμως τῶν ποινικῶν νόμων καὶ ἀστικῶν θεσμῶν τῆς οἰκονομικῆς πάλης, μολονότι μὴ στερούμενος σχετικῆς ἐλαστικότητος, φαίνεται ὅτι γίνεται αἰσθητὸς μόνον ὅταν ὑπερβαίνεται. Εἶναι, ὅπως ἐλέχθη χαιρεκάκως, ὡσὰν νὰ ἔχη γίνῃ μόνον δι' αὐτό. Καὶ τοῦτο καθ' ἣν ἔκτασιν χρείας τυχούσης δὲν τροποποιεῖται καταλλήλως διὰ νεωτέρων νόμων ὑπὸ τυχόν διαθετόντων τὴν δυνατότητα ταύτην. Πάντως ὁ φράκτης τῶν νόμων ὑπάρχει ἔστω καὶ μόνον ὡς ἀπειλὴ τιμωρίας, σχετικῶς εὐκόλως κινουμένης ἰδίως κατὰ

τῶν ἀμεσώτερον προσπιπτόντων μερικωτέρων ἡμαρτημένων σημείων γενικωτέρας δράσεως. Καὶ συνήθως τότε ἡ γενικὴ αὐτὴ δράσις, καὶ ὅταν εἶναι ἐξυπηρετικὴ γενικωτέρων συμφερόντων, δυσκόλως λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν κατ' ἀξίαν καὶ τίθεται ὑπὸ ἀκριβῆ κλίμακα πρὸς τὰς ἐν συνόλῳ προσφερθείσας δι' αὐτῆς ὑπηρεσίας, ἰδίως ὑπὸ ὀργάνων τελολογικῆς μὲν ἐξυπηρετήσεως ἀνωτέρων ἰδιωτικῶν ἢ κρατικῶν σκοπῶν, τὰ ὁποῖα ὅμως ἔχουν ἀμεσον μοναδικὸν προορισμὸν τὸ κακὸν ὡς μέσον διώξεως τοῦ κακοῦ.

Ὅλα ὅμως ταῦτα εἰς τὴν πραγματικότητα πολλάκις λαμβάνουν χώραν ἐντὸς ἐλευθερίας κινήσεως μὲ ὄρια μᾶλλον ἀκαθόριστα ἀλλ' ἐξαρτώμενα ἀπὸ τὰ διατιθέμενα μέσα καὶ δυνάμεις. Κατὰ τὴν ἀσκησιν ὅμως τῆς ἐλευθερίας ταύτης συμβαίνει νὰ λαμβάνουν χώραν ἐνίοτε ἔκδηλοι ὑπερβασίαι, ὁπότε προθύμως οἱ ἀντενδιαφερόμενοι, συνήθως αὐστηροὶ κριταὶ τῶν ἄλλων, ἀπαιτοῦν τὸν κολασμὸν. Ἡ ἔκτασις ὅμως τῆς τιμωρίας — πέραν τῆς σχετικῶς τυποποιημένης μετρήσεως ὑπὸ τῶν ἐπαγγελματιῶν δικαστῶν κατὰ τὸν λεπτομερῆ ποινικὸν νόμον — εἶναι δυσπροσδιόριστος καὶ πάντως βαθμικὴ καὶ σχετικὴ, δυναμένη νὰ ἐκτιμᾶται διαφόρως ἀπὸ διαφόρων ἀπόψεων καὶ διαφόρων κριτῶν καὶ κρινομένων.

Ἐν μέσῳ τῆς πολλαπλῆς ταύτης σχετικότητος, γενικῶς μὲν τὰ συγχρονισμένα κρατικὰ ὄργανα, εἰδικώτερον δὲ τὰ ὄργανα κοινωνικῆς πολιτικῆς, ἔχουν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ σέβωνται πρὸ παντὸς τὰς δημοσίου δικαίου διατάξεις, ἰδίως ὅταν αὐταὶ ἀποτελοῦν βασικὰς συνταγματικὰς ρήτρας μὲ χαρακτηριστικῆρα διεθνῶς ἐνισχυμένης κρατικῆς ἐπιταγῆς καὶ εἶναι τὰ θεμέλια τῆς πολλαχόθεν δυστυχῶς ἐν κινδύνῳ ἀνθρωπιστικῆς νομικῆς τάξεως.

4.

Ἡ ἰδέα — κόρη τῆς ὀργῆς — ὅτι ἡ ἐπιβολὴ νέων ποινῶν ἀρκεῖ πρὸς ὄψιμον «κατασίγασιν θορύβων οἵτινες ἀναταράσσουσι τὴν κοινωνίαν», ἰδίως ὅταν αἱ ἀπηχῆσεις αὐτῶν δύνανται νὰ περιβάλλωνται ἰδεολογικοῦς μανδύας, εἶναι τοῦλάχιστον ἀτυχῆς. Θὰ εἶναι πρακτικῶς ἰσοδύναμος πρὸς δημιουργίαν μαρτύρων καὶ ρίψιν ἐλαίου εἰς πυράν.

Τὸ ριζικῶς ἀποτελεσματικὸν μέσον — ὅπως εἶπεν ὁ σοφὸς — εἶναι βεβαίως ἡ αὔξεις κατὰ τινὰς βαθμοὺς τῆς εὐφυΐας, τοῦ θάρρους καὶ τῆς καλωσύνης τῶν ἀνθρώπων*. Ἐφ' ὅσον ὁμως θὰ διαρκῆ ἢ δυσχερῆς καὶ ἀσφαλῶς μακρὰ πορεία πρὸς τὴν οὐτοπίαν αὐτὴν τῆς ριζικῆς διορθώσεως τῶν ἀνθρωπίνων, μὲ συνοδείαν ἐν τῷ μεταξὺ τὴν ἀνοησίαν, τὴν ματαιοδοξίαν, τὴν ἀπληστίαν καὶ ἄλλα ἀνθρώπινα κακά, τὸ σχετικῶς καλύτερον ἀντιθορυβικὸν μέτρον εἶναι: Πάντες «οἱ ἔχοντες ὦτα ἀκούειν», καὶ ἰδίως τὰ ἐπὶ τούτῳ τεταγμένα ὄργανα κοινωνικῆς πολιτικῆς, νὰ τείνουν συνεχῶς τὰ ὦτα των προσεκτικὰ πρὸς τὸν ὑπόκωφον, ἀλλὰ καὶ διαρκῶς αὔξοντα εἰς ἰσχύν, βαρὺν βόμβον τῆς πολυπλόκου κοινωνικῆς δυναμομηχανῆς. Πρέπει νὰ καταβάλλουν συνεχῆ προσπάθειαν ἀφ' ἑνὸς στοχαστικῆς διακρίσεως τῶν αἰτίων, τῶν ἐκδηλώσεων καὶ τῶν συνεπειῶν, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐπηρρασμοῦ τούτων πρὸς καλλιτέρευσιν ὅσον τὸ δυνατόν εἰς τὰ καθ' ἕκαστα, καὶ συντονισμοῦ τῶν πολυπλόκως διασταυρουμένων ἤχων καὶ ρυθμῶν τῆς τεραστίας ταύτης παραγωγῆς δυνάμεως ὥστε τοῦλάχιστον νὰ ἀποφεύγωνται ἐξ αὐτῆς θόρυβοι γοεροί, κρότοι ἐξαφνικοὶ καὶ ἴσως καὶ διακοπαὶ τῆς λειτουργίας.

* G a b. S e a i l l e s : La Philosophie du Travail σελ. 395 (14).

Ἐπιθυμῶ πρὶν τελειώσω νὰ τονίσω ἀκόμη μίαν φοράν ὅτι διὰ τῶν ὠργισμένων ὑπερβολῶν οὐδὲν ἐπιτυγχάνεται κοινωνικῶς, οὔτε ἡ κατασίγασις θορύβων. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ κοινωνικὴ ζωὴ ὡς σύνολον δὲν ἀνέχεται τὰς ἀκρότητας. Παίζουσα συνήθως μὲ τὰς ὑπερβολικὰς ἐπιδιώξεις μας, τοὺς θυμούς, τὰ μίση καὶ τὰ πάθη μας, τραβᾷ ἀδιάφορος τὸν δρόμον τῆς, ἀποταμιεύουσα βραδέως μόνον ὅ,τι εἶναι προσιτὸν καὶ δύναται νὰ γίνῃ εὐπρόσδεκτον ἀπὸ τοὺς πολλούς. Καὶ ἀπὸ τὰ πλέον εὐπρόσδεκτα ἀπὸ ὅλους εἶναι ἡ ἀπλῆ καλωσύνη καὶ ἡ ἔλλειψις ὑπερβολῆς. Αὐτὸς οὗτος ὁ ἀπόστολος τοῦ ὠφελιμισμοῦ Ἰερεμίας Μπένθαμ, ὅστις συνήθως δὲν διακρίνεται δι' ἰδεαλιστικὸν αἰσθηματισμόν, εἶχεν εἶπει: « Ὁ μόνος τρόπος νὰ εἶσθε εὐχαριστημένοι εἶναι νὰ κάμετε τοὺς ἄλλους εὐχαριστημένους. Ὁ μόνος τρόπος νὰ κάμετε τοὺς ἄλλους εὐχαριστημένους εἶναι νὰ φαίνεσθε ὅτι τοὺς ἀγαπᾶτε. Καὶ ὁ μόνος τρόπος νὰ φαίνεσθε ὅτι τοὺς ἀγαπᾶτε εἶναι νὰ τοὺς ἀγαπᾶτε πραγματικά.»

Ἐλέχθη ἄλλως, καὶ εἶναι βέβαιον, ὅτι διὰ τὴν τακτοποίησιν μιᾶς ἐργατικῆς διαφορᾶς δὲν ἀπαιτοῦνται συνήθως ἱκανότητες καὶ προσόντα μάγου. Εἶναι ὑπόθεσις ἀπλῶς κοινοῦ νοῦ. Πρέπει πρὸ πάντων νὰ δημιουργηθῇ ἐμπιστοσύνη καὶ ἐπιθυμία συνεργασίας. Καὶ πρέπει νὰ κατανοηθῇ ὅτι οὔτε τὸ ἓν οὔτε τὸ ἄλλο εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιβληθοῦν δυναμικῶς, βιαίως ἢ δι' ἀπειλῶν.

Εἶναι ὅμως ἐπίσης βέβαιον ὅτι ἡ ἐκδήλωσις τῆς παλαιᾶς ἀντιθέσεως μεταξὺ κεφαλαίου καὶ ἐργασίας λαμβάνει χώραν σήμερον ὡς ἀντίθεσις μεταξὺ δύο ἐκατέρωθεν συστημάτων ὀργάνων: τῆς συνδικαλιστικῆς ἡγεσίας καὶ τῆς διοικήσεως τῆς «ἐκμεταλλεύσεως». Οὕτω διὰ τὸν ἐπηρεασμὸν τῶν σχέσεων μεταξὺ τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ κεφαλαίου εἰς

τὴν πραγματικότητα εἶναι ἀνάγκη προσοχῆς εἰς πολλὰ πλοῦς συντελεστὰς τῆς διαμορφώσεως, τῶν ἐπιδιώξεων, καὶ τῶν σχέσεων τῶν δύο τούτων ἑτερογενῶν ὅσον καὶ πολυπλόκων ὀργάνων.

Ἐπίσης εἶναι γεγονός ὅτι δὲν ἔχομεν πρὸ ἡμῶν ὄργανα ἀπλῶν σκοπῶν καὶ εὐκολομεταχείριστα. Καὶ τὰ δύο ἀντιμέτωπα αὐτὰ συστήματα ὀργάνων — ὅπως παρατηροῦν οἱ Καθηγηταὶ F. Harbison, R. Burns καὶ R. Dubin — «χαρακτηρίζονται ἀπὸ στοιχεῖα συναγωνιστικῶν ἀλλὰ καὶ μονοπωλιακῶν τάσεων, μεγαλείου ἀλλὰ καὶ μικροτήτων, προσωπικῶν ἀγώνων δι' ἐπιβολὴν καὶ θέσιν ἀλλὰ καὶ συγκεντρώσεως δυνάμεως οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς μὲ σοβαρὰς τὰς συνεπείας».

Ἐν τούτοις πολλὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθοῦν ἐὰν ὑπάρξῃ ἡ καλὴ θέλησις καὶ ὁ ἀλληλοσεβασμός. Ὅλα ὅμως αὐτὰ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν δημιουργίαν τοῦ κλίματος ἐμπιστοσύνης. Εἶναι καὶ ἡ λεπτοτέρα ἀπὸ τὰς εὐκτέας ἐπιδιώξεις, ἡ ὁποία ὅμως οὐδέποτε προάγεται μὲ ὀργὴν ἢ ἀπειλὰς ἢ διώξεις.

Ἐφ' ὅσον ὅμως εἰς τὴν περίπτωσίν μας συνεχίζεται ἀκόμη πάντοτε ἡ δίωξις καὶ ἡ ζήτησις ἐπιβολῆς καὶ νέων διαρκῶς ποινῶν, κατ' ἀρχὴν δὲν θὰ ἡδυνάμην νὰ βεβαιώσω πόσοι ἐκ τῶν ἀνταγωνιζομένων ἐν μέσῳ τοῦ ἐκκωφαντικοῦ θορύβου ἐκ τῆς ἀκαταπαύστου κινήσεως παθῶν καὶ χειρισμῶν, προπαγανδῶν καὶ χρηματοκιβωτίων, καὶ τῆς διώξεως «μετὰ παραφορᾶς ἄνευ χαρᾶς» πρὸ πάντων τοῦ συμφέροντος καλῶς ἢ καὶ κακῶς ἐννοουμένου, θὰ ἡδύναντο, πρῶτον, ἀπλῶς καὶ μόνον νὰ ἀκούσουν καί, δεύτερον, νὰ ἀκούσουν ἄνευ φόβου τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ: ὁ ἀναμάρτητος πρῶτος τὸν λίθον βαλέτω.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

*Π*ρὸ τῆς διατυπώσεως τοῦ τελικοῦ συμπεράσματος νομίζω χρήσιμον σύντομον ὑπόμνησιν τῶν κυριωτέρων ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε συναντηθέντων νομικῶν, ἀλλὰ καὶ τινων πραγματικῶν, δεδομένων ὡς ἐξῆς :

I. — Αἱ διατάξεις τῶν παραγράφων 1-4 τοῦ ἄρθρου 9 τοῦ Ν. 694/37 ἐθεσπίσθησαν διὰ τὴν προστασίαν τῶν εἰς τὰς διοικήσεις τῶν ἀσφαλιστικῶν ὀργανισμῶν ἐκπροσώπων τῶν μισθωτῶν ἀπὸ πιθανῆς ἀδικαιολογήτου ἐργοδοτικῆς διώξεως, δι' ἀπολύσεως ἄνευ ἱκανῶς ἀποχρῶντος λόγου. Ὅλαι αἱ διατάξεις τῶν παραγράφων τούτων ἀλληλοσυμπληροῦνται πρὸς καθορισμὸν τοῦ περιεχομένου τῆς ἐννοίας τοῦ «ἱκανῶς ἀποχρῶντος λόγου» ἀπολύσεως. Ἡ χορηγουμένη εἰς τὰ συνδικαλιστικὰ στελέχη προστασία εἶναι ἐνιαία καὶ ἀδιαίρετος.

II. — Κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Ν. 694 τὸ Τμῆμα πρέπει πρῶτον νὰ κρίνη ἐὰν τὰ παραπτώματα, διὰ τὰ ὁποῖα ἀπελύθησαν οἱ προσφεύγοντες ἐκπρόσωποι τῶν ἐργαζομένων, ἐτελέσθησαν «κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς παρὰ τῷ ἐργοδότη ὑπηρεσίας των», καὶ μόνον ἐν καταφατικῇ περιπτώσει εἶναι ἀρμόδιον νὰ κρίνη ἂν τὰ παραπτώματα ταῦτα εἶναι ἱκανῶς σοβαρὰ ὥστε νὰ δικαιολογῆται ἡ ἀπόλυσις καὶ ἡ συνεπεία ταύτης ἀπομάκρυνσις ἐκ τῆς θέσεως τῶν μελῶν τῆς διοικήσεως ἀσφαλιστικοῦ ὀργανισμοῦ.

III. — Κατὰ βασικὴν ἀρχὴν τοῦ ἐργατικοῦ δικαίου αἱ ὥραι τῆς ζωῆς ἐνὸς μισθωτοῦ, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι ἐμπόρευμα,

διακρίνονται ἀφ' ἑνὸς εἰς ὥρας διατιθεμένας δι' «ἐκτέλεσιν ὑπηρεσίας», πρὸς πορισμὸν τῶν μέσων συντηρήσεως εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς «ἐκτὸς ὑπηρεσίας» ἐλευθέρας ὥρας, πρὸς ἐξυπηρέτησιν ὄλων τῶν ἄλλων ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν καὶ σκοπῶν. Ἡ διαίρεσις αὕτη εἶναι καὶ τὸ βασικὸν στοιχεῖον τοῦ Νόμου 694. Οὗτος ἀπαγορεύει νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τοῦ Τμήματος, ἔστω καὶ συμβατικῆ διάθεσις τῶν ἐκτὸς ὑπηρεσίας ὥρῶν τῶν ἐκπροσώπων τῶν ἐργαζομένων καὶ θεσπίζει οὕτω ὑποχρεωτικὴν, καὶ διὰ τὴν κρίσιν τοῦ Τμήματος, ἀνεξαρτησίαν τῶν ἐκπροσώπων τῶν μισθωτῶν ἀπὸ τὸν ἐργοδότην διὰ τὴν δρᾶσιν αὐτῶν ἢ ὅποια λαμβάνει χώραν ἔξω ἀπὸ τὸν μηχανισμόν τῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ ἔξω ἀπὸ τὰ νόμιμα χρονικὰ ὄρια ἐργασίας, ἐφ' ὅσον δὲν ἀποτελεῖ ἀτιμωτικὸν ποινικὸν ἀδίκημα. Οὕτω, διὰ τοῦ περιορισμοῦ τῆς ἀρμοδιότητος καὶ ἐπομένως τῆς δυνατότητος κρίσεως τοῦ Τμήματος, προστατεύεται ἀπὸ ἐργοδοτικῆς διώξεως ἀκόμη καὶ ἡ ὑπὸ μορφήν παραπτωμάτων διὰ τὸν ἐργοδότην ἐμφανιζομένη ἐκτὸς ὑπηρεσίας, πλὴν ἀτιμωτικῶν ἀδικημάτων, συνδικαλιστικῆ δρᾶσις τῶν εἰς τὰς διοικήσεις τῶν ἀσφαλιστικῶν ὀργανισμῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἠσφαλισμένων.

IV.— Αἱ «ὑπὸ τὴν ιδιότητα» μελῶν τῆς διοικήσεως τοῦ σωματείου, δηλαδή κατὰ τὴν διενέργειαν συνδικαλιστικῆς δράσεως, γενόμενα διὰ τοῦ τύπου κολάσιμοι «δυσμενεῖς κρίσεις» περὶ τοῦ ἐργοδότην δὲν ἐγένοντο κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν ἐκ τοῦ Νόμου νὰ θεωρηθοῦν γενόμενα κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοιαύτης, καὶ τοῦτο διότι :

V.— ἐκτὸς τοῦ ὅτι, κατὰ βασικὴν ἀρχὴν τοῦ ἐργατικοῦ δικαίου, πρέπει νὰ ὑπάρχη τελείως ἐκτὸς οἰκονομικῆς συναλλαγῆς τμῆμα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ἢ ὅποια εἰς τὰς συναλλαγὰς δὲν εἶναι ὅπως τὰ ἐμπορεύματα, οἱ ἀντιπρόσωποι

τῶν ἐργαζομένων δὲν ἐπιτρέπεται εἰδικώτερον ἐκ τοῦ νόμου 694 νὰ εἶναι νυχθημερόν, συνεχῶς καὶ παντοῦ καὶ πάντοτε, δεσμευμένοι ἀπὸ τὸ συμβόλαιον μισθώσεως ὑπηρεσιῶν «ἐν τῇ ἐκτελέσει ὑπηρεσίας. Τοῦτο ἄλλως τε δὲν ἐπιτρέπεται καὶ ἐκ τοῦ Συντάγματος κατ' ἀρχήν, καὶ μάλιστα ἐφ' ὅσον δροῦν συνδικαλιστικῶς καὶ ἰδίως ἐφ' ὅσον ἐκφράζουν γνώμας.

Συμβατική ὑπαγωγή τοῦ μισθωτοῦ εἰς ἐργοδοτικὴν κρίσιν διὰ τὴν ἐκτὸς ὑπηρεσίας κοινωνικὴν συμπεριφορὰν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ νοηθῆ ἀπὸ ἀπόψεως ἀστικοῦ δικαίου μόνον ἐφ' ὅσον νόμος δημοσίας τάξεως δὲν τὴν ἀπηγόρευεν. Εἰς τὴν περίπτωσίν μας ὅμως ταύτην καὶ τὸ Σύνταγμα πολλαπλῶς καὶ εἰδικώτερον οἱ ν. 694 καὶ 399 τοῦ ἐργατικοῦ δικαίου ρητῶς τὴν ἀπαγορεύουν.

VI.—Ἡ διάταξις τοῦ Ν. 694 στηρίζεται, προκειμένου περὶ συνδικαλιστικῆς δράσεως ἐκδηλουμένης δι' ἐκφράσεως γνώμης, ἰδιαιτέρως καὶ εἰς τὸ ἄρθρον 14 τοῦ Συντάγματος. Τοῦτο ἀπαγορεύει πᾶσαν ἐκ τῶν προτέρων δέσμευσιν τῆς ἐκφράσεως γνώμης. Οὐδεὶς κανονισμὸς δύναται νὰ προβλέψῃ ὑποχρέωσιν πρὸς ρύθμισιν τῆς ἐκφράσεως τῆς γνώμης. Πᾶς ὁρος δεσμευτικὸς καὶ συμβατικῶς συνομολογηθεὶς εἶναι παράνομος καὶ ἄκυρος. Τὰ ὅρια τίθενται ἀπὸ τὸν ν. 5060/31.

VII.—Ἵπὲρ τῆς ἐρμηνείας ταύτης τοῦ Ν. 694 συνηγοροῦν ὄχι μόνον αἱ περὶ ἐλευθερίας τῆς ἐκφράσεως γνώμης, καθὼς καὶ τοῦ συνεταιρίζεσθαι, διατάξεις τοῦ Συντάγματος, ἀλλὰ καὶ ἡ 98^η Διεθνῆς Σύμβασις Ἐργασίας τῆς Γενεύης. Αὕτη προβλέπει ἐξασφάλισιν τοῦ συνδικαλισμένου μισθωτοῦ ἐναντίον ἀπολύσεως ὑπὸ τοῦ ἐργοδότου διὰ πᾶσαν, ἀκόμη καὶ παράνομον, συνδικαλιστικὴν αὐτοῦ δρᾶσιν ἐκτὸς τῶν ἐργασίμων ὥρῶν.

VIII.—Ἡ συνδικαλιστικὴ δρᾶσις «δικαιολογεῖ ἐνδιαφέρον» συνεπαγόμενον ἀτιμωρησίαν διὰ δυσμενεῖς κρίσεις,

ἣτις προβλέπεται ἀπὸ τὴν παρ. 1 τοῦ ἄρθρου 26 τοῦ Ν. 5060, εἰς τὴν ὁποίαν ρητῶς παραπέμπει ἡ καταδικαστικὴ τῶν προσφευγόντων ποινικὴ ἀπόφασις. Ἡ παράγραφος αὕτη καθιεροῖ εἶδος τι «συγγνωστῆς παρανομίας διὰ τοῦ λόγου». Ἡ νεωτέρα Ἐμπειρικὴ Ψυχολογία ἐπαληθεύει τὴν πρὸς ἄσκησιν ἐπιτυχοῦς πολιτικῆς ἀνάγκην μειώσεως τοῦ ἀντιπάλου καὶ οὕτω δικαιολογεῖ μὲν τὴν κατὰ τὰ ἀμέσως προηγούμενα ἀτιμωρησίαν, στηρίζει δὲ τὴν ἀνάγκην ἀναγνωρίσεως ἀνεξαρτησίας τῶν συνδικαλιστικῶν στελεχῶν — ἰδίως τῶν πολεμικῶν ἡγετῶν — ἀπὸ τὸν ἐργοδότην κατὰ τὴν διεξαγωγὴν συνδικαλιστικῆς δράσεως, ἰδίως διὰ τοῦ λόγου.

IX.— Ἡ διατύπωσις τῆς ποινικῆς ἀποφάσεως ὅτι ἡ «ὑπὸ τὴν ἰδιότητα» ὀργάνων τοῦ σωματείου μείωσις τῆς ὑπολήψεως τοῦ ἐργοδότη ἐγένετο ἐπὶ μοναδικῶ σκοπῶ δυσφημῆσεως δὲν σημαίνει καθόλου ἀποδοχὴν ἐκ μέρους τοῦ ποινικοῦ δικαστηρίου ὅτι ἡ ἐκτέλεσις τῶν κολασίμων πράξεων δὲν ἔγινε κατὰ τὴν διάρκειαν συνδικαλιστικῆς δράσεως, ἀποκλειομένης οὕτω τῆς διαπιστώσεως ταύτης ἐκ τοῦ δεδικασμένου. Τοῦναντίον, ἐκτὸς τῆς ρητῆς διαπιστώσεως ὅτι αἱ δυσμενεῖς κρίσεις ἐγένοντο «ὑπὸ τὴν ρηθεῖσαν ἰδιότητα», διὰ τῆς ρητῆς ἐπίσης παραπομπῆς τῆς αὐτῆς ποινικῆς ἀποφάσεως εἰς τὸν Ν. 5060 (ἄρθρ. 26 παρ. 1) ἡ συνδικαλιστικὴ δράσις, καὶ κατὰ μόνον τὸ τμήμα τῶν δυσμενῶν κρίσεων, κηρύσσεται ἔννοια γένους πολὺ εὐρυτέρα τῆς στενῆς ἀμέσου αἰτιοκρατικῆς σκοπιμότητος τῆς δυσφημῆσεως, τὴν ὁποίαν ὡς ἔννοιαν εἶδους περιλαμβάνει. Εἰς τὴν ποινικὴν αὐτὴν πρόνοιαν, ἀποδεικνύουσιν βαθεῖαν γνῶσιν τῶν ἀδυναμιῶν καὶ ἀτελειῶν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, εὐκόλως παρασυρομένης ὑπὸ τοῦ ἐνδιαφέροντος εἰς ὑπερβασίας, ἡ νεωτέρα Ἐμπειρικὴ Ψυχολογία προσθέτει ὅτι

στενῶς τεχνικῶς, δηλαδή ἀπὸ ἀπόψεως πράγματι ἀπαιτουμένης ἐνεργείας πρὸς ἐπίτευξιν ζωηρῶν ἐντυπώσεων διὰ τὴν ἄσκησιν τῆς πολιτικῆς—ὄχι ἀπὸ ἀπόψεως ἠθικῆς καὶ πράγματι ἀνθρωπιστικῆς—ἢ συνδικαλιστικῆς δράσεως, ἐφ' ὅσον εἶναι ἄσκησις πολιτικῆς, πρέπει νὰ περιλαμβάνη καὶ δυσφήμησιν.

X.— Οἱ προσφεύγοντες ἐτιμωρήθησαν κατὰ τὴν κρίσιν τῶν κρατικῶν ποινικῶν ὀργάνων κατ' ἐξαίρεσιν διὰ τὰς μερικωτέρας ταύτας — συνδικαλιστικὰς πάντως — πράξεις, αἵτινες ὁμως καθαρθεῖσαι ποινικῶς ἐξακολουθοῦν νὰ παραμένουν, κατὰ τὴν αὐτὴν ποινικὴν ἀπόφασιν, πάντοτε ἐντὸς μακρᾶς σειρᾶς πράξεων τῆς συνδικαλιστικῆς δράσεως. Αὕτη πρέπει ἀξιολογικῶς νὰ προταχθῆ καὶ νὰ προστατευθῆ διὰ τῆς κρίσεως τῶν ὀργάνων τῆς κρατικῆς διοικήσεως τῶν ταχθέντων ἀκριβῶς πρὸς προστασίαν τοῦ συνδικαλισμοῦ, ἔστω καὶ σφαλλομένου. Τὰ συνδικαλιστικὰ στελέχη πρέπει νὰ προστατεύωνται, ἀκριβῶς διότι εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ σφάλωνται καὶ εἶναι κατὰ κοινὴν πεῖραν ἐκτεθειμένα εἰς ἐργοδοτικὴν δίωξιν. Ἔχουν ἀνάγκην προστασίας καὶ βελτιώσεως λόγῳ γνωστῶν ἀτελειῶν, ἐκ κοινωνικῶν λόγων, γενικῶς τῶν μισθωτῶν, ἔστω καὶ συνδικαλισμένων, καὶ τῶν ἀναποφεύκτων, ἰδίως κατὰ τὴν ἀγωνιστικὴν προσπάθειαν, λόγῳ ἐντάσεως τοῦ ἐνδιαφέροντος, συνεπειῶν τῶν ἀτελειῶν καὶ ἐλαττωμάτων τούτων.

XI.— Ἡ διὰ τῆς κρίσεως τοῦ Τμήματος περαιτέρω ἐξόντωσις τῶν πταισάντων καὶ κρατικῶς ἤδη τιμωρηθέντων δὲν εἶναι οὔτε ὀρθή, οὔτε κοινωνική, ἀλλὰ πρὸ πάντων εἶναι παράνομος, διότι δι' ὄλους τοὺς προαναφερθέντας λόγους ἔχει ἤδη θεσπισθῆ ρητῶς ὑπὸ τοῦ Ν. 694 ὅτι ἡ κρίσις ἀπαγορεύεται, τοῦλάχιστον εἰς τὸ Τμήμα, ἐφ' ὅσον, ὅπως εἰς τὴν περίπτωσίν μας, ἐπιδιώκεται νὰ ἐπιβληθῆ διὰ δυσμενεῖς κρίσεις μὴ

συκοφαντικὰς καὶ μὴ γενομένας «κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας».

Οἱ κύριοι ἐργοδοτικοὶ ἰσχυρισμοὶ εἶναι :

Ἐπιτρέπεται ἡ συμβατικὴ ἀπεμπόλησις ὑπὸ τῶν μισθωτῶν τοῦ συνόλου τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν συνδικαλιστικῶν καὶ τῆς ἐκφράσεως γνώμων. Ἐπιβάλλονται ἀτέρμονες ζημιογόνοι διὰ τοὺς προσφεύγοντας συνέπειαι ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ ποινικοῦ δεδικασμένου. Μάλιστα, διὰ νὰ φαίνεται ὅτι ἡ δύναμις αὕτη δύναται νὰ στηρίξῃ τοιαύτας συνεπείας, πρέπει, εἰς τὴν περίπτωσηί μας, νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ κείμενον τῆς ἀποφάσεως κατὰ τὸ ἥμισυ καὶ μονοπλεύρως.

Εἰς τοὺς ἰσχυρισμοὺς τούτους ἀντιτίθεται ὀλόκληρον πυκνὸν πλέγμα νομικῶν διατάξεων δημοσίας τάξεως, ὅπως : Αἱ ἀρχαὶ τοῦ προστατευτικοῦ ἐργατικοῦ δικαίου, ταχθέντος νὰ ἀφαιρῇ ἐντελῶς ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴν κυκλοφορίαν μέρος τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Εἰς ἐνίσχυσιν τούτων ἔρχονται αἱ συνταγματικαὶ πρὸς τὴν κρατικὴν δύναμιν ἐντολαὶ περὶ προστασίας τῆς ἐλευθερίας τοῦ συνεταιρίζεσθαι, τῆς ὁμαδικῆς δράσεως καὶ τῆς ἐκφράσεως γνώμης. Αὗται πάλιν ρητῶς ἐπεκτείνονται καὶ ἐναντίον πάσης ἄλλης κοινωνικῆς δυνάμεως διὰ τοῦ Ν. 399/47 καὶ τῆς 98ης Διεθνοῦς Συμβάσεως Ἐργασίας. Τέλος διὰ τὴν αὐτὴν προστασίαν ἐθεσπίσθησαν καὶ αἱ ἐκφράζουσαι ρητότερον τὸ πνεῦμα ὄλων τούτων τῶν ἐκ διαφόρων πλευρῶν νομικῶν ρυθμίσεων διατάξεις τοῦ Ν. 694/37, ὅστις ἀποκλείει κρίσιν τοῦ Τμήματος διὰ παραπτώματα ἐκτὸς ὑπηρεσίας, ἐφ' ὅσον ταῦτα δὲν ἔχουν τὸν χαρακτῆρα ἀτιμωτικῶν ἀδικημάτων. Καὶ οἱ ὅροι οὗτοι ἀκριβῶς συντρέχουν εἰς τὴν περίπτωσηί μας, ἀποκλείοντες κρίσιν τοῦ Τμήματος.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

1.

Εκ τούτων πάντων συνάγεται ὅτι :

Α'—Γενικῶς: Ἡ συνδικαλιστικὴ ἐκτὸς ὑπηρεσίας διὰ τοῦ λόγου δράσις τῶν εἰς τὰς διοικήσεις τῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως ἀντιπροσώπων τῶν μισθωτῶν εἶναι ἀνεξάρτητος ἀπὸ τοὺς κανονισμοὺς ἢ τὴν θέλησιν τοῦ ἐργοδότη καὶ ἐλευθέρως, δυναμένη νὰ περιλαμβάνη καὶ δυσμενεῖς — ἢ καὶ κολασίμους ἀκόμη, ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι συκοφαντικαὶ — κρίσεις κατὰ τοῦ ἐργοδότη. Ἐντὸς τῶν ὁρίων τούτων ἡ συνδικαλιστικὴ δράσις δὲν δύναται νὰ ἀποτελέσῃ ἱκανῶς ἀποχρῶντα λόγον ἀπολύσεως κατὰ τὸν Ν. 694/1937.

Β'. Εἰδικώτερον: Αἱ δι' ἃς ἐκλήθησαν εἰς ἀπολογίαὺν πράξεις τῶν προσφευγόντων, τελεσθεῖσαι «ὑπὸ τὴν ἰδιότητα» μελῶν τῆς διοικήσεως τοῦ ἀνεξαρτήτου σωματείου τῶν ὑπαλλήλων τῆς Ε.Τ.Ε. καὶ ἐν παροξυσμῷ ἀπὸ μακροῦ διαρκεῦντος συνδικαλιστικοῦ ἀγῶνος, ἐγένοντο ἐξ ἀφορμῆς ἀσκήσεως — ἀνεξαρτήτως ὑπερβασίων — συνδικαλιστικῶν δικαιωμάτων καὶ κατὰ τὴν ἔκφρασιν γνώμης. Δὲν ὑπάρχει ἄμεσος αἰτιώδης σύνδεσμος πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας των καὶ δὲν ἐγένοντο «κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν» αὐτῆς. Τούτου δεθέντος, τὸ Τμῆμα, χωρὶς νὰ εἰσέλθῃ εἰς περαιτέρω οὐσιαστικὴν ἔρευναν τῆς σοβαρότητος τῶν παραπτωμάτων, τῶν ὁποίων ἡ σοβαρότης κατὰ τὸν νόμον 694 θὰ ἔπρεπε νὰ κριθῆ μόνον ἂν εἶχον τελεσθῆ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας, ὀφεί-

λει, ἀπὸ τῶν ἀπόψεων τοῦ νόμου τούτου καὶ διὰ τὰς νομίμους ἐκ τούτου συνεπείας, νὰ δεχθῆ ὅτι ἡ ἀπόλυσις ἐγένετο ἄνευ ἱκανῶς ἀποχρῶντος λόγου.

Καὶ ταῦτα μὲν διὰ τὴν λύσιν τοῦ ὑπὸ κρίσιν θέματος ἀπὸ ἀπόψεως κειμένων νόμων.

2.

Κατὰ βάσιν δὲν θεωρῶ συζητήσιμον τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι μετὰ τὰ μέχρι τοῦδε ἐκτεθέντα θὰ ἦτο τυχὸν ἀναγκαία ἀπὸ στενῆς νομικῆς ἀπόψεως καὶ οὐσιαστικῆ περαιτέρω ἔρευνα τοῦ θέματος. Ἐν τούτοις φρονῶ ὅτι μία τοιαύτη κριτικὴ ἐργασία δύναται νὰ εἶναι χρήσιμος ἀπὸ ἀπόψεως γενικωτέρας σκοπιμότητος. Τοιαύτην σκοπιμότητα θὰ ἐξυπηρετοῦσεν ἡ οὐσιαστικὴ ἀνάπτυξις τοῦ θέματος πρὸς ἀποφυγὴν ἢ ἀνακριβῶν ἐντυπώσεων καὶ εὐκόλων κρίσεων κοινωνικῶν ἢ καὶ ἀτόπων συμπερασμάτων—τὰ ὅποια ὑπαινίσσονται, ἄλλως τε, εἰς διαφόρους τόνους ἀμφότερα τὰ ἀντενδιαφερόμενα μέρη—ἐκ τῆς προτεινομένης καθαρῶς νομικῆς λύσεως. Ἡ νομικὴ λύσις, χωρὶς τὴν λεπτομερεστέραν ἀνάπτυξιν οὐσιαστικῶν—κοινωνιολογικῶν, πολιτικῶν, οἰκονομικῶν, ψυχολογικῶν—ἀπόψεων περὶ τῶν ὁποίων ἀνωτέρω ἐγένοντο ἐνιαχοῦ ἐλάχιστοι νύξεις—μόνον ὅπου αὗται ἦσαν ἀπαραίτητοι πρὸς στοιχειώδη ἐξήγησιν τῶν κειμένων νομικῶν διατάξεων—, ἔχει μὲν ἀσφαλῆ νομικὴν, ἀλλὰ κάπως στενῶς τυπολογικὴν βάσιν.

Γενικῶς ὅμως ἡ κοινωνικὴ πολιτικὴ δημοκρατικοῦ κράτους πρέπει νὰ ἀσκῆται κατὰ τρόπον ὄχι μόνον νομότυπον, ἀλλ' ὅσον τὸ δυνατὸν εὐρέως πειστικώτερον. Διὰ τὴν λυσιτελεῖ διεξαγωγὴν τῆς δὲν φθάνει ὁ διὰ τοῦ Νόμου ἢ ἄλλων μέσων ἐπιβολῆς ἐξαναγκασμός. Ἀπαιτεῖται συζήτησις, καὶ πειθῶ, μὲ χρησιμοποίησιν τῶν εἰδικευμένων γνώ-

σεων ἐμπειρογνωμόνων, τιθεμένων κατὰ τρόπον προσιτὸν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς κοινῆς ἀντιλήψεως. Ἀπαιτεῖται συγκατάθεσις τῆς κοινῆς κρίσεως, ἡ ὁποία πάντως πρέπει νὰ μετέχη τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς ὅσον τὸ δυνατόν γενικώτερον. Ἀλλὰ προσθέτως καὶ εἰδικώτερον, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Στ. Παπαφράγκου (Πορίσματα ἐκ τῆς νομολογίας τοῦ Σ. τ. Ε.² σελ. 178), διὰ νὰ κριθῆ ἡ νομιμότης μιᾶς διοικητικῆς ἐνεργείας βάσει τοῦ δεδηλωμένου σκοποῦ καὶ τοῦ ὅλου πνεύματος τοῦ Νόμου, εἶναι ἀνάγκη πολλάκις νὰ ἀποβλέψη ὁ κρίνων καὶ εἰς τὴν οὐσίαν.

Οὕτω ἡ οὐσιαστικὴ ἔρευνα ἐνδείκνυται καὶ ὡς ἐπαλήθευσις τῆς στενῆς νομοτύπου λύσεως δι' ἄλλης ὁδοῦ διερχομένης διὰ μέσου τῆς εὐρείας κοινωνικῆς, ὅχι μόνον νομικῆς, πραγματικότητος, πρὸς τόνωσιν τῆς κατὰ ἐλευθέραν συνείδησιν — κρίνουσαν καὶ νόμους — πειστικότητος αὐτῆς. Διὰ τοὺς λόγους τούτους φρονῶ ὅτι ἀξίζει τὸν κόπον νὰ συμπληρωθῆ ἡ παροῦσα διὰ μιᾶς γενικωτέρας μὲν, ἀλλὰ οὐσιαστικωτέρας ἐρεύνης τοῦ θέματος περὶ τῶν δικαιολογουμένων ἐκ τῶν πραγμάτων ὀρίων τῆς συνδικαλιστικῆς δράσεως, ἐξεταζομένης τῆς φύσεως καί, οὕτω, τῆς σημασίας τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος ἀπὸ ἀπόψεως κοινωνιολογικῆς, ψυχολογικῆς, πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ (ΙΤΥΕ Δ.Ι.Κ.Ε.Β.)
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Β' ΛΥΚΕΙΟΥ
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο
Ο ΑΡΧΑΙΟΣ ΚΟΣΜΟΣ
1.1 Η ΓΕΝΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ
1.2 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ Ο ΚΟΣΜΟΣ
1.3 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ Ο ΚΟΣΜΟΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Σημ. 1. Άρθρον 9 Άναγκ. Νόμου υπ' αριθ. 694/1937 (Έφ. Κυβ. 196).

1. Ήσφαλισμένοι εις Ταμεία Συντάξεως ή Προνοίας και έν γένει εις Όργανισμούς Κοινωνικής Ασφαλίσεως, τυγχάνοντες μέλη των Διοικητικών Συμβουλίων ή Έξελεγκτικών Έπιτροπών ως εκπρόσωποι των εργαζομένων παρά τοίς οργανισμοίς τούτοις και άπολυόμενοι τής θέσεώς των άνευ ίκανώς άποχρώντος λόγου κρινομένου παρά του κατά την παρ. 4 Τμήματος του Συμβουλίου Κοινωνικής Ασφαλίσεως, διά καταγγελίας τής συμβάσεως, παρά των επιχειρήσεων, παρ' αίς εργάζονται ως εργάται ή υπάλληλοι επ' αντιμισθία, διατηροῦσι και μετά την άπόλυσίν των τήν ιδιότητά των ως μελών των Διοικητικών Συμβουλίων ή Έξελεγκτικών Έπιτροπών μέχρι λήξεως τής θητείας των ή περατώσεως του έλέγχου.

2. Οί ούτως άπολυόμενοι λαμβάνουν τās υπό των οικείων καταστατικών διατάξεων των Ταμείων Κοινων. Ασφαλίσεως προβλεπομένας παροχάς λόγω άπολύσεως ένεκα καταργήσεως θέσεως, του εργοδότη υποχρεομένου να καταβάλη προσθέτως εις αυτούς ως άποζημίωσιν μηνιαίως διά ζημίαν έπελθοῦσαν έν τή έξυπηρετήσσει κοινωφελούς σκοπού, ποσόν τὸ όποίον προστιθέμενον εις τās τυχόν ως άνω λαμβανομένας ασφαλιστικάς παροχάς συμπληρώνει τὸ ποσόν των μηνιαίων άπολαυών κατά τὸν χρόνον τής άπολύσεως. Έν περιπτώσει καθ' ήν κατά τὰ οικεία καταστατικά, οί ως άνω άπολυόμενοι οὔδεμιᾶς δικαιοῦνται περιοδικής ασφαλιστικῆς παροχῆς, ὁ εργοδότης υποχρεοῦται να καταβάλη ως άποζημίωσιν δλόκληρον τὸ ποσόν των μηνιαίων αυτών άπολαυών.

Αί ως άνω καταβολαί του εργοδότη συνεχίζονται επί χρονι-

κὲν διάστημα ἴσον πρὸς τὸ ἡμισυ τοῦ χρόνου ὑπηρεσίας παρὰ τῷ ἀπολύσαντι ἐργοδότη, κατ' ἐλάχιστον δὲ ὄριον ἐπὶ τρία ἔτη.

Τῆς, κατὰ τὰ προηγούμενα, προστασίας δικαιοῦνται καὶ οἱ συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ καταστατικοῦ, κατόπιν ἐκλογῆς, ἔχοντες σειρὰν διορισμοῦ ὡς μελῶν Διοικ. Συμβουλίων ἢ Ἐπιτροπῶν ἐλέγχου, ἐφ' ὅσον ἤθελον ἀπολυθῆ ἄνευ ἱκανῶς ἀποχρῶντος λόγου.

3. Τῆς, κατὰ τὴν παρ. 2, ἀποζημιώσεως δικαιοῦνται καὶ οἱ ἀπολυόμενοι ἐντὸς διετίας ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς θητείας των ὡς μελῶν Διοικητικῶν Συμβουλίων ἢ περαιώσεως διοικητικοῦ ἢ διαχειριστικοῦ ἐλέγχου, ἐφαρμοζομένων ἀναλόγως τῶν ὄρων τῆς παρ. 1.

4. Τῶν εὐεργετημάτων τῶν προηγουμένων παραγράφων δὲν δικαιοῦνται α) οἱ ἀπολυόμενοι λόγῳ δικαστικῆς καταδίκης ἐπὶ ἀδικήματι ἐκ τῶν προβλεπομένων ὑπὸ τῶν ἄρθρων 22 καὶ 24 τοῦ Ποινικοῦ Νόμου καὶ ὑπὸ τῶν νόμων περὶ προστασίας τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος καὶ β) οἱ ἀπολυόμενοι λόγῳ σοβαρῶν παραπτωμάτων κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας των ἱκανῶν ὅπως δικαιολογήσουν ἀπόλυσιν. Περὶ τῆς σοβαρότητος τῶν παραπτωμάτων καὶ ἐπομένως τοῦ ἱκανῶς δικαιολογημένου ἢ ἀναιτίου τῆς ἀπολύσεως, ἀποφασίζει ὀριστικῶς, τῇ προσφυγῇ τοῦ ἀπολυθέντος ἢ τοῦ προτιθέμενου νὰ προβῆ εἰς ἀπόλυσιν ἐργοδότη, τὸ κατὰ τὸ ἄρθρον 61 παρ. 1 τοῦ νόμου 6298 Τμῆμα τοῦ Συμβουλίου Κοιν. Ἀσφαλίσεως, ἀφ' οὗ ἀκούσῃ τοὺς ἐνδιαφερομένους. Αἱ ἀποφάσεις τοῦ Τμήματος τούτου εἶναι ὑποχρεωτικαὶ διὰ τε τοὺς ἐργοδότης καὶ τοὺς ἀπολυθέντας, ὑποκείμεναι μόνον εἰς αἴτησιν ἀκυρώσεως ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας.

5. Αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρων 7, 8 καὶ 9 τοῦ παρόντος ἰσχύουν ἀναδρομικῶς ἐπὶ περιπτώσεων ἐμφανισθεισῶν ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1935 καὶ ἐφεξῆς. Αἱ κατὰ τὸ ἀνωτέρω χορηγούμεναι ἀποζημιώσεις δίδονται ἀνεξαρτήτως τῶν κατὰ νόμον 2112 περὶ καταγγελίας συμβάσεως ἐργασίας χορηγούμενων.

Σημ. 2. Ἀπόσπασμα ἀπὸ Εἰσήγησιν πρὸς τὴν Δευτεροβάθμιον Ἐπιτροπὴν Θεάτρου ἐπὶ κρίσεως περὶ τῆς «ἀνηθίου κοινωνικῆς συμπεριφορᾶς» κατὰ Ν. 329/1936.

... Συμπεριφορὰ εἶναι ὁ τρόπος ἐνεργείας ἐνὸς προσώ-

που υπό δεδομένας ατομικάς και κοινωνικάς συνθήκας. Ἐφ' ὅσον δὲ αἱ συνθήκαι αὐταὶ προτείνονται συγκεκριμένα και εὐλογοφανεῖς ὑπὸ τοῦ ὑπὸ κρίσιν, πρέπει νὰ ἐξετάζωνται και νὰ ἀξιολογῶνται ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς.

Εἰδικώτερον: Κατὰ τὰ πορίσματα ἰδίως τῆς νεωτέρας Πειραματικῆς Ψυχολογίας (πρβλ. S. Stanfeld-Sargent: The Basic Teachings of the Great Psychologists, 1947, και Γ. Σκελλαρίου Γενική Ψυχολογία, 1947), αἱ πράξεις τοῦ ἀνθρώπου ὀφείλονται και εἶναι καταλογιστέαι εἰς τὴν διευθύνουσαν δύναμιν τοῦ «ἐγώ», τὴν ὑπεύθυνον ατομικὴν προσωπικότητα, ὀφειλομένην ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν κληρονομικότητα και ἀφ' ἑτέρου εἰς τὸ περιβάλλον ἐνιαίαν και διάφορον ἀπὸ τὰς χωριστὰς ψυχικὰς λειτουργίας και τὰς καθ' ἑκάστην ψυχικὰς ἀπαντήσεις εἰς τοὺς ἔξωθεν ἐρεθισμοὺς. Ἡ προσωπικότης πάλιν ἐξαρτᾶται, τόσον διὰ τὴν γενικὴν τῆς διαμόρφωσιν και τὴν ἐν γένει λειτουργίαν τῆς ὅσον και διὰ τὰς καθ' ἑκάστην ἐκδηλώσεις τῆς, ἀπὸ τὰς ἰδιαιτέρας ατομικάς και κοινωνικάς συνθήκας, ἀποτελούσας τοὺς «παράγοντας ἢ στοιχεῖα τῆς συμπεριφορᾶς».

Α'. Μεταξὺ τῶν ΑΤΟΜΙΚΩΝ παραγόντων τῆς συμπεριφορᾶς εἶναι ἀποφασιστικὰ στοιχεῖα και πρέπει νὰ ἐξετάζωνται:

α) Αἱ ατομικαὶ ἰκανότητες, φυσικαί, νοητικαί, συναισθηματικαὶ και βουλευτικαί, αἱ ὅποῖαι, ἐφ' ὅσον ἐν τῷ συνόλῳ θεωροῦνται ὡς προσιδιάζουσαι εἰς ἕν ἄτομον, συναποτελοῦν τὸν χαρακτήρα ἑνὸς προσώπου (ἰδ. κατωτέρω). Αὗται ὀφείλονται κατὰ μέγα μέρος εἰς κοινωνικὸν περιβάλλον (φυσικὸν και πολιτιστικόν), ἀλλὰ ἐπίσης και εἰς τὴν κληρονομικότητα. Σημειωτέον ὅτι ὁ ἐν συνόλῳ χαρακτήρ ἐπηρεάζει ἑκάστην χωριστὴν ψυχικὴν ἰκανότητα. Π. χ. ἡ δειλία ἢ ἡ λεπτολογία τῆς συνειδήσεως ἢ ὁ ἐνθουσιασμός ἢ ἡ ἐπιμονὴ ἢ ἡ σταθερότης ἢ ἡ ἀστάθεια, ἐκδηλούμενα συνήθως εἰς τὸ γενικὸν φέρσιμον ἑνὸς ἀνθρώπου (τὸν χαρακτήρα αὐτοῦ), ἐπηρεάζουν και τὰς ἰδιαιτέρας διανοητικὰς ἐκδηλώσεις αὐτοῦ.

β) Ἡ ατομικὴ «προδιάθεσις» (ὡς «πέραν τῆς ἀπλῆς ψυχικῆς καταστάσεως νευροψυχικὴ τάσις και ἐτοιμότης πρὸς ὠρισμένην πνευματικὴν και ψυχικὴν δρᾶσιν». I. Π. Παυλώφ—I. Ντέι-

βις, Μ. Λάσκερ) ιδιαιτέρως ἐπηρεαζομένη ἀπὸ τοὺς κοινωνικοὺς παράγοντας, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴν ὀργανωμένην προπαγάνδαν.

γ) Ἡ συνήθης ἀτομικὴ πρακτικὴ ἀπασχόλησις.

Β'. Μεταξὺ τῶν ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ παραγόντων τῆς συμπεριφορᾶς, οἱ ὅποιοι διὰ τὴν κρίσιν πρέπει νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψει συνδυαζόμενοι πρὸ τὰ ἀτομικὰ στοιχεῖα, σχετικῶς ἀποφασιστικώτεροι εἶναι :

α) Ἡ ὑποβολή (μὲ μερικώτερα θέματα : διαμόρφωσις καὶ ψυχολογία μαζῶν — Γ. Τάρντ, Γ. Λεμπόν, Φ. Ὡλπορτ' αἱ ἀξιολογικαὶ πεποιθήσεις τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος ἐπηρεάζουν ἀνεπιγνώτως ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς συμπεριφορᾶς, ἀκόμη καὶ ὅσας θεωροῦμεν ὡς ἐντελῶς εἰς ἀτομικὴν ψυχρὰν λογικὴν ὀφειλομένας — πειράματα τῶν Α. Μπινέ, Ε. Μοῦρ καὶ Μ. Σέριφ).

β) Ἡ μίμησις (νόμοι καὶ εἶδη μιμήσεως — Γ. Τάρντ, Λ. Μάρφυ, καὶ Θ. Νιούκαμ : μίμησις τῶν ἐπιθυμουμένων — Σ. Φρήμαν' — ἀνεπίγνωτος μίμησις — Δ. Στράτς).

γ) Ἡ ἡγεσία (ἡγεσία καὶ ἐπιβολή — Π. Πίγκορ' λειτουργία καὶ συνέπειαι διαφόρων τύπων ἡγεσίας : αὐταρχικῆς, δημοκρατικῆς καὶ ἀμελῶς ἀνεκτικῆς — Κ. Λιούιν).

δ) Ἡ τάσις πρὸς συμμόρφωσιν (εἶδη συμμορφώσεως πρὸς κοινούς τύπους συμπεριφορᾶς καὶ ἀναλογία ἐκάστου εἶδους — Φ. Ὡλπορτ' λόγοι τάσεως πρὸς συμμόρφωσιν — Δ. Κάτς καὶ Ρ. Σάνκ).

Κρίσις περὶ τῆς συμπεριφορᾶς ἠθικὴ, μὴ στηριζομένη εἰς ρητῶς ἀξιολογοῦντα κείμενον νόμον, ἀναγκαίως ξεκινᾷ ἀπὸ συσχετίσιν τῆς γενικῶς κρατούσης ἀντιλήψεως περὶ κοινωνικῆς ἠθικῆς μὲ τὸ προσωπικὸν ἦθος, ἥτοι τὴν ἀξιολόγησιν τοῦ χαρακτῆρος τοῦ κρινομένου.

Οὕτω τίθενται δύο κύρια ζητήματα :

Πρῶτον, γενικώτερον, ζήτημα εὐρέσεως τοῦ σχετικοῦ δι' ἕκαστον σύμπλεγμα ἀτομικῶν καὶ κοινωνικῶν περιστατικῶν κανόνος τῆς κοινωνικῆς ἠθικῆς κατόπιν καθορισμοῦ τῆς οὐσίας τοῦ ἀξιολογικοῦ κριτηρίου (εὐχαρίστησις ἢ ὠφέλεια ἢ γενικὴ σκοπιμότης ἢ ἀπόλυτος ἀξία, ἀντικειμενικότης ἢ ὑποκειμενικότης τῆς πηγῆς τοῦ κύρους τῆς κρίσεως κλπ. — ἴδε Βούντ : Συμβολαὶ εἰς τὴν Ψυ-

χολογίαν και τὴν Ἠθικὴν, μετάφρ. Α. Δαλεζίου, 1930, κεφ. ζ', και Χ. Ἀνδρούτσου, Λεξικὸν τῆς Φιλοσοφίας, ἄρθρ. Ἠθική), θέμα τὸ ὁποῖον θίγεται ὑπὸ τῆς μειοψηφίας τῆς ἐκκαλουμένης ἀποφάσεως, φρονούσης ὅτι ὁ κρινόμενος «δὲν ἔβλαψεν» Ἑλληνας ἢ και ἀντιθέτως «δὲν ὠφέλει» τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ἑλλάδος, και

Δεύτερον, εἰδικώτερον, ζήτημα ἀξιολογήσεως τῆς βαθμικῆς ἐννοίας τῆς σταθερότητος και ποιότητος τοῦ χαρακτήρος τοῦ κρινόμενου διὰ συσχετίσεως πρὸς τὰς ἀντιλήψεις περὶ ὀρθοῦ και πρέποντος, τὰς κοινῶς παραδεδεγμένας ἀπὸ κανονικῶς ἐξειλιγμένα, κοινωνικῶς ὄριμα και ἠθικῶς ὑπεύθυνα ἄτομα, θέμα τὸ ὁποῖον ἐπίσης ἔθιξεν ἢ πλειοψηφήσασα γνώμη τῆς πρωτοεχθμοῦ ἐπιτροπῆς, μνημονεύουσα ἀτομικὰς και κοινωνικὰς συνθήκας τοῦ κρινόμενου, ὅπως «τὴν θέσιν αὐτοῦ ἐν τῷ ἐπαγγελματικῷ κύκλῳ, τὴν μόρφωσιν του και τὰς οἰκογενειακὰς αὐτοῦ παραδόσεις», ὡς στοιχεῖα δημιουργοῦντα, δικαιολογημένως, ἐπηυξημένας ἀπαιτήσεις σταθερᾶς ἠθικότητος τῆς συμπεριφορᾶς αὐτοῦ και οὕτω ἀναφερομένη εἰς τὸν χαρακτήρα τὸν ὁποῖον ὠφείλε νὰ ἔχη διαμορφώσει ὁ προσφεύγων.

Ὁ χαρακτήρ δὲ ἐνὸς προσώπου εἶναι ἢ ὑπὸ ὠρισμένας ἀτομικὰς και κοινωνικὰς συνθήκας δυναμικὴ ὀργάνωσις εἰς ἐνιαίαν ἀτομικῶς διακρινομένην βούλησιν διὰ συνθέσεως διαφόρων προσιδιζουσῶν ψυχικῶν προδιαθέσεων, ἰκανοτήτων, ἰδεῶν και συνηθειῶν τῆς προσωπικότητος, ὅπως αὐται ἐμπράκτως ἐκδηλοῦνται διὰ σχετικῶς σταθερῶν τρόπων τοῦ συναισθάνεσθαι, ἀντιλαμβάνεσθαι, κρίνειν και ἐνεργεῖν*.

Οὕτω, διὰ νὰ θεωρηθῆ ἐπαρκῶς ἠτιολογημένη ἢ τελικὴ περὶ ἠθικοῦ χαρακτηρισμοῦ κρίσις, εἶναι ἀναγκαῖα ἢ βάσει ἔστω στοιχειώδους ἀναλύσεως διαπίστωσις και ἀξιολόγησις τοῦλάχιστον μὲν τῶν κυρίων ἀτομικῶν στοιχείων και κοινωνικῶν περιστατικῶν,

* Ἴδε Γ. Σακελλαρίου, Γενικὴ Ψυχολογία, 1947, Μέρος Γ', κεφ. α' ἰδίως σελ. 485, 6 και 7. Α. Rausch - Δ. Λάμψα, Στοιχεῖα τῆς Φιλοσοφίας, 1932, σελ. 295. Η. Driesch, Θεμελιώδη προβλήματα τῆς ψυχολογίας, μετάφρ. Σ. Καλλιᾶφα, 1928, σελ. 137. Eislars, Handwoerterbuch der Philosophie, 1922² ἄρθρ. Character, Person. R. Eucken, Geistige Stroemungen der Gegenwart, 1908⁴, Δ. 5. β.

ἀπαραιτήτως δὲ τῶν προσαχθέντων καὶ ἀποδειχθέντων ὑπὸ τοῦ κρινομένου.

Σημ. 3. Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ Κεφ. Γ' τῆς Αἰτιολογικῆς Ἐκθέσεως τοῦ Β. Δ/τος «περὶ Δικονομίας τῶν Ἀσφαλιστικῶν Δικαστηρίων». — (Φ. Ε. Κ. τ. Α' 511/25 - 11 - 1939).

... Πρέπει τὰ Ἀσφαλιστικὰ Δικαστήρια γὰρ συνηθίσουν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν ἀπονομὴν τοῦ οὐσιαστικοῦ δικαίου, χωρὶς ἀναφορὰς καὶ λεπτολόγους διακρίσεις μεταφερομένας ἀπὸ ἄλλους κλάδους τοῦ δικαίου. Καὶ τὸ οὐσιαστικὸν δίκαιον εἶναι, ἰδίως εἰς τὰς περιπτώσεις τοῦ ἐργατικοῦ, ἀνεξάρτητον ἀπὸ προτάσεις τοῦ ἐνδιαφερομένου καὶ τοῦ «ἀντιδίκου». Εἰδικῶς ἡ Κοινωνικὴ Ἀσφάλις εἶναι ὑποχρεωτικὴ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ κρινόμενα «δικαιώματα» δὲν ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐλευθέραν διάθεσιν τῶν διαδίκων ἀλλὰ πρέπει γὰρ πραγματωθῶν ὑποχρεωτικῶς, διότι τοῦτο ἀπαιτεῖ τὸ κοινὸν συμφέρον. Ἡ ἀντίληψις αὕτη ἐκδηλεῖται εἰς τὴν μὴ παροχὴν εὐχερείας εἰς τοὺς διαδίκους πρὸς ἀναβολὴν ἢ παρέλκυσιν τῆς δίκης καὶ σαφέστερον εἰς τὴν διάταξιν τοῦ ἀρθροῦ 25 τῆς Ἀσφαλιστικῆς Δικονομίας, καθ' ἣν παραίτησις ἀπὸ τῆς ἐφέσεως ἐπιτρέπεται μόνον μετὰ προηγουμένην ἔγκρισιν τοῦ Δικαστηρίου, διάταξις ἣτις εὐρέθῃ καλῶς ἔχουσα παρὰ τῆς εἰσηγήσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Σημ. 4. α') Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Αἰτιολογικῆς Ἐκθέσεως τοῦ Α. Ν. 1495/1938 (464).

... Κατὰ τὴν ἰσχύουσαν νομοθεσίαν βασικὴ ἰδέα καὶ λόγος ὑπάρξεως τῆς κοινωνικῆς ἀσφάλσεως εἶναι ἡ συντήρησις τῆς υγείας καὶ τῆς πρὸς ἐργασίαν ἱκανότητος τῶν ἐργαζομένων καὶ ἡ ἐξασφάλις βεβαιότητος ἀντιμετωπίσεως ὑπ' αὐτῶν τῶν βιωτικῶν ἐναντιοτήτων καὶ γενικώτερον ἡ προαγωγὴ τῶν ἐργατικῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὸ θεμέλιον τῆς ὑπάρξεως καὶ τοῦ μέλλοντος παντὸς λαοῦ.

Ἡ βασικὴ αὕτη ἰδέα, καθαρῶς κοινωνικοῦ χαρακτήρος, ἐκδηλουμένη πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ κοινοῦ συμφέροντος εἰς νομικὴν μορφήν, ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον στοιχεῖον καὶ τὸν πυρῆνα τῆς διὰ

κρατικής πρωτοβουλίας διαμορφώσεως τῆς ὅλης κοινωνικῆς ὀργάνωσεως, ἣτις ἐγκαθιδρύθη ὡς θεσμός τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως καὶ χαρακτηρίζει τὴν ὅλην νοοτροπίαν καὶ τὴν λειτουργίαν αὐτοῦ. Εἶναι ὁ ἐσώτερος συντελεστής διαμορφώσεως τῆς νομικῆς κατασκευῆς καὶ τοῦ ρυθμοῦ τοῦ θεσμοῦ τούτου εἰς τε τὸ σύνολον καὶ τὰς λεπτομερείας του.

Ἐκ τούτου ἡ σχέσις τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως δὲν ἔχει, πλὴν τοῦ ὀνόματος, οὐδεμίαν ὁμοιότητα μὲ τὴν διμερῆ συμβατικὴν σχέσιν ἀσφαλίσεως, ἣτις ἐξυπηρετεῖ μόνον ἀτομικά, ἐπομένως παροδικά, συμφέροντα, διεμορφώθη ἀπὸ τὴν παραδεδομένην ἀντίληψιν τῆς ἀτέγκτου ἀνταλλακτικῆς δικαιοσύνης μεταξὺ ἐλευθέρως συμβαλλομένων ἀτόμων καὶ ἀνήκει εἰς τὸ ἰδιωτικὸν δίκαιον. Τοῦναντίον, ἡ σημερινὴ κοινωνικὴ ἀσφάλισις παρουσιάζει ἔκδηλον χαρακτηριστικόν: δεύσμευσιν ἐξανγκαστῆν τῶν μετεχόντων. Ἡ ὅλη σχέσις διαμορφοῦται ἀπὸ ἐπιεικεῖς ἀντιλήψεις κοινωνικῆς δικαιοσύνης, μὲ ἐμφανῶς προτασσόμενον τὸ διαρκὲς δημόσιον συμφέρον. Ὑπὸ τὸ βᾶρος τούτου σχηματίζεται τύπος νομικῆς μορφῆς ἣτις, κατ' ἀρχὴν καὶ ἀνεξαρτήτως συζητήσεως περὶ τοῦ εἰδικωτέρου αὐτῆς χαρακτηρισμοῦ ἐκ τοῦ τρόπου ἐπιλογῆς καὶ συντάξεως τῶν κυρίων στοιχείων τῆς νομικῆς κατασκευῆς, ἀνήκει σήμερον εἰς τὸ δημόσιον δίκαιον.

Συζητήσεις περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ ἢ δημοσίου χαρακτῆρος τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλιστικῆς σχέσεως ἦτο ἄλλοτε δυνατὴ προκειμένου περὶ τῶν πρωταρχικῶν μορφῶν, κατὰ τὴν ἀφετηρίαν τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως καὶ ἴσως κατὰ τινὰ στάδια τῶν διαμέσων αὐτῆς μορφῶν, κατὰ τὰς πρώτας βαθμίδας τῆς ἐξελιξέως της, ἣτις ἐν ὀλίγοις ἔλαβε χώραν ὡς ἑξῆς:

Τὸ Κράτος, ἀφ' ἧς ἤρχισεν νὰ ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν οικονομικὴν ζωὴν καὶ τὴν τύχην τῶν ἐργαζομένων, κατ' ἀρχὰς ἐφρόντιζεν ἀπλῶς διὰ τὴν ρύθμισιν τῆς ἀτομικῆς προσπαθείας κατὰ τῆς κοινωνικῆς δυστυχίας. Ὄταν ὁμως σὺν τῷ χρόνῳ ἐγινε σαφῶς ἀντιληπτὸν ὅτι ἡ προσπάθεια αὕτη ἀφορᾷ αὐτὸ τοῦτο τὸ μέλλον τοῦ λαοῦ, ἐγένετο δεκτὸν ὅτι ἡ πρόβλεψις διὰ τὴν οικονομικὴν ἐξασφάλισιν τῆς αὔριον, καὶ κατόπιν, γενικώτερον, ἡ πρόνοια διὰ τὴν προαγωγὴν τῆς πρὸς ἐργασίαν ἱκανότητος τῶν οικονομικῶς ἀσθε-

νεστέρων, ανήκουν εις τὸν κύκλον τῆς ἀμέσου ἀρμοδιότητος τοῦ Κράτους.

Τοῦτο ἤρχισε νὰ ἀναμιγνύεται ὀλονὲν ἐνεργότερον. Οὕτω, κατὰ τοὺς διαμέσους σταθμοὺς τῆς ἐξελίξεως τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως, ἀφοῦ κατ' ἀρχὰς τὸ Κράτος ἐρρύθμισε νομοθετικῶς κατὰ τρόπον εὐνοϊκὸν διὰ τοὺς ἐργαζομένους τὰς πλέον ἐπείγουσας περιπτώσεις (π.χ. ν. ΒΩΜΑ' καὶ 551), ἔπειτα ἐβοήθησε τὴν ἀνάπτυξιν τῆς προνοίας (ἄρθρον 3 κωδικοποιημένου Νόμου ΔΛ' «περὶ ἐργατικῶν ἡμερομισθίων») καὶ κατόπιν κατέστησεν ὑποχρεωτικὴν τὴν πρόβλεψιν διὰ τὴν αὔριον, ὄρισαν ὑποχρεωτικὰ εὐρέα πλαίσια ἐντὸς τῶν ὁποίων θὰ ἐκινεῖτο ἡ προνοητικὴ δρᾶσις τῶν ἐνδιαφερομένων (Ν. 2868). Τέλος, κατὰ τὸ τελευταῖον σύγχρονον στάδιον τῆς ἐξελίξεως (Ν. 5376, ἄρθρ. 4 παρ. 8 καὶ Α.Ν. 694/937 ἄρθρ. 1), ἀνέλαβεν ἀμεσον πρωτοβουλίαν, ἐκδηλουμένην δι' ἀπ' εὐθείας δράσεως τῆς κρατικῆς διοικήσεως πρὸς καθορισμὸν ὄλων τῶν καταστατικῶν καὶ ὀργανωτικῶν διατάξεων τῶν ἀσφαλιστικῶν φορέων οἵτινες σχηματίζονται ὡς εἰδικοί ὀργανισμοὶ πρὸς ἄσκησιν τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως καὶ ἐφοδιάζονται μὲ τὸν κατάλληλον ἐξοπλισμὸν πρὸς πραγμάτωσίν τῆς εἰς τὰς καθ' ἑκάστην περιπτώσεις.

Τὸ Κράτος νῦν καθορίζει λεπτομερῶς, δι' ἀναγκαστικῶν κανόνων, τὸν θεσμὸν τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως, καὶ ἡ ἀσφαλιστικὴ σχέσις δὲν εἶναι πλέον ἀντικείμενον ἰδιωτικῆς ἢ ὀμαδικῆς πρωτοβουλίας, ἀποβάλλει πάντα συμβατικὸν χαρακτήρα καὶ γίνεται σχέση ὑποχρεωτικῆ δημοσίας τάξεως ἐξαναγκαστικῆ, μὲ περιεχόμενον πειθαρχικοῦ χαρακτήρος. Κατὰ ταύτην τὸ Κράτος ἔχει τὴν ὄλην πρωτοβουλίαν καὶ εὐθύνην τῆς ρυθμίσεως, ἀναλαμβάνει τὴν πρώτην ὄθησιν καὶ τὰς περαιτέρω ἐνεργείας, διαθέτει τὰ ἀναγκαῖα πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ σκοποῦ μέσα καὶ δυνάμεις. Ἡ σημερινὴ νομοθεσία τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως εἶναι νομικὴ τάξις σχέσεων γεννωμένων ἐκ τῆς δράσεως τοῦ Κράτους, τοῦ ὀργανοῦντος πρόβλεψιν διὰ τὴν αὔριον τῶν ἐργαζομένων. Κατὰ τὴν ἄσκησιν τῆς δράσεως ταύτης τὸ Κράτος, ἐφ' ὅσον συναντᾷ ὠρισμένα πρόσωπα τῶν ὁποίων κρίνει ἀναγκαίαν τὴν κατὰ τινα τρόπον συμβολήν, καθορίζει δι' αὐτὰ ὑποχρεώσεις καὶ δικαιώματα, τὰ ὑποχρεώνει εἰς συμμόρφωσιν καὶ συνιστᾷ οὕτω νομικὰς δεσμεύσεις δημο-

σίου χαρακτήρος. Εἰς τὰς δεσμεύσεις ταύτας ὑπάγονται καὶ πρόσωπα μὴ ἔχοντα ἄμεσον ἀτομικὸν συμφέρον ἐξ αὐτῆς, συνήθως ὁμως σχετιζόμενα ἀμέσως ἢ ἐμμέσως πρὸς τὴν ἐργασίαν τῶν ὑπαγεμένων εἰς τὴν ἀσφάλισιν. Ἡ δέσμευσις καὶ τούτων δικαιολογεῖται μόνον ἀπὸ τὸ ἀνώτερον κοινωνικὸν συμφέρον, τὸ ὁποῖον γενικῶς ἐξυπηρετεῖ τὸ Κράτος. Οὕτω ἡ κοινωνικὴ ἀσφαλιστικὴ σχέσις διεμορφώθη σήμερον εἰς σύμπλεγμα νομικῶν δεσμεύσεων δημοσίας τάξεως, ἐπιτακτικῶς ἐξαναγκαστῶν, μεταξὺ ἀσφαλιστικοῦ φορέως, ἐργάτου, ἐργοδοτῶν καὶ Κράτους ἢ καὶ ἄλλων προσώπων ὑποχρεουμένων εἰς εἰσφοράς.

Τὸ σύνολον τῶν σχετικῶν κανόνων ἀποτελεῖ τμῆμα τοῦ Δημοσίου καί, εἰδικώτερον, τοῦ Διοικητικοῦ Δικαίου. Οἱ ἀσφαλιστικοὶ φορεῖς, εἰς οὓς ὑποχρεωτικῶς ἀσφαλίζονται ὠρισμέναί τάξεις ἐργαζομένων, ἀσκοῦν διοίκησιν καὶ εἶναι νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου, τὰ ἐκ τῆς σχέσεως ταύτης δικαιώματα εἶναι «δημόσια ἐξ ὑποκειμένου δίκαια», αἱ δὲ ἐξ αὐτῆς προκύπτουσαι διαφοραὶ εἶναι ὑποθέσεις ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ. Διὰ τὸν κύκλον δὲ τῶν ὑποθέσεων τούτων, τῶν ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ γενικοῦ νόμου 6298 «περὶ κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων» γεννωμένων, ὁ νόμος οὗτος διηυκρίνισε τὸ ζήτημα, συστήσας δύο βαθμοὺς ἀσφαλιστικῶν δικαστηρίων, τὰ ὁποῖα ὀνομάζει καὶ εἶναι Διοικητικὰ Ἀσφαλιστικὰ Δικαστήρια.

Εἰς τὰ δικαστήρια ἀποκλειστικῶς ταῦτα, διὰ τοῦ νέου Ἀναγκαστικοῦ Νόμου, ἀνατίθεται ὁ ἔλεγχος τῶν ὀριστικῶν ἀποφάσεων τῶν ὀργάνων καὶ τῶν λοιπῶν — ἐκτὸς τοῦ Ἰδρύματος Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων — φορέων κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως, ἐφ' ὅσον οὗτοι εἶναι νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου καὶ καθορίζεται ἡ νομικὴ αὕτη ἐννοία ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω ἀναπτυχθεισῶν ἀντιλήψεων.

Τὸ ἄρθρον 3 § 2 τοῦ νόμου 1495/1938 (464) ἔχει ὡς ἐξῆς :

2. . . . Οἱ φορεῖς τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως λογίζονται νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου ἀφ' ἧς καὶ ἐφ' ὅσον ἡ παρ' αὐτῶν διενέργεια τῆς ἀσφαλίσεως γίνεται πρὸς πραγμάτων κανόνων τῆς ἐννόμου τάξεως, οἵτινες διατάσσουν εἰς τοὺς φορεῖς τούτους ὠρι-

σμένην ασφαλιστικήν δράσιν ὑπὲρ ὠρισμένων προσώπων τὰ ὅποια ὑπάγονται εἰς τὴν ἀσφάλισιν ὑποχρεωτικῶς.

β') Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ Κεφάλαιον Γ' τῆς Αἰτιολογικῆς Ἐκθέσεως τοῦ Ν. Δ/τος 671)1941 «περὶ διαρρυθμίσεων τοῦ Ὁργανισμοῦ καὶ τακτοποιήσεως τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Ὑπουργείου Ἐργασίας. (Φ. Ε. Κ. 383 τ. Α' σ. 2039.)

... Τὸ θέαμα τῆς ασφαλιστικῆς μας λειτουργίας, ἐρώμενον ἰδίως ἐν τῷ συνόλῳ, δίδει τὴν ἐντύπωσιν πολυποικίλου πλήθους ἑτεροκλήτων στοιχείων ἀσχέτων πρὸς ἀλληλα καὶ πρὸς τὸ κέντρον. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι ἡ ποικιλία τῶν ὀργανισμῶν ἐξηγεῖται — δὲν λέγομεν δικαιολογεῖται — ἀπὸ τὰς ἱστορικὰς συνθήκας προελεύσεως καὶ ἐξελίξεως τῆς ασφαλιστικῆς μας λειτουργίας, ἣτις σήμερον ἔχει καταλήξει εἰς τὴν χρησιμοποίησιν ὑπερεκατὸν διαφόρων ἀποκεντρωμένων ποικιλωτάτης διαρρυθμίσεως ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ...

γ') Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Παν. Δ. Μητσοπούλου «Περὶ τὰ θεμέλια τῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως» κεφάλαιον Ε' σελ. 113, 114 καὶ 115.

... 6. — Γενικῶς εἰπεῖν ἀκριβοῦς καθορισμὸς τῆς οὐσίας καὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ «δημοσίου δικαιώματος», τὸ ὅποιον εἶναι ὁ ζωτικώτερος κόμβος τῆς διαμορφώσεως τοῦ κράτους, δὲν ὑπάρχει γενικῶς παραδεδεγμένος ἐν τῇ ἐπιστήμῃ. Ἀνάπτυξις τοῦ θέματος, ἀπασχολήσαντος ὄλους τοὺς εἰδικούς, δὲν ἔχει θέσιν ἐνταῦθα. Ἡ ἔγνοια πάντως τοῦ «δημοσίου δικαιώματος» εἶναι, ἀναλόγως τῶν νομοθεσιῶν καὶ τῶν περιπτώσεων ἐλαστικὴ. Ἡ σχέσις τῶν δικαιωμάτων τῶν πολιτῶν πρὸς τὴν κρατικὴν ἐξουσίαν εἶναι ὅπως χαρακτηριστικῶς ἐλέχθη, σχέσις συμπληρωματικῶν μεγεθῶν πρὸς ἀλληλα. Μὲ τὴν αὐξήσιν τῆς περιοχῆς τῶν κρατικῶν ἀρμοδιοτήτων ἐλαττοῦται ἡ περιοχὴ τῶν δικαιωμάτων τῶν πολιτῶν, καὶ ἀντιστρόφως. Ὅπωςδὴποτε, ἡ μὲν ἀναγνώρισις καθορίζεται ἀπὸ τὴν νομοθεσίαν ἐνὸς ἐκάστου κράτους, εἰδικώτερον ὅμως ἢ φύσις καὶ τὸ περιεχόμενον πρέπει νὰ ὀρισθῇ δι' ἐρεύνης τῆς οὐσίας, τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ τμήματος τοῦ δικαίου τὸ ὅποιον ἀναγνωρίζει καὶ ὑπόσχεται ὠρισμένον εἶδος προστασίας εἰς τὰ «δικαιώματα» ταῦτα.

ΣΤ'

Ἡ συντήρησις τῆς υγείας καὶ τῆς πρὸς ἐργασίαν ἱκανότητος τῶν ἐργαζομένων καὶ ἡ ἐξασφάλισις αὐτῶν κατὰ τῶν ἐναντιοτήτων τῆς ζωῆς ἐκρίθησαν ὑπὸ τοῦ συγχρόνου κράτους προνοίας σκοποὶ τόσοι σοβαροὶ διὰ τὸ μέλλον τοῦ λαοῦ καὶ τὴν ὑπαρξιν αὐτοῦ τούτου τοῦ κράτους, καὶ ἡ ἐξυπηρέτησις αὐτῶν τόσοι ἐπιτακτικὴ, ὥστε διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐξυπηρητήσεως τούτων δὲν ἐθεωρήθησαν ἄρκοῦντα τὰ μέσα τὰ ὁποῖα τὸ ἀστικὸν δίκαιον θέτει εἰς τὴν διάθεσιν παντὸς ἰδιώτου διεξάγοντος ὑποθέσεις, καὶ τὰ ὁποῖα καὶ ἡ κρατικὴ διοίκησις χρησιμοποιοεῖ πολλάκις διὰ τὴν διεξαγωγὴν ὑποθέσεων τῆς, ἐνεργοῦσα ὡς ἴση πρὸς τοὺς ἰδιώτας. Τὸ κράτος, ὡς ἐπιμελητὴς τοῦ κοινοῦ συμφέροντος, ἔκρινεν ἀναγκαίαν τὴν χρησιμοποίησιν δραστηκωτέρων μέτρων.

Ἡ φροντίς διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως ἀπετέλεσεν ἀντικείμενον ἀμέσου πρωτοβουλίας καὶ δράσεως τοῦ κράτους προνοίας καὶ ἐθεωρήθη ἀπὸ τὴν νεωτέραν ἐλληνικὴν νομοθεσίαν ὡς καθαρῶς κρατικὴ ὑπόθεσις. Ἡ κοινωνικὴ ἀσφάλισις ὑπήχθη ἐν τῷ συνόλῳ εἰς τὸ δημόσιον δίκαιον (πρβλ. Α. Ν. 1495/1938 (4^α) καὶ σχετικὴν αἰτιολογικὴν ἐκθεσιν), καὶ οὕτω κατὰ τὴν ἐξ αὐτῆς νομικὴν σχέσιν τὸ κράτος, ὡς ἡ ἰσχυρότερα καὶ διαρκεστέρα κοινωνικὴ ἔνωσις ἀνθρώπων, ἐμφανίζεται ἀπέναντι τοῦ ἀσφαλιζομένου πολίτου ὡς «*persona potentior*», ὠπλισμένον μὲ τὴν μονομερῆ ἐπιταγὴν καὶ τὴν παρακολουθοῦσαν ταύτην ἐξουσίαν ἐξαναγκασμοῦ. Ἡ σχέσις μεταξὺ τοῦ θετικῶς δι' εἰδικῶν ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου ἀσκοῦντος τὴν πρόνοιαν κράτους καὶ τοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ ἡ πρόνοια πολίτου εἶναι σχέσις «*πειθαρχικὴ*». Ἡ βᾶσις αὕτη προσδιορίζει κατ' ἀρχὴν τὸ εἶδος τῶν ἐκ τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως «*δικαιωμάτων*» τῶν ἠσφαλισμένων. Ταῦτα εἶναι «*δημόσια*» δικαιώματα (κατὰ τὴν αἰτιολογικὴν ἐκθεσιν τοῦ Α. Ν. 1495/1938 «*δημόσια*» ἐξ ὑποκειμένου δίκαια)...

Σημ. 5. Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 19504 τῆς 11-7-1943 ἐγκύκλιον τοῦ Ὑπουργείου Ἐργασίας.

... Ἡ ἐπενέργεια τῶν μέτρων καὶ ἡ δρᾶσις τῶν ὀργάνων κοινωνικῆς πολιτικῆς εἶναι καὶ πρέπει γὰ εἶναι κατὰ μέγα μέρος ψυ-

χολογική. Τὸ μέγεθος καὶ μόνον τῶν παραχωρήσεων, ὅσονδήποτε καὶ ἂν ἦτο, δὲν θὰ ἀρκοῦσε. Καὶ ἂν ὑποθεθῆ ὅτι ὀλόκληρος ὁ ἑλληνικὸς πλοῦτος διενέμετο ἐξ ἴσου μεταξὺ ὄλων τῶν ἀσθενεστάτων οἰκονομικῶς, ἢ ὑψωσις τῆς στάθμης τῆς ζωῆς των θὰ ἦτο ἀσήμαντος.

Ὅπωςδήποτε, πλὴν τοῦ μεγέθους τῶν παραχωρήσεων, ἡ κοινωνικὴ πολιτικὴ ἔχει ψυχολογικὴν ἀποστολήν. Πλεῖσται, ἐπιβλαβέσταται διὰ τὸ σύνολον, συνέπειαι τῆς κοινωνικῆς δυστυχίας ὀφείλονται εἰς ἔλλειψιν πλήρους ψυχικῆς ἡρεμίας ἢ — κατὰ τὴν ὀρολογία τῆς ποινικοῦ δικαίου — εἰς προσιδιάζουσαν «ἠλαττωμένην πῶς ψυχικὴν κατάστασιν» τῶν ἀποχειροβιώτων λόγῳ βαρείας ψυχολογικῶς ἀτμοσφαιράς, τὴν ὁποίαν δημιουργεῖ ἡ ἐξάρτησις. Ἡ ψυχικὴ αὕτη διάθεσις ἀποτελεῖ τὴν ρίζαν πάσης ἀνατρεπτικῆς τάσεως. Εἶναι δὲ γνωστὴ ἡ ὑπὸ ὠρισμένων στοιχείων τῶν ἄκρων ἐπιδιωκομένη διὰ παντὸς τρόπου καλλιέργεια τῆς δυσαρρεσκείας, τῆς ἀγανακτήσεως καὶ τῆς ὀργῆς. Πάντα ταῦτα, ἀποτελοῦντα ἐμπειρικῶς διαπιστούμενα στοιχεῖα τῆς κοινωνικῆς πραγματικότητος, πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν του ἐν τῇ ἀσκήσει κοινωνικῆς πολιτικῆς πᾶς θετικῶς σκεπτόμενος. Σημαντικωτάτη ὄθεν ἐξυπηρέτησις τῶν σκοπῶν τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς δυνατὸν νὰ γίνεταί με τὴν καθημερινὴν ψυχικὴν ἀνακούφισιν, τὸ ψυχικὸ ξεκούρασμα καὶ δυνάμωμα τῶν ἀποχειροβιώτων, καὶ πρέπει νὰ γίνεταί ἀρχὴ ἀπὸ τῶν ἐρχομένων εἰς ἐπαφὴν με τὰ ὄργανα κοινωνικῆς πολιτικῆς.

Ἰδιαιτέρως ὁμως παίζει σημαντικώτατον ρόλον ὁ ψυχολογικὸς παράγων εἰς τὴν ἀποδοτικότητα τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως, τῆς ὁποίας ἐκ τῶν κυρίων σκοπῶν εἶναι ἡ ἐπιδίωξις ὠρισμένης ψυχικῆς καταστάσεως, ὁ σχηματισμὸς «πεποιθήσεως» τῶν ἀποχειροβιώτων ἐπὶ τὴν ἐξασφάλισιν δυνατότητος ἀντιμετωπίσεως τῶν φυσικῶν καὶ τυχηρῶν μεταπτώσεων τῆς ζωῆς. Καὶ εἰς τὸν σχηματισμὸν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τῆς πεποιθήσεως ταύτης παίζει σπουδαῖον ρόλον ἡ προθυμία καὶ ἡ εὐγενικὴ προσοχὴ με τὴν ὁποίαν θὰ ἐξυπηρέτουν τὰ ὄργανα κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως τοὺς — ἀκριβῶς λόγῳ τῶν κοινωνικῶν καὶ ἀτομικῶν συνθηκῶν — πολλάκις δυσπίστους καὶ δυσκόλους ἠσφαλισμένους. Οὕτω θὰ ἐσχηματίζετο καὶ σὺν τῷ χρόνῳ θὰ ἐδραιούτο ἡ ἀντίληψις ὅτι ὄντως ὑπάρχει πρόθυμον καὶ

στοργικὸν καταφύγιον διὰ τὰς δυσκόλους στιγμάς των, τὸ ὅποιον τοὺς ἐγγυᾶται κάθε ἀσφάλειαν, ὅσον εἶναι τοῦλάχιστον ἀνθρωπίνως δυνατὴ, ἀπέναντι τῆς ἀβεβαιότητος διὰ τὴν αὔριον. Ἀκριβῶς δὲ τὸ μεγαλύτερον τμήμα τοῦ ὄλου ἐργατικοῦ δικαίου, καὶ ἰδίως ἡ κοινωνικὴ ἀσφάλις, ἀποβλέπει εἰς τὴν καταπολέμησιν τῆς ἀβεβαιότητος αὐτῆς.

12. Ἄς ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἀβεβαιότης διὰ τὴν αὔριον εἶναι ἀπὸ τοὺς κυριωτέρους συντελεστὰς τῆς ἐξελίξεως τῆς συνήθους εἰς τοὺς ἀποχειροβιώτους ἐλλείψεως ψυχικῆς ἡρεμίας ἀπὸ ἀπλῶς «ἠλαττωμένης πῶς ψυχικῆς καταστάσεως» εἰς ἐπαναστατικὴν παραφροσύνην. Σημειοῦμεν ὅτι, εἰς τελευταίαν ἀνάλυσιν, ἡ ἀβεβαιότης, μαζὶ μὲ τὴν ἐπιδίωξιν ἀσφαλείας, εὐρίσκεται εἰς τὴν ρίζαν τῆς ψυχολογίας ἢ ὅποια ὁδηγεῖ ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς πολέμους. Ἐμπειρικὴ ἔρευνα τῆς κοινωνικῆς πραγματικότητος ἀποδεικνύει ὅτι τὸ στοιχεῖον τῆς ἀβεβαιότητος διὰ τὴν αὔριον εἶναι ἀπὸ τὰ κυριώτερα συστατικὰ τῆς ἐννοίας τῆς «ἐξαρτήσεως τοῦ μισθωτοῦ», πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς ὁποίας διεμορφώθη ὀλόκληρον τὸ ἐργατικὸν δίκαιον.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ μισθωτὴ ἐργασία χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν «ἐξάρτησιν». Ἐξάρτησις δὲ ἢ ὑποταγή, γενικῶς, εἶναι ἢ λόγῳ ψυχολογικῆς ἀποδοχῆς μεγάλη πιθανότης συμμορφώσεως πρὸς ξένην βούλησιν, εἶναι δηλαδὴ κατ' οὐσίαν ψυχικὴ κατάσταση. Ἡ ἐξάρτησις τοῦ ἀποζῶντος ἀπὸ μισθωτὴν ἐργασίαν εἶναι ἢ λόγῳ ψυχολογικῆς ἀποδοχῆς μεγάλη πιθανότης ὑποταγῆς εἰς ξένην θέλησιν καθορίζουσας τοὺς ὅρους ἐργασίας καὶ διαβιώσεως. Καὶ ἡ ἐπιβαλλομένη ξένη θέλησις δὲν εἶναι, ὅπως φαίνεται μὲ πρῶτην ἐπιφανειακὴν ἐντύπωσιν, κυρίως ἢ θέλησις τοῦ ἐργοδότη, εἰς τὸν ὅποιον ὁ μισθωτὸς παρέχει τὴν ἐργασίαν του. Ἡ ἐπιβολὴ εἶναι ἄκαμπτος καὶ ἀκαταμάχητος, καὶ ἡ ἀπέναντι αὐτῆς ἀδυναμία τοῦ μισθωτοῦ ἀναπόφευκτος, διότι πρόκειται περὶ τῆς ἐπιβολῆς τῆς συνισταμένης κοινωνικῶν δυνάμεων (die Mechanik des Zwanges κατὰ τὸν Goetz Briefs), μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγονται αἱ προσωπικαὶ συνθῆκαι καταγωγῆς, οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος καὶ μορφώσεως, αἱ περιουσιακαὶ συνθῆκαι καὶ δυνατότητες βιοπορισμοῦ, ἢ κοινωνικὴ θέσις καὶ ἢ ἐκ πάντων τούτων

ἀβεβαιότης διὰ τὸν αὐριανὸν ἐπισιτισμὸν αὐτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του καὶ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν φυσικῶν ἀλλαγῶν καὶ τῶν τυχηρῶν τῆς ζωῆς.

Ὁ μισθωτὸς ἀποδέχεται τὰς κοινωνικὰς συνθήκας καὶ τοὺς ὁρους ἐργασίας καὶ ζωῆς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ ἐργοστασίου, πού προσφέρει ὁ Α ἢ Β ἐργοδότης, ὅχι διότι ὁ Α ἢ ὁ Β τοῦ ἐπιβάλλεται ἢ τὸν ἐξαπατᾷ πρὸς ἐκμετάλλευσιν, ἀλλὰ διότι τὸ σύνολον τῶν κοινωνικῶν δυνάμεων καὶ τῶν προσωπικῶν αὐτοῦ ἀναγκῶν καὶ ἀνησυχιῶν, περὶ τῶν ὁποίων ἔγινεν ἀνωτέρω ἐλαχίστη νύξις, πλέκουν γύρω του ἄτεγκτον δίκτυον πού τοῦ ἐπιβάλλει νὰ ζητήσῃ καὶ νὰ ἐργασθῇ ὡς μισθωτὸς. Μεταξὺ τούτων σπουδαιότατον ρόλον παίζει ἡ ἀβεβαιότης διὰ τὴν αὐριον. Εἰς ἀντιμετώπισιν αὐτῆς ἔχομεν τὴν προσπάθειαν τοῦ κράτους, μέσῳ τοῦ ἐργατικοῦ δικαίου, διὰ μὲν τὴν συνέχισιν τῆς βιοποριστικῆς ἀπασχολήσεως μὲ τοὺς νόμους τοὺς παρεμποδίζοντας τὴν διακοπὴν τῆς ἐργασίας, διὰ δὲ τὴν ἐξασφάλισιν ἀποτροπῆς καὶ ἀντιμετωπίσεως τῶν δυσκόλων ἡμερῶν τὴν κοινωνικὴν ἀσφάλισιν πρὸς συντήρησιν τῆς υἰείας κλπ. καὶ πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς ἀνικανότητος πρὸς ἐργασίαν λόγῳ ἀσθενείας, ἀτυχήματος, ἀναπηρίας, γήρατος καὶ τέλος θανάτου τοῦ προστάτου.

13. Οὕτω ἡ κοινωνικὴ ἀσφάλισις, ὡς κρατικὸν μέσον ἀντιδράσεως εἰς τὴν ἀβεβαιότητα διὰ τὰς δυσκόλους συνθήκας ζωῆς καὶ τὴν κάπως ἐκ ταύτης ἠλαττωμένην ψυχικὴν ἡρεμίαν — ρίζαν πάσης ἀνατρεπτικῆς ιδέας —, ἀποσκοπεῖ καὶ τὴν ψυχολογικὴν ἐνίσχυσιν τοῦ μισθωτοῦ, δοθέντος ὅτι ὁ σχηματισμὸς πεποιθήσεως περὶ ἀσφαλείας ἔναντι τῶν κινδύνων τῆς αὐριον εἶναι καλλιέργεια ὠριμῆς ψυχικῆς καταστάσεως. Ἡ ἐντύπωσις καί, ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἡ πεποίθησις ἀσφαλείας εἶναι τὸ δραστικώτερον φάρμακον κατὰ τῶν ἐπαναστατικῶν τάσεων καὶ εἰς τῶν κυρίων σκοπῶν τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως, καὶ ἐπομένως ὁ βαθμὸς ἐπιτεύξεως αὐτῆς ἀποτελεῖ ἀσφαλὲς μέτρον κρίσεως τῆς οὐσιαστικῆς ἀποδοτικότητος τοῦ ὄλου θεσμοῦ.

Πρὸς διαμόρφωσιν τῆς πεποιθήσεως ἀσφαλείας δὲν συντελοῦν μόνον αἱ ἀσφαλιστικαὶ παροχαί. Ἀποφαστικωτάτη εἶναι ἡ ἀτμόσφαιρα στοργικῆς καὶ φιλικῆς προθυμίας πρὸς ἐξυπηρέτησιν, τὴν

ὅποιαν θὰ δημιουργήσουν τὰ ἀσφαλιστικὰ ὄργανα γύρω ἀπὸ κάθε ἠσφαλισμένον ὃ ὁποῖος θὰ προσέτρεχεν εἰς αὐτά. Εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξοδεύωνται πολλὰ ἑκατομμύρια καὶ ὁμῶς οὐδεμία οὐσιαστική, κατὰ τ' ἀνωτέρω, ἀποδοτικότης νὰ ἐπιτυγχάνεται, λόγῳ ἀπροσεξίας περὶ τὰς λεπτομερείας τοῦ τρόπου τῆς ἐξυπηρετήσεως τῶν ἠσφαλισμένων, εἰς τὰς ὁποίας συνήθως — κακῶς — δὲν ἀποδίδεται ἀπὸ πολλοὺς ἢ δέουσα σημασία.

Ἐπίσης, συνήθως, εἰς ἀντίδρασιν πρὸς πᾶσαν διαμαρτυρίαν ἢ ἐκδήλωσιν δυσαρεσκείας ἐναντίον τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως γίνεται ἀμέσως σκέψις αὐξήσεως τῶν παροχῶν. Ἀπὸ συνήθειαν ἀποβλέπομεν μόνον εἰς τὴν αὐξήσιν τοῦ ὄγκου τῶν ὑποχρεώσεων καὶ δικαιωμάτων, εἰς τὴν ὑψωσιν τῶν ἀριθμῶν, χωρὶς πολλάκις νὰ περνᾷ ἀπὸ τὴν σκέψιν ὅτι δυνατὸν ἀπὸ τὴν γινομένην κοινωνικὴν ἐργασίαν νὰ λείπη ὁ ἀναγκαῖος τόνος καὶ ὑφή. Δυνατὸν εὖτω αἱ διατεθειμένοι «παροχαὶ» οὐσιαστικῶς νὰ μὴ φθάνουν ἕως τὸν αἰσθανόμενον, σκεπτόμενον καὶ ἀποφασίζοντα ἄνθρωπον, δηλαδή τὰ μέσα νὰ ἀστοχοῦν τὸν σκοπὸν, καὶ ἢ ὅλη κοινωνικὴ προσπάθεια, διεξαγομένη ἐνοχλητικὰ, μηχανικὰ καὶ γραφειοκρατικὰ, ν' ἀφήνῃ τὴν ἐντύπωσιν μόνον τῶν βαρῶν καὶ τῶν ἐνοχλήσεων, δηλαδή νὰ καταντᾷ ἀντικοινωνική.

Πιστεύομεν λοιπὸν ὅτι κάθε προσπάθεια βελτιώσεως τῆς λειτουργίας τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως πρέπει ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ τὴν ἐξαιρετικὴν προσοχὴν καὶ προθυμίαν ἐναντι τῶν ἠσφαλισμένων.

14. Αἱ ἐπηυξημένοι ἀπαιτήσεις προθυμίας καὶ λεπτότητος, ὡς ἰδιαιτέρας ἐπαγγελματικῆς ἱκανότητος ἀπαραιτήτου διὰ τὸ ἀσφαλιστικὸν προσωπικόν, αἱ γεννῶμεναι ἐκ τῶν ἀναπτυχθέντων ἀνωτέρω εἰδικῶν λόγων, συνεπάγονται: "Ὅ,τι δῆποτε καὶ ἂν εἶναι ἀπὸ ἀπέψεως εἰδικῆς μορφώσεως, τίτλων σοφίας καὶ παντοίων ἄλλων προσωπικῶν ἱκανοτήτων ὁποιοσδήποτε ἀσφαλιστικὸς ὑπάλληλος, εἶναι σαφῶς καὶ κατηγορηματικῶς ἐντελῶς ἄχρηστος διὰ τὴν κοινωνικὴν ἀσφάλισιν, καὶ ἐπομένως ἀδιστακτικῶς ἀμέσως ἀποβλητέος, ἂν κατὰ τὴν ἐπαφὴν μὲ τοὺς ἠσφαλισμένους δὲν ἐπιδεικνύει πᾶσαν φιλόφρονα προθυμίαν πρὸς ἐξυπηρέτησιν καὶ γενικῶς πᾶσαν κοινωνικὴν προσήθειαν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας του... εἶναι ἀνάγκη ἐπιτακτικὴ ν' ἀναζητηθοῦν τὰ μέσα καὶ ὁ τρόπος,

ὥστε (τὸ προσωπικόν) νὰ ὀργανωθῆ καὶ συγκροτηθῆ εἰς μηχανισμοὺς στερεοῦς, χαρακτηριζομένους ἀπὸ συνοχὴν καὶ ἀκρίθειαν.

Ἰδιαιτέρως ὁμως, προκειμένου περὶ προληπτικῆς δράσεως πρὸς συντήρησιν τῆς υγείας μεγάλου ἀριθμοῦ οἰκογενειῶν ἀποχειροδιώτων καὶ ἰδίως περὶ τῆς ἀσφαλίσεως εἰς αὐτοὺς πεποιθήσεως ἐπὶ τὴν δυνατότητα ἀντιμετωπίσεως τῶν ἀναγκῶν τῆς αὔριον, οἱ ὀργανισμοὶ οὗτοι πρέπει νὰ ἀποκτήσουν ἐξαιρετικὴν λεπτότητα καὶ εὐαισθησίαν, ὅσοι εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ τὴν προσεκτικὴν ἀνίχνευσιν, λυσιτελῆ πρόληψιν καὶ προθυμοτάτην ἀνακούφισιν τῆς κοινωνικῆς δυστυχίας.

Ἄς ἔχωμεν διαρκῶς ὑπ' ὄψιν ὅτι τὰ προβλήματα τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως πρέπει νὰ τὰ βλέπωμεν, πρὸ παντός, ὡς προβλήματα συστηματικῆς προλήψεως, πρόθυμης βοήθειας καὶ ταχύτερας δυνατῆς ἀνακουφίσεως τῆς ἀνθρωπίνης δυστυχίας καὶ ὅτι, ὅταν ὁ νόμος ἐπιβάλλῃ τὸ «ὕποχρεωτικόν» τῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως, δὲν ζητεῖ μόνον ὑποχρεωτικὴν εἴσπραξιν τῶν εἰσφορῶν. Ἐπιβάλλει, κυρίως καὶ πρὸ παντός, ὑποχρέωσιν ἀνιχνεύσεως, προλήψεως καὶ βοήθειας. Καὶ εἶναι φυσικὸν νὰ θεωροῦμεν ἀπαραίτητον τὴν ἀκριθεῖ γνῶσιν τῶν ἐπιτυγχανομένων ἀπὸ τῶν ἀπόψεων τούτων.

Ε'.

19. Τούτων ὁμως δοθέντων εἶναι ἐπίσης φυσικὸν νὰ ἔχωμεν τὴν γνώμην ὅτι ὁ καλύτερος τρόπος κρίσεως περὶ τῆς ἀξίας ἐνὸς ἀσφαλιστικοῦ ὀργάνου εἶναι ἡ βαθμολόγησις ὅχι τῶν ἀτομικῶν ἐπιτηδειότητων καὶ τῶν τυχόν ἐπιτυχιῶν αὐτοῦ εἰς ἐξωασφαλιστικὰς ἐπιδιώξεις, ἀλλὰ τῆς συμβολῆς του εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν σκοπῶν τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως. Πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ διαπιστωθῆ, πρὶν ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰς συνήθως ἐρευνωμένας διὰ τῶν φύλλων ποιότητος ἀτομικὰς ἱκανότητας, ἢ συνείδησις ποῦ ἔχει ἕκαστος τῶν ἀπαιτήσεων τῆς θέσεως εἰς τὴν ὁποίαν ὑπηρετεῖ. Αὕτη προϋποθέτει ἀκριθεῖ γνῶσιν α) τῶν ἐντὸς τοῦ κύκλου τῆς ἀρμοδιότητός του πρὸς κάλυψιν ἀναγκῶν, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν βάσιν πάσης σκοπίμου ἐνεργείας, καὶ β) ἀφ' ἐνὸς μὲν τοῦ τυπικοῦ κατὰ τὰς κειμένας διατάξεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ τοῦ οὐσιαστικοῦ, σύμφωνα μὲ τὴν φύσιν τοῦ ἀντικειμένου τῆς ὑπηρεσίας καὶ τοὺς σκο-

πούς, περιεχομένου τῆς ὑπηρεσιακῆς του ἀπασχολήσεως. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα συναποτελοῦν τὴν στενὴν ὑπηρεσιακὴν μὀρφωσιν. Ὁ καλὸς κατατοπισμὸς εἰς τὰ βασικὰ στοιχεῖα ταύτης, ἀπαραίτητος ὡς προϋπόθεσις εὐρέσεως τῶν ἐκάστοτε ἀναγκαίων λεπτομερειῶν, διὰ προσφυγῆς, δσάκις παρίσταται ἀνάγκη, εἰς τὰ κείμενα τῶν διατάξεων, τὰς ὑπαρχούσας ἀναπτύξεις των καὶ τὰς συμβουλάς τῶν εἰδόντων, εἶναι σχετικῶς εὐκολος. Ἀποτελεῖ ὅμως μόνον προϋπόθεσιν, ἀπλῶς ἐν στοιχεῖον χρήσιμον διὰ πᾶσαν προσπάθειαν βελτιώσεως, ἢ ὁποία πρέπει νὰ στηριχθῆ κυρίως εἰς τὴν πραγματικὴν κατάστασιν καὶ τὴν στοχαστικὴν ἐπεξεργασίαν της.

20. Ἡ ὑπηρεσιακὴ μὀρφωσις, ἐξασφαλίζουσα τὴν ἀνετον ἐξουσίασιν τῶν θεμάτων τῆς ἐργασίας ἐκάστου, συμβάλλει ἀποφασιστικῶς εἰς τὸν εὐκόλον χειρισμὸν τούτων καὶ τὴν ἀπόκτησιν ἐνδιαφέροντος διὰ τὴν ἐργασίαν. Ἡ ὑπαρξίς δὲ ὑπηρεσιακῆς μορφώσεως, δυναμένης ἄλλωστε, ἐπαναλαμβάνομεν, νὰ συμπληρωταί ἐκάστοτε, δύναται νὰ ἐξακριβωθῆ διὰ μιᾶς ἐκθέσεως ἐπὶ ἐκάστου τῶν προλεχθέντων σημείων τῶν ἀναγκῶν, τῆς ὑπαρχούσης τυπικῆς ρυθμίσεως καὶ τοῦ ἀναγκαιούντος ἐκ τῶν πραγμάτων περιεχομένου της.

Περαιτέρω, ὅμως, τὴν πραγματικὴν ἀποδοτικότητα ἐκάστου ὑπαλλήλου θὰ καθορίσῃ ἡ ἀτομικὴ του ὑπηρεσιακὴ συγκρότησις. Διὰ τοῦ ὄρου ὑπηρεσιακὴ συγκρότησις—τὴν λέξιν «συγκρότησις» λαμβάνομεν εἰς τὴν σημασίαν της: συμπύκνωσις, στερεοποίησις—ἐννοοῦμεν τὴν ἱκανότητα τὴν προσδιάζουσαν εἰς ὑπάλληλον ἐξυπηρετοῦντα κοινωφελῆ σκοπὸν, τὴν συνισταμένην εἰς τὸ ὅτι οὗτος, ἀποκτήσας ὑπηρεσιακὴν μὀρφωσιν καὶ ἀφομοιώσας αὐτήν, ἐνδιαφέρεται διὰ πᾶσαν ὑπηρεσιακὴν περίπτωσιν, τὴν αἰσθάνεται ἀνιδιοτελῶς ὡς ἰδικήν του καὶ ὑπολογίζει τὴν ἀξίαν καὶ τὰς συνεπειάς της διὰ τὸ κοινὸν καλόν, κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε αὐθόρμητως καὶ σταθερῶς νὰ ἐνεργῆ ἀκριβῶς συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους καὶ τοὺς σκοποὺς τῆς ὑπηρεσίας. Μόνον δὲ ἀπέψεις ἀποτελοῦσαι ἐκδηλώσεις καλῆς «ὑπηρεσιακῆς συγκροτήσεως» δικαιούνται νὰ χαρακτηρίζωνται ὡς «ὑπηρεσιακαὶ ἀπέψεις».

Ἡ ὑπηρεσιακὴ ὅμως συγκρότησις, διὰ τὴν ὁποίαν παίζει ρόλον καὶ ὁ ἀτομικὸς χαρακτήρ, μόνον διὰ συστηματικῆς καὶ προσεκτι-

κῆς παρακολουθήσεως τοῦ τρόπου τῆς καθημερινῆς διεξαγωγῆς τῆς ὑπηρεσίας εἶναι δυνατὸν νὰ διαπιστωθῇ, καὶ πρέπει ἐφεξῆς νὰ διαπιστοῦται, ἀπὸ τοὺς ἱεραρχικῶς προϊσταμένους. Εἰς τούτους θέλομεν τώρα νὰ προσθέσωμεν καὶ τὰ ὄργανα τοῦ Ἐσωτερικοῦ καὶ Κρατικοῦ Ἐλέγχου, πρὸς μεγαλυτέραν ἐγγύησιν ἀντικειμενικότητος τῆς κρίσεως.

Τώρα, διὰ νὰ δώσωμεν θάρρος καὶ αὐτοπεποίθησιν εἰς ὄσους δὲν ἔχουν τὴν συνήθειαν νὰ γράφουν καὶ—ἴσως ἀναγκαιότερον— νὰ συγκρατήσωμεν τοὺς ἔχοντας ἤδη τὴν συνήθειαν αὐτήν, θέλομεν νὰ θέσωμεν ὑπ' ὄψιν σας μερικὰς ὁδηγίας, γνωστὰς ἄλλωστε μέχρι κοινοτοπίας, περὶ τοῦ τρόπου διαπραγματεύσεως ἐνὸς θέματος. Ταύτας κρίνομεν σκόπιμον νὰ ἐπαναλάβωμεν, ἐπειδὴ, ἴσως λόγῳ τῆς κοινοτοπίας των, πολλοὶ δὲν τὰς προσέχουν, ἐνῶ ἀσφαλῶς εἶναι χρήσιμοι δι' ὄλους, ὄχι μόνον εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσηιν ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας ὑπηρεσιακὰς καὶ μὴ.

ΣΤ'

22. Ἐν τούτοις πρέπει νὰ σκεφθῆτε καλὰ τὸ θέμα σας πρὶν γράψετε. Εἶναι γνωστὴ ἡ διαίρεσις τῶν γραφόντων εἰς τρεῖς κατηγορίας:

- α) εἰς ἐκείνους ποὺ γράφουν χωρὶς νὰ σκέπτονται,
- β) ἐκείνους ποὺ σκέπτονται τὸ πρῶτον καθ' ὃν χρόνον γράφουν καὶ γ) ἐκείνους ποὺ ἐσκέφθησαν καλὰ τὸ θέμα τους καὶ ἔπειτα γράφουν.

Μόνον οἱ τελευταῖοι γράφουν, διότι ἔχουν πράγματι νὰ εἶπουν κάτι.

Ἐπιθυμοῦμεν νὰ εὐρεθῶμεν εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ κατατάξωμεν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρας ἀπὸ τὰς ἀναφορὰς ποὺ θὰ μᾶς ὑποβληθοῦν εἰς τὴν τελευταίαν κατηγορίαν. Πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ ἐπιμελῶς ἡ κατανόησις τοῦ θέματος ἐν τῷ συνόλῳ του καὶ ἀναλυτικῶς εἰς τὰς λεπτομερείας του. Πρέπει, ὑπερβαίνοντες τὰς ἐκ συνηθείας ἢ ἀπλῆς μνήμης γνώσεις, νὰ ἀποταθῆτε πρὸς τὰ πράγματα καὶ τὴν οὐσίαν των καὶ νὰ ἐπιδιώξετε τὴν ἄμεσον στοχαστικὴν κατάκτησίν των. Ὡς βοήθημα κατὰ τὸ στάδιον τοῦτο τῆς ἐργασίας σας συνιστῶμεν μίαν καλὴν στοχαστικὴν ἐπε-

ξεργασίαν ἑνὸς ἑκάστου τῶν θεμάτων τὰ ὁποῖα δίδει ἀναλυτικῶς τὸ ἐρωτηματολόγιον.

23. Πρέπει νὰ πάρῃ ὁ καθένας σας προσωπικὴν θέσιν ἀπέναντι τῶν θεμάτων. Δηλαδή: πρέπει μὲ προσεκτικὴν ἐξέτασιν νὰ φθάσετε εἰς σημεῖον νὰ γεννηθῇ ἐνδιαφέρον δι' ἕκαστον θέμα καὶ οὕτω νὰ προκληθοῦν ὠρισμένα συναισθήματα καὶ ἰδέαι. Μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ προσωπικὴ ἐντύπωσις καὶ ἐπομένως θὰ καταστῇ δυνατὸν νὰ λεχθῇ κάτι ποῦ θὰ ἔχῃ σχέσιν μὲ τὴν ἀλήθειαν, εἰλικρίνειαν καὶ ζωὴν, μὲ πραγματικὴν δημιουργικὴν προσπάθειαν, χωρὶς νὰ γίνῃ χρῆσις ξηρᾶς μνήμης ἢ μιμήσεως. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο θέλομεν νὰ τονίσωμεν ὅτι ζητοῦμεν κυρίως εἰλικρινῆ διατύπωσιν προσωπικῶν ἐντυπώσεων ἀπὸ τὴν ὑπηρεσιακὴν πραγματικότητα μὲ τὴν ὁποῖαν ἦλθεν ὁ καθένας εἰς ἐπαφήν. Πολλοὶ ἀπὸ σᾶς ἀποτελοῦν ζῶσαν ἱστορίαν τῆς διαμορφώσεως τοῦ ὀργανισμοῦ εἰς τὸν ὁποῖον ὑπηρετοῦν. Ἐζησαν ὥραν τὴν ὥραν τὴν γένεσίν του. Τὸν παρηκολούθησαν συλλαμβανόμενον, σχεδιαζόμενον, διαμορφούμενον, τελειούμενον, λειτουργοῦντα. Ἄναποφεύκτως ἔχουν προσωπικὰς ἐντυπώσεις. Αὐτὰς ἀκριδῶς ζητοῦμεν. Ὅσο δὲ ἀπλούστερα διατυπωθοῦν αἱ προσωπικαὶ αὐταὶ ἐντυπώσεις ἀπὸ τὰ πράγματα, τόσον περισσότερον ἐπιτυχημένην θὰ θεωρήσωμεν τὴν ἔκθεσιν.

Ὅλοι εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπαντήσουν ἐπιτυχῶς ἂν, ἀφοῦ σκεφθοῦν, προσπαθήσουν νὰ εἶναι εἰλικρινεῖς καὶ φυσικοί. Φυλαχθῆτε ἀπὸ ἐπιδείξεις ἐτοίμου σοφίας τῶν βιβλίων. Αὐτὴ ἄς μείνῃ δι' ἄλλας περιπτώσεις.

24. Ἐπωφελοῦμεθα τῆς εὐκαιρίας ν' ἀποταθῶμεν ἰδιαιτέρως εἰς τοὺς ἐργατικοὺς καὶ φιλοτίμους νέους τῶν διαγωνισμῶν, ποῦ ἐπέδειξαν συγγραφικὰς — ἀξιεπαίνους βεβαίως — φιλοδοξίας ἐπὶ θεμάτων τῆς ἐργασίας των. Πρέπει νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν των ὅτι δὲν εἶναι ἐπιστήμη ἢ ἀπλὴ μετάγγισις εἰς τὴν μνήμην ἢ ἢ ἀπλὴ περισυλλογὴ εἰς γραπτὸν σωρῶν γνώσεων ἀπὸ σωροῦς βιβλίων. Ἄπ' αὐτὰς εἶναι χρήσιμον μόνον ὅ,τι, ἀφομοιωθέν, ἔγινεν ἱκανότης πρὸς δημιουργικὴν προσπάθειαν.

Ἐπιστήμη, ἀξία τοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ κόπου, εἶναι ἢ συστηματικὴ στοχαστικὴ ἀπόκρισις εἰς τὰς ἀπορίας ποῦ ὑποβάλλει ἢ

ἐμπειρική πραγματικότητα. Καί κυρίως αὐτοῦ τοῦ εἴδους τῆς ἐργασίας ἔχει ἀνάγκη ὁ νεοφανῆς θεσμὸς τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁμοῦς πρέπει νὰ ἀφήνεται τὸ φόρτωμα τῶν ἐκ μνήμης τυποποιημένων γνώσεων καὶ νὰ ἐπιδιώκεται ἄμεσος στοχαστική σύλληψις τῆς πραγματικότητος. Ἐάν σκεφθῆτε ἐπὶ τῶν πραγμάτων καὶ ἐκθέσετε εἰλικρινῶς τὰς ἐντυπώσεις σας, θὰ κάμετε πραγματικὰ καὶ χωρὶς ἐπιτήδευσιν ἐπιστήμην, ὅπως ὁ γνωστὸς ἥρωας, ὅταν ὠμίλει, ἔκαμνε ὅλην τὴν ζωὴν του πρόζαν, χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζῃ.

Θὰ εἴμεθα πολὺ αὐστηροὶ κριταὶ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι τυχὸν θὰ θελήσουν νὰ κάμουν ἐντύπωσιν μὲ ξένας ἀναφομοιώτους ιδέας καὶ μὲ βιβλιογραφικὰς διακοσμήσεις καὶ παραπομπάς. Δὲν ζητοῦμεν τὴν «κενὴν ἐπιμέλειαν τοῦ ρακοσυλλέκτου» τῆς ἐπιστήμης, ὅπως ἐπιτυχῶς ἐχαρακτήρισε τελευταίως πνευματώδης δημοσιολόγος μας τὴν ἄρον - ἄρον προσπάθειαν συρραφῆς «ἐπιστημονικῶν» ἔργων διὰ τοῦ συστήματος τῶν παραπομπῶν.

Θὰ μᾶς εἶναι ἀσυγκρίτως πολυτιμότερα μία ἀπλή εἰλικρινῆς ἀποψις, ἀποτέλεσμα παρατηρητικότητος καὶ ζωντανῆς κατανοήσεως τῆς πραγματικότητος, παρὰ ἢ δανεισμένη, ἔτοιμη καὶ κάποτε σκοτεινὴ ἀπὸ φόρτωμα δευτερευουσῶν ιδεῶν σοφία.

Διατυπώσατε τὰς ἐντυπώσεις σας ἀπλᾶ καὶ καθαρὰ. Σοφὸν εἶναι τὸ σαφές. Καὶ ἡ σαφήνεια εἶναι ἡ ἐντιμότης τοῦ στοχασμοῦ.

Προσπαθήσατε νὰ συλλάβετε μὲ δύναμιν καὶ ἀκρίθειαν τὰς ιδέας σας καὶ νὰ τὰς διαμορφώσετε πλήρεις. Πρέπει ἢ κάθε μία νὰ παρουσιάζεται τελειωμένη.

Προσέξατε νὰ κάμετε διάκρισιν μεταξὺ τοῦ οὐσιώδους καὶ ἐνδιαφέροντος ἀπὸ τὰ ἐπουσιώδη καὶ περιττά. Ἐτσι θὰ ἀποφύγετε τὴν μικρολογία. Διὰ νὰ ἐπιτύχετε ἓνα, θὰ ἀφήσετε πολλά. Αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι θὰ ἀφήσετε λεπτομερείας αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ παίξουν ρόλον εἰς τὴν καλὴν λειτουργίαν καὶ ἀπόδοσιν τῆς ὑπηρεσίας σας. Ἰδίως οἱ κατώτεροι ἀναγκαίως θὰ ἀσχοληθοῦν μὲ λεπτομερείας ἐντὸς τοῦ περιορισμένου, ἄλλωστε, κύκλου τῆς ἀρμοδιότητος ἐκάστου.

25. Ἐφοῦ ἐτοιμάσετε τὸ ὕλικόν σας πρέπει νὰ κάμετε ἓνα γενικὸν σχέδιον διαπραγματεύσεως τοῦ θέματός σας. Ἡ ζωὴ ἐκεί-

νου πού θά κατορθώση κάτι πρέπει νά ἔχη ἓνα πρόγραμμα. Ἔχει πάντοτε τήν ἀξίαν της ἢ κλασσική διαίρεσις τῆς διεξαγωγῆς τοῦ θέματος εἰς τρία μέρη: προῖμιον, κυρίαν ἀνάπτυξιν καί συμπέρασμα.

Εἰς τὸ προῖμιον συνήθως γίνεται ἡ εἰσαγωγή καί θέσις ἢ καί διαίρεσις τοῦ θέματος.

Ἡ κυρία ἀνάπτυξις εἶναι προτιμότερον νά γίνεται σάν ἐλευθέρα συνομιλία, σάν εἶδος ἀνακοινώσεως. Σᾶς συνιστῶμεν κατάστρωσιν σχεδίου προοδευτικῆς ταξινομήσεως τῶν ιδεῶν, χαρακτηριζόμενον ἀπὸ κίνησιν πρὸς μίαν λύσιν: τὸ συμπέρασμά σας. Κάθε ἰδέα εἶναι καλὸν νά ἀναπτύσσεται εἰς ἕκτασιν ἀνάλογον τῆς σημασίας της διὰ τὸ συμπέρασμα, χωρὶς νά χάνεται μία ἰσορροπία τῆς ἐκτάσεως μεταξὺ τῶν μερικωτέρων ἀναπτύξεων. Ἀφεθῆτε εἰς τὴν φυσικὴν καί ἀδιάσθη ἀλληλουχία τῶν ἐννοιῶν σας. Προκύπτει τὸ καλύτερο λογικὸ δέσιμο.

Ὡς πρὸς τὰ συμπεράσματα προτιμῶμεν, ἀντὶ νά κάμετε ἀνακεφαλαιώσεις, νά τονίσετε τὴν σημαντικωτέραν ἰδέαν ἀπὸ ὅσας παρουσιάσατε κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν.

26. Τέλος πρέπει νά ἔχετε ὑπ' ὄψιν σας ὅτι ὁ δρόμος πρὸς τὸ περιεχόμενον περνᾷ πρῶτα ἀπὸ τὴν μορφήν. Τὸ καλὸ ὕφος εἶναι μία σοβαρὴ ἐγγύησις διὰ τὸ περιεχόμενον. Ὁ ἄνθρωπος πού ἔχει ζωὴν καί λογικὴν, ὅταν γράφῃ δὲν διατυπώνει τὰς σκέψεις του εἰς ὕφος ψεύτικον ἢ πλαδαρόν.

Ἀφεθῆτε νά εἰσθε ἀπλοῖ. Ἀπλότητα ἔχει τὸ ὕφος τῆς καλῆς συνομιλίας, πού γίνεται χωρὶς ἔμφασιν καί στόμφον, χωρὶς ἐκζητήσιν ἐκφράσεων ἢ λεκτικὰ καμώματα, χωρὶς φράσεις πομπώδεις, πού πολὺ εὐκολα δίδουν τὴν ἐντύπωσιν ψεύδους καί κενότητος καί πλησιάζουν τὸ γελοῖον.

Προσπαθήσατε νά εἰσθε σύντομοι. Τὸ σφικτὸν ὕφος εἶναι αὐτοαγωγή, αὐτοπειθαρχία. Διὰ τὴν ἔκθεσιν πρέπει νά γίνεται συγκέντρωσις τοῦ πνεύματος, ὅπως συγκεντρώνεται τὸ σῶμα εἰς μίαν παρέλασιν. Ἡ γραπτὴ ἀνακοίνωσις ἀπαιτεῖ μεγαλυτέραν συντομίαν ἀπὸ τὴν προφορικὴν.

Ζητεῖτε τὴν κυριολεξίαν. Διὰ τὴν εὐρεσίαν της μὴ θεωρῆτε περιττὸν νά χρησιμοποιῆτε ὅσον τὸ δυνατὸν συχνότερα τὸ λεξικόν.

Ὁ Π. Βλαστός προλογίζων πολύτιμον λεξικογραφικὴν ἐργασίαν τοῦ γράφει: «Σκοπὸς τοῦ λεξικοῦ μου εἶναι ἡ κυριολεξία. Στὴν κυριολεκτικὴν πειθαρχία θεμελιώνεται ἡ δύναμις τοῦ λογοτέχνη καθὼς καὶ ἡ ἀρετὴ τῆς ἐπιστήμης. Εἶναι ἀπαρασάλευτη ἀνάγκη γιὰ ὅποιον θέλει νὰ συλλογισθῇ τίμια καὶ νὰ γράψῃ μὲ τέχνη σταλωτῆ. Μὲ τὸ «ἀπάνω-κάτω» τὸ ρωμέϊκο δὲν φτάνεις πουθενά. Μία, καὶ μία λέξι μονάχα, ταιριάζει σὲ κάθε ξεχωριστὴ ἔννοια.»

Χρησιμοποιεῖτε μόνον τὰς ἀπαραιτήτους διὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ νοήματός σας λέξεις. Εἶναι καταστάλαγμα μεγάλης σοφίας ὁ κανὼν: Νὰ ὁμιλῆς μόνον ὅταν πράγματι ἔχεις νὰ εἰπῆς κάτι καί, ἀφοῦ τὸ ἐκφράσῃς μὲ ὅσο τὸ δυνατὸν ὀλιγωτέρας λέξεις, ἀμέσως σταμάτα.

27. Δὲν θέλομεν νὰ κλείσωμεν τὴν παροῦσαν χωρὶς νὰ τονίσωμεν καὶ πάλιν τὴν ἀνάγκην νὰ λάβετε προσωπικὴν θέσιν ἀπέναντι τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν προβλημάτων τὰ ὅποια παρουσιάζει εἰς τὸν κύκλον τοῦ καθ' ἑνὸς ἢ ζωντανῆ ὑπηρεσιακῆ πραγματικότητος καὶ νὰ γράψῃτε εἰλικρινῶς τὰς ὑπηρεσιακὰς ἀπόψεις σας. Θὰ χρησιμοποιηθοῦν μόνον ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον.

Ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἔχωμεν τὰς γνώμας σας καθαρὰ καὶ ἀπερίφραστα. Αἱ τυχόν διαφοραὶ ἀντιλήψεών σας πρὸς τὴν ἰσχύουσαν ρύθμισιν ἢ ἄλλας ἐγκύρους γνώμας δὲν πρόκειται καθόλου νὰ συναντήσουν οἰουδήποτε εἶδους ἐπιφυλακτικὴν ἢ δυσμενῆ διάθεσιν, φθάνει νὰ εἶναι λογικαὶ καὶ εἰλικρινεῖς.

Ἐν πρώτοις πιστεύομεν ὅτι ἠθικὴ εὐαισθησία καὶ θάρρος γνώμης ἀπέναντι ἐλαττωματικῶν καταστάσεων, ἀκόμη δέ, περισσότερο, ἀπέναντι βαρυτέρων περιπτώσεων, εἶναι ἀπαραίτητα διὰ πάντα τίμιον πολίτην καὶ ὑπάλληλον. Ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὅποιος δὲν ἀντιδρᾷ εἰς τὸ κακόν, δὲν αἰσθάνεται ἀκόμη καὶ δικαίαν ὀργὴν δι' αὐτὸ καὶ δὲν ἔχει ψυχικὸν καὶ ἠθικὸν θάρρος διὰ νὰ τὸ ἀντιμετώπισῃ, εἶναι παντοῦ ἄχρηστος διὰ τὴν δημοσίαν ζωὴν.

Ἐπειτα, κάθε κανονισμὸς ὑπηρεσίας εἶναι κατ' οὐσίαν ἀπλῶς μία προδιαγραφή, ἓνα σχέδιον μηχανισμοῦ καὶ τρόπου ἐνεργείας, διὰ τοῦ ὁποίου, κατὰ τὰς προβλέψεις τῶν συντακτῶν, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ καλυτέρα δυνατὴ ἀπόδοσις τοῦ ἀσφαλιστικοῦ ὀργανισμοῦ. Ἡ ἀξία του ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν πραγματικὴν ἀπο-

δοτικότητα του. Πρέπει λοιπόν να γίνεται συνεχώς έλεγχος τών αποτελεσμάτων και έπαλήθευσις επάνω εις τήν πραγματικότητα. Το ότι οί οργανισμοί δέν έχουν μακράν παράδοσιν δύναται ίσως να ώφελήση εις τήν ειδικήν αύτήν περίπτωσίν μας.

28. Οί παλαιότεροι από τούς κανονισμούς 'Οργανισμών Κοινωνικής 'Ασφαλίσεως, Κλαδικών Ταμείων έσχεδιάσθησαν κατά το πλείστον από ρωμαϊστάς νομικούς και κατά μίμησιν κανονισμών οργανισμών οί όποιοι αποβλέπουν κατά πρώτον λόγον εις οικονομικούς σκοπούς, και τούς ενδιαφέρει κυρίως ή έξυπηρέτησις τών σκοπών τούτων και ή νομότυπος διαχείρισις καθ' αύτήν. 'Η ίκανοποίησις — και αύτή μόνον χρηματική — τών συναλλασσομένων, οί όποιοι έχαρακτηρίζοντο ώς «μέτοχοι», λαμβάνεται βεβαίως υπ' όψιν, αλλά προηγείτο ή οικονομική προκοπή του «Ταμείου». Συνέπεια: ή εκτίμησις τής επιτυχίας ένός Ταμείου έγένετο μόνον από το μέγεθος τής συσσωρευομένης περιουσίας. Το «μέγεθος» τών παροχών συνήθως ήρχετο εις δευτέραν μοίραν.

Οί συστηματικώτεροι και πληρέστεροι τών ασφαλιστικών κανονισμών είναι του 'Ιδρύματος Κοινωνικών 'Ασφαλίσεων. Ούτοι συνετάγησαν, κυρίως κατά τās λεπτομερείας, βάσει προτύπων τής αλλοδαπής, δοκιμασθέντων βεβαίως εις τόν τόπον τους από τήν εφαρμογήν, ή όποία όμως έλαβε χώραν εκεί από ανθρώπους και μεταξύ ανθρώπων με διάφορον από τήν ιδικήν μας νοοτροπίαν. 'Εφόσον δε πρόκειται περι μιμήσεως ξένων προτύπων, πρέπει να έχωμεν πάντοτε υπ' όψιν ότι ό ιδικός μας μηχανισμός διεμορφώθη, ιδίως κατά τās γενικάς γραμμάς τής οργανώσεως, από έντόπιον εύφυϊαν, συνεκροτήθη με έγχώριον ύλικόν και — χωρίς να εξετάσωμεν έδώ πώς συνέβησαν αυτά — λειτουργεί μεταξύ έντοπίων.

29. 'Η διαφορά τών συνθηκών τής συντάξεως, τής ποιότητος του ύλικου και τών σχέσεων και όρων υπό τούς όποιους λειτουργεί, δια πρώτην φοράν, δικαιολογούν, αν μή επιβάλλουν, έξαιρετικήν προσοχήν δια τήν εξέτασιν και παρακολούθησιν τής συνθέσεως και τής λειτουργίας του με κριτικόν ενδιαφέρον ώς να επρόκειτο περι ένός μεγάλου πειραματισμού. 'Επομένως ή στάσις τών πρώτων, τουλάχιστον, εφαρμοστών του θεσμού απέναντι τών κανονισμών πρέπει να είναι στάσις προσεκτικού έρευνητου, διαρκούσης

ἐμπειρικῆς ἀναζητήσεως, ἀντικειμενικῶς ἐπαληθευσίμου. Καὶ εἶναι γνωστὸν ὅτι δι' αὐτὴν εἶναι ἐνδεδειγμένοι μόνον ὅσοι μὲ ἐνδιαφέρον καὶ προσοχὴν ἔρχονται εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μὲ τὰ πράγματα, καὶ σχηματίζουν προσωπικὴν ἐντύπωσιν ἐξ αὐτῶν, ὅπως ἄλλωστε διεπίστωσε καὶ ὁ Κλώντ Μπερνάρ μὲ τὴν γνωστὴν ἀπλῆν, ὅσον καὶ σοφὴν ἀνάλυσιν τῆς ἀρχαίας περιγραφικῆς ἐμπειρικῆς μεθόδου.

Κατὰ τὴν ἀνάλυσιν αὐτὴν, ἡ περιγραφικὴ ἢ τυπολογικὴ ἐμπειρικὴ ἐπιστημονικὴ μέθοδος ἀρχίζει ἀπὸ τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἡ πραγματικότης, γινομένη σαφέστερον ἢ ἀμυδρότερον ἀντιληπτὴ, μᾶς ὑποβάλλει ὠρισμένας ἰδέας, ὠρισμένην ἀποψιν. Διὰ τὴν ἐπιβεβαίωσιν αὐτῆς ἀποτεινόμεθα πάλιν πρὸς τὴν πραγματικότητα αὐτὴν, ἡ ὁποία εἰς ἀπάντησιν μᾶς ὑποβάλλει νέας ἰδέας, ἀποτελούσας νέα δι' ἐπαλήθευσιν ἐρωτήματά μας πρὸς αὐτὴν... καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Οὕτω ἡ περιγραφικὴ ἐμπειρικὴ μέθοδος συνιστᾶται ἀπὸ ἓνα συνεχῆ διάλογον μεταξὺ τῆς πραγματικότητος καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου λογικοῦ, ἐρωτῶντος τὴν πραγματικότητα πρὸς διαπίστωσιν ἰδεῶν τὰς ὁποίας προκαλεῖ αὕτη ἀπαντῶσα εἰς τὴν προσοχὴν μας καὶ τὰς ἐκ ταύτης ἀπορίας μας.

30. Τὸ συμπέρασμα τῆς ἀναλύσεως αὐτῆς, ἡ ὁποία ἀποδεικνύει ὅτι ἡ πραγματικότης καὶ ἡ σκέψις συνεργάζονται στενῶτα κατὰ τὴν περιγραφικὴν ἐμπειρικὴν μέθοδον, εἶναι ὅτι ἡ ἀντίληψις, ἡ ὁποία κάμνει διάκρισιν μεταξὺ ἐμπειρικῆς ἐρεύνης καὶ θεωρητικῆς ἀναλύσεως, μεταξὺ καταγράφοντος παρατηρήσεις ἐρευνητοῦ καὶ σκεπτομένου ἐπιστήμονος, εἶναι ἐντελῶς ἐσφαλμένη καὶ καταστρεπτικὴ διὰ πᾶσαν ἐπιστημονικὴν γνῶσιν τῶν πραγμάτων. Τὸ σκεπτόμενον ἐνδιαφέρον πρέπει νὰ εὑρίσκεται παντοῦ, μέχρι τῆς ταπεινοτέρας παρατηρήσεως, μέχρι τῆς ἀπλουστάτης ἐρεύνης. Ἡ ἐμπειρικὴ ἔρευνα καὶ ἡ θεωρητικὴ ἀνάλυσις ἀλληλοτροφοδοτοῦνται. Ἐντὶ τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου ὠργανωμένου ἐκ τῶν προτέρων λογικοῦ συστήματος, ἢ τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης λογικῆς σχολῆς, πρέπει νὰ ἀκολουθῆται ἡ λογικὴ ἐκάστου προβλήματος ὅπως αὕτη ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἐρευνομένου ἀντικειμένου προβάλλει καὶ διαμορφοῦται κατὰ τὴν προσπάθειαν τοῦ νοῦ πρὸς στοχαστικὴν κατάκτησιν αὐτοῦ.

Ὄταν δὲν ὑπάρχει θεωρητικὴ ἄποψις πρὸς ἐπαλήθευσιν, καὶ ἄμεσος προσωπικὴ προσπάθεια στοχαζομένη ἐπὶ τῶν πραγμάτων, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ οὐδεμία παρατήρησις πρωτότυπος, ἢ ὁποία καὶ μόνη εἶναι ἀληθινὴ ρίζα τῆς ὄντως ἐπιστημονικῆς ἐργασίας καὶ προόδου. Παρατηρήσεις ποὺ ἀραδιάζονται ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης, ὅπως κατὰ τύχην προσπίπτουν εἰς τὴν ἀντίληψιν, χωρὶς νὰ ὀδηγεῦνται ἀπὸ μίαν τεθεῖσαν ἐρώτησιν πρὸς τὰ πράγματα, δηλ. μίαν θεωρητικὴν ἄποψιν, — ἀφήνομεν τὰς δανεισμένας ἀπὸ περίπλοκα βιβλία περιπεπλεγμένας ἀναφομοιώτους γνώσεις —, εἶναι ἀπλῶς ἀσύνδετοι ἀπαντήσεις εἰς τυχαίας ἐρωτήσεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐντελῶς ἀνίκανοι νὰ προσθέσουν τίποτε νέον καὶ χρήσιμον, ὥστε νὰ βοηθήσουν διὰ τὴν ἔξοδον ἀπὸ τὸν κύκλον τῶν οἰωνδῆποτε συνηθειῶν ἀποσκληρουμένων σὺν τῷ χρόνῳ.

Ὁ καθένας λοιπὸν καὶ ὅλοι ἤμποροῦν καὶ πρέπει νὰ ἔχουν γνώμην ἐπὶ τῆς ὑπηρεσιακῆς πραγματικότητος, ὅπως προσπίπτει εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ καθενός, εἰς τὸν κύκλον του. Δὲν φθάνει ὁμως νὰ θέλῃ καθένας νὰ ἔχῃ γνώμην καὶ δὲν πρέπει νὰ καταφύγῃ εἰς μίαν οἰανδῆποτε ἔτοιμην. Πρέπει νὰ σκεφθῇ μ' ἐνδιαφέρον.

Ὅσον δὲ μεγαλύτερον μέρος τοῦ προσωπικοῦ ἐνδιαφερθῆ διὰ τὴν ἐργασίαν του, ἐπιτύχῃ στοχαστικὴν σύλληψιν καὶ ἐπεξεργασίαν τῶν αἰτίων, ἰδιοτήτων καὶ σχέσεων τῆς ὑπηρεσιακῆς πραγματικότητος, χωρὶς προκαταλήψεις καὶ συνηθείας, καὶ ἀποκτήσῃ ζωντανὴν συνείδησιν τῶν πραγματικῶν ἀναγκῶν καὶ τοῦ ὑπηρεσιακοῦ προορισμοῦ, τόσον καλύτερον θὰ ἐξασφαλισθῇ ἢ πνευματικὴ ὑγεία, ἢ ἰκανότης ἐξελίξεως καὶ ἢ δύναμις προκοπῆς τοῦ ὑπαλληλικοῦ σώματος καὶ τοῦ θεσμοῦ τῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως.

Σημ. 6. Αἰτιολογικὴ Ἐκθεσις Ἀν. Νόμου 591/1937 «περὶ μέτρων ἐξυγιάνσεως τῶν Ὄργανισμῶν Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων».

Τὸ σύγχρονον κράτος ἐνδιαφέρεται ἰδιαιτέρως διὰ τὴν προστασίαν τῶν ἐθνικῶν ἐργατικῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὸ θεμέλιον τῆς ὑπάρξεως καὶ προόδου αὐτοῦ. Μία ἐκ τῶν σοβαροτέρων ἐκδηλώσεων τῆς μερίμνης ταύτης εἶναι ἢ παρ' αὐτοῦ ἴδρυσις

τῶν ὀργανισμῶν κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως καὶ ἢ εἰς αὐτοὺς ὑποχρεωτικὴ ὑπαγωγὴ τῶν ἐργαζομένων. Εἰς τοὺς ὀργανισμοὺς τούτους, ὡς φορεῖς τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως, ἔχει ἀνατεθῆ ἢ συστηματικὴ φροντίς διὰ τὴν συντήρησιν τῆς ὑγείας καὶ τῆς πρὸς ἐργασίαν ἱκανότητος, τὴν προστασίαν τῆς μητρότητος καὶ τὴν ἀποτροπὴν τῶν οἰκονομικῶν συνεπειῶν τοῦ γήρατος, τῆς ἐξασθενήσεως καὶ τῶν μεταπτώσεων τῆς ζωῆς.

Διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν σκοπῶν τούτων τὸ κράτος ἔχει ἐπιβάλλει εἰς μὲν τοὺς ἐργαζομένους ἀναγκαστικὴν ἀποταμίευσιν ὑπὸ μορφήν τῶν ἀσφαλιστικῶν εἰσφορῶν, εἰς δὲ τοὺς ἀμέσως ἐνδιαφερομένους ἐργοδότας, καὶ πολλάκις εἰς τὸ κοινόν, ἐνίσχυσιν τοῦ ἔργου τούτου διὰ συνεισφορῶν καὶ κοινωνικῶν πόρων. Αἱ εἰσφοραὶ καὶ αἱ συνεισφοραὶ αὗται ἀποτελοῦν τοὺς οἰκονομικοὺς πόρους ἐκάστου ἀσφαλιστικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ τὰ μέσα ἐξυπηρετήσεως τῶν σκοπῶν του. Ἡ ἐπιτυχὴς δ' ἐξυπηρέτησις τῶν σκοπῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴν ἐπάρκειαν τοῦ ὀργανισμοῦ. Οὕτω θεμελιῶδες πρόβλημα ἐκάστου ἀσφαλιστικοῦ φορέως εἶναι τὸ πρόβλημα τῆς ἰσορροπήσεως τῶν ἐσόδων πρὸς τὰς παροχάς.

Κατὰ τὴν ὀργάνωσιν ἔθεν ἐκάστου φορέως ἀσφαλίσεως εἶναι ἀνάγκη νὰ λαμβάνωνται ὡς βάσις οἰκονομικαὶ ἀπόψεις καὶ ὑπολογισμοί. Εἶναι ἀνάγκη ἀκριβοῦς γνώσεως καὶ ἔπειτα συνεχοῦς παρακολουθήσεως ὅλων τῶν στοιχείων τῶν δυναμένων νὰ ἐπηρεάσουν εἴτε τοὺς πόρους εἴτε τὰς ὑποχρεώσεις τῶν ὀργανισμῶν τούτων. Εἰδικώτερον, εἶναι ἀναγκαῖα μεθοδικὴ παρακολούθησις, συστηματικὴ συλλογὴ, ἀριθμητικὴ διατύπωσις καὶ συγκριτικὴ μελέτη πληροφοριῶν σχετικῶν πρὸς τοὺς ὑπαγομένους εἰς τὴν ἀσφάλισιν καὶ σύνθεσις, ἀπὸ ἀπόψεως τόπου καὶ χρόνου, κατηγοριῶν, κατ' ἐπαγγέλματα, συνθήκας ἐργασίας, ὅρους βιοπορισμοῦ καὶ προσωπικὴν καὶ οἰκογενειακὴν κατάστασιν, ἐν συσχετίσει πρὸς τοὺς ἀσφαλιζομένους κινδύνους, ἤτοι ἀφ' ἑνὸς πρὸς τὴν νοσηρότητα, δηλαδὴ σχετικοὺς ἀριθμοὺς διὰ τὸ εἶδος, τὴν συχνότητα, τὴν πορείαν καὶ τὴν διάρκειαν τῶν ἀσθενειῶν, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ ἐπηρεάσουν τὴν ἱκανότητα ἐργασίας μερικῶς ἢ ὀλικῶς, προσωρινῶς ἢ διαρκῶς, καὶ ἀφ' ἑτέρου πρὸς τὴν θνησιμότητα, δηλαδὴ τὸν λόγον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν, ἐκ τῶν διαφορῶν,

ἀμεσωτέρων ἢ ἐμμεσωτέρων, αἰτιῶν, ἀποθνησκόντων πρὸς τὸν ὄλον ἀριθμὸν ἐκάστης τῶν ὡς ἄνω κατηγοριῶν. Τὰ πολυάριθμα δὲ ταῦτα ἐξαγόμενα πρέπει νὰ μελετηθεῖν, ἐν πρὸς ἓν, ἀπὸ ἀπόψεως οἰκονομικῶν συνεπειῶν διὰ τὰ ἔσοδα καὶ τὰς δαπάνας τῆς ἀσφαλίσεως. Πρὸς τεύτοις πρέπει νὰ δίδεται προσοχὴ διὰ πᾶν στοιχεῖον ἀφορῶν τὰ ἔξοδα διοικήσεως καὶ τὴν πιθανότητα ἐπιτεύξεως ἀπατηλῶν ἀσφαλιστικῶν παροχῶν. Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἀνωτέρω, εἰδικώτερον, ἀσφαλιστικῶν στοιχείων, διὰ τοὺς οἰκονομικοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ κλάδου συντάξεων πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι — λόγῳ τοῦ ὅτι τὸ σύστημα καλύψεως τῶν δαπανῶν τῶν ἀσφαλιστικῶν ὀργανισμῶν διὰ κατανομῆς αὐτῶν ἐκάστοτε εἰς τοὺς ἠσφαλισμένους εἶναι ἐπικίνδυνον κατὰ τὰς περιόδους οἰκονομικῆς κρίσεως, αἵτινες συνεπάγονται ἀνεργίαν — οἱ ὀργανισμοὶ εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ἐφαρμόζουσι τὸ σύστημα εἰσπράξεως σταθεροῦ μέσου ἀσφαλίστρου καὶ οὕτω νὰ συγκεντρῶνουν μεγάλα κεφάλαια. Αἱ ἐκ τῆς ἐπενδύσεως τούτων πρόσοδοι μετὰ τῶν λοιπῶν ἐξ εἰσφορῶν κλπ. πόρων πρέπει ἐκάστοτε νὰ ἐξασφαλίζουσι τὴν πληρωμὴν τῶν δαπανῶν. Οὕτω γεννᾶται πρόβλημα ἀποδοτικῆς τοποθετήσεως κεφαλαίων, δι' ὃ παρίσταται ἀνάγκη παρακολουθήσεως καὶ μελέτης τῶν κινήσεων τῆς ἀγορᾶς κεφαλαίων καὶ ἐπομένως τῶν λοιπῶν παραγόντων τῶν ἐπηρεαζόντων αὐτήν, ὡς χρηματαγορᾶς, χρηματιστηριακῆς ἀγορᾶς, ἐμπορευματαγορᾶς καὶ γενικῶς τοῦ ὄλου πλέγματος τῶν ἀλλοιώσεων τῶν διαφόρων οἰκονομικῶν στοιχείων, ἀπὸ τὴν σύνθεσιν τῶν ὁποίων προκύπτει ἡ ἐξέλιξις τῆς οἰκονομίας μὲ τὰς περιοδικὰς διακυμάνσεις.

Ἡ σχιαγραφηθεῖσα ἐργασία συλλογῆς καὶ ἐπεξεργασίας πληροφοριῶν εἶναι τὸ ἀντικείμενον τῆς Στατιστικῆς καὶ ἀπασχολεῖ εἰδικοὺς ἐπιστήμονας ἐφωδιασμένους μὲ τὰ κατάλληλα τεχνικὰ μέσα. Διὰ τοῦ ἔργου τούτου ἡ κοινωνικὴ πεῖρα ὀργανοῦται συστηματικῶς, καὶ ἐκφραζομένη σαφῶς δι' ἀριθμητικῶν πινάκων καὶ γραφικῶν παραστάσεων, ἐμψυχουμένων διὰ τοῦ προσήκοντος κριτικοῦ καὶ ἐξηγητικοῦ κειμένου, διαφωτίζεται κατὰ τρόπον ἐπιτρέποντα θετικὴν ἔρευναν πολυπλόκων αἰτίων καὶ ἀλληλουχιῶν καὶ ἀσφαλεστέραν πρόβλεψιν τῶν δυνατῶν ἐξελίξεων. Διὰ τῶν στατιστικῶν ἐργασιῶν καθίστανται ὀφθαλμοφανεῖς πλεῖστα καὶ ποι-

κιλώταται — δι' ὃ καὶ ἄλλως ἀσύλληπτοι — διακυμαινόμεναι ἐξελίξεις τιμῶν καὶ σχέσεις ἐξαρτήσεως πολλῶν συγχρόνως στοιχείων τῆς κοινωνικῆς πείρας καὶ οὕτω δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἐξουδετέρωσις ἀνακριβῶν ἐντυπώσεων, σχηματιζομένων ἀπὸ τὰς συνήθως χρησιμοποιούμενας πρὸς δήλωσιν των, ἀπλῶς λεκτικὰς καὶ ἄνευ ἐνδείξεως τοῦ μεγέθους, ἐκφράσεις ἢ καὶ προκαταλήψεις, αἵτινες δύνανται νὰ ὀφείλωνται εἰς διαφόρους ὑποκειμενικάς, εὐκόλους ἐντυπώσεις ἢ συνηθείας ἢ ἐπιθυμίας καὶ ἐπιδιώξεις.

Ἐκ τῆς στατιστικῆς ὁμως ἐπεξεργασίας πολυαρίθμων παρατηρήσεων διαφόρων περιστατικῶν προέκυψεν ὡς συμπέρασμα ὁ νόμος τῶν μεγάλων ἀριθμῶν, κατὰ τὸν ὁποῖον περιστατικὰ τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, τὰ ὁποῖα, θεωρούμενα μεμονωμένως, φαίνονται ἀβεβαίας ἐπελεύσεως καὶ ἀτάκτως συμβαίνοντα, ὑπακούουν εἰς σταθερὰν κανονικότητα καὶ νόμους δυναμένους νὰ ἐρμηνευθοῦν δι' ἀριθμῶν δοθέντων ὑπὸ παρατηρήσεων ἐπὶ σημαντικοῦ ἀριθμοῦ συμβάντων.

Ἀλλά, ἐκ τῆς ἐπιβεβαιουμένης ὑπὸ τῆς πείρας σταθερᾶς ἐν συνόλῳ κανονικότητος ἐμφανίσεων, αἵτινες μεμονωμένως εἶναι ἀτάκτοι, προσφέρεται σταθερὰ βάσις προβλέψεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐπαναλήψεων ὁμοίων περιπτώσεων. Οὕτω ἡ στατιστικὴ ἐξακρίβωσις καὶ κατὰτάξις συλλογικῶν φαινομένων τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ἣτις δὲν περιορίσθη εἰς ἀπλὴν ἀριθμητικὴν διαπίστωσιν τῶν γεγονότων ἀλλ' ἐξειλίχθη εἰς λεπτομερῆ, συμφώνως πρὸς λεπτὰς ἐπιστημονικάς μεθόδους, ἀναλυτικὴν ἐπεξεργασίαν καὶ συσχέτισιν τῶν ἀριθμῶν, ἀπετέλεσε τὴν θετικὴν βάσιν περαιτέρω ἀσφαλιστικῆς ἐργασίας. Ὄντως δὲ ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴν ὑπολογισμῶν ἐπὶ τῶν ἀριθμῶν συχνότητος ὠρισμένων φαινομένων, δοθέντων ὑπὸ τῆς στατιστικῆς, ἐγεννήθησαν αἱ ἀσφάλειαί, στηριχθεῖσαι εἰς εἰδικούς ἀσφαλιστικούς ὑπολογισμούς. Οὕτω ἐγεννήθη ἰδιαίτερος κλάδος ἐφηρμοσμένων μαθηματικῶν, γνωστὸς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ὡς ἀναλογιστικὸς κλάδος τῶν μαθηματικῶν ἢ ἀσφαλιστικὰ μαθηματικά, καὶ ἐμορφώθη εἰδικὴ τάξις ἐπιστημόνων, ἀσχολουμένων μὲ τοὺς ὑπολογισμοὺς τούτους: οἱ ἀναλογισταί.

Τὸ ἔργον τούτων, ἀπαράιτητον τόσον διὰ τὴν κοινωνικὴν ἀσφάλισιν ὅσον καὶ διὰ τὴν ἰδιωτικὴν τοιαύτην, συνίσταται εἰς τὸν

ὕπολογισμὸν διὰ τῶν ἐφηρμοσμένων μαθηματικῶν, κυρίως δὲ διὰ τοῦ λογισμοῦ πιθανοτήτων, τῶν εἰσφορῶν τῶν ἀναγκαίων πρὸς κάλυψιν τῶν παροχῶν καὶ λοιπῶν ἐξόδων τῶν ἀσφαλιστικῶν ὀργανισμῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν στοιχείων περὶ πιθανῆς πορείας τῆς θνησιμότητος, τῆς νοσηρότητος, τῆς εἰσόδου, τῆς ἐξόδου, τῆς στάθμης τῶν εἰσοδημάτων καὶ τῶν λοιπῶν συλλογικῶν φαινομένων τῶν ἠσφαλισμένων, ὡς καὶ τὴν ἐξεύρεσιν τῆς ἀξίας τῶν διαφόρων παροχῶν — κυρίως συντάξεων ἀναπηρίας, γήρατος, χηρῶν, ὀρφανῶν—ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πόρων ἑνὸς ἀσφαλιστικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ τὴν ἀντιπαραβολὴν τοῦ ἐνεργητικοῦ καὶ παθητικοῦ τοῦ ὀργανισμοῦ τούτου βάσει τῆς μαθηματικῶς ὑπολογιζομένης πορείας τῶν μελλοντικῶν ἀφ' ἑνὸς εἰσόδων καὶ ἐξόδων ἠσφαλισμένων, ἀφ' ἑτέρου τῆς πορείας τῶν εἰσφορῶν καὶ λοιπῶν προσόδων δι' ὅλην τὴν πιθανὴν διάρκειαν τῆς λειτουργίας αὐτοῦ. Κατὰ ταῦτα ἡ ἀναλογιστικὴ ἐργασία ἀποτελεῖ τὴν θεμελιωδεστέραν προϋπόθεσιν τῆς ἰδρύσεως καὶ κανονικῆς λειτουργίας ἑνὸς ἀσφαλιστικοῦ ὀργανισμοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀκρίβεια τῶν ὑπολογισμῶν τούτων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς πορείας καὶ δὴ τῆς ὁμαλῆς, συμφώνως πρὸς τὰς προβλέψεις τῶν οἰκονομικῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν συνθηκῶν τῶν ἠσφαλισμένων, ἀνάγκη, καὶ ἂν ἀκόμη ἔχουν γίνεαι ἀρχικοὶ ὑπολογισμοί, νὰ ἐνεργῆται τεχνικὴ ἔρευνα πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ ἂν τὰ ἐξαγόμενα τῶν γενομένων ὑπολογισμῶν εἶναι διατηρητέα ἢ ἔχουν ἀνάγκην ἀναπροσαρμογῆς πρὸς νέα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα παρέχουν αἱ ἐν τῷ μεταξὺ γεγόμενα παρατηρήσεις.

Ἐξ ἄλλου πολλάκις ἡ κοινωνικὴ σκοπιμότης ἐπιβάλλει τὴν ὀπωσδήποτε χορήγησιν παροχῆς τινος. Δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται ὅτι ἡ κοινωνικὴ ἀσφάλις, μολονότι διὰ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ φορέως βασίζεται εἰς ἀσφαλιστικοὺς ὑπολογισμοὺς καὶ καθαρῶς οἰκονομικὰς ἀπόψεις, εἶναι ὅμως τμῆμα τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς, ἢ ὁποῖα ἀποβλέπουσα εἰς τοὺς ἠσφαλισμένους καὶ λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν ἀνθρωπιστικοὺς λόγους εἶναι ὑποχρεωμένη πολλάκις νὰ ἐπιζητῇ τὴν χορήγησιν ἑνὸς ἐλαχίστου ὀρίου παροχῶν. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἡ ἀναλογιστικὴ ὑπηρεσία εἶναι ἀπαραίτητος ὅπως διατυπώσῃ εἰς ἀριθμοὺς τὰς μελλοντικὰς συνεπείας πάσης προτεινομένης διατάξεως, ἀριθμοὺς οἱ ὁποῖοι θὰ ἐπιτρέπουν τὴν

ἀκριβῆ ἐκτίμησιν τῆς μελλοντικῆς διαμορφώσεως τοῦ κόστους τῶν ζητουμένων παροχῶν καὶ τὴν ἀσφαλῆ μέτρησιν τῶν συνεπειῶν μὲ πρόβλεψιν πραγματικῶν καταστάσεων καὶ ὄχι μόνον μὲ αἰσθηματικὰς ἢ φιλοσοφικὰς ἀπόψεις.

Ἡ ὡς ἀνωτέρω ὁμῶς γενομένη στοιχειώδης ἀνάλυσις τοῦ ἐπιβαλλομένου τρόπου ἐργασίας διὰ τὴν σύστασιν καὶ λειτουργίαν ἐνὸς ασφαλιστικοῦ ὀργανισμοῦ, ἣτις καθιστᾷ ἔκδηλον τὴν ἀλήθειαν ὅτι βᾶσις πάσης θετικῆς ασφαλιστικῆς ἐργασίας εἶναι ἡ στατιστικὴ ἐξακρίβωσις καὶ ἡ ἀναλογιστικὴ ἐπεξεργασία τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν ἀσφάλισιν δεδομένων καὶ ἡ χάραξις δι' ἐπιστημονικῶν μεθόδων μακροχρονίου, πλήρους καὶ ἀμεταβλήτου ασφαλιστικοῦ προγράμματος, δίδει τὸ μέτρον κρίσεως ἐπὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐν Ἑλλάδι μέχρι σήμερον γενομένης ἐργασίας διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως.

Ἐν τῇ χώρᾳ μας ἡ ἀνάπτυξις τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως ὑπῆρξε μεγάλη, ἰδίως κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν. Ὁ ἀμέσως κατωτέρω παρατιθέμενος πίναξ εἶναι χαρακτηριστικὸς τῆς ἀλματώδους ἐξελίξεως τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως. Εἰς τὸν πίνακα τοῦτον περιλαμβάνονται οἱ ἠσφαλισμένοι μισθωτοὶ τοῦ κράτους, ὡς καὶ οἱ μισθωτοὶ ἐμπορίου, βιομηχανίας καὶ μεταφορῶν, ἐπίσης δὲ καὶ οἱ αὐτοτελῶς ἐργαζόμενοι ἠσφαλισμένοι.

	Ἀριθ.	Ἀριθ.	Ἐτήσιοι	Συνολικὴ
Ἔτος	ἀσφαλ. ὀργαν.	ἠσφαλι- σμένων	πρόσοδοι εἰς Δρχ.	περιουσία εἰς Δρχ.
1915	9	4.583	1.730.000	8.791.000
1925	21	16.818	50.446.000	173.620.000
1935	93	221.021	1.101.171.000	3.410.545.000

Ἐκ τῶν ἐν τῷ πίνακι τούτῳ ὀργανισμῶν ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ Ὑφυπουργείου Ἐργασίας 57 ὀργανισμοὶ μὲ 524.666.000 δρχ. ἐτησίας προσόδους. Οἱ λοιποὶ ασφαλιστικοὶ ὀργανισμοὶ ἐξαρτῶνται ἀπὸ διαφόρους ὑπηρεσίας, ἰδρυθείσας καὶ προοριζομένας πρὸς ἐξυπηρέτησιν ποικίλων κρατικῶν σκοπῶν, συνήθως ἀσχέτων πρὸς πᾶσαν ἰδιαιτέραν ασφαλιστικὴν προπαίδευσιν καὶ εἰδικότητα.

Γενικῶς ὁμῶς δυνατὰί τις γὰρ διαπιστώσῃ ὅτι κατὰ τὴν ὀργά-

νωσιν τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως ἐν Ἑλλάδι ἐπεκράτησε σχεδὸν πλήρης παραγνώρισις τῶν ἀπαραιτήτων βάσεων καὶ μεθόδων τῶν ἀσφαλιστικῶν ἐργασιῶν. Μέχρι σήμερον, εἴτε λόγῳ σπουδῆς πρὸς ἐπίτευξιν πολιτικῶν κυρίως ὠφελημάτων εἴτε λόγῳ κακῆς ἐκτιμήσεως τῆς σοβαρότητος καὶ τοῦ ἀπαραιτήτου μιᾶς ἀναλογιστικῆς ἐργασίας, ἀξίας τοῦ ὀνόματος, διὰ τὴν λειτουργίαν καὶ μελλοντικὴν ὑπαρξιν ἐνὸς ἀσφαλιστικοῦ ὀργανισμοῦ, ἢ ὀργάνωσις τῶν διαφορῶν ἑλληνικῶν ἀσφαλιστικῶν ὀργανισμῶν ἔγινεν ἐπὶ τῇ βάσει ἐμπειρικῶν καὶ προχειρολόγων ὑπολογισμῶν, μὲ βασικὴν κατευθυντήριον σκέψιν τὴν ὅπωςδήποτε ἐξυπηρέτησιν τῶν πράγματι ἐπειγουσῶν ἀναγκῶν τῆς στιγμῆς. Τοῦτο ἔμως ἔγινεν εἰς βάρος τῆς μελλοντικῆς ἐπαρκειᾶς καὶ ἐπιτυχίας τῶν ὀργανισμῶν τούτων. Οὕτω οἱ σήμερον λειτουργοῦντες ὀργανισμοὶ κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως, ἰδρυθέντες πράγματι ἄνευ ἀκριβοῦς στατιστικῆς ἐργασίας καὶ μαθηματικῶν ὑπολογισμῶν, εὐρίσκονται ὄντως εἰς ἀδυναμίαν νὰ παρουσιάσουν στοιχεῖα ἀρκετὰ ὥστε νὰ ἐρμηνευθῆ ἢ παρῦσα αὐτῶν κατάστασις, πολὺ δὲ περισσότερον νὰ κριθῆ τὸ οἰκονομικὸν αὐτῶν μέλλον. Οἱ ὀργανισμοὶ δηλαδή οὗτοι, μὲ τὴν ἐξαιρετικὴν κοινωνικὴν ἀποστολὴν καὶ τὰ μεγάλα οἰκονομικὰ συμφέροντα πλήθους ἐργαζομένων, εἶναι τεράστια νεώτερα οἰκοδομήματα ἰδρυθέντα ἄνευ ὑπολογισμοῦ τῆς ἀντοχῆς των, τὰ ὅποια συνήθως διαρκῶς ἐπιφορτίζονται μὲ νέα βάρη. Ἐν τῇ λειτουργίᾳ των οὗτοι ἐργάζονται κυριολεκτικῶς εἰς τὸ σκότος, ἐνεργοῦντες χωρὶς νὰ γνωρίζουν τί πράττουν καὶ προχωροῦντες χωρὶς νὰ γνωρίζουν πεῦ ὑπάγουν.

Ἡ καθημερινὴ πείρα διαπιστώνει τὰς μοιραίας συνεπειὰς τῆς καταστάσεως αὐτῆς. Αὕτη ὁμως δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐξακολουθήσῃ. Εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ μελετηθοῦν ἀναλογιστικῶς οἱ ἀσφαλιστικοὶ ὀργανισμοὶ καὶ νὰ ἐξυγιανθοῦν ἀκολουθοῦντες τοὺς τεθησομένους ἀπὸ τὴν ἀναλογιστικὴν ἐπεξεργασίαν κανόνας.

Ἐκ τῆς τοιαύτης ἐξυγιάνσεως εἶναι ἔκδηλον τὸ συμφέρον καὶ τῶν ἐργαζομένων, οἱ ὅποιοι δὲν πρέπει νὰ εὐρεθοῦν πρὸ σκληρῶν ἀπογοητεύσεων ὅταν θὰ εἶναι εἰς ἀδυναμίαν βιοποριστικῆς ἐργασίας, καὶ τοῦ κράτους, τὸ ὅποion ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσῃ μεγάλας οἰκονομικὰς ἐπιβαρύνσεις ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας τῶν τεραστίας κοινωνικῆς σημασίας ὀργανισμῶν τούτων.

Ἐκ τῶν ὡς ἄνω σκέψεων δρμώμενοι προτείνομεν τὴν σύστασιν οἰκονομικοστατιστικοῦ καὶ ἀναλογιστικοῦ γραφείων, τῶν ὁποίων αἱ δαπάναι λειτουργίας θὰ καταμερισθοῦν εἰς ὄλους τοὺς ἐκ τῆς ἐργασίας των προσδοκῶντας ἐξυγίανσιν καὶ ἐξασφάλισιν τῆς μελλοντικῆς λειτουργίας ὀργανισμοὺς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως.

Οἱ ὀργανισμοὶ οὗτοι σήμερον διαθέτουν κατὰ μέσον ὄρον ὑπὲρ τὰ 10% τῶν προσόδων αὐτῶν δι' ἐξοδα διοικήσεως. Διὰ τὴν λειτουργίαν τῆς προτεινομένης, ἀναμφισβητήτως ἀπαραιτήτου, τεχνικῆς ὑπηρεσίας, ἣτις θὰ ἐξυπηρετήσῃ ζωτικώτατα συμφέροντα τῶν ἠσφαλισμένων καὶ τοῦ κράτους, θὰ διαθέτουν 2 μόνον τοῖς χιλίοις ἐκ τῶν προσόδων, ἤτοι κατὰ μέσον ὄρον ποσοστὸν κατώτερον τῶν 2 ἑκατοστῶν τῶν συνήθων ἐξόδων διοικήσεως. Τὰ ἐξοδα ὅμως ταῦτα εἶναι βέβαιον ὅτι δύνανται νὰ μειωθοῦν σημαντικῶς διὰ μιᾶς σοβαρᾶς ἐξυγιαντικῆς ἐργασίας, διὰ τὴν ὁποίαν ἀποκλειστικῶς πρέπει νὰ ἰδρυθῇ ἡ προτεινομένη ὑπηρεσία.

Σημ. 7. Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ὑπ' ἀριθ. 23094/1947 ἀπόφασιν Ὑπουργείου Ἐργασίας. Ἐπιχειρήσεις καὶ Ἐκμετάλλευσις.

Κατ' ἀρχὴν καὶ πρὸ τῆς ἐξετάσεως τοῦ εἰδικοῦ ἐρωτήματός σας πρέπει νὰ γίνῃ καθορισμὸς τινῶν ἐκ τῶν παρ' ὑμῶν χρησιμοποιουμένων ὄρων δι' ἀναγωγῆς εἰς ἄλλους παραδεδεγμένους ἀκριβεστέρους τεχνικῶς.

Οὕτω οἱ δύο ἀντιδιαστελλόμενοι εἰς τὰς ἀναφοράς σας ὄροι «συγκρότημα» καὶ «ὀργανισμὸς», ὅπως οὗτοι χρησιμοποιοῦνται παρ' ὑμῶν, προφανῶς δηλοῦν ὁ μὲν ὄρος «συγκρότημα» τὴν ἀπὸ ἀπόψεως κυρίως οἰκονομικῆς καθοριζομένην ἔννοιαν «ἐπιχειρήσεις», ὁ δὲ ὄρος «ὀργανισμὸς» τὴν κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν, ἀπὸ ἀπόψεως ὀργανωτικῆς καὶ τεχνικῆς, γνωστὴν εἰς τὴν ἐπιστήμην, καθιερωθεῖσαν δὲ καὶ ὑπὸ τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς νομοθεσίας, ἔννοιαν «ἐκμετάλλευσις».

Πρὸς πληρεστέραν συνεννόησιν πρέπει νὰ ὑπομνησθῇ ὅτι ἡ ἔννοια τῆς «ἐπιχειρήσεως» γεννᾶται διὰ τῆς ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως θεωρήσεως τῆς διαρθρώσεως τοῦ μηχανισμοῦ τοῦ ἐνιαίου

πλέγματος τῆς ὅλης ἀνταλλακτικῆς οἰκονομίας. Κατὰ τὴν ἔρευναν τούτου διαπιστοῦται ὅτι ἡ διενέργεια τῆς κοινωνικῆς οἰκονομικῆς λειτουργίας ἔχει ἀφεθῆ εἰς ὠρισμένα ἄτομα ἢ ομάδας διακρινομένας εἰς οἰκονομικὰς ἐνότητες, τὰς «ἐπιχειρήσεις», ἐξωτερικῶς αὐτοτελεῖς καὶ φαινομενικῶς αὐτονόμους, προσανατολισμένας καὶ διαρρυθμισμένας διὰ τὸ ἴδιον αὐτῶν συμφέρον. Οὕτω ἐντὸς τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας, ἡ ὁποία συνήθως ἐργάζεται με ὠρισμένον κεφάλαιον ἐμπειρίας καὶ βάσει δεδομένων καὶ διὰ συνήθους ἐπιχειρήσεως ἐγνωσμένων στοιχείων, ἐμφανίζεται ἡ ἐπιχειρήσις χαρακτηριζομένη ἀπὸ δημιουργικὴν ἱκανότητα πρὸς σύλληψιν νέων σχεδίων καὶ ἀποφάσεων ἐνεργείας πρὸς θέσιν καὶ ἀντιμετώπισιν νέων οἰκονομικῶν καὶ ὀργανωτικῶν προβλημάτων, ἀναλαμβάνουσα τὸν κίνδυνον τῶν κεφαλαίων καὶ τοὺς κινδύνους τῆς ἀγορᾶς.

Ἡ «ἐπιχειρήσις» βασίζεται ἰδίως εἰς τὴν προσωπικότητα, τὴν ἐπιβολὴν καὶ πολυπλεύρους ἐμπορικὰς καὶ τεχνικὰς ἱκανότητας τοῦ συλλαμβάνοντος καὶ ὑπευθύνως διεξάγοντος αὐτὴν ἐπιχειρηματίου. Οὗτος πρέπει νὰ εἶναι προικισμένος με δημιουργικὴν δύναμιν εὐρέσεως νέων οἰκονομικῶν δυνατοτήτων, πρωτοβουλίαν καὶ ἀποφασιστικότητα περὶ τοῦ ἐκάστοτε πρακτέου καὶ τοῦ τρόπου καὶ τῶν μέσων τῆς διεξαγωγῆς τοῦ ἀποφασισθέντος.

Ὁ ἐπιχειρηματίας ἀντιμετωπίζει κυρίως γενικὰ οἰκονομικὰ προβλήματα ἀπὸ τῶν γενικωτέρων, ὅπως τὸ βασικὸν μεταξὺ ἀναγκῶν πρὸς κάλυψιν καὶ ὀργανώσεως ἀθρόας παραγωγῆς νέων ἀγαθῶν καὶ διὰ τῆς ἐκτάσεως καὶ μορφῆς τῆς ὀργανώσεως αὐτῆς, ἀναλόγως τοῦ τόπου, χρόνου, καταστάσεως πραγμάτων, μέχρι τῶν εἰδικωτέρων χειρισμῶν ἀπέναντι τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγορᾶς κεφαλαίων, τῆς ἀγορᾶς πρώτων ὑλῶν, τῆς ἀγορᾶς ἐμπορευμάτων, χρηματαγορᾶς κλπ.

Ἀπὸ τῆς «ἐπιχειρήσεως» οὕτω νοουμένης διαστέλλεται ὑπὸ τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς νομοθεσίας, ἀπὸ ἀπόψεως εἰδικωτέρας ὀργανωτικῆς καὶ τεχνικῆς, «ἡ ἐκμετάλλευσις», ὡς ὀργάνωσις ὠρισμένων ὑλικῶν μέσων καὶ μισθίων προσωπικῶν δυνάμεων πρὸς μόνιμον ἐξυπηρέτησιν ὠρισμένης οἰκονομικῆς δραστηριότητος [πρβλ. (8α) σελ. 185 ἐπ.].

Ὁ μισθώνων ξένας προσωπικὰς δυνάμεις γίνεται ἐργοδότης.

Ἡ «ἐκμετάλλευσις» εἶναι σύνολον λεπτομερειακῶν λειτουργιῶν αἵτινες, χρησιμοποιοῦσαι ἀφ' ἑνὸς εἰδικὴν ὀργάνωσιν τῆς μισθωτῆς ἐργασίας καὶ εἰδικὸν οἰκονομικὸν ἐξοπλισμὸν καὶ ἀφ' ἑτέρου γνωστὰ ἐμπειρικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ δεδομένα κατὰ δεδομένους κανόνας, συντονίζονται εἰς μίαν ἀσφαλῶς ἐκ τῶν προτέρων ὑπολογίσιμον καὶ καθωρισμένην διαρκῆ δρᾶσιν, ἐξυπηρετοῦσαν τὴν παραγωγὴν ὀρισμένου εἴδους οἰκονομικῶν ἀγαθῶν.

Ἡ λειτουργία τῆς ἐκμεταλλεύσεως χαρακτηρίζεται ἀπὸ ὁμοιομορφίαν, ὁμαλότητα, ὀργανωμένην κανονικότητα, ἀποφυγὴν ἀπωλειῶν καὶ ἔλλειψιν κινδύνων, κινουμένην πρὸς τυποποιημένον καὶ ἀσφαλῶς προὑπολογιζόμενον οἰκονομικὸν ἀποτέλεσμα. Ἀποτελεῖ λειτουργιακὴν ἐνότητα, ἐπιλαμβανομένην δι' ὀργανώσεως προσωπικοῦ καὶ ὕλικοῦ ἐξοπλισμοῦ γνωστῶν, ἐπαναλαμβανομένων χειρισμῶν, κατὰ γνωστὰς μεθόδους. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἐπαρκεῖ πᾶς ἐπιμελής τεχνικὸς καὶ ἱκανὸς προϊστάμενος, δυνάμενος νὰ συντονίζῃ καὶ νὰ ἐλέγχῃ τὴν καλὴν λειτουργίαν τῆς.

Μία ἐπιχείρησις δύναται νὰ περιλαμβάνῃ περισσοτέρας ἐκμεταλλεύσεις.

Ἡ διάκρισις ἑκατέρας τῶν δύο τούτων ἐννοιῶν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι κατ' ἀρχὴν σαφής, πρὸς ἀποφυγὴν συνήθους συγχύσεως αὐτῶν, ὀφειλομένης εἰς τὴν χρησιμοποίησιν ὑπὸ τῆς κοινῆς γλωσσικῆς συνηθείας τοῦ ὄρου «ἐπιχείρησις» ἀδιακρίτως δι' ἀμφοτέρας.

Ἐπίσης κατ' ἀρχὴν πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ ἐργατικὸν δίκαιον, ρυθμίζον τὴν σχέσιν παροχῆς ἐξηρητημένης ἐργασίας καὶ τὴν θέσιν τῶν ἐξ αὐτῆς ἀποζώντων, συνάπτεται ἀμέσως πρὸς τὴν ἐκμετάλλευσιν, ἐντὸς τῆς ὁποίας καὶ πραγματοποιεῖται ἡ ὀργανωμένη παροχὴ πρὸς τὸν ἐργοδότην ἀνθρωπίνης ἐργασίας ἔναντι ὕλικῶν ἀνταλλαγμάτων. Σχετικῶς ὁ Κάσκελ γράφει:

«Διὰ τὸ Ἐργατικὸν Δίκαιον ἔχει ἀποφασιστικὴν σημασίαν μόνον ἡ ιδιότης τοῦ ἐργοδότη ὡς ἐργοδότη, ἐνῶ τοῦναντίον ἡ ιδιότης ὡς ἐπιχειρηματίου εἶναι ἄνευ σημασίας. Διότι μόνον ὑπὸ τὴν πρώτην ιδιότητα εἶναι ἀντισυμβαλλόμενος ἐν τῇ συμβάσει ἐργασίας καὶ ἀντενδιαφερόμενος πρὸς τὸν μισθωτὸν ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦναντίον τοῦ ἐπιχειρηματίου εἶναι φορεὺς σχέσεων ὄχι τοῦ

Ἐργατικοῦ, ἀλλὰ τοῦ Οἰκονομικοῦ Δικαίου, (περιορισμοὶ τῆς οἰκονομικῆς ἐλευθερίας δ' ἀδειῶν συστάσεως καὶ ἀσκήσεως, σχέσεις πρὸς ἄλλους ἐπιχειρηματίας ἐκ διαφόρων ἰδιωτικῶν συμφωνιῶν ἢ ἐκ διατάξεων δημοσίου δικαίου). Αἱ δύο αὗται ἰδιότητες δὲν συμπίπτουν ἀναγκαίως, διότι ὑπάρχουν μόνον ἐπιχειρηματίαι, οἱ ὅποιοι δὲν ἀπασχολοῦν οὐδένα μισθωτόν, ὅπως καὶ ἐργοδοταὶ οἱ ὅποιοι δὲν εἶναι ἐπιχειρηματίαι... Ὁ μισθωτὸς συνάπτει νομικὰς σχέσεις ἀπλῶς καὶ μόνον πρὸς τὸν ἐργοδότην, οὐδέποτε πρὸς τὸν ἐπιχειρηματίαν. Ἐξαίρεσιν ἀποτελοῦν αἱ διατάξεις τοῦ Γερμανικοῦ νόμου «περὶ καταστατικοῦ δικαίου τῶν ἐκμεταλλεύσεων», αἷτινες ἐξασφαλίζουν εἰς τὸν ἐπιχειρηματίαν σύμπραξιν καὶ εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Οὕτω ἐνταῦθα συνάπτονται τὸ ἐργατικὸν μὲ τὸ οἰκονομικὸν δίκαιον, τῶν ὁποίων ἡ νομικὴ κατὰ τὰ λοιπὰ διαφορὰ βραδύεται ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς διαφορᾶς τῆς νομικῆς μεταχειρίσεως τοῦ ἐργοδότη ἀπὸ τοῦ ἐπιχειρηματίου καὶ τῶν ἐπὶ ταύτης στηριζομένων νομικῶν σχέσεων.» (W. Kaskel: Arbeitsrecht σ. 30 σημ. 4).

Βάσει τῶν ἀνωτέρω διευκρινίσεων καὶ τῶν παρεχομένων διὰ τῶν ἀναφορῶν σας πραγματικῶν στοιχείων «χωριστοί: τίτλοι, ἀρχισυντάκται, γραμματεῖς συντάξεως, χρόνος ἀπασχολήσεως, τυπογραφικὸν προσωπικόν, πόροι ἐκ πωλήσεως φύλλων καὶ ἐξ ἀγγελιῶν, λογιστηριακαὶ ὀργανώσεις κλπ.» ἔχομεν τὴν γνώμην ὅτι αἱ ἐφημερίδες «Βῆμα» καὶ «Νέα», ἀνήκουσαι εἰς τὸν αὐτὸν «ἰδιοκτήτην», δυνατὸν μὲν οἰκονομικῶς νὰ ἀποτελοῦν μίαν «ἐπιχείρησιν», ὀργανωτικῶς ὁμως καὶ λειτουργιακῶς διακρίνονται εἰς δύο χωριστὰς «ἐκμεταλλεύσεις» μὲ ἴδιον ἑκάτερα, ἀπὸ ἀπόψεως νομικῆς, «ἐργοδότην».

Σημ. 8. Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴν Αἰτιολογικὴν Ἐκθεσιν τοῦ Βασ. Δ/τος «περὶ Δικονομίας τῶν Ἀσφαλιστικῶν Δικαστηρίων» (Φ.Ε.Κ. 511/1939). Ἡ σχέση ἐξηρημένης ἐργασίας.

α) Κεφ. Γ' (σελ. 3316 καὶ ἐπομ.) . . . (μετὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος) ἡ κοινωνικὴ ζωὴ κατὰ τὸ διάστημα ὀλίγων δεκαετηρίδων ὑπέστη ἀλλαγὰς πολὺ βαθυτέρας ἀπὸ ὅσας εἶχον ἐπιφέρει

πολλοὶ αἰῶνες προηγουμένως. Ἡ διαμορφωθείσα ἐκ τῶν τεχνικῶν κατακτήσεων νέα οἰκονομικὴ ὀργάνωσις ὤγκωσε τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀποζώντων ἀπὸ τὴν ἀξιοποίησιν τῶν ἐργατικῶν τῶν δυνάμεων.

Τὴν ταχεῖαν ὁμῶς ταύτην μεταβολὴν δὲν παρηκολούθησεν ἀναλόγως καὶ ἡ παραδεδομένη νομικὴ ρύθμισις. Αὕτη παρέμεινε βασικῶς ἀμετάβλητος. Τὸ συνηθέστατον φαινόμενον τῆς νεωτέρας κοινωνικῆς ζωῆς, ἡ παροχὴ ἐργασίας ἐπ' ἀντιμισθία, ἐξηκολούθει ρυθμιζομένη κατ' ἀρχὴν ἀπὸ τὰς παλαιὰς νομικὰς κατασκευὰς τοῦ ρωμαϊκοῦ περιουσιακοῦ δικαίου.

Αἱ βασικαὶ ἀντιλήψεις τοῦ ρωμαϊκοῦ περιουσιακοῦ δικαίου εἶναι: Ἐλευθερία τῶν συναλλαγῶν μεταξὺ ἀνεξαρτήτων, ἴσων νομικῶς, ἀντισυμβαλλομένων ἀνταλλασσόντων σχετικῶς ἰσάξια ἀγαθὰ, δυνατότης ἀτομικῆς ἐξουσιάσεως καθ' ὠρισμένους τύπους παντὸς μὴ ρητῶς ὑπὸ τοῦ νόμου ἐξαιρουμένου ἀγαθοῦ τῆς ζωῆς καὶ εὐθύνη ἐκ συμβάσεως ἢ ὑπαιτιότητος. Ὡς πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἡ ρωμαϊζουσα ρύθμισις διετήρησε τὴν ἀντίληψιν ἡ ὁποία εἶχε σχηματισθῆ ἐκ τοῦ ρωμαίου πολίτου. Οὗτος ἀπετέλει ἐλεύθερον κέντρον μικροῦ περὶ αὐτὸν κόσμου, τὸν ὁποῖον ἐξουσίαζε, μὲ ἰδιαιτέραν αὐτοτελεῖ οἰκονομίαν. Οὕτω τὸ ρωμαϊκὸν βλέπει τὸν ἄνθρωπον ὡς ἐλεύθερον μεμονωμένον διαχειριστικὸν κέντρον περιουσιακῶν δοσοληψιῶν, δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων, παροχῶν καὶ ἀντιπαροχῶν, ἐξαρτωμένων μόνον ἀπὸ τὴν θέλησίν του.

Μὲ τὴν εἰκόνα ὁμῶς τοῦ ἰσχυροῦ καὶ ἀνεξαρτήτου ρωμαίου πολίτου ἐλαχίστην ὁμοιότητα εἶχεν ἡ πραγματικὴ κατάστασις τοῦ νεωτέρου μισθωτοῦ τοῦ ἀποζώντος ἀπὸ τὴν διάθεσιν τῶν ἐργατικῶν του δυνάμεων. Οὗτος πράγματι δὲν ἔχει ἐλευθερίαν συνάψεως συμβάσεως. Λόγοι ὀφειλόμενοι εἰς τὴν ἀναπτυχθεῖσαν κοινωνικὴν ὀργάνωσιν, οἱ ὁποῖοι προσλαμβάνουν τὴν μορφήν ἀναποφεύκτου νόμου τῆς κοινωνικῆς δυναμικῆς, ὑποχρεώνουν τὸν ἀποχειροβίωτον νὰ ἐπιζητήσῃ τὸν βιοπορισμὸν του διὰ τῆς διαθέσεως τῶν ἐργατικῶν του δυνάμεων εἰς ξένον ἐπιχειρηματίαν. Τὰ οὐσιαστικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς οἰκονομικῆς ἐλευθερίας εἶναι ἀφ' ἑνὸς ἡ εὐχέρεια τῆς λήψεως κατ' ἐλευθέραν ἐκτίμησιν ἀποφάσεως περὶ συνάψεως ἢ παραλείψεως ὠρισμένης συναλλαγῆς καὶ ἀφ' ἑτέρου αὐτόβουλος προσδιορισμὸς τῆς τιμῆς.

Ὁ ἀποχειροβίωτος ὅμως ὁ διατελῶν ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἀνάγκης πρὸς ἄμεσον ἐξεύρεσιν τῶν μέσων ὑπάρξεως δι' ἐπειγούσης ἀξιοποιήσεως τοῦ μόνου βιοποριστικοῦ μέσου, τῶν ἐργατικῶν του δυνάμεων, πράγματι δὲν ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ ἀποφύγῃ τὴν σύμβασιν ἐργασίας, δηλαδὴ δὲν ἔχει «ἐλευθερίαν συναλλαγῶν». Ἄλλ' ἐκ τούτου ὅμως ἐλλείπει πράγματι καὶ ἡ συναλλακτικὴ ἰσότης τῶν ἀντισυμβαλλομένων, τὴν ὁποίαν ἐπίσης προϋποθέτουν αἱ ἀνταλλακτικαὶ συμβάσεις τοῦ ἀστικοῦ. Ἡ θέσις τοῦ ζητοῦντος ἀπασχόλησιν μισθωτοῦ, ἐφ' ὅσον οὗτος ἴσταται ὡς μεμονωμένον ἄτομον ἀπέναντι τοῦ κεφαλαιούχου, εἶναι ἀσθενεστέρα· ἢ ἀντιμισθία, δηλ. ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τοῦ μισθωτοῦ, ἐξαρτᾶται ἢ φαίνεται ὅτι ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν ἐπιχειρηματίαν. Τοῦτο προκαλεῖ εἰς τὸν ἔχοντα τὴν ἀντίληψιν ὅτι εὐρίσκεται εἰς μειωμένην οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν θέσιν μισθωτὸν τὴν ἰδέαν τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Καὶ συνήθως διὰ τὰς ἐπιθυμίας μας καὶ τὰς ἐνεργείας μας παίζει ρόλον ὅ,τι πιστεύομεν ὅτι ὑπάρχει, καὶ ὅχι ὅ,τι πράγματι ὑπάρχει. Πάντως τὰ σημεῖα ταῦτα συνιστοῦν ἔλλειψιν οἰκονομικῆς ἐλευθερίας, δηλαδὴ κατ' αὐτὰ ὑπάρχει οἰκονομικὴ ἐξάρτησις τοῦ μισθωτοῦ. Ἄλλὰ καὶ ἡ μελλοντικὴ ἐξακολούθησις τῆς ἀπαραιτήτου διὰ τὸν μισθωτὸν βιοποριστικῆς ἀπασχολήσεως εἶναι ἀβεβαία. Ἡ αὐριανὴ οἰκονομικὴ κατάστασις τοῦ μισθωτοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν παραμονὴν εἰς τὴν ἐργασίαν, δηλ. ἀπὸ τὴν θέλησιν τοῦ ἐργοδότη. Ἐκτεθειμένος εἰς τὴν ἀπειλήν τῆς ἀπολύσεως καὶ τῆς ἀνεργίας, εὐρίσκεται καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης εἰς οἰκονομικὴν ἐξάρτησιν καὶ μειωμένην θέσιν, δημιουργοῦσαν καταθλιπτικὴν ψυχολογικὴν ἀτμόσφαιραν.

Τὴν σοβαρωτέραν ὅμως διαφορὰν τῆς θέσεως καὶ καταστάσεως ἑκατέρου τῶν ἀντισυμβαλλομένων προκαλεῖ ἡ φύσις τῶν ὑπὸ διαπραγματεύσειν «ἀγαθῶν». Ταῦτα οὐδόλως εἶναι ἀνάλογα καὶ ἰσάξια. Ὁ ἐργοδότης συζητεῖ — ἂν συζητῆ — περὶ παροχῆς ποσοῦ περιουσίας ἀποβλέπων εἰς τὸ κέρδος.

Ὁ μισθωτὸς διαθέτει τὰς ἐργατικὰς του δυνάμεις ἀποβλέπων εἰς τὴν κάλυψιν τῆς ἀνάγκης συντηρήσεως εἰς τὴν ζωὴν αὐτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του. Ἡ περιουσία ἀποτελεῖται ἀπὸ πράγματα τὰ ὁποῖα εἶναι «ἐξω ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον καὶ συνάπτονται μόνον νομι-

κῶς πρὸς αὐτόν». Αἱ ἐργατικαὶ ὁμῶς δυνάμεις συνάπτονται φυσικῶς καὶ κατὰ τρόπον ἀπολύτως ἀδιαιχώριστον πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ ἐργαζομένου. Χρῆσις τούτων ἀνεξάρτητος καὶ χωρισμένη ἀπὸ τὸ πρόσωπον, ἀφήγουσα τοῦτο ἄθικτον, δὲν εἶναι δυνατὴ. Τοῦναντίον, χρῆσις αὐτῶν σημαίνει κατανάλωσιν, καὶ καταλήγει εἰς φθορὰν τοῦ προσώπου. Ὅπωςδήποτε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἔχουσαι αὐτοτελεῖ ὕπαρξιν ἐν χρόνῳ καὶ τόπῳ καὶ δυνάμεναι μεμονωμένως καὶ καθ' αὐτάς, χωρὶς ἀναφορὰν πρὸς τὸ ἐξ οὗ προέρχονται πρόσωπον ἢ τὰ ἀποτελέσματά των, νὰ προσδιορισθοῦν κατὰ ποσότητα, ποιότητα, εἶδος κλπ. Ἀλλά, καὶ ἂν πρὸς στιγμὴν θεωρήσωμεν αὐτάς, κατὰ λογικὴν ἀφαίρεσιν, ὡς τι αὐτοτελές, πάντως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παραβληθοῦν πρὸς ἐνσώματα πράγματα δυνάμενα νὰ ὑποβάλλωνται εἰς «χρῆσιν» κατὰ τρόπον ὥστε νὰ δύνανται κατόπιν ν' ἀποδίδονται, ἀλλὰ τὸ πολὺ πρὸς τὴν ἠλεκτρικὴν δυνάμιν, διὰ τὴν ὁποίαν ἐπεκράτησεν ἡ ὀρθὴ ἀντίληψις ὅτι καταναλίσκεται διὰ τῆς συνήθους χρήσεως. Ὁ τρόπος διαθέσεως τῶν ἐργατικῶν δυνάμεων ἐπηρεάζει ἀμέσως καὶ σημαίνει διάθεσιν αὐτοῦ τούτου τοῦ προσώπου τοῦ ἐργαζομένου. Ἐὰν λοιπὸν, διὰ νὰ χρησιμοποιήσωμεν ὠρισμένον νομικὸν τύπον—τῆς μισθώσεως—, πρέπει νὰ ὁμιλῶμεν περὶ «χρήσεως», πάντως δὲν πρόκειται πράγματι περὶ «χρήσεως» ὑπηρεσιῶν ἢ ἐργατικῶν δυνάμεων· πρόκειται πράγματι περὶ χρήσεως ἀνθρώπου. Ἐργατικαὶ δυνάμεις εἶναι αὐτὸς αὗτος ὁ ἄνθρωπος νοούμενος ὡς ἔχων ἰκανότητα σκοπίμου ἐπιδράσεως ἐπὶ τοῦ περιβάλλοντος αὐτὸν φυσικοῦ καὶ πνευματικοῦ κόσμου.

Αἱ ἐργατικαὶ δυνάμεις, ἐνῶ εἶναι τὸ μέσον τῆς συντηρήσεως τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ζωὴν, εἶναι συγχρόνως καὶ τὸ μέσον ἐκδηλώσεως καὶ ἰκανοποιήσεως ἐνὸς τῶν κυρίων ἐνστικτῶν τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ «ἐνστικτοῦ τῆς προεκτάσεως τῆς προσωπικότητος» διὰ τῆς δημιουργίας. Ἡ ἐργασία εἶναι ἐκδήλωσις τῆς ζωτικότητός του καὶ συγχρόνως μέσον εὐχαριστήσεως τὴν ὁποίαν τοῦ δίδει ἢ ἐκδήλωσις τῆς. Εἶναι φαινόμενον ὀφειλόμενον εἰς ζωτικὸν ἐνστικτον, τὸ ὁποῖον ὠθεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς δράσιν ἐπὶ τοῦ περιβάλλοντος αὐτοῦ καὶ εἰς ἀναζητήσιν ψυχικῆς ἰκανοποιήσεως ἀπὸ τὸ ἔργον του, ὅπου ἐμφανίζεται καὶ ἀξιοποιεῖται ἡ προσωπικότης του καὶ ἐνσωματοῦται αὐτὴ αὕτη ἢ ζωὴ του καὶ αἱ ἀνάγκαι τῆς, ἢ δη-

μιουργική του δύναμις και αί ψυχικάί του έκανότητες.

Ἡ ἀνθρωπίνη ἐργασία, ὡς ἀποδεικνύει ἡ μελέτη τῶν πρωτόγονων πολιτισμῶν καὶ τῆς ψυχολογίας τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ἐκδηλουμένη ὑπὸ τὴν ὄψιν καὶ πρὸς ἐκανοποίησιν τοῦ δημιουργικοῦ ἐνστίκτου κατευθύνεται κατὰ πρῶτον λόγον πρὸς τὴν εὐχαρίστησιν ἐκ τῆς ἐκανοποιήσεως τούτου, δηλαδὴ κατὰ πρῶτον λόγον διατίθεται ἀυθορμήτως διὰ «τὸ εὐχάριστον», καὶ κατόπιν κατευθύνεται συνειδητῶς πρὸς τὸ «ὠφέλιμον», δηλ. τὰς «οἰκονομικὰς ἀξίας». Εἰς τὰς ἐξελιγμένας συγχρόνους κοινωνίας μὲ τὰς πολλαπλᾶς ἀνάγκας καὶ τὸν κυριαρχήσαντα τρόπον ἐξετάσεως τῶν οἰκονομικῶν καὶ νομικῶν φαινομένων διὰ μέσου τῆς ἐννοίας τοῦ συμφέροντος («συμφέρον τοῦ ἀτόμου», «συμφέρον τῆς τάξεως») προβάλλει συνήθως, προσπίπτουσα ἀμέσως εἰς τὴν ἀντίληψιν, ἡ κατεύθυνσις τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ δημιουργικοῦ ἐνστίκτου πρὸς οἰκονομικοὺς σκοπούς. Πάντοτε ὁμως πρὶν ἀπὸ αὐτοῦς ὑπάρχουν λανθάνοντα τὰ ψυχολογικὰ στοιχεῖα τὰ συνδέοντα τὸν ἄνθρωπον - δημιουργὸν πρὸς τὸ ἔργον του. Ταῦτα παύει εἶναι ἀφανοῦς σοδαρὸν ρόλον εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς θελήσεως καὶ τῶν ἀπαιτήσεων τῶν ἀνθρώπων, μολονότι αὐταὶ συνήθως ἐξηγοῦνται μόνον ὠφελιμιστικῶς, ἀπλῶς διὰ μέσου τῆς ἐννοίας τοῦ «συμφέροντος».

Ὁ ἀποχειροβίωτος εἶναι ἀναγκασμένος νὰ διαθέσῃ τὰς ἐργατικὰς του δυνάμεις εἰς ξένην ἐπιχείρησιν - ἐκμετάλλευσιν (ιδ. ἀνωτ. σελ. 180). Οἱ ἀνεπτυγμένοι οἰκονομικοὶ ὀργανισμοὶ ἀπὸ ἀπόψεως μὲν οἰκονομικῆς θεωροῦνται ὡς συνεργασία διαφόρων παραγόντων τῆς παραγωγῆς, ἀπὸ ἀπόψεως ὁμως τῆς ὀργανώσεως καὶ τῆς ἐντὸς αὐτῶν θέσεως τῶν ἀπασχολουμένων ἀνθρώπων εἶναι ἐνότητες αὐταρχικαὶ καὶ πειθαρχικαί. Ὁ μισθωτὸς τῶν χρόνων τῆς ἀνεπτυγμένης οἰκονομικῆς ζωῆς καὶ κατὰ λόγον τῆς ἀναπτύξεως αὐτῆς, ἀναλαμβάνων ἐργασίαν, παύει πράγματι ἀποτελῶν αὐτοτελὲς μὲ πρωτοβουλίαν ἄτομον, ἰδιαιτέρον κέντρον ἐπιδράσεως ἐπὶ τοῦ περιβάλλοντος ἀνταποκρινομένης εἰς τὴν ἀτομικότητά του.

Οὗτος ἐνσωματοῦται εἰς ἐνιαίαν ὀργάνωσιν διεπομένην ἀπὸ ξένην πρὸς αὐτὸν διευθύνουσαν πειθαρχικὴν ἐξουσίαν ἄλλου προσώπου καί, ἐξαρτώμενος ἐξ αὐτῆς, παύει νὰ ἔχῃ σχέσιν μὲ τὰς διατιθεμένας ἐργατικὰς του δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι πραγματικῶς ἀλλὰ

καὶ «νομικῶς γίνονται ὡς ἂν τὰς παρῆχεν ὁ ἄλλος οὗτος». Ὁ ὑπὸ λεπτομερῶν κανονισμῶν, συμφώνως πρὸς τὴν σκοπιμότητα καὶ τὴν τεχνικὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐπιχειρήσεως (ἀκριθέστερον: ἐκμεταλλεύσεως) αὐστηρῶς καθοριζόμενος τρόπος διαθέσεως τῶν ἐργατικῶν δυνάμεων, δεσμεύει πράγματι τὸν ἐντὸς τῆς ἐπιχειρήσεως μισθωτὸν. Ἡ νομικὴ ἰσότης εἰς τὴν πραγματικότητα ἀντικαθίσταται ἀπὸ σχέσιν ὑποταγῆς. Τὸ ἀδιαχώριστον ἀπὸ τὰς ἐργατικὰς δυνάμεις πρόσωπόν του ἀναποφεύκτως ὑπόκειται εἰς τὴν ἐξουσίαν τὴν συνιστῶσαν καὶ αὐταρχικῶς διευθύνουσαν τὴν ὀργάνωσιν, ἀνάλογον οὐσιαστικῶς, ἐν τῷ κύκλῳ τῆς ἀσκήσεώς της, πρὸς τὴν κρατικὴν ἐξουσίαν τὴν ἐκδηλουμένην ὡς διοίκησιν.

Ὁ μισθωτὸς, ὑπαγόμενος ὑπὸ τὴν διευθύνουσαν τὴν ἐπιχείρησιν - ἐκμετάλλευσιν ἐξουσίαν καὶ εὐρισκόμενος ὑπὸ αὐστηροῦς κανονισμοῦς, διαρθροῦται ἐντὸς ὀργανωμένου συνόλου καὶ ἐξομοιοῦται μὲ τὰ λοιπὰ στοιχεῖα τῆς λειτουργίας τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἐρχόμενος εἰς συνεχῆ ἐπαφὴν μὲ τὴν ἄψυχον ὕλην καὶ τὰς μεγάλας, διατιθεμένας ἀπὸ τὴν ἐπιχείρησιν, φυσικὰς δυνάμεις, ἐξοικειοῦται πρὸς αὐτὰς καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν κινδύνους καί, τιθέμενος τρόπον τινὰ ὑπὸ κλίμακα πρὸς ταύτας, σμικρύνεται ὡς ἄτομον καὶ χάνει τὴν ἱκανότητα καὶ προσδοκίαν ἐπιδράσεως ἀνταποκρινομένης εἰς τὴν προσωπικότητά του.

Ἡ ἀπασχόλησις, ἀπὸ τὴν ἀκαμψίαν τῶν κανονισμῶν καὶ τῆς τεχνικῆς ὀργανώσεως, κατανατᾷ εἰς ὑποχρεωτικὰς μηχανικὰς κινήσεις, ἐμποδίζει τὴν ἀνάπτυξιν πρωτοβουλίας καὶ διανοητικῆς προσπάθειας, ὡς καὶ τὴν ἀναγκαίαν διὰ τὸν «ἄνθρωπον» ψυχικὴν ἐκ τῆς ἐργασίας ἱκανοποίησιν, καὶ δίδει τὴν ἀρχὴν εἰς δυσάρεστον συναίσθημα πιέσεως.

Κατὰ ταῦτα ἢ συμβατικῶς ἀναλαμβανομένη ὑποχρέωσις παροχῆς ὑπηρεσιῶν πραγματοποιεῖται δι' ἐξαρτήσεως, ἣτις ἐμφανίζεται ὡς εἶδος προσωπικῆς ἐξουσιάσεως ἐπὶ τοῦ μισθωτοῦ. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ νεωτέρα νομοθεσία ἐπιμελῶς ἀποφεύγει τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ὅρου τούτου, ἀπαγορευομένης κατὰ βασικὸν σύνθημα τῆς νεωτέρας ἐννόμου τάξεως τῆς «ἐξουσιάσεως ἐπὶ ἀνθρώπου». Πράγματι ὁμως ἡ ἐξουσίασις αὕτη, ὑπὸ τὸν οὐδέτερον νομικὸν ὅρον «χρήσις ὑπηρεσιῶν» ἢ ἄλλους ἀναλόγους, λαμβάνεται

ὕπ' ὄψιν καὶ ρυθμίζεται ἀπὸ τὴν ἔννομον τάξιν, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι μὴ προβλεπομένης ἀνέκαθεν ρητῆς ὑπὸ τοῦ νόμου ἐξαιρέσεως ὑπῆρχε νομικὴ δυνατότης ἐξουσιαστικῆς «χρήσεως» τῶν «παροχομένων ὑπηρεσιῶν», δηλ. τῶν ἐργατικῶν δυνάμεων, ἀλλὰ κυρίως διότι ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων δὲν δύναται νὰ ἐξαφανισθῆ ἢ ἐξουσίαις ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν ζωὴν.

Αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀστικὸν δίκαιον ἀσχολεῖται καὶ μὲ ἄλλας περιπτώσεις ἐξουσιαστικῶν σχέσεων μεταξὺ ἐλευθέρων ἀνθρώπων, ὁπότε, ὡς παρατηρήθη, «πλησιάζει πρὸς τὸ δημόσιον», λ. χ. «ἐντὸς τοῦ οἰκογενειακοῦ συνδέσμου κυριαρχεῖ ἐπιταγὴ καὶ ὑποταγὴ, κυριαρχία καὶ ὑπηκοότης» (Regelsberger, μετάφρ. Μαριδάκη). Ὁμοίως καὶ κατὰ τὴν σχέσιν ἐξηρτημένης ἐργασίας, τὴν ὁποίαν ἐξετάζομεν καὶ ἥτις μόνη ἀνήκει εἰς τὸ Ἐργατικὸν Δίκαιον, πρόκειται περὶ καταστάσεως προσωπικῆς ἐξουσιάσεως ἐκδηλουμένης δι' «ἐπιταγῆς καὶ ὑποταγῆς, κυριαρχίας καὶ ὑποκοότητος». Εἰδικώτερον, κατὰ τὴν «παροχὴν» ἀπὸ μέρους τοῦ μισθωτοῦ καὶ τὴν «χρῆσιν» ἀπὸ μέρους τοῦ ἐργοδότη τῶν ἐργατικῶν δυνάμεων, πρόκειται περὶ ἐξουσιάσεως αὐτῶν, ἐχούσης οὐσιαστικὸν περιεχόμενον κυριότητος ἐπὶ τῶν ὑπὸ «χρῆσιν» ἐργατικῶν δυνάμεων.

Ἡ ἐξουσίασις αὕτη ὑπάρχει, καὶ νομικῶς ἀναγνωρίζεται ἀπεριφράστως ὡς ἀπεριόριστος, προκειμένου περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων δι' ὧν ἐκδηλοῦνται καὶ μετροῦνται αἱ ἐργατικαὶ δυνάμεις. Ταῦτα, κατὰ τὸ δίκαιον, ἀνήκουν εἰς τὸν ἐπιχειρηματίαν. Προκειμένου ὁμως περὶ τοῦ ἐξ οὗ ἀδιαχωρίστως προέρχονται προσώπου, ἡ ἐξουσίασις ὑπῆρχεν ὅταν διεμορφώθη ὁ νομικὸς τύπος τῆς μισθώσεως καὶ ἀνεγνωρίζετο ἀπὸ τὴν θετικὴν ἀντίληψιν τῶν διαμορφωσάντων τὸν τύπον. Ἀπὸ τῆς βιομηχανικῆς ὁμως ἐπαναστάσεως, παρὰ τὴν γενομένην ἀπόπειραν συμβιβασμοῦ τοῦ ἀνεπαρκοῦς πλέον παλαιοῦ νομικοῦ τύπου πρὸς τὸ συγχρόνως τότε νεοεμφανισθὲν ὡς ἀνωτέρω σύνθημα τῆς νεωτέρας ἐννόμου τάξεως, ἡ πραγματικότης δὲν ἐκαλύπτετο πλέον ἀπὸ τὰς νομικὰς λεκτικὰς περιφράσεις, ὡς π. χ. «χρῆσις ὑπηρεσιῶν», μὲ τὰς ὁποίας ἤρχοντο οἱ νομικοὶ νὰ ἐξοικονομοῦν τὴν ἀνάγκην ρυθμίσεώς της. Αὗται εἶναι ἀπλῶς καὶ μόνον χαρακτηριστικαὶ ἐπικινδύνου φορμαλισμοῦ, ὅστις ἐξηκολούθησεν ἀντιμετωπίζων τὴν μεταβληθεῖσαν πραγματικότητα διὰ τῶν

αυτῶν τύπων, τηρουμένων μακρὰν πάσης ἐξελίξεως. Ὁ νομικὸς ὅμως εὖτος φορμαλισμὸς, ἐκτὸς σοβαρῶν κακῶν τὰ ὅποια ἐπέφερε, περιέχει κατ' ἀρχὴν λογικὰς ἀντιφάσεις, ὡς λ. χ. : ἰσχυρίζεται δυνατὴν «χρῆσιν», ὡς πραγμάτων μισθωτικῶς ἀποδοτέων, δυνάμεων αἱ ὅποια λαμβάνουν ὑπόστασιν ἀκριβῶς διὰ τῆς καταναλώσεώς των καὶ κατὰ λόγον αὐτῆς.

Διάφορος ἔγινεν ἡ νομικὴ ρύθμισις τῆς δυνάμεως τοῦ ἠλεκτρισμοῦ. Δι' αὐτὴν ἐγένετο δεκτὸν ὅτι, ἐπειδὴ δὲν εἶναι δεκτικὴ «χρήσεως», δὲν δύναται νὰ μισθωθῆ ἄλλ' ἀποτελεῖ ἀντικείμενον συναλλαγῆς δι' ἀγοραπωλησίας. Ἐκ τούτου ὅμως φαίνεται ὅτι ἡ νομικὴ συνείδησις, μὴ δυναμένη νὰ δεχθῆ διὰ τὰς ἐργατικὰς δυνάμεις ἀγοραπωλησίαν τὴν ὁποίαν ἐδέχθη διὰ τὴν ἠλεκτρικὴν δυνάμιν, ἐφ' αἱ δυνάμεις αὗται ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως δὲν ἀπέχουν μεταξὺ των ὅσον ἡ σκοποῦσα κυριότητα ἀγοραπωλησία ἀπὸ τὴν χαρακτηριζομένην μὲ ἀπόδοσιν μίσθωσιν, ἀνεγνώριζε κατὰ βάθος ὅτι ἐργατικαὶ δυνάμεις εἶναι αὐτὸς εὖτος ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἐπομένως ἡ πρὸς ἄσκησιν τῆς «χρήσεως» ἀπαιτούμενη ἐξουσίασις σημαίνει πράγματι ἐξουσίασιν ἐπὶ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία πρὸς πολλοῦ πλέον δὲν ἦτο ἀνεκτὴ, ἰδίως ὅταν διευτυποῦτο ὡμῶς καὶ ἀπεριφράστως. Εἶναι ὅμως ἐξ ἴσου ἀληθὲς ὅτι ἡ ἐξουσίασις αὕτη δὲν ἔχει οὔτε τὴν μορφήν οὔτε τὸ βάθος τοῦ κλασικοῦ *dominium*. Φαίνεται μᾶλλον ἐξωτερικὴ καὶ κατὰ τινα τρόπον ὑλική, περιοριζομένη κατὰ χρόνον καὶ τόπον. Ἐν τούτοις ὅμως, καὶ ὑφ' ἣν περιορισμένην σήμερον μορφήν ἐμφανίζεται, εἶναι πάντοτε σημαντικωτάτη ἐξάρτησις ἀναπόφευκτος ἐκ τῆς κοινωνικῆς πραγματικότητος, προσλαμβάνουσα ἀναλόγως τῶν διαφόρων περιστάσεων διάφορον ἔντασιν καὶ διάρκειαν, καὶ πάντως συνεπαγομένη σοβαρὰ ἀποτελέσματα διὰ τὸν μισθωτὸν καὶ τὴν κοινωνίαν.

Κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν ἀνάλυσιν διεπιστώθη ἡ δυνατότης διατυπώσεως τῆς θελήσεως τοῦ ἐπιχειρηματίου εἰς ἀπόφασιν ἀφορῶσαν τὴν κατάστασιν καὶ ἐνέργειαν τοῦ μισθωτοῦ συνοδευομένην ἀπὸ πιθανότητα — λόγῳ ψυχολογικῆς ἀποδοχῆς — ὑπακοῆς τούτου πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ περιεχομένου τῆς ξένης θελήσεως, δηλαδή διεπιστώθη σχέσις ὑποταγῆς καὶ ἐξαρτήσεως τοῦ μισθωτοῦ πρὸς τὸν ἐργοδότην. Ἡ ἐξάρτησις αὕτη προκαλεῖται ἀπὸ τὴν ἀνάγκην πο-

ρισμοῦ τῶν ἀναγκαίων πρὸς συντήρησιν διὰ τῆς ἀξιοποιήσεως τοῦ μόνου διατιθεμένου μέσου: τῶν ἐργατικῶν δυνάμεων. Ὅφείλεται δηλαδὴ εἰς οἰκονομικὰ αἷτια καὶ ἐκδηλοῦται κατὰ τὴν διάρκειαν δράσεως κατευθυνομένης εἰς οἰκονομικοὺς σκοπούς. Κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς πραγματοποιήσεως τῶν σκοπῶν τούτων περιβάλλεται τύπον καὶ ἄμεσα ἀποτελέσματα δεσμεύσεως ἀναγνωριζομένης καὶ ρυθμιζομένης ὑπὸ τοῦ δικαίου, δηλαδὴ παρουσιάζεται ὑπὸ νομικὴν μορφήν. Κατὰ ταῦτα ἡ ἐξάρτησις τοῦ μισθωτοῦ εἶναι οἰκονομικὴ μὲν κατὰ τὰ αἷτια καὶ τὰς ἀμέσους ἐπιδιώξεις, νομικὴ δὲ κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς. Τὰ χαρακτηριστικὰ ἔμως ταῦτα ὑπάρχουν εἰς πλείστας μορφὰς σχέσεων τῶν ἀνθρώπων, ἐφ' ὅσον διὰ τούτων ἐξυπηρετοῦνται οἰκονομικοὶ σκοποὶ καὶ ὑφίσταται προσδοκία παροχῆς ἀπὸ ἄλλον ἀναγνωριζομένη ἀπὸ τὸ δίκαιον. Οὕτως ἐντολὴν καὶ ὁδηγίαν, μὲ νομικὴν δέσμευσιν ἐκτελέσεως, δύναται γὰρ δώσῃ πᾶς πιστωτῆς εἰς πᾶσαν ἐνοχικὴν σχέσιν. Ὑπάρχει δὲ συγχρόνως καὶ οἰκονομικὴ ἐξάρτησις. Εἰς τὴν «σχέσιν» ἔμως «ἐργασίας», διὰ τῆς ὁποίας διεξάγεται ἡ κατ' ἐπάγγελμα ὑπὸ ἐξάρτησιν ἀξιοποιήσις ἐργατικῶν δυνάμεων, πέραν τῆς οἰκονομικῆς καὶ νομικῆς ἐξαρτήσεως ὑπάρχουν ἰδιαίτερα στοιχεῖα εὐσιώδη καὶ ἀποφασιστικὰ διὰ τὸν χαρακτῆρα τῆς ὅλης «σχέσεως ἐργασίας», συνιστάμενα ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ ἐργαζομένου διάθεσιν ὡς μόνου βιοποριστικοῦ μέσου τῶν ἐργατικῶν του δυνάμεων καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς διαμορφουμένην ἰδιαιτέραν πραγματικὴν κατάστασιν προσλαμβάνουσιν ἰδιαιτέραν σημασίαν, κυρίως διὰ τὰ ἀπώτερα κοινωνικὰ ἀποτελέσματά τῆς. Τὰ ἀποτελέσματα δὲ ταῦτα ἀκριβῶς ἐπέβαλον τὴν ἰδιαιτέραν ρύθμισιν τῆς εἰδικῆς ταύτης περιπτώσεως ἀνθρωπίνης ἐργασίας διὰ μέτρων διαμορφωσάντων τὸ Ἐργατικὸν Δίκαιον, τὸ ὁποῖον καὶ ἀσχολεῖται μόνον μὲ αὐτήν. Τὸ ἰδιαίτερον τοῦτο χαρακτηριστικὸν τῆς ἐξαρτήσεως τῆς «σχέσεως ἐργασίας» τοῦ Ἐργατικοῦ Δικαίου εἶναι τὸ προσωπικὸν στοιχεῖον. Πράγματι ἡ «ἐξάρτησις» τῆς «σχέσεως ἐργασίας» εἶναι προσωπικὴ. Ἀφορᾷ ἀμέσως καὶ κυρίως αὐτὸ τοῦτο τὸ πρόσωπον τοῦ ἐργαζομένου, νοούμενον ἀφ' ἑνὸς ὡς φυσικὸν ἄτομον τὸ ὁποῖον περιορίζεται κατὰ τὴν παροχὴν ἐξηρητημένης ἐργασίας χρονικῶς καὶ τοπικῶς καὶ ὑπόκειται, λόγῳ τῆς λήψεως ὠρισμένης ποσότητος ὑλικῶν μέσων καὶ

τῆς δυνατότητος διακοπῆς αὐτῆς, εἰς προσδιορισμὸν παρ' ἄλλου τοῦ τρόπου φυσικῆς συντηρήσεως εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ἀφ' ἑτέρου ὡς συνόλου ψυχικῶν ἰδιοτήτων τῶν ὁποίων, κυρίως, ἡ διαμόρφωσις χαρακτηρίζει τὴν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα, ἡ ὁποία καὶ ὡς νόησις καὶ ὡς συναίσθημα καὶ ὡς βούλησις περιορίζεται ἀμέσως καὶ θίγεται ἀπὸ τὴν ἐξάρτησιν τῆς «σχέσεως ἐργασίας» τοῦ Ἐργατικοῦ Δικαίου. Ἡ ἐξάρτησις αὕτη, σαφῶς ἐκδηλουμένη ἀμέσως κατὰ τὴν ἐπαφὴν μισθωτοῦ καὶ ἐργοδότη τὴν γινομένην πρὸς σύναψιν σχέσεων παροχῆς ἐργασίας, ὀλοκληρουμένη κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πραγματικῆς διεξαγωγῆς τῆς σχέσεως ταύτης καὶ διαρκούσα, κατὰ τὰ ἀποτελέσματά της, πέραν τῶν περιορισμένων χρονικῶν καὶ τοπικῶν ὁρίων τῆς πραγματικῆς καταβολῆς ἐργατικῶν δυνάμεων, ἔχει κατ' ἐξοχὴν προσωπικὸν χαρακτήρα, διότι ἀποτυπῶται ἐπὶ τῆς ὕλικῆς καὶ ψυχικῆς προσωπικότητος τοῦ μισθωτοῦ καὶ προσδιορίζει τὴν ὄλην κατάστασιν καὶ δρᾶσιν αὐτοῦ ἐντὸς τῆς κοινωνίας. Εἶναι σημαντικὴ καὶ οὐσιώδης, κυρίως διότι δὲν περιορίζεται εἰς μόνον τὸν σωματικὸν ἐπηρεασμὸν καὶ τὴν διαμόρφωσιν χρονικῶς καὶ τοπικῶς ὠρισμένων ἀπασχολήσεων καὶ ὕλικῆς καταστάσεως τοῦ ἀτόμου, ἀλλ' ἐπηρεάζουσα τὸν ψυχικὸν κόσμον, τοῦ ὁποίου ἡ κίνησις, ἡ ἔντασις καὶ αἱ κατευθύνσεις δὲν δύνανται νὰ γίνουν ἀμέσως ἀντιληπταὶ καὶ νὰ περιορισθῶν ὅπως τοῦ ὕλικου, δημιουργεῖ ἐλαττωματικὰς ψυχικὰς καταστάσεις, δυνάμεις καὶ δυνατότητας πολὺ σημαντικωτέρας τῶν φυσικῶν. Αἱ σωματικαὶ συνέπειαι τῆς πολλαπλῆς ταύτης ἐξαρτήσεως ἔχουν ἤδη σαφῶς διαπιστωθῆ καὶ μελετηθῆ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως. Αἱ ψυχικαὶ πάλιν συνέπειαι δύνανται νὰ διατυπωθῶν σχηματικῶς ὑπὸ τὰς ἐξῆς δύο ἄκρας τυπικὰς μορφάς, αἱ ὁποῖαι εἰς τὴν πραγματικότητα ἀπαντοῦν εἰς διαφόρους συνδυασμούς: Ἡ ὁ μισθωτὸς προσαρμόζεται πρὸς τὸ περιβάλλον, νοούμενον ὡς τὸ σύνολον τῶν ἐντυπώσεων καὶ ἐπιδράσεων ἐκ τῆς καθημερινῆς, ὡς ἐξετέθη, ἐμπειρίας, ὁπότε σὺν τῷ χρόνῳ ἀποβάλλεται ἡ ἱκανότης καὶ προσδοκία ἀναπτύξεως καὶ βελτιώσεως τῶν ἀνθρωπίνων ἱκανότητων, ὁδηγοῦσα τέλος εἰς μείωσιν τῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας καὶ ἀπὸ γενικωτέρας ἀπόψεως εἰς ὑποχώρησιν τῆς στάθμης πολιτισμοῦ, ἢ ἀντιδρᾶ, καὶ αἱ ἰδέαι ἐκμεταλλεύσεως καὶ πιέσεως δημιουργοῦν

ψυχολογικήν ἀτμόσφαιραν γόνιμον πρὸς πᾶσαν ἀνατρεπτικήν προσπάθειαν.

Ἐξετάζοντες τὸ θέμα μας ἀπὸ ἀπόψεως ἀποτελεσμάτων τῆς σχέσεως ἐργασίας, μόνον, δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι κατὰ τὴν διαμόρφωσιν τῆς ψυχικῆς καταστάσεως ἐκάστου ἐργαζομένου παίζουσι σημαντικὸν ρόλον καὶ ἄλλοι ἐξωτερικοὶ παράγοντες ὡς καὶ αἱ ψυχικαὶ αὐτοῦ προδιαθέσεις αἱ ὀφειλόμεναι εἰς τὴν ἰδιαιτέραν ἀτομικὴν ἰδιοσυγκρασίαν καὶ κατάστασιν. Ἐνεκα τῆς ἐκ φυσικῶν λόγων ἀνομοιότητος τῶν ἀτόμων ἢ στάσις ἐκάστου δύναται νὰ λαμβάνη διαφόρους καὶ ποικίλας μορφάς. Πάντως ὁμοῦ ἐν ἀναφορᾷ πρὸς μόνην τὴν σχέσιν ἐργασίας κινεῖται κατὰ μέσον ὄρον παρὰ γενικὴν γραμμὴν μεταξὺ τῶν δύο ὡς ἄνω τεθέντων ὁρίων.

β) Κεφάλαιον Ζ' (Ε.Κ. 1939, σελ. 3325).

Εἰς τὴν ἀπασχολοῦσαν ὁμοῦ ἡμᾶς σπουδαιοτάτην διὰ τὸν καθόλου πολιτισμὸν περιοχὴν τῆς νεωτέρας κοινωνικῆς ζωῆς συνετελέσθη σημαντικὴ πρόοδος. Ἡ λογικὴ ὑποχώρησις τοῦ ἀνταγωνιστικοῦ συμφέροντος ἀπέναντι τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο κατ' ἀρχὴν δεκτὴ. Τὸ Ἐργατικὸν Δίκαιον, ἐμφανισθὲν ὑπὸ τὰς συνθήκας καὶ μὲ τὰς ἐπιδιώξεις τὰς ὁποίας ἐξεθέσαμεν, ἐδασίσθη εἰς νέας ἐμπνεομένας ἀπὸ τὴν Κοινωνικὴν Δικαιοσύνην ἀρχάς, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ συνεψισθοῦν ὡς ἑξῆς:

Α) Ἡ ἐργατικὴ δύναμις, μολονότι παράγουσα ἀγαθὰ, δὲν εἶναι ἡ ἰδία ἀγαθὸν δυνάμενον νὰ ὑπαχθῆ εἰς τὴν αὐτὴν ρύθμισιν μὲ τὰ λοιπὰ οἰκονομικὰ ἀγαθὰ. Τοῦναντίον, πρέπει νὰ λαμβάνεται πάντοτε ἰδιαιτέρως ὑπ' ἔψιν ἡ σημασία τῆς μισθωτῆς ἐργασίας ὡς μόνου μέσου συντηρήσεως εἰς τὴν ζωὴν καὶ ὡς ἐκδηλώσεως τῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας μεγίστου τμήματος τοῦ πληθυσμοῦ.

Β) Αἱ ἐργατικαὶ διαφοραὶ δὲν εἶναι περιουσιακαὶ διαφοραί. Τοῦναντίον, ὑπαρχούσης οὐσιαστικωτάτης διαφορᾶς μεταξὺ τῶν κοινῶν περιουσιακῶν καὶ τῶν ἐργατικῶν διαφορῶν, ἀποκλείεται ἡ συμπλήρωσις καὶ ἡ ἐρμηνεία οὐσιαστικῶν καὶ οἰκονομικῶν διατάξεων τοῦ ἐργατικοῦ δικαίου δι' ἀναφορᾶς πρὸς ἀναλόγους διατάξεις τοῦ ἰσχύοντος ἀστικοῦ. Ἡ συμπλήρωσις καὶ ἐρμηνεία θὰ γίνεται δι' ἀναφορᾶς πρὸς τὰς βασικὰς ἀρχὰς τοῦ Ἐργατικοῦ

καὶ τὰς κοινωνικὰς συνθήκας ὑφ' ἃς ἐμφανίζεται ἡ περίπτωσις.

Γ) Ὁ ἕτερος τῶν ἀντισυμβαλλομένων εἰς τὴν σχέσιν ἐργασίας εὐρίσκεται πράγματι ὑπὸ οἰκονομικὴν, νομικὴν καὶ κυρίως προσωπικὴν ἐξάρτησιν καὶ σχετικὴν ἀδυναμίαν, ἣτις δημιουργεῖ μεγάλην ἀνισότητα. Πρὸς ἀντιρρόπησιν τῆς πραγματικῆς ταύτης ἀνισότητος τὸ κράτος ἀνέλαβεν ἰδιαίτερος ὑπὸ τὴν ἄμεσον προστασίαν τοῦ τὴν ἐξηρητημένην ἐργασίαν καὶ συνεπῶς τὰ ἐκδηλοῦντα τὴν κρατικὴν θέλησιν ὄργανα ἔχουν καθῆκον νὰ βοηθοῦν τὸν ἀσθενέστερον ἐκ τῶν δύο τούτων ἀνίσων εἰς πᾶσαν ἐνέργειαν αὐτοῦ σχετιζομένην μὲ τὴν «σχέσιν ἐργασίαν» καὶ τὴν θέσιν τῶν ἐξ αὐτῆς ἀποζώντων, καταβαλλομένης ἰδιαίτερας προσοχῆς καὶ διὰ τὴν ψυχικὴν ἀνακούφισιν καὶ ἐνίσχυσιν τῶν ἀποχειροβιώτων, οἵτινες θεωροῦσιν αὐτοὺς ὡς εὐρισκομένους εἰς μειωμένην κατάστασιν.

Δ) Λαμβανομένης ὑπ' ὄψει τῆς κοινωνικῆς ἀλληλοεξαρτήσεως καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν ἐκάστου ἀτόμου πρὸς τὸ κοινωνικὸν σύνολον, αἱ διδόμεναι εἰς τὰ ἐργατικὰ ζητήματα λύσεις πρέπει νὰ διαπνέωνται ἀπὸ εὐρὸ πνεῦμα κοινωνικῆς δικαιοσύνης.

Ε) Ὑπάρχει ἰδιαίτερα πραγματικὴ καὶ ἀναγκαῖα ἀλληλεγγύη καὶ ἀμεσώτερα ἀλληλεξάρτησις μεταξὺ ἐκάστου ἐργαζομένου καὶ τῶν πρὸς προάσπισιν τῶν ἐπαγγελματικῶν συμφερόντων ομάδων καὶ ὀργανώσεων, καὶ ἐκ τούτου δεόν νὰ θεωροῦνται αὗται ὡς ἀμέσως ἐνδιαφερόμεναι ἐπὶ παντὸς ἐργατικοῦ ζητήματος. Τοῦτο πρέπει νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν συζήτησιν καὶ ἀπόφασιν ἐπὶ τῶν ζητημάτων τούτων.

Τὸ Ἐργατικὸν Δίκαιον, ἐξεταζόμενον ἀπὸ ἀπόψεως τῶν ἀρχῶν τούτων, παρουσιάζεται ὡς νέα θεωρία. Αὕτη τὴν παραδεδομένην ἀντίληψιν τοῦ ἀστικοῦ δικαίου περὶ ἰσότητος τῶν κρινομένων συμφερόντων ἀντικαθιστᾷ μὲ ἀξιολογικὴν κατάταξιν προτάσσουσαν τὸν ἄνθρωπον. Ἀπὸ ἀπόψεως ὁμοῦ τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι εἶναι λίαν συγγενὲς πρὸς τὴν Νεωτέραν Ἱστορικὴν Σχολὴν τοῦ Δικαίου ἡ ὁποία ἐτόνισε τοὺς πρακτικοὺς σκοποὺς ἐν τῷ δικαίῳ καὶ ἐπέστησε τὴν προσοχὴν τῶν νομικῶς σκεπτικῶν ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς πραγματικότητος.

Τὸ Ἐργατικὸν Δίκαιον ζητεῖ νὰ ἐνισχύσῃ ἔτι μᾶλλον τὸν ρόλον

τοῦ κοινωνικοῦ στοιχείου κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς περὶ δικαίου ἀντιλήψεως καὶ οὕτω ἀποτελεῖ ἐξέλιξιν τοῦ τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι τῆς νεοϊστορικῆς σχολῆς καὶ συνέχισιν τῆς παραδόσεως. Γενικῶς ὁμοῦς ἡ ἀπαίτησις κοινωνικῆς δικαιοσύνης, τῆς ὁποίας ἡ πραγμάτωσις ἀποτελεῖ σκοπὸν τῆς κρατικῆς πολιτικῆς, δὲν ἀποτελεῖ ἄρνησιν τῆς δικαιοσύνης τὴν ὁποίαν ἐκληρονομήσαμεν ἀπὸ τὸ παρελθόν.

Τὸ Ἐργατικὸν Δίκαιον ἐπιδιώκει τὴν πραγμάτωσιν τῆς Κοινων. Δικαιοσύνης ὡς ἐνσάρκωσιν τῆς μορφῆς ποῦ πρέπει νὰ λάβῃ ἡ αἰωνόβιος αὐτὴ προσπάθεια ἐφαρμοζομένη εἰς τὴν σημερινὴν κοινωνίαν μὲ τὰς προόδους της.

γ) Κεφάλ. Η' (Ἐφ. Κυβ. σελ. 3326).

Ἡ γενομένη ἤδη δεκτὴ ἄποψις, ὅτι ἡ κοινωνία εἶναι «σύνολον» τοῦ ὁποίου ἡ ἐνότης συνίσταται εἰς τὴν τακτοποιημένην ἀλληλεπίδρασιν τῶν συνιστῶντων αὐτὴν στοιχείων, ἀντανακλᾷ καὶ ἐπὶ τῆς ἀντιλήψεως περὶ τοῦ Ἐργατικοῦ Δικαίου τὸ ὁποῖον ἐξεπήγασεν ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν ἀλληλεξάρτησιν.

Ἡ παραδεδομένη ἀτομιστικὴ ἀντίληψις ἢ δεχομένη ὅτι τὸ δίκαιον ρυθμίζει σχέσεις μεμονωμένων προσώπων, κέντρων ἐξυπηρετήσεως ἀτομικῶν μόνον ἀναγκῶν, ἀπηλλαγμένων κατ' ἀρχὴν πάσης ἐξαρτήσεως, ὀφειλομένη εἰς ἄλλας ἱστορικὰς συνθήκας διαμορφώσεως, δὲν δύναται νὰ καλύψῃ τὸ Ἐργατικὸν Δίκαιον καὶ ἀπορρίπτεται παρ' αὐτοῦ ὡς ἐγωιστικῶς μονομερῆς. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἄκρως ἀντίθετος, καθ' ἣν τὸ δίκαιον εἶναι «ἐκδήλωσις τῆς συμπαγοῦς μορφῆς τῆς συνισταμένης τῆς κοινωνικῆς ζωῆς» καὶ ἣτις βλέπει «ὄχι ἄτομα καὶ μεταξύ των σχέσεις ἀλλὰ μόνον συνιστώσας δυνάμεις τῆς ὁλότητος καὶ λειτουργίας αὐτῆς», παραγνωρίζουσα τὴν πραγματικότητα τῆς ὑπάρξεως καὶ τὰς ἀνάγκας ἀναπτύξεως τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ἐκ τῶν ἀναγκῶν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ἀπαραιτήτων ἐνώσεων αὐτῶν, εἶναι ἐπίσης μονομερῆς καὶ ἀπορριπτέα ὡς ξένη πρὸς τὴν πραγματικότητα.

Ἐπομένως τὸ παραδεδομένον περιουσιακὸν δίκαιον εἶναι λύσις προβλήματος λογικῆς τακτοποιήσεως ὑποθέσεων τῆς κοινωνικῆς

ζωῆς φωτιζομένων μονοπλεύρως ἀπὸ τὸ ἀνταγωνιστικὸν συμφέρον. Τὸ Ἐργατικὸν Δίκαιον ζητεῖ νὰ προσθέσῃ εἰς ἀνάλογον πρόβλημα ἐπιτυχίας συνδυασμῶν ἀκόμη ἓν στοιχεῖον, τὸν σεβασμὸν πρὸς τὸν ἄνθρωπον, καὶ νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴν κυκλοφορίαν τμῆμα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς.

Τὸ ἐνοχικὸν εἶναι κατ' ἐξοχὴν τὸ δίκαιον τῆς κυκλοφορίας τῶν ἀγαθῶν ὡς καὶ τῆς παραγωγῆς, ὀρωμένης ὅμως κυρίως ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν κατόχων τῶν μέσων παραγωγῆς. Τὸ Ἐργατικὸν προσέχει ἰδιαιτέρως εἰς τὴν διανομὴν καὶ βλέπει τὴν παραγωγὴν καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν ἀποχειροβιώτων. Ἄλλὰ κυρίως βλέπει διττὴν πέραν τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς κυκλοφορίας, τῆς διανομῆς καὶ ἀκόμη τῆς καταναλώσεως ἀρχίζει ἢ ἀξία τοῦ ἀνθρώπου. Εἰς τὴν ὄντως θετικὴν ἀλλὰ μονόπλευρον αἰτιότητα τῆς ὑλικῆς πραγματικότητος τῶν σχέσεων τοῦ ἐνοχικοῦ προσθέτει καὶ τὴν αἰτιότητα τῆς θετικωτάτης ἠθικῆς πραγματικότητος τοῦ καθήκοντος πρὸς τοὺς κοινωνικοὺς συνεργάτας. «Ἐντὶ τοῦ αὐθαιρέτου ἐγωῖσμοῦ μεμονωμένων ἀτόμων ζητεῖ τὴν συνειδητὴν ἐλευθερίαν ἀλληλεγγύων ἀνθρώπων.»

Δὲν προτίθεται μεταβολὴν τῆς ὑλικῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ ζητεῖ εἰλικρινῆ προσπάθειαν κατανοήσεως αὐτῶν πρὸς λογικὴν τινα μεταβολὴν τῶν συνειδήσεων.

Τὸ παραδεδομένον ἐνοχικὸν δὲν πραγματοποιεῖ νομικῶς τὴν σημερινὴν ἀνεπτυγμένην κοινωνικὴν κατάστασιν εἰς τὴν σχέσιν ἐργασίας. Τὸ Ἐργατικὸν, τονίσαν τὸν προσωπικὸν χαρακτήρα τῆς συμβάσεως ἐργασίας, ἀνύψωσεν αὐτὴν ὑπὲρ τὰ καθαρῶς περιουσιακὰ συμφέροντα. Τὸ ἀστικὸν ρυθμίζει κυρίως περιουσιακὰ συμφέροντα μεταξὺ ἴσων καὶ ἀνεξαρτήτων διαθετόντων τοιαῦτα. Θέλει νὰ δώσῃ εἰς ἕκαστον τὸ ἀποκτημένον ἤδη, τὸ «ἰδικόν του», καὶ ἀποβλέπει κυρίως εἰς τὸ νὰ ἐξασφαλίσῃ βεβαιότητα περὶ τούτου καὶ περὶ τῆς κεκτημένης ἤδη θέσεως ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Τὸ Ἐργατικὸν Δίκαιον θέλει νὰ δώσῃ θέσιν καὶ εἰς τὸν ἀποχειροβιώτον διὰ τῆς ἐξασφαλίσεως ἐνὸς ἀπαραιτήτου ὀρίου συνθηκῶν διαβιώσεως καὶ νὰ προστατεύσῃ τὴν ἀξίαν τοῦ ὡς ἀνθρώπου. Θέλει νὰ βοηθήσῃ ἀδυνάτους καὶ ἀποβλέπει εἰς τὴν προοδευτικὴν ὑλικὴν καὶ πνευματικὴν βελτίωσιν τῶν ἀσθενεστέρων οἰκονομικῶς. Θέλει ὄχι μόνον νὰ βε-

βαιώση τὸ «κεκτημένον» εἰς τοὺς ἔχοντας ἀλλὰ νὰ ἐξασφαλίση τοῦλάχιστον τὸ ἀπαραίτητον εἰς τοὺς μὴ ἔχοντας. Διὰ νὰ ἐργασθῆ ἐπιτυχῶς τὸ Ρωμαϊκὸν Δίκαιον εἶναι ἀρκετὸν νὰ ἐρωτᾶ τὰς κατὰ μέρος ἀπόψεις μόνον ἑκατέρου τῶν ἀντενδιαφερομένων ὡς ἴσων, ἀποβλέπον εἰς συμβιβασμὸν τῶν στενῶν ἀτομικῶν συμφερόντων ἑκατέρου, ἐκφραζομένων εἰς ἀκριβεῖς ἀριθμοὺς καὶ νομίματα. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο καὶ σταματᾷ, ἐκπληρῶσαν τὸν προορισμὸν του. «Διαπνέεται ἀπὸ διαλεκτικὸν φιλελευθερισμὸν δρῶντα ἐν μέσῳ ἀνταγωνιζομένων ἐγωισμῶν» καὶ δέχεται κατ' ἀρχὴν ἀτομικὴν εὐθύνην, ἐκ συμβάσεως ἢ πταίσματος.

Τὸ Ἐργατικὸν Δίκαιον, καὶ ὅταν ἀποφασίζῃ «ἀτομικὰς» περιπτώσεις, δὲν βλέπει μόνον τοὺς ἀριθμοὺς τοὺς ἐκφράζοντας συμφέροντα. Ἐργάζεται συνθετικώτερον, λαμβάνον ὑπ' ὄψιν τὴν σχετικὴν ἀδυναμίαν τοῦ ἀποχειροδιώτου, τὰς συνεπείας τῆς διαρκῶς καθισταμένης πολυπλοκωτέρας λειτουργίας τῆς νεωτέρας κοινωνικῆς ζωῆς, τὴν ἐκ ταύτης ἀναπόφευκτον θέσιν τοῦ μισθωτοῦ καὶ τὴν διαρκῶς ἐντεινομένην ἀλληλεξάρτησιν τῶν ἀνθρώπων. Ἐπιτυγχάνει καλύτερον τὸν προορισμὸν του ἂν λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὰς ἀπόψεις ὅχι μόνον τῶν ἀτόμων ἀλλ' εὐρυτέρων ἐπαγγελματικῶν ὁμάδων, αἱ ὁποῖαι κυρίως δὲν ἀντιπροσωπεύουν τὰ συμφέροντα τοῦ ἐνδιαφερομένου, ὅπως λόγῳ συνηθείας ἀπὸ τὴν χρῆσιν τοῦ ρωμαϊκοῦ καὶ τὸν κρατοῦντα μονομερῆ τονισμὸν τῆς οἰκονομικῆς ἀπόψεως λέγεται, ἀλλ' ὑποστηρίζουν ἰδίας ἀπόψεις ἐντὸς τῶν ὁποίων διαρθροῦται καὶ τὸ συμφέρον τῆς ἀτομικῆς περιπτώσεως. Τὸ Ἐργατικὸν ἀντικαθιστᾷ εἰς πολλὰ σημεία τὴν ἀτομικὴν εὐθύνην διὰ συλλογικῆς τοιαύτης καὶ τὴν πλήρη ἐπανόρθωσιν διὰ τοῦ νομίμου ἐκ τῶν προτέρων καθορισμοῦ τῶν παροχῶν. Θέλει νὰ ἐπηρεάσῃ μὲ τὴν τακτοποιὸν δύναμιν τοῦ λογικοῦ τὰς ὑπὸ τῆς ἀναπτύξεως τῆς νεωτέρας κοινωνίας ἀποκτηθείσας δυνάμεις καὶ νὰ ἀμβλύνη τὴν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου βλαβερὰν ἐπιβολὴν των. Γενικῶς, ζητεῖ νὰ συνθέσῃ τὰ δικαιώματα ἑκάστου πρὸς τὰ κοινωνικά του καθήκοντα καί, ἐξασφαλίζον καλοὺς ὄρους ὑλικῆς ζωῆς, θέλει νὰ διευκολύνῃ τὴν προαγωγὴν τῶν ἀνωτέρων πνευματικῶν ἰδιοτήτων τοῦ ἀνθρώπου, αἱ ὁποῖαι τὸν διακρίνουν ἀπὸ τὸν λοιπὸν ζωικὸν κόσμον καὶ τὸν κατευθύνουν, ἢ τοῦλάχιστον πρέπει νὰ τὸν κατευθύνουν.

δ) Κεφάλαιον Θ' (Ἐφ. Κυβ. σελ. 3329).

Ἡ ἀσφαλιστικὴ σχέσις κατὰ τὸν Ν. 6298 ἐπακολουθεῖ ὑποχρεωτικῶς τὰς περιπτώσεις παροχῆς «ἐξηρτημένης ἐργασίας». Ἐκ τῆς γενομένης (ὑπὸ στοιχεῖον Γ') ἀναλύσεως διεπιστώθησαν ὡς στοιχεῖα συνιστῶντα τὴν «σχέσιν ἐξηρτημένης ἐργασίας» τὰ ἑξῆς :

Αον. Ἐργαζόμενος διαθέτων μόνον μέσον βιοπορισμοῦ τὰς ἐργατικὰς του δυνάμεις, ὑποχρεωμένος εἰς

Βον. Προσωπικὴν ἐξάρτησιν, ἀποτέλεσμα οἰκονομικῆς καὶ νομικῆς δεσμεύσεως, συνισταμένην δὲ εἰς :

1ον. Φυσικὴν ἐξάρτησιν τοῦ προσώπου τοῦ ἐργαζομένου, ὑπαγομένου εἰς ξένον πρὸς αὐτὸν προσδιορισμὸν :

α) τοῦ ποσοῦ τῶν μέσων βιοπορισμοῦ, ἀπαλλοτριουμένου τοῦ προϊόντος τῆς ἐργασίας,

β) τῶν ὄρων ἐργασίας (χρόνου, τόπου, τρόπου), καὶ

γ) τῆς συνεχίσεως τῆς ἀπασχολήσεως.

2ον. Ψυχικὴν ἐξάρτησιν καὶ ἐπηρεασμὸν τῆς προσωπικότητος τοῦ ἐργαζομένου, καταθλιβομένου λόγῳ :

α) ἀπαλλοτριώσεως τῆς πρωτοβουλίας ἐνεργείας καὶ τοῦ προϊόντος τῆς ἐργασίας, καὶ

β) ἀβεβαιότητος καὶ φόβου διὰ τὴν αὔριον.

Ἡ συνύπαρξις τῶν στοιχείων τούτων ἀμιγῶν ἀποτελεῖ τὸν καθαρὸν τύπον τῆς «σχέσεως ἐξηρτημένης ἐργασίας» τοῦ Ἐργατικοῦ Δικαίου. Εἰς τὴν σημερινὴν ὁμῶς ζωὴν ὁ τύπος δὲν ἐμφανίζεται ὑπὸ τὴν θεωρητικὴν ἀπλότητα τῶν γραμμῶν αἱ ὁποῖαι ἐχαράχθησαν ἀνωτέρω σχηματικῶς. Καὶ μόνον ἢ ἐπίδρασις τοῦ Ἐργατικοῦ Δικαίου, ἐπιδιώξαντος τὴν κάλυψιν τοῦ ἐνὸς μετὰ τὸ ἄλλο τῶν ἀνωτέρω στοιχείων καὶ ἐπιτυχόντος τοῦτο κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, ἐπέφερε σημαντικὴν ἀλλοίωσιν εἰς τὸν καθαρὸν τύπον. Ὁ ἀνωτέρω ὁμῶς σχηματικὸς ἐννοιολογικὸς διαχωρισμὸς ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν τῆς ἐργασίας πρὸς λύσιν τῶν μεμονωμένων περιπτώσεων, λαμβανομένου πάντοτε ὑπ' ὄψιν ὅτι ὡς ἀκριβολόγος θεωρητικὴ κατάταξις, ὀφειλομένη, ἀκριβῶς εἰπεῖν, εἰς ἀνάλυσιν στοιχείων παρωχημένου κυρίως σταδίου τῆς ἐξελίξεως τῆς πραγματικῆς καταστάσεως, κατὰ

τὸ ὁποῖον τὰ στοιχεῖα ταῦτα παρουσιάζοντο καθαρώτερα, ἀποτελεῖ μόνον τὴν βάσιν τῆς ἐργασίας καὶ δὲν πρέπει νὰ ἐπηρεάζῃ, διὰ στενῆς προσηλώσεως εἰς τὸ γράμμα τῆς, τὴν ἐκτίμησιν τῶν πραγματικῶν περιπτώσεων κατὰ τρόπον παρεμποδίζοντα τὰς ὑπὸ τοῦ Ἐργατικοῦ Δικαίου σκοπούμενας πρακτικὰς λύσεις, αἱ ὁποῖαι πάντως εἶναι σχετικαὶ κατὰ τὴν κρατικῶς ἐπιτασσομένην ἐπιδίωξιν «βελτιώσεως» τῆς θέσεως καὶ «αὔξουσας συμμετοχῆς» εἰς τὰ ἀγαθὰ τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ τῶν «ἀσθενεστέρων» οἰκονομικῶς, ἐφ' ὅσον οὗτοι τελοῦν ὑπὸ δρους συνιστῶντας ὕλικὴν καὶ ψυχικὴν προσωπικὴν ἐξάρτησιν ἐπηρεάζουσαν αὐτοὺς καταθλιπτικῶς.

Σημ. 9. Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν σελ. 110 κ. ἐπ. τοῦ βιβλίου τοῦ Παν. Δ. Μησιοπούλου «Περὶ τὰ Θεμέλια τῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως» (ἐξηνητημένον).

Τὸ ἄρθρον 1 τοῦ Αν. Νόμου τῆς 11 Νοεμβρίου 1935 «περὶ Ὁργανισμοῦ Ὑπουργείου Ἐργασίας», τοῦ λύοντος θεμελιῶδες ζήτημα τῆς συγκροτήσεως τῆς κρατικῆς μας διοικήσεως, ὀρίζει ὡς ἀποστολὴν τοῦ Ὑπουργείου τούτου, ἐπομένως ὡς ὑπηρεσιακὸν καθήκον τῶν ὀργάνων, τὴν «κρατικὴν μέριμναν διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς τύχης τῶν ἀσθενεστέρων οἰκονομικῶς τάξεων καὶ ἰδίως τοῦ ἐργαζομένου ἀτόμου καὶ τὴν αὔξουσας συμμετοχὴν αὐτοῦ εἰς τὰ ἀγαθὰ τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ».

Τὸ ὡς ἄνω ἐν τῷ βασικῆς σημασίας νόμῳ δογματικὸν ἀπόφθεγμα δὲν περιορίζει βεβαίως, λόγῳ τῆς γενικότητός του, ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰ ὄργανα τῆς διοικήσεως τῶν ἐργατικῶν ὑποθέσεων, διὰ καθορισμοῦ σαφοῦς περιγράμματος ἐπὶ σχήματος προδιαγράφοντος συγκεκριμένην δρᾶσιν των, πρέπει ὁμως ταῦτα πάντως νὰ μὴ προσκρούουν εἰς τὴν ἔστω καὶ γενικῶς ἐκφρασθεῖσαν βούλησιν τοῦ νομοθέτου καὶ νὰ μὴ παραγνωρίζουν τὰ παραγωγικὰ ταύτης αἰτία. Ὁ νομοθέτης, παραγγέλλων «βελτίωσιν», προφανῶς δέχεται ὑπάρχουσαν κακὴν κατάστασιν. Κακὴ δὲ κατάστασις δὲν εἶναι μόνον ἡ ὕλική. Εἶναι, καὶ ἴσως κατὰ μείζονα λόγον, καὶ ἡ πνευματικὴ. Ἡ ἐπίσημος στατιστικὴ τῆς ἀπογραφῆς τοῦ πληθυσμοῦ μας, ἐκφράζουσα μὲ ἀριθμοὺς τὸ λῆμμα τοῦτο τοῦ συλλογισμοῦ τοῦ νο-

μοθέτου, λέγει ότι έχομεν 40% τοῦ συνόλου τοῦ πληθυσμοῦ ἐντελῶς ἀγραμμάτους. Τὴν πραγματικότητα ταύτην πρέπει γενικῶς νὰ έχομεν πάντοτε ὑπ' ὄψει κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς κοινωνικῆς νομοθεσίας, ἐξχντλοῦντες πᾶσαν ἐπιείκειαν ἔναντι ἐλαττωματικῶν ἐκδηλώσεων συλλογικῶν ὀργάνων τῶν ὁποίων ἢ βούλησις καθορίζεται ἀπὸ πλειοψηφίαν ἀνθρώπων μετριωτάτης μορφώσεως ὀφειλομένης εἰς κοινωνικοὺς λόγους εἴτινες ἀκριβῶς προῦκάλεσαν τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Ἐργατικοῦ Δικαίου καὶ τὴν ἴδρυσιν κρατικῶν ὀργάνων πρὸς πραγμάτωσίν του.

Σημ. 10. Ἐγκύκλιος 25056 τῆς 27-7-1943. Πρὸς τὸ Προσωπικὸν τῶν Κεντρικῶν Ὑπηρεσιῶν τῆς μέχρι τοῦδε Γενικῆς Διευθύνσεως Κοινωνικῆς Προνοίας (διαλυθείσης τότε, ὑπουργοῦντος τοῦ Τάσου Ταβουλάρη καὶ συνεργούντων ἄλλων τινῶν ἐπιτηδείων).

Ἀγαπητοὶ Φίλοι,

Μοῦ ἐκοινοποιήθη χθὲς διαταγὴ ἀποσυνθέσεως τῆς ὑπηρεσίας μας καὶ μεταθέσεώς μου.

Τὴ στιγμὴ πού, ὕστερα ἀπὸ τριάντα χρόνων ἡμερήσιους διοικητικοὺς ἀγῶνες καὶ νυχτερινὰς ἐπίμοχθες ἐπιστημονικὰς προσπάθειες, διακόπτω, κατὰ τύχην, τὸ τιμητικὸ γιὰ μένα προβάδισμα μεταξὺ τόσων καλῶν συναγωνιστῶν πού, ἀφανεῖς, ἀνώνυμοι καὶ ἀνιδιοτελεῖς, προσφέρετε καθημερινὰ τὸν καλύτερόν σας ἑαυτὸν στὴν ἀπρόσωπη ἔννοια τῆς «ὑπηρεσίας» καὶ στὴν ἀτεγκτὴ τυπικότητα τοῦ σκεπάσματος τοῦ προϊόντος τῶν κόπων σας ἀπὸ τὶς ὑπογραφὰς τῶν «προϊσταμένων», θέλω νὰ σᾶς εὐχαριστήσω ὄλους θερμότατα γιὰ τοὺς κόπους σας καὶ τὴν τιμὴ καὶ τὴν ὑπερηφάνειαν ποὺ πῆρα ἀπ' αὐτούς.

«Ἐγνοίεις μικρὰς καὶ λύπες ἄθλιες», εἶπεν ὁ ποιητής, εἶναι συχνὰ ὁ κλῆρος τῆς μίσθιας δουλειᾶς, ξεχωριστὰ τοῦ κρατικοῦ γραφειοκράτη.

Τὸ προνόμιον νὰ εἶμαστε συστατικὰ μόρια τοῦ φορέως τῆς κρατικῆς δυνάμεως μᾶς στερεῖ πολλῶν, συνηθισμένων γιὰ ἄλλους μισθωτοῦς, μέσων προσφυγῆς καὶ ψυχικῆς διαφυγῆς.

Ὅμως πάλιν σὲ μᾶς, ξεχωριστὰ, μένει, ἄξια τῆς ὑπερηφάνειας

μας, διαφυγή και αντιρρόπησης, ή καθημερινή θυσία στην ανιδιοτελή αποστολή μας, και ή πίστι στην ξεκαθαρισμένη πιά, ένια και άκαταμάχητη ιδέα του ανθρωπιστικού σκοπού της. Φθάνει να συλλάβομε δυνατά και να πιστεύομε βαθειά τον σκοπόν αυτόν. Ή ένθερμη πίστι σε μιὰ ξεκάθαρη ιδέα φθάνει για να γεμίζει και να έξωραϊζει μιάν ανθρώπινη ζωή. Το τι θα κάνομε στη ζωή μας έξαρτάται, κατά μέγα μέρος, από το τι πιστεύομε ότι μπορούμε να κάνομε, από το τι αναζητάμε να κάνομε, από το τι νομίζομε πως κάνομε.

Είναι έξαιρετική τύχη, άγαπητοί φίλοι, που έχομε για έπαγγελματική άπασχόλησι την εύρεσι και την πραγμάτωσι, με την κρατική δύναμι, του ανθρωπιστικού μέτρου, του κανόνος του λογικού, του δικαίου και του καλού επάνω στο παρθένο σχεδόν ακόμα έδαφος της κοινωνικής προνοίας. Άλλά και επιβάλλει δύσκολα καθήκοντα και επίμονη λεπτή προσπάθεια.

Άνοίγοντας νέους δρόμους της κρατικής προνοίας σε περιοχές της σύγχρονης κοινωνικής πραγματικότητας, όπου τόσο ή ρωμαϊζουσα τυπολογική παράδοσι, με τον έγωπαθή άτομισμό της, όσο και ο διάχυτος μονόπλευρος ύλισμός, με τον παρατραβηγμένο κοινωνισμό του, ήμπορούν έξ ίσου να μάς παραπλανήσουν, χρειάζεται στον καθένα μας, κάθε φορά, έξαιρετική, άγνωστη σε όποιονδήποτε άλλο κρατικό υπάλληλο προσπάθεια συνειδήσεως για την σύλληψι και κατανόησι των κοινωνικών αναγκών, τον προσδιορισμό στις λεπτομέρειες των καθ' έκαστον σκοπών, την εύρεσι κάθε φορά του πρέποντος και την έκλογή των προσφόρων μέσων.

Για την σύλληψι της πραγματικότητας, σε έννοιες όσο το δυνατόν ακριδέστερες, μάς έχει δοθή ή πατρώα κληρονομία της «περιγραφικής έμπειρικής μεθόδου», ή οποία βασίζεται εις έμπειρικώς έπαληθεύσιμα δεδομένα και συνίσταται εις προσεκτικήν εξέτασιν της κοινωνικής πραγματικότητας και υπομονητικήν λογικήν αναπροσαρμογήν των απόψεών μας επάνω σ' αυτήν.

Για την εύρεσι των καθ' έκαστον σκοπών θα κινηθήτε μέσα στο πλαίσιο της σύγχρονης κοινής συνειδήσεως, έκφραζομένης στους θεσπισμένους ήδη γενικούς ιδεολογικούς σκοπούς του Ύπουργείου μας και της γνησιότατα έλληνικής ανθρωπιστικής αποστολής που

ὕπηρετοῦμε: «Βελτίωσις τῆς τύχης τοῦ ἐργαζομένου ἀνθρώπου καὶ αὐξουσα συμμετοχὴ του εἰς τὰ ἀγαθὰ τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ» καί, εἰδικώτερα γιὰ τὴν κοινωνικὴ πρόνοια, συντήρησις τῆς ὑγείας καὶ τῆς πρὸς ἐργασίαν ἱκανότητος καὶ ἐξασφάλισις πεποιοθησεως ἐπὶ τὴν δυνατότητα ἀντιμετωπίσεως τῶν φυσικῶν ἀλλαγῶν καὶ τῶν τυχηρῶν μεταπτώσεων τῆς ζωῆς καὶ ψυχικῆς ἐνισχύσεως.

Πιὸ δύσκολο ἀκόμη εἶναι τὸ τρίτο στάδιο τῆς προσπαθείας σας.

Γιὰ τὴν εὕρεσι τοῦ πρέποντος καὶ τοῦ λογικοῦ μέτρου, δυστυχῶς, δὲν ἔρχονται στὴ ζωὴ οἱ ἄνθρωποι — ὅπως ἄλλοτε ἔλεγαν — μὲ χαραγμένο στὴν καρδιά των τὸ δίκαιο καὶ τὸ καλό. Ἡ φύσι τοὺς γεννᾷ κατ' ἀρχὴν μὲ ὑπεροχὴ τῶν ζωικῶν ἐνστίκτων καὶ τῶν πρωτογόνων ὁρμῶν καὶ μόνον μὲ μιὰ σπίθα τοῦ λογικοῦ.

«Ἄνθρωποι» γίνονται σιγὰ-σιγὰ μὲ τὴν ἀνάπτυξι τῆς θείας αὐτῆς σπίθας. Γι' αὐτὸ εἶναι δυνατὸ νὰ ὑπάρχουν καὶ ἄνθρωποι χωρὶς ἀντίληψι τῆς ἠθικῆς καὶ τοῦ δικαίου. Φθάνει, ὅπως εἶπεν ἓνας σοφός, νὰ γνωρῖσουν ἀπὸ τὴν σύνθετη ἀνθρώπινη φύσι τους μόνο τὴ ζωικὴ πλευρὰ της.

Ἔτσι στοὺς νέους δρόμους ποὺ ἀνοίγετε, γιὰ νὰ πετύχετε τὸ λογικὸ μέτρο, τὸ δίκαιο καὶ τὸ καλό, θὰ χρειασθῆ κάθε φορά μιὰ δυνατὴ προσπάθεια τῆς συνειδήσεως, μιὰ πράξι βουλήσεως ὕστερα ἀπὸ δύσκολη ἀναμέτρησι καὶ σύνθεσι διαφόρων, διανοητικῆς φύσεως λόγων καὶ ποικίλων συναισθηματικῆς φύσεως ἐλατηρίων.

Μὰ γίνεται καθένας διαρκῶς περισσότερο «ἄνθρωπος» βρίσκει καλύτερα καὶ εὐκολώτερα καὶ μαθαίνει βαθύτερα καὶ πληρέστερα τὸ καλὸ καὶ τὸ δίκαιο ἀναζητώντας καὶ θέλοντάς το, ἀγαπώντας καὶ κάνοντάς το. Μόνο μὲ συνεχῆ προσπάθεια καρδιάς καὶ νοῦ θ' ἀνακαλύψετε τὸ λογικὸ μέτρο καὶ θὰ καθορίσετε τὸ δίκαιο στὸ παρθένο ἔδαφος ὅπου προχωρεῖτε πρωτοπόροι τῆς ἐξελικτικῆς κοινωνικῆς ἀναμορφώσεως.

Ἐκινᾶτε μὲ ἐμπιστοσύνη στὸ ἀνθρώπινο λογικὸ καὶ ξεπεράστε τὰ ἀποξηραμένα καυδιανὰ δίκρανα τῆς ρωμαϊκῆς παραδόσεως μὲ τὸν τυπολατρικὸ τῆς ἀτομισμοῦ καὶ τὶς αἰσθηματικὰς παγίδες τῆς ἐπαναστατικότητος μὲ τὸν κοινωνιστικὸ τῆς αὐταρχισμοῦ.

Μ' ἐφόδιο τὴν αἰώνια νεότητα τοῦ παραγγέλματος τοῦ ἀθηναίου ἱδρυτοῦ τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν: «προσέξατε τὸν ἄν-

θρωπο», και ὀδηγημένοι ἀπὸ τὴν ἀθάμπωτη ἀνταύγεια τῶν χρυσῶν ἐπιγραφῶν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Θεοῦ Φωτός: «μηδὲν ἄγαν», «γνώθι σαυτόν», ἔχετε ὄλην τὴν ἀνθρωπίνως δυνατὴ βεβαιότητα, ἐπαληθευμένην ἀπὸ τὴν ἱστορία εἴκοσι πέντε αἰῶνων πολιτισμοῦ, νὰ βρῆτε τὴν ἑλληνικὴ «μεσότητα» τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ δικαίου. Βοήθεια καὶ μετρητὴς σας: ἡ γνώσι καὶ συνειδητοποίησι τῆς σύγχρονης κοινωνικῆς ἀλληλεξαρτήσεως καὶ τῶν συνεπειῶν τῆς καὶ τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ σκοποῦ τῆς ἀποστολῆς σας.

Θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε ἀκόμη νὰ σᾶς κάμω μιὰ σύστασι, μολονότι τυπικὰ δὲν ἔχω πιά τὴν τιμητικὴ εὐθύνην νὰ εἶμαι προϊστάμενός σας. Μελετήστε καλὰ, σκεφθῆτε βαθειά, συνειδητοποιήσατε τὴν τελευταία ἐγκύκλιον τῆς τέως Γενικῆς Διευθύνσεως Κοινωνικῆς Προνοίας (19504 ἐ. ἔ.) —σᾶς τὴν ἐπισυνάπτω— ὅπου προσεπάθησα νὰ σᾶς δώσω τὴν σκέψιν μου ἐπάνω:

στοὺς σκοποὺς τῆς ὑπηρεσίας μας (παρ. 4),

στὴν ἀποστολή μας ὡς ὀργάνων τοῦ κέντρου [παρ. 3, 5 καὶ 14, σημ. (5)],

στὸν τρόπο ποὺ πρέπει νὰ ὀργανωθῆ ὅλον νευρικὸ σύστημα τοῦ κεντρικοῦ κρατικοῦ ὀργάνου κοινωνικῆς πολιτικῆς καὶ τῶν ἀποσυγκεντρωμένων ὑπηρεσιῶν τὸ πλέγμα ὑπηρεσιῶν ἐλέγχου (παρ. 6, 8, 9, 10 καὶ 11),

στὰ ἰδιαιτέρα καθήκοντα τοῦ ἀσφαλιστικοῦ ὑπαλλήλου (παρ. 14),

στὸν τρόπο ποὺ πρέπει νὰ κρίνεται ἡ ἀξία του [παρ. 19 καὶ 20 σημ. (5)].

Σᾶς ὑπογραμμίζω καὶ σᾶς παρακαλῶ ΝΑ ΠΡΟΣΕΞΕΤΕ καὶ νὰ ΑΦΟΜΟΙΩΣΕΤΕ τὴν ἔννοιαν τῆς «ὑπηρεσιακῆς συγκροτήσεως» καὶ νὰ καταλάβετε καλὰ ποιὲς εἶναι οἱ τίμιες «ὑπηρεσιακὲς ἀπόψεις» (παρ. 20).

Τέλος σᾶς ἐπαναλαμβάνω μαζί με τὴν ἐγκύκλιον αὕτη: Νὰ ἐξαντλεῖτε κάθε δυνατὴ προσπάθεια, προθυμία καὶ ὑπομονὴ ἀπέναντι τῶν ἠσφαλισμένων καὶ νὰ τοὺς ἀκοῦτε με προσοχή.

Τὸ ὅτι συχνὰ δὲν σᾶς παρουσιάζονται «καθὼς πρέπει» ὀφείλεται πρὸ παντὸς σὲ κοινωνικοὺς λόγους. Ἄπ' αὕτη δὲ ἀκριβῶς τὴν αἰτία ἔγιναν οἱ ὑπηρεσίαι μας, με ἀποστολὴ νὰ τοὺς ΒΟΗΘΟΥΝ ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΑ καὶ νὰ τοὺς κάνουν ΚΑΛΥΤΕΡΟΥΣ.

Ἔχετε πάντα ὑπ' ὄψι σας ὅτι καὶ οἱ πιὸ ὑπερβολικὲς ἀπαιτήσεις ξεκινοῦν καὶ ἐκφράζουν κάποια πραγματικὴν ἀνάγκη, φυσικὴ ἢ ΨΥΧΙΚΗ, τὴν ὁποία πάντα, περισσότερο ἢ λιγότερο, θὰ μπορέσετε νὰ βρῆτε τὸν τρόπο νὰ βοηθήσετε μὲ τὴν κρατικὴ δύναμι καὶ μὲ τὴν προθυμίαν σας.

ΜΗ ΑΠΟΦΑΣΙΖΕΤΕ ΕΥΚΟΛΑ ΚΑΙ ΠΡΟΧΕΙΡΑ.

Ἀκοῦτε κάθε διάφορη ἀπὸ τὴν δική σας ἄποψι καὶ προσπαθήτε νὰ τὴν σέβεσθε καὶ νὰ τὴν καταλαβαίνετε.

Συμβουλευέσθε κάθε ἄνθρωπο ποὺ ἔρχεται σ' ἐπαφὴ μὲ τὰ πράγματα, ἔτοιμοι νὰ ἐπωφελεῖσθε ἀπὸ τὴν πείρα του. Δὲν εἶναι μειωτικὸ νὰ τροποποιεῖτε μὲ σύνεσι τὶς γνώμες σας.

Ντροπὴ εἶναι νὰ ἐπιμένει κανεὶς σὲ μιὰ ἄστοχη γνώμη.

Ὡς πρὸς τὴ σημερινὴ περιπέτεια τῆς Ὑπηρεσίας μας ἔχω νὰ σᾶς πῶ :

Γενικὰ μὲν : Ἡ διοικητικὴ θεωρία καὶ πράξι δὲν ἔχουν καταλήξει σὲ μονόπλευρα συμπεράσματα ἐν σχέσει μὲ τὴν ὑπεροχὴ τοῦ συγκεντρωτικοῦ ἢ ἀποκεντρωτικοῦ συστήματος ὀργανώσεως τῆς διοικήσεως. Ἐνα εἶναι βέβαιον : Ἡ καλὴ λειτουργία τῆς διοικήσεως πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἐνὸς σκοποῦ ἀπαιτεῖ :

πρόβλεψιν (πρόγραμμα δράσεως),

ὀργάνωσιν (διαρρύθμισιν μέσων),

διαταγὰς (πρὸς κίνησιν τοῦ προσωπικοῦ),

συντονισμὸν (ἐναρμόνισιν τῶν πράξεων καὶ τῶν δυνάμεων) καὶ

ἐλεγχον (ἐπαλήθευσιν τῆς ἐκτελέσεως τῶν διαταχθέντων καὶ τῶν σκοπομένων).

Ἀλλά, ἐφ' ὅσον θὰ ἐπιτυχαίνοντο οἱ προηγούμενες ἀπαιτήσεις, δὲν εἶναι βέβαιον ὅτι τὸ ἕνα ἀπὸ τὰ δύο ἀντίρροπα διοικητικὰ συστήματα, συγκεντρωτικὸ ἢ ἀποκεντρωτικὸ, ἤμπορεῖ νὰ διεκδικήσῃ ἀπόλυτην ἀξία καὶ ἀπόλυτην προτίμησι.

Ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὶς περιστάσεις, τὶς συνθήκας καὶ τοὺς ἄνθρώπους.

Εἰδικώτερα δὲ : Τὸ πρόβλημα ποὺ τίθεται στὴν περίπτωσί μας εἶναι, κατὰ τὸ στάδιο ποὺ βρίσκεται σήμερα ἡ κοινωνικὴ ἀσφάλις ἀπὸ ἀπόψεως ἀνθρώπων καὶ ὀργανώσεως : χρειάζεται ἢ ὄχι ἡ ὕπαρξις καταλλήλως συγκροτημένου καὶ ἐμπνευσμένου κρατικοῦ

κέντρου, παρακολουθοῦντος, κατευθύνοντος καὶ ἐπαληθεύοντος τὰ γινόμενα διὰ συστηματοποιημένων ἐπιτελικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ ὑπηρεσιῶν ἐλέγχου; Ἡ ἀπάντησις ποῦ μπορεῖ νὰ δώσῃ καθένας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀντίληψιν ποῦ ἔχει γιὰ τὸ χρέος του καὶ τὴν ἐκανότητα καὶ τὸν καιρὸ ποῦ διαθέτει νὰ ἐξετάζῃ προσεκτικὰ τὰ πράγματα, νὰ τὰ ἀντιλαμβάνεται καλὰ καὶ νὰ τὰ κρίνει. Σχετικὰ ἓνας σοφὸς εἶπεν: Ὅλοι μὲν οἱ ἄνθρωποι θέλουν νὰ ἔχουν γνώμη, ἐλάχιστοι ὁμῶς κάνουν τὸν κόπο νὰ σκεφθοῦν ἀρκετὰ ὥστε νὰ σχηματίσουν μιὰ δική τους. Καὶ ἐπίσης: Τὸ συμφέρον τῆς στιγμῆς καὶ τὸ κέφι μας εἶναι πάντα θαυματουργὰ ὄργανα γιὰ νὰ μᾶς τυφλώνουν εὐχάριστα.

Ἐχοντας βαθύτατα ριζωμένη πεποίθησι στὴν ἀξία τῆς κοινῆς προσπάθειάς μας καὶ στὴν εὐγένεια καὶ χρησιμότητα τῶν ξεκαθαρισμένων πιά σκοπῶν, στοὺς ὁποίους καὶ μόνους ἐτάξαμε καὶ προσφέρουμε τὰ καλύτερά μας χρόνια, καὶ βλέποντας τίς πραγματικὰς ὑπηρεσιακὰς ἀνάγκας σᾶς παρακαλῶ νὰ θεωρήσετε σὰν τυχαῖο συμβάν τὴν σημερινὴ περιπέτεια τῆς ὑπηρεσίας μας. Κ' ἓνα τέτοιο συμβάν, μ' ὅλη τὴ λύπη ποῦ εἶναι δυνατὸν νὰ μᾶς προξενεῖ, πρέπει νὰ τὸ δεχόμαστε χωρὶς ρομαντικὰς ἢ μοιρολατρικὰς ὑπερβολὰς. Προσγειωμένοι καὶ συνετοί, σκεφθῆτε ἐπάνω στὴ νομικὴ ρύθμισιν ποῦ ἔγινε καὶ ξεκαθαρίστε προσεκτικὰ τίς ἄμεσες καὶ ἔμμεσες αἰτιώδεις συνάφειες, ποῦ φαίνονται ἀπὸ τίς ἐκδηλώσεις καὶ τίς συνέπειες καὶ τὴν ἀξία των. Ἀσφαλῶς ἀποτελεῖ ἓνα στοιχεῖο πλουτισμοῦ τῆς διοικητικῆς μας πείρας καὶ καλύτερης γνώσεως τῆς διοικητικῆς μας πραγματικότητος.

Μὰ πρὸ παντὸς φυλάξτε στοργικὰ στὴν καρδιά σας τὴν σπίθα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς προθυμίας γιὰ τὴν ΑΝΙΔΙΟΤΕΛΗ ἐξυπηρέτησιν τῶν ΕΥΓΕΝΙΚΩΝ ΣΚΟΠΩΝ τῆς ὑπηρεσίας μας. Φθάνει αὕτη γιὰ νὰ σᾶς ἐνώνει καὶ γιὰ νὰ ἐξωραΐζει κάθε περιπέτεια καὶ κάθε προσπάθεια.

Ὅπωςδὴποτε, Φίλοι, θαρσεῖν χρει. Ταχ' αὔριον ἔσεται ἄμεινον.

Σᾶς εὐχαριστῶ ὄλους
μὲ φιλικωτάτους χαιρετισμοὺς

Ἀθῆναι 27/7/1943

Ὁ Γενικὸς Διευθυντῆς
Π. Δ. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

Σημ. 11. Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὰ πρακτικὰ τῶν συζητήσεων τοῦ Δ. Σ. τῆς Ἑργατικῆς Ἑστίας (Συν. 103/7-4-47).

Ὁ κ. Μητσόπουλος* λέγει ὅτι θεωρεῖ καθήκον τῆς Ἑργατικῆς Ἑστίας τὴν ἔκδοσιν ἀφ' ἑνὸς περιοδικοῦ μὲ τόνον λαϊκώτερον καὶ ὅσον τὸ δυνατὸν ἐπαγωγὸν καὶ προσιτώτερον εἰς τοὺς πολλούς, καὶ ἀφ' ἑτέρου σειρᾶς βιβλίων μὲ θέματα ἀπὸ ὅλας τὰς περιοχὰς τοῦ πολιτισμοῦ, γραμμένων ἀπὸ εἰδικούς καὶ ἀποτεινομένους ἄλλοτε μὲν πρὸς τοὺς ἔχοντας κάποιαν μορφωτικὴν προπαρασκευὴν καὶ θέλοντας νὰ συμπληρώσουν τὴν μόρφωσίν των, ἄλλοτε δὲ πρὸς τοὺς πολλούς. Πάντως τὸ θέμα τὸ ὁποῖον θίγει ὁ κ. Δένδιας εἰς τὸ σημείωμα τὸ ὁποῖον ἀνέγνωσε καὶ κατέθεσε θὰ ἔπρεπε νὰ συζητηθῆ πολὺ εὐρύτερον, διότι εἶναι θεμελιώδους σημασίας διὰ τὴν «Ἑργατικὴν Ἑστίαν» ὡς συνδεόμενον ἀμέσως μὲ τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτοῦ τούτου τοῦ ἰδιαίτερου προορισμοῦ της. Ἡ σημασία ὁμῶς καὶ

* Εἰς συζήτησιν περὶ ἐκδόσεως διαφωτιστικοῦ καὶ φυχαγωγικοῦ διὰ τοὺς ἐργαζομένους περιοδικοῦ τῆς «Ἑργατικῆς Ἑστίας», καθ' ἣν ὁ καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Δένδιας — μέλος τοῦ Δ.Σ. τῆς Ἑργ. Ἑστίας — διετύπωσεν ἐγγράφως τὴν γνώμην:

«Ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ θὰ ἠδύνατο κανεὶς νὰ ἀντιληφθῆ εὐχερέστερον τὴν ἔκδοσιν ἑνὸς ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ, ἀσχολουμένου π.χ. μὲ τὸ ἐργατικὸν δίκαιον καὶ μὲ τὰ κοινωνικὰ ζητήματα ποὺ παρουσιάζει ἡ ἐργασία. Ὅμοίως ἀντιλαμβάνεται κανεὶς ὅτι δύναται νὰ ἐκδοθῆ «ἓνα περιοδικὸν μὲ καθαρῶς πολιτικὰς κατευθύνσεις καὶ μὲ σκοπὸν μαχητικὸν διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ἐργατικῶν συμφερόντων, ἀπέναντι τῶν συμφερόντων τῶν ἄλλων κοινωνικῶν τάξεων.

Δὲν νομίζω ὅτι εἶναι ἔργον τῆς Ἑστίας νὰ ἐκδόσῃ καὶ συντηρήσῃ ἓνα περιοδικὸν τοῦ πρώτου ἢ καὶ τοῦ δευτέρου εἴδους...

Κάμνω τὴν σκέψιν ὅτι ἡ Ἑστία θὰ ἠδύνατο νὰ κάμῃ μίαν πολὺ καλύτεραν ἐργασίαν διαφωτίσεως, ἐργασίαν πολὺ ἐπωφελεστέραν, εἰάν ἀνελάμβανε νὰ ἐκδόσῃ μὲ τὸν καιρὸν μίαν σειρὰν δημοσιευμάτων ποὺ νὰ εἶναι προσιτὴ εἰς τὰς λαϊκὰς ἐργατικὰς μάζας καὶ τὰ ὁποῖα, καθαρῶς διδακτικοῦ χαρακτήρος, νὰ ἀναφέρονται εἰς τὰς τεχνικὰς γνώσεις, τοῦλάχιστον τὰς στοιχειώδεις καὶ βασικὰς, τὰς ὁποῖας ἕκαστος κλάδος εἰδικευμένων καὶ συγχρονισμένων ἐργατῶν πρέπει νὰ κατέχῃ. Τοιαῦτα μικρὰ τεύχη θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ προσελκύσουν τὴν προσοχὴν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἐργατῶν καὶ νὰ παράσχουν εἰς αὐτοὺς πραγματικὰ ὠφελήματα διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν γνώσεών των.»

αί δυσχέρειαι τοῦ θέματος τούτου θὰ δικαιολογοῦσαν προπαρασκευὴν τινὰ ὅπως ἔκαμεν ὁ κ. Καθηγητής. Ἐν τούτοις, ἐπιφυλασσόμενος νὰ καταθέσῃ καὶ σημείωμα, νομίζει ὅτι πρέπει νὰ ἐκθέσῃ καὶ ἀμέσως γενικώτατα τὰς ἀντιλήψεις τοῦ ἐπὶ τοῦ ζητήματος, ὅχι βεβαίως διὰ νὰ προβῆ εἰς ἀνάπτυξιν ἀνάλογον τῆς σημασίας του, ἀλλὰ κυρίως διὰ νὰ βοηθήσῃ νὰ τεθῆ κατ' ἀρχὴν ἀκριβέστερον.

Καὶ ἡ ἀκριβὴς θέσις ἐνὸς προβλήματος εἶναι ἓνα μεγάλο βῆμα πρὸς τὴν λύσιν του. Παρακαλεῖ μόνον νὰ μὴν τὸν διακόπτουν.

Μὲ τὴν ἀνακοίνωσιν τῶν γενικῶν σκέψεων τοῦ ἐπὶ τοῦ θέματος ἐλπίζει ὅτι θὰ μπορέσῃ νὰ δώσῃ καὶ μίαν ἐξήγησιν τῆς γραμμῆς τὴν ὁποίαν εἰσηγήθη ὡς Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς ὕλης τοῦ περιοδικοῦ καὶ ἡ ὁποία κατέληξε νὰ διαμορφώσῃ τὸ πρῶτον τεῦχος, τὸ Πανηγυρικὸν τῆς 25ης Μαρτίου, μὲ περιεχόμενον ὡς ἐχαρακτηρίσθη βαρύτερον ἀπὸ ὅσον θὰ ἔπρεπε διὰ περιοδικὸν προοριζόμενον διὰ ἐργαζομένους. Τότε δὲν ἐξεδίδοντο ἀκόμη τὰ βιβλία τῆς Βιβλιοθήκης. Νομίζει ὅτι πρέπει νὰ ἀρχίσῃ ἀπὸ τοὺς σκοποὺς τῆς Ἐργατικῆς Ἑστίας. Πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ γίνῃ τοποθέτησις τῆς Ἐργατικῆς Ἑστίας ἐντὸς τοῦ ὅλου πλαισίου τῆς Κοινωνικῆς Πολιτικῆς, τῆς ὁποίας κύριον ὄργανον εἶναι τὸ Ἰπουργεῖον Ἐργασίας.

Ὁ ἰδρυτικὸς τοῦ Ἰπουργείου Ἐργασίας Νόμος ὀρίζει ὅτι εἰς τοῦτο ἀνατίθεται ἡ φροντίς διὰ τὴν λήψιν τῶν προσφόρων μέτρων πρὸς ὕλικὴν καὶ ψυχικὴν βελτίωσιν τῆς τύχης τῶν ἀσθενεστέρων οἰκονομικῶς τάξεων καὶ ἰδίως τοῦ ἐργαζομένου ἀνθρώπου καὶ τὴν αὐξοῦσαν συμμετοχὴν αὐτοῦ εἰς τὰ ἀγαθὰ τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ.

Τὰ μέτρα αὐτὰ συναποτελοῦν τὴν Κοινωνικὴν Πολιτικὴν. Ἐφ' ὅσον δὲ ἀποβλέπουν εἰς τοὺς ἀσθενεστέρους οἰκονομικῶς, καὶ τοιοῦτοι εἶναι ὅσοι ἀποζοῦν κυρίως ἐκ τῆς ἐργασίας των, τὰ μέτρα ταῦτα κινοῦνται εἰς ρύθμισιν τῆς σχέσεως ἐργασίας καὶ τῆς θέσεως τῶν ἐξ αὐτῆς ἀποζώντων.

Διὰ τὴν κατάταξιν τῶν μέτρων Κοινωνικῆς Πολιτικῆς ἡ Ἑλληνικὴ Νομοθεσία ἠκολούθησεν, ἤδη ἀπὸ τοῦ 1911, τὸ Γαλλικὸν προηγούμενον τοῦ «Κώδικος Ἐργασίας καὶ Κοινωνικῆς Προνοίας» τοῦ 1910, ὅστις ἔλαβεν ὡς βάσιν τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν παράδοσιν, ποὺ ἔθεσεν ὡς καθῆκον τῶν Κυβερνώντων τὴν φροντίδα ὑπὲρ

τῶν πολιτῶν πρὸς ἐξασφάλισιν ἀφ' ἐνὸς τοῦ «ζῆν» (προβλήματα ἐπαρκείας τῶν πρὸς τὸ ζῆν καὶ ὀργανώσεως τῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς τάξεως) καὶ ἀφ' ἑτέρου τοῦ «εὖ ζῆν» (προβλήματα ὑγείας, ἀναπτύξεως σωματικῆς καὶ ψυχικῆς καὶ εὐημερίας).

Οὕτως ἡ Ἑλληνικὴ Νομοθεσία κατέταξε τὰ μέτρα Κοινωνικῆς Πολιτικῆς εἰς δύο ομάδας: α) μέτρα ἀφορῶντα τὴν «ἐργασίαν» καθ' αὐτὴν καὶ β) μέτρα Κοινωνικῆς Προνοίας.

Τὰ μέτρα τῆς πρώτης ομάδος ἀποβλέπουν εἰς τὴν προστασίαν τῶν ἐργαζομένων πρὸς ἐξασφάλισιν ὅσον τὸ δυνατόν καλυτέρων ὕλικῶν, κατὰ πρῶτον λόγον, ὄρων ζωῆς κατὰ τὴν σχέσιν ἐργασίας (ἀφ' ἐνὸς ἐξασφάλισις λογικῆς ἀντιμισθίας τῆς ἐργασίας καὶ μέσων ἐλευθέρως ἐκφράσεως καὶ σεβασμοῦ τῶν λογικῶν ἀντιλήψεων τῶν ἐργαζομένων, καὶ ἀφ' ἑτέρου ρύθμισις τῆς προπαρασκευῆς, συνάψεως, διεξαγωγῆς καὶ λύσεως τῆς σχέσεως ἐργασίας). Τὰ μέτρα τῆς δευτέρας ομάδος ἀποβλέπουν εἰς τὴν ψυχικὴν, κυρίως, ἐνίσχυσιν τῶν ἐργαζομένων, ἀφ' ἐνὸς μὲ τὸν σχηματισμὸν βεβαιότητος ἐπὶ τὴν δυνατότητα ἀντιμετωπίσεως τῶν πιθανῶν ἐναντιοτήτων τῆς τύχης καὶ μὲ βελτίωσιν τοῦ ὑγειονομικοῦ ἐπιπέδου (κοινωνικαὶ ἀσφαλίσεις, βελτίωσις συνθηκῶν οἰκῆσεως καὶ ζωῆς), καὶ ἀφ' ἑτέρου μὲ τὸ ψυχικὸ ξεκούρασμα, τὴν ψυχαγωγίαν καὶ γενικῶς τὴν προαγωγὴν τῆς ψυχικῆς εὐεξίας. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι σκοποὶ ἔχουν ἀνατεθῆ εἰς τὴν Ἑργατικὴν Ἑστίαν. Τούτους ἡ Ἑργατικὴ Ἑστία δύναται νὰ ἐπιδιώκῃ μὲ τὴν διευκόλυνσιν τῶν ἐργαζομένων πρὸς συμμετοχὴν, πέραν τῶν ἀπαραιτήτων πρὸς συντήρησιν καὶ ἐκτὸς τοῦ χρόνου ἐργασίας, εἰς τὰ ψυχαγωγικὰ καὶ πολιτιστικὰ ἀποκτήματα τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ (ψυχαγωγικὰ κέντρα καὶ ὀργανώσεις δι' ἀθλητισμὸν, μουσικὴν, θέατρον, φιλολογίαν, ἐκδρομάς, ταξίδια, κατασκηνώσεις, διαλέξεις, βιβλία, περιοδικά, μαθήματα πρὸς προαγωγὴν τοῦ τεχνικοῦ καὶ τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου τῶν ἐργαζομένων καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν) καὶ γενικῶς μὲ τὴν καλλιέργειαν ἐπιθυμίας καὶ προδιαθέσεως πρὸς τὰς ἀνωτέρας πολιτιστικὰς ἐπιδιώξεις, πνευματικὰς καὶ ἠθικὰς.

Εἰς ἓνα πρακτικὸν ἄνθρωπον μὴ ἀπασχοληθέντα εἰδικῶς μὲ τὰ θέματα (τοῦ Ὑπουργείου Ἑργασίας) οἱ τελευταῖοι σκοποὶ, ὅπως «ἡ προαγωγή τῆς ψυχικῆς εὐεξίας» καὶ «καλλιέργεια ἐπιθυμίας καὶ

προδιαθέσεως πρὸς τὰς ἀνωτέρας πολιτιστικὰς ἐπιδιώξεις, τὰς πνευματικὰς καὶ τὰς ἠθικὰς», ἴσως νὰ φανοῦν ἀόριστοι καὶ περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον στερούμενοι θετικοῦ περιεχομένου.

Ἐν τούτοις, ἐφ' ὅσον ἡ κρατικὴ κοινωνικὴ πολιτικὴ ἐπιδιώκει μὲ τὴν βελτίωσιν τῆς ὕλικῆς καὶ ψυχικῆς καταστάσεως τῶν ἐργαζομένων νὰ ἐπιτύχη — ὡς τελικὸν σκοπὸν — τὴν προαγωγὴν τοῦ κοινοῦ καλοῦ καὶ τὴν ἐξασφάλισιν μιᾶς δικαίας καὶ εἰρηνικῆς κοινωνικῆς συμβιώσεως, πράγματι ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ ἐπηρεάσῃ τὸ φέρσιμον ἀνθρώπων. Ἡ νεωτέρα ὁμῶς ψυχολογία μᾶς ἀπέδειξεν ὅτι ἡ πρώτη ἀρχὴ καὶ ἡ γένεσις τοῦ φερσίματος τῶν ἀνθρώπων ὄχι μόνον, ὅπως ἦτο γνωστὸν — μολονότι ἀμφισβητούμενον — ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν ψυχὴν ἀλλὰ, εἰδικώτερα, ὀφείλεται κατὰ μέγιστον μέρος εἰς τὴν «ψυχικὴν προδιάθεσιν». Ἐπομένως, ἂν ἡ κοινωνικὴ πολιτικὴ καὶ τὰ ὄργανά της θέλουν νὰ ἔχουν πραγματικὰ θετικὰ ἀποτελέσματα, πρέπει νὰ στραφοῦν πρὸς τὴν ψυχὴν τῶν ἐργαζομένων καὶ νὰ ζητήσουν πρὸ παντὸς ἐκεῖ νὰ καλλιεργήσουν καὶ νὰ μορφώσουν σταθερὴν προδιάθεσιν γιὰ φέρσιμο σύμφωνον πρὸς μίαν λογικὴν καὶ εἰρηνικὴν τάξιν τῶν κοινωνικῶν σχέσεων. Ἡ πλέον ρεαλιστικὴ πολιτικὴ εἶναι ἐκείνη ἡ ὁποία λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τῆς τὴν ἀνθρώπινη φύσι τέτοιαν ποῦ εἶναι καὶ ὅπως λειτουργεῖ.

Δὲν εἶνε ἐδῶ οὔτε ὁ τόπος οὔτε ὁ χρόνος νὰ ἀναπτυχθῇ λεπτομερῶς πῶς τὸ φέρσιμο τῶν ἀνθρώπων ἐξαρτᾶται κατὰ μέγιστον μέρος ἀπὸ τὴν «προδιάθεσιν», εὐνοϊκὴν ἢ δυσμενῆ, πρὸς ὠρισμένα ἀντικείμενα καὶ ἰδέας.

Ἐν τούτοις γιὰ μιὰ πληρέστερη συνεννόησιν πρέπει νὰ ὑπενθυμίσω μερικὰ κύρια σημεῖα. Ἡ νεωτέρα ψυχολογία ἀφῆκε τὸν παλαιότερον μηχανικῶς αἰτιοκρατικὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι καὶ ἀπὸ «συνειρμικῆ» ἔγινε «λειτουργικὴ» καὶ «ὀλοκληρωτικὴ», καὶ ἔλαβεν ὡς βάσιν τῶν ἐργασιῶν τῆς ὠρισμένα ἀπὸ τὰ συμπεράσματα τῶν διαφόρων σχολῶν τῆς βυθοψυχολογίας ὅπως: ἡ ἐσχάτη ἐνότης τῶν ἐκδηλώσεων καὶ ἐνεργειῶν τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου εὐρίσκεται κάπου πολὺ βαθύτερον ἀπὸ τὸ σημεῖον ὅπου τὴν ἐτοπότητησεν ἡ μονόπλευρος ἀποκλειστικότης τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμου καὶ ἡ ψυχολογικὴ, συνειδητῶς ἐλεγχομένη καὶ μὴ, πραγματικότης εἶναι κυρίως ὑπεύθυνος διὰ τὴν μορφήν καὶ τοὺς τρόπους

τοῦ σημαντικωτέρου μέρους τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Μὲ τὰ νεώτερα αὐτὰ ἀποκτήματά της ἡ ψυχολογία, χρησιμοποιήσασα καὶ ἐμπειρικὰς μεθόδους ἐπιστημονικῆς ἐξακριβώσεως, ἀσχολήθηκε συστηματικὰ μὲ τὸ βασικώτατο πρόβλημα τῆς κοινωνικῆς συμπεριφορᾶς τῶν ἀνθρώπων καὶ εἰδικώτερα μὲ τὰ ζητήματα ποῖα εἶναι ἡ φύσις της, πῶς διαμορφοῦται καὶ ποῖος εἶναι ὁ ρόλος τῶν κοινωνικῶν ομάδων μέσα στίς ὁποῖες, πλὴν τῶν ὠρῶν κυρίως τοῦ ὕπνου, πραγματικὰ περνᾷ ὅλη ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ποῖες οἱ κοινωνικὲς ἀλληλοεπιδράσεις μέσα σ' αὐτές. Διάφοροι ἐπιφανεῖς ἐπιστήμονες ἐμελέτησαν τὰ ἔνστικτα, τὴν μίμησιν, τὴν ὑποβολήν, τὰς κοινωνικὰς ομάδας, τὴν συλλογικὴν συνείδησιν, τὰς ἀξίας, τὴν ἡγεσίαν καὶ τὴν τάσιν πρὸς συμμόρφωσιν, καὶ ἐκ τῆς κριτικῆς τῶν διαφόρων τούτων ἀπόψεων προέκυψεν ἡ νεωτέρα συνθετικὴ ἀντίληψις περὶ τοῦ πρωτεύοντος ρόλου ἀφ' ἑνὸς τῶν διαφόρων ομάδων (οἰκογενειακῶν, μορφωτικῶν, οἰκονομικῶν, ἐπαγγελματικῶν, θρησκευτικῶν, πολιτικῶν κλπ.) καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς «προδιαθέσεως» διὰ τὸ φέρσιμο τῶν ἀνθρώπων. Ἡ προδιάθεσις ὀρίζεται ὡς νευροψυχικὴ τάσις καὶ ἐτοιμότης πρὸς ὠρισμένην δρᾶσιν. Εἶναι κάτι περισσότερον ἀπὸ μίαν ἀπλήν ψυχικὴν κατάστασιν. Εἶναι σταθερὰ καὶ ἔντονος ὑποκειμενικὴ παρόρμησις καὶ ἐτοιμότης πρὸς ὠρισμένην αὐτοματικὴν δρᾶσιν.

Ἐπίσης εἶναι γνωστὸν ὅτι τὰ ἀντικείμενα τῶν ἐπιθυμιῶν μας ἔχουν ἀξίαν δι' ἡμᾶς καὶ ὀνομάζονται τὰ ἴδια «ἀξίαι». Αἱ ἀξίαι δηλ. εἶναι ἀντανάκλασις τῶν ἐπιθυμιῶν ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου. Μία ὁμοῦ «ἀξία» καθιερωμένη ἀπὸ τὴν κοινὴν γνώμην μιᾶς κοινωνικῆς ομάδος ἢ ἀκριδέστερον, ὅπως λέγει ἡ Κοινωνιολογία, ἀπὸ τὴν «συλλογικὴν συνείδησιν», ὁπότε γίνεται «κοινωνικὴ ἀξία» καὶ προβάλλεται ὡς «ἰδεῶδες», ἀποκτᾷ ὑπόστασιν ἀντικειμενικὴν ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ κάθε ἄτομον καὶ μεγάλην δύναμιν ἐπιβολῆς ἐπὶ τῶν ἀτόμων. Γίνεται τὸ περιεχόμενον τῆς παραδόσεως, διαποτίζει τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῆς ομάδος καὶ ἀποτελεῖ ἀποφασιστικὸ στοιχεῖο τῆς ἀνατροφῆς ἐκάστου ἀτόμου. Κάθε τι καὶ ὅλα ἔχουν σημασίαν διὰ τὸν ἀνθρώπον καὶ τὸν ἐνδιαφέρουν καὶ ἀποτελοῦν ἔλα τήρια τῶν πράξεών του ἐφ' ὅσον σχετίζονται μὲ τὰς προδιαθέσεις του ἢ τὰς κοινωνικὰς ἀξίας αἱ ὁποῖαι διαποτίζουν τὸν ψυχικὸν κό-

σμο τῶν ἀτόμων καὶ ἀποτελοῦν μέρος τῆς αὐτῆς ψυχικῆς λειτουργίας, τῆς ὁποίας ἡ μὲν προδιάθεσις ἀποτελεῖ τὴν ὑποκειμενικὴν ἀρχὴν ἢ δὲ ἀξία καὶ τὰ ἰδανικὰ τὴν ἀντικειμενικὴν προβολὴν αὐτῆς, ὡς τέλος, ὡς σκοπόν.

Ἡ προδιάθεσις, ἡ ὁποία εἶναι συχνὰ διάφορος ἀπὸ τὰς ἐκάστοτε ἐκφραζομένας διανοητικὰς ἰδέας, ἐκδηλοῦται καὶ διαπιστώνεται μόνον ἀπὸ τὸ πῶς ὁ ἄνθρωπος ἐνεργεῖ συνήθως ἀπέναντι ὠρισμένων περιπτώσεων τῆς ζωῆς, φερόμενος πρὸς ὠρισμένην δράσιν ἀπὸ μίαν σταθερὰν αὐτοματικὴν τάσιν, ἡ ὁποία συνήθως, καὶ τόσο περισσότερο ὅσο ὁ ἄνθρωπος εἶναι λιγώτερο καλλιεργημένος, δὲν ἐλέγχεται λογικά, καὶ εἶναι συχνότατα ἀνεξάρτητη ἀπὸ ὅ,τι οὗτος λέγει.

Ἐχει ἀποδειχθῆ πειραματικῶς ὅτι αἱ προδιαθέσεις καὶ αἱ κοινωνικαὶ ἀξίαι, χωρὶς γὰρ τὸ ἀντιλαμβανόμεθα, ἐπηρεάζουν ἀποφασιστικὰ πράξεις τὰς ὁποίας πιστεύομεν ὅτι ἀπεφασίσαμεν κατόπιν μόνον αὐστηρῶς λογικῶν ὑπολογισμῶν.

Σχετικῶς μὲ τὸν σχηματισμὸν καὶ τὴν ἀλλαγὴν τῶν προδιαθέσεων ἡ νεωτέρα ψυχολογία διεπίστωσεν ὅτι αὗται ἐπηρεάζονται καὶ διαμορφώνονται κυρίως ἀπὸ τὰς «ἀξίας» τῆς ομάδος καὶ τὴν πραγματικὴν ἐμπειρίαν τοῦ κάθε ἀτόμου, ἡ ὁποία ἀφήνει ἐκάστοτε ψυχικὰ ὑπολείμματα. Ἰδίως ἐπηρεάζονται ἀπὸ τῆς δυνατῆς συγκινήσεως, ὅπως φόβου, λύπης, ἐλπίδος, χαρᾶς, ἐνθουσιασμοῦ κτλ. Ἐξ ἄλλου ἡ ἐμπειρία ἑνὸς ἀτόμου διακρίνεται εἰς ἄμεσον, δηλ. κατ' εὐθεΐαν ἰδιαιτέρας προσωπικῆς φύσεως, καὶ εἰς ἔμμεσον ἢ «παράγωγον», ποῦ συνίσταται ἀπὸ ὅ,τι καθένας πληροφορεῖται καὶ μανθάνει.

Ἀπὸ τὰ πορίσματα τῶν ψυχολογικῶν αὐτῶν ἐρευνῶν διεμορφώθησαν κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας, ὡς κλάδος τῆς ἐφηρμοσμένης ψυχολογίας, ἀφ' ἑνὸς ἐπιστημονικαὶ μέθοδοι προαγωγῆς τῆς μορφώσεως, ἡ ὁποία συνίσταται εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ὅλων γενικῶς τῶν ψυχικῶν καὶ πνευματικῶν ἱκανοτήτων ἐλευθέρως, καὶ ἀφ' ἑτέρου ὁλόκληρος τεχνικὴ ἐπηρεασμοῦ, δι' ὑποβολῆς, πρὸς ἀλλαγὴν τῆς προδιαθέσεως τῶν πολλῶν πρὸς ὠρισμένην κατεύθυνσιν: ἡ τεχνικὴ τῆς διαφημίσεως καὶ τῆς προπαγάνδας.

Ἀπεδείχθη ὅτι ἡ προπαγάνδα χάνει τὴν ἀποτελεσματικότητά

της όταν στρέφεται έναντίον ανεπτυγμένων και ισχυρών συναισθημάτων των πολλών. Έκ τούτου τὸ καλύτερον μέσον ἀντιδράσεως εἰς τὴν ἀνατρεπτικὴν προπαγάνδαν εἶναι ἡ τόνωσις τοῦ αἰσθήματος τῶν παραδεδομένων ἀξιῶν. Ἐπίσης ἡ ἀποτελεσματικότης τῆς προπαγάνδας μειοῦται ὅσο τὸ διανοητικὸν ἐπίπεδον εἶναι πῶς ὑψωμένον. Ἰδιαιτέρως τόσο περισσότερον μειοῦται ἡ ἀποτελεσματικότης ὅσον εὐρύτερον γίνονται γνωσταὶ αἱ μέθοδοι καὶ οἱ τρόποι μὲ τοὺς ὁποίους ἐργάζεται. Ἐκ τούτου μάλιστα ἰδρύθησαν εἰδικὰ πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τὰς διαφόρους προπαγάνδας ἰνστιτούτα, τὰ ὁποῖα ἀναλύουν, ἐξηγοῦν καὶ καθιστοῦν εὐρέως γνωστὰς τὰς μεθόδους τῆς προπαγάνδας. Ἐν ἑκ τούτων, τὸ Ἰνστιτούτον Ἀναλύσεως τῆς Προπαγάνδας τοῦ Ἀμερικανικοῦ Πανεπιστημίου Κολούμπια, ἔχει διατυπώσει τὸν «ἐπτάλογον τοῦ προπαγανδιστοῦ», ὅπου ἔχει συνυψίσει τὰ βασικὰ παραγγέλματα διεξαγωγῆς τῆς ἀνατρεπτικῆς πολιτικῆς προπαγάνδας μεταξὺ τῶν ὁποίων: δυσφημιστικοὶ χαρακτηρισμοὶ τῶν ἀντιπάλων μὲ συνταρακτικὰς ὕβρεις (προδοτικῆς, πουλημένος, μοναρχοφασίστας κτλ.), λαμπερὰς γενικότητες διὰ τὰς ἰδίας ἀπόψεις (ἐλευθερία, 100% δημοκρατίας, πατριωτισμός...), μεταφορὰ ἐννοιῶν διὰ συνειρμοῦ πρὸς ἄλλας ποὺ ἀρέσουν ἢ ἀντιστρόφως, ἐπίδειξις λαϊκότητος, συμπίσεις ἢ πλαστογράφησις στοιχείων τῆς πραγματικότητος ὥστε νὰ παρουσιάζονται παραλλαγμένα τὰ γεγονότα, δυνάμωμα τῶν ἰδεῶν μὲ συνεχεῖς ἐπαναλήψεις κτλ.

Γενικῶς ἔχει διαπιστωθῆ ὅτι ἡ ἀποτελεσματικότης τῆς προπαγάνδας εἶναι πολὺ μεγαλυτέρα καὶ εὐρυτέρα ὅταν ἀποτείνεται κυρίως πρὸς τὰ συναισθήματα τῶν πολλῶν καὶ προκαλεῖ συγκινήσεις, ἐνῶ τοῦναντίον εἶναι μικροτέρα καὶ περιορισμένη ὁσάκις ἀποτείνεται πρὸς τὴν σκέψιν καὶ τὴν λογικὴν.

Ἀκριβῶς δέ, μὲ βᾶσιν τὴν διαπίστωσιν αὐτὴν, ἡ ρωσικὴ τεχνικὴ τῆς προπαγάνδας, ἡ ὁποία καλλιεργουμένη συστηματικῶς εἰς εἰδικὰς σχολὰς ἔχει ἀναπτυχθῆ καταπληκτικῶς, διακρίνει δύο τύπους τεχνικῆς ἐπηρεασμοῦ τῶν προδιαθέσεων: τὴν προπαγάνδαν διὰ τῆς πειθοῦς, καὶ τὴν «ἀγγιτάτσιαν» διὰ συναισθηματικῆς ὑποβολῆς.

Ὁ πρῶτος τύπος χρησιμοποιεῖ καταλλήλως τὴν λογικὴν ἐξήγησιν, ἀκόμη καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν ἢ ἐπιστημονικοφανῆ θεωρίαν.

Χαρακτηρίζεται από τήν κατά κύριον λόγον χρησιμοποίησιν λογι-
κοφανῶν ἐπιχειρημάτων καὶ ἀναπτύξεων καταλλήλως, βάσει τοῦ
ἐπταλόγου τοῦ προπαγανδιστοῦ, διασκευασμένων καὶ παρουσιαζο-
μένων. Ἐπιδιώκων ἐπηρεασμὸν τῶν προδιαθέσεων διὰ τῆς πειθοῦς
μὲ λογικὰς ἀναπτύξεις δύναται νὰ ἀποτείνεται πρὸς ἄτομα μὲ κά-
ποιαν μορφωτικὴν προπαρασκευὴν καὶ μὲ κάποιαν ζωηρότητα σκέ-
ψεως καὶ ἐνεργείας, καὶ μεταξὺ τούτων βεβαίως εἶναι τὰ ἡγετικά
στελέχη.

Τοῦναντίον ἡ ἀγγιτάτσια χρησιμοποιεῖ ἀπλᾶ ὑποβλητικά, δυ-
νάμενα νὰ προκαλοῦν συγκίνησιν, συμβολικὰ ἰσοδύναμα ὑποτι-
θεμένων σωτηρίων ἀπόψεων, δηλαδὴ ἀπλῆς ἀλλὰ ἐντυπωσιακῆς
κατασκευῆς ἀπὸ συνθήματα, τυποποιημένους φράσεις, ὑποβλητικῆς
ὑποσχέσεις, ἐκφραστικῆς διαστροφῆς ἐπικαιροτήτων, σύμβολα γρα-
φικὰ καὶ λεκτικὰ καὶ φανταχτερὰ ἐπιφωνήματα, χωρὶς λογικῆς
ιδέας καὶ ἀποδείξεις, καὶ ἀποβλέπει εἰς τὸν ἐπηρεασμὸν κυρίως
τῶν πολλῶν.

Ἔχω ὑπ' ὄψει μου μίαν μελέτην τοῦ Ρώσου Καθηγητοῦ Τσα-
κότιν «περὶ τοῦ ψυχικοῦ βιασμοῦ τοῦ πλήθους διὰ τῆς πολιτικῆς
προπαγάνδας» ὅπου ἀναλύονται καὶ κρίνονται αἱ μέθοδοι τῶν φα-
σιστικῶν καθεστώτων τὰ ὅποια ἐμιμήθησαν ἀπλῶς τὰς ρωσικὰς.
Ὁ Καθηγητὴς αὐτὸς διαπιστώνει, ὅπως ἄλλωστε ἔχει ἀποδείξει
καὶ ἡ πειραματικὴ ψυχολογία, ὅτι διὰ τὰ 90% τῶν ἀνθρώπων τὰ
ὅποια ἀκολουθοῦν συναισθηματικὰ τοὺς ἀρχηγοὺς δύναται νὰ χρη-
σιμοποιῆται ἡ ἀγγιτάτσια, ἐνῶ μόνον πρὸς τὰ ὑπόλοιπα 10%,
μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ ἡγετικά στελέχη, εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπευ-
θυνθῇ προπαγάνδα διὰ πειθοῦς.

Εἶναι βεβαιωμένον ὅτι οἱ πολλοὶ ἀφοσιώνονται περισσότερο εἰς
τοὺς ἀρχηγοὺς παρά εἰς τὰς ιδέας καὶ τὰ προγράμματα, καὶ
ὅτι ἡ κοινωνικὴ ἠθικὴ, ἡ ὅποια οὐσιαστικῶς συνίσταται εἰς
σεβασμὸν τῶν ἀξιῶν ποὺ ἔχουν ἐπιβληθῆ γενικὰ, ἐκδηλοῦται πρα-
κτικῶς ἀπὸ τοὺς πολλοὺς εἰς σεβασμὸν τῶν κοινωνικῶν ἡγε-
τῶν, οἱ ὅποιοι ἄλλωστε ἐκπροσωποῦν τὶς κοινωνικὰς ἀξίες. Γιὰ
τὸ λόγο αὐτὸ ἔχουν πολὺ μεγάλη, ἀνυπολόγιστη, σημασία διὰ τὴν
ζωὴν κάθε κοινωνίας καὶ τὴν συνοχὴν καὶ δύναμιν τῶν λαϊκῶν
ομάδων καὶ κινήσεων ἀφ' ἑνὸς ἢ ἐνίσχυσις τοῦ αἰσθήματος τῶν

παραδεδομένων αξιών τῶν πολλῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου ἢ μὸρφωσις ἀξίων καὶ ἱκανῶν ἡγετικῶν στελεχῶν, δηλαδὴ ἀρχηγῶν καὶ ομάδων διαδόχων ἀρχηγῶν.

Καὶ τώρα, ἐφ' ὅσον τὰ προηγούμενα εἶναι ἀληθινά, εἶναι φανερόν ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τὰ ἀγνοοῦν τὰ ὄργανα τῆς Κοινωνικῆς Πολιτικῆς, ποὺ ἔχουν μοναδικόν προορισμόν νὰ ἐπηρεάσουν ὑπὲρ τοῦ γενικοῦ καλοῦ τὸ φέρσιμο τῶν ἀποχειροβιώτων, καὶ ἰδιαιτέρως δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τὰ ἀγνοοῦν ἐκεῖνα τὰ ὄργανα ποὺ ἔχουν εἰδικόν προορισμόν τὴν φροντίδα καὶ τὴν προαγωγὴν τῆς ψυχικῆς εὐεξίας τῶν πολλῶν. Εἶναι γνωστὸν ὅτι τὸ «γενικὸν καλὸν» συναποτελεῖται ἀπὸ τὰς ἠθικὰς ἀντιλήψεις, ἀπὸ τὰς ἐθνικὰς παραδόσεις καὶ ἀπὸ τὰς οἰκονομικὰς ἀνάγκας. Ἡ «Ἐργατικὴ Ἑστία» ἔχει ἀναλάβει τὴν φροντίδα διὰ τὰ δύο πρῶτα στοιχεῖα τοῦ «κοινοῦ ἀγαθοῦ». Ἰδιαίτερα ὅμως στοὺς καιροὺς μας εἶναι πλέον ἐσχάτη ἀνάγκη νὰ ὑπάρξῃ συστηματικὴ καὶ θετικὴ δρᾶσις ἀπέναντι τῆς εὐρύτατα ἀσκουμένης ἀνατρεπτικῆς καὶ διαλυτικῆς ξενοδοῦλου προπαγάνδας.

Εἶναι γνωστὸν εἰς ὅλους ὅτι ἡ προπαγάνδα αὐτὴ δι' ἀναιδῶν, ψευδῶν καὶ ἀδιστακτῶν ὑποσχέσεων ἀποβλέπει εἰς τὴν διάβρωσιν καὶ διάλυσιν ἢ καὶ προπαρασκευὴν τῆς ἀνοικτῆς ἢ ὑπούλου δυναμικῆς ἀνατροπῆς τοῦ σημερινοῦ τρόπου ζωῆς τὸν ὁποῖον μᾶς ἔχει κληρονόσει μακρὰ παράδοσις. Δεχομένη ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ διατάσσεται τί πρέπει νὰ κάμῃ καὶ πῶς πρέπει νὰ σκέπτεται καὶ ἀπορρίπτουσα τὰς ἀτομικὰς ἐλευθερίας συνειδήσεως καὶ λόγου καὶ τὴν συνεπῆ τιμιότητα κρίσεων καὶ ἐνεργειῶν, ἐπιδιώκει μὲ πᾶν μέσον τὴν ὑπονόμευσιν τῶν ἀξιών τῆς ἐλληνικῆς ἀνθρωπιστικῆς παραδόσεως, ἠθικῶν καὶ ἐθνικῶν, καὶ τὴν καταστροφὴν διὰ τῆς βίας τῆς κρατούσης κοινωνικῆς ὀργανώσεως. Εἶναι ὠργανωμένη κατὰ τρόπον σατανικῶς συστηματικώτατον — ὁ ἐπτάλογος τοῦ προπαγανδιστοῦ συνοψίζει τὸ σύστημα — διεξάγεται δὲ εὐρύτατα, ἀνοιχτὰ καὶ ὕπουλα, μὲ ὅλα τὰ δυνατὰ μέσα : ἀπὸ τὰς πλέον ἐπιστημονικοφανεῖς θεωρητικὰς μονομερείας ἐκ τῶν ὁποίων πολλὰς τὰς ἔχομεν κάμει, ἀσυλλογίστως καὶ ἀκρίτως, κοινῆς χρήσεως, ὡς λ. χ. τάξεις ἀπὸ τὴν θέσιν εἰς τὴν παραγωγὴν καὶ ταξικὰ συμφέροντα, πάλῃ τάξεων, ὑπεραξία τῆς ἐργασίας, πα-

γιοποιημένη εργασία κτλ., έως παντοειδείς χονδροειδεστάτας εξεγερτικὰς ὕβρεις, διαστροφὰς καὶ πλαστογραφήσεις καὶ συνθήματα, ὅπως: φασιστοτσιφλικᾶδες καὶ λακέδες των, ἐκμεταλλευτὲς τοῦ αἵματος τοῦ λαοῦ, τὰ ἰδανικὰ καὶ ἡ ἠθικὴ, μπουρζουάδικες κοροϊδίες καὶ στάχτη στὰ μάτια, ἡ θρησκεία ὅπιον τοῦ λαοῦ, τὸ κράτος μέσο ἐκμετάλλευσης τῶν ἀδυνάτων, ἡ οἰκογένεια μπουρζουάδικο κατασκευάσμα γιὰ τὴν ἐκμετάλλευση τῆς γυναίκας καὶ τοῦ παιδιοῦ, ἡ ἀκόμη, «λευτεριὰ πάνω στὸ βασικὸ αἶτημα τοῦ ἔνστιχτου τοῦ φύλου» κτλ. κτλ.

Ὁ Ἑλληνικὸς νόμος τιμωρεῖ τὴν σωματικὴν δηλητηρίασιν, ἀλλὰ διὰ τὸν φόβον προσβολῆς τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως καὶ τοῦ λόγου ἀφήνει πράγματι ἐλευθέραν τὴν ψυχικὴν. Καὶ ὁμως αἱ συνέπειαι τῆς ψυχικῆς δηλητηριάσεως, καθὼς ἄλλωστε τὰς ἐζήσαμε καὶ τὰς ζοῦμε ὅλοι, εἶναι πολὺ εὐρύτεραι καὶ περισσότερον ἐπικίνδυνοι ἀπὸ τὰς συνεπείας τῆς σωματικῆς. Τὸ ἀντιφάρμακον εἶναι ἀντίρροπος συστηματικὴ δρᾶσις, δρᾶσις διὰ τὴν τόνωσιν τοῦ αἰσθήματος τῶν παραδεδομένων ἠθικῶν καὶ ἔθνικῶν ἀξιῶν, τῆς ὑπευθύνου προσωπικότητος καὶ τῆς ἀσφαλείας διὰ τὴν αὖριον, τοῦ σεβασμοῦ τῶν ἡγετῶν καὶ τὸν ἐπηρεασμὸν πρὸς τοῦτο τῆς προδιαθέσεως τῶν πολλῶν, ἐκ παραλλήλου μὲ τὴν προσπάθειαν βελτιώσεως τῶν ὄρων τῆς ζωῆς καὶ ἐργασίας.

Ἡ φροντίς διὰ τὴν ψυχικὴν εὐεξίαν καὶ ἐπομένως ἡ ψυχικὴ προφύλαξις τῶν ἐργαζομένων εἶναι ὑπηρεσιακὸν καθῆκον τῆς «Ἐργατικῆς Ἑστίας». Ἡ δρᾶσις τῆς πρέπει νὰ ἐμπνέεται ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς τὰ ἰδανικὰ τῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως καὶ νὰ τὸνώνεται ἀπὸ τὴν συναίσθησιν τῆς κοινωνικῆς ἀξίας τῆς ἀποστολῆς τῆς. Τὰ θεμέλια τῆς δράσεως αὐτῆς τὰ δίδει ἡ ἑλληνικὴ παράδοσις μὲ τὰ ἠθικὰ τῆς παραδείγματα καὶ τὰς βασικάς τῆς ιδέας, ποὺ εἶναι δοκιμασμένη διὰ μέσου εἴκοσι πέντε αἰώνων ἐξελίξεως τοῦ πολιτισμοῦ καὶ συνίσταται εἰς τὴν οὐσίαν τῆς ἀπὸ ἐλευθερίαν συνειδήσεως καὶ σκέψεως καὶ πρόταξιν τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν ἀπὸ τὰς ὀλικάς, λογικὴν εἰλικρίνειαν κρίσεων καὶ τιμίαν συνέπειαν ἐνεργειῶν. Τὰ μέσα καὶ τοὺς τρόπους ἐνεργείας ποὺ θὰ ζωντανέψουν διὰ τοὺς πολλοὺς τὸ περιεχόμενον τῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως πρέ-

πει νὰ τὰ διαμορφώσουμε σύμφωνα μὲ τὰ διδάγματα τῆς νεωτέρας ἐφηρμοσμένης ψυχολογίας.

Γενικὰ ὁ ἐπηρρασμὸς τῶν προδιαθέσεων εἶναι δυνατὸν νὰ γίνη εἴτε μὲ τὴν ἄμεσον ἐμπειρίαν εἴτε μὲ τὴν ἔμμεσον. Καὶ ἡ ἄμεσος μὲν ἐμπειρία, διὰ τὴν περίπτωσίν μας, συνίσταται τόσον — καὶ κυρίως, βεβαίως—εἰς βελτίωσιν τῶν ὑλικῶν ἀποδοχῶν καὶ ὄρων ἐργασίας καὶ ζωῆς—ποῦ εἶναι ἀντικείμενον ὄλων τῶν ἄλλων ὑπηρεσιῶν τοῦ Ὑπουργείου μας—ἀλλὰ ἐπίσης καὶ εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῆς μεγάλης δυνάμεως ἐπηρρασμοῦ ποῦ ἀσκεῖ ἡ κοινωνικὴ δμάς διὰ τῆς παροχῆς εὐκαιριῶν συμμετοχῆς τῶν ἐργαζομένων καὶ τῶν τέκνων των εἰς καταλλήλως ὀργανουμένας, βοηθουμένας καὶ καθοδηγουμένας δμάδας: ἐπαγγελματικὰς, μορφωτικὰς, ψυχαγωγικὰς, ἀθλητικὰς, καλλιτεχνικὰς κτλ.

Προχωροῦντες εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν δυνατοτήτων ψυχικῆς δράσεως διὰ τῆς ἐμμέσου ἐμπειρίας εἶναι δυνατὸν νὰ εὐρωμεν εὐκολα, κατόπιν τῶν ὄσων ἐλέχθησαν, ἀφ' ἐνὸς στοιχεῖα διὰ τὴν ἀπάντησιν εἰς τοὺς δισταγμοὺς καὶ τὰς ἐπιφυλάξεις τοῦ κ. Καθηγητοῦ, ἀφ' ἐτέρου ὁμως, καὶ κυρίως, τὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα θὰ χρησιμεύσουν ὡς σημεῖα διαχαράξεως τοῦ δρόμου ποῦ πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ ἡ ἀναγκαιοτάτη διαφωτιστικὴ προσπάθεια τῆς «Ἐργατικῆς Ἑστίας». Αὕτη πρέπει νὰ ἐπιδιώξῃ δύο σκοπούς: εἰδικώτερον, μορφωτικὸν τῶν κοινωνικῶν στελεχῶν καί, γενικώτερον, διαφωτισμὸν καὶ ψυχικὴν τόνωσιν τῶν πολλῶν διὰ θετικῆς δράσεως. Καὶ ἡ δρᾶσις αὕτη διὰ νὰ εἶναι ἀποτελεσματικὴ πρέπει νὰ εἶναι τόσον πολὺπλευρος, εὐρεῖα καὶ πολὺτροπος ὅσον τοῦλάχιστον καὶ ἡ ἀσκουμένη συστηματικώτατα ὑπονομευτικὴ καὶ διαλυτικὴ τὴν ὁποῖαν συναντῶμεν ὑπὸ παντοειδεῖς ἐντύπους μορφὰς καθημερινῶς, εἰς πᾶσαν στιγμὴν. Δὲν ἔχω κανέναν δισταγμὸν περὶ τοῦ ὅτι ἡ ἐκδοτικὴ διαφωτιστικὴ δρᾶσις τῆς Ἑστίας πρέπει νὰ ἐκταθῇ εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ πολιτισμοῦ, μὲ τὰ δικά μας ὁμως θεμέλια: τὴν εὐσυνείδητη ἀλήθεια καὶ τὴν ἐντιμὴ λογικότητα. Λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς τεραστίας διὰ τὰ λαϊκὰ κινήματα σημασίας τῶν μορφωμένων ἡγετικῶν στελεχῶν, ταῦτα πρέπει μὲ κάθε τρόπον νὰ ἐνισχύωνται μορφωτικὰ καὶ νὰ βοηθοῦνται διὰ τὸν ἐξοπλισμὸν των μὲ τὰ τίμια ὄπλα τῆς φωτισμένης λογικῆς καὶ πειθοῦς.

Ὅπωςδήποτε εἶναι ἀναγκαιοτάτη ἢ ἀπροκατάληπτος θεωρητική καὶ ἐπιμελής ἐπιστημονική ἐξέτασις, πλὴν τῶν λογικῶν καὶ κοινωνιολογικῶν θεμελίων, ὅλων τῶν ἐν χρήσει πρώτων ἐννοιῶν τῶν σχετικῶν μὲ τοὺς ἀποχειροβιώτους καὶ τὰς συνθήκας τῆς ζωῆς των: τοῦτο ἰδιαιτέρως διότι πολλαὶ ἐκ τῶν ἐννοιῶν τούτων, τεθεῖσαι εἰς κυκλοφορίαν πρὸ ἐνὸς ἤδη περίπου αἰῶνος καὶ εὐρέως διαδοθεῖσαι χάρις εἰς τὴν προσθήκην συναισθηματικῶν στοιχείων καὶ χρωματισμῶν, χρησιμοποιοῦνται σήμερον κοινότατα ὡς «ἐπιστημονικαί», χωρὶς προσεκτικὴν κριτικὴν ἔρευναν τοῦ ἀκριβοῦς περιεχομένου των καὶ τῶν λογικῶν συνεπειῶν των. Τὸ ἔργο βέβαια εἶναι δύσκολον, ἀλλὰ εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ ἐπιχειρηθῇ. Μία ἀπὸ τὶς δυσκολίες τοῦ εἶναι ὁ τρόπος τῆς διαπραγματεύσεως τῶν θεμάτων κατὰ τρόπον ἐπαγωγὸν καὶ προσιτὸν εἰς ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρους ὥστε νὰ συμβάλλουν εἰς τὸ ἀνέδασμα ὅσον τὸ δυνατόν εὐρύτερα τῆς γενικῆς μορφωτικῆς στάθμης, ἐκτὸς τῆς ἀναγκαιοτάτης μορφώσεως κυρίως τῶν ἡγετικῶν στελεχῶν καὶ τῶν τέκνων των.

Καὶ τὸ ἔργο τοῦτο μπορεῖ νὰ γίνῃ μὲ τὴν ἐκδοσὴ σειρᾶς μικρῶν βιβλίων καταλλήλων, τὰ ὅποια θὰ συναποτελέσουν τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ἐργατικῆς Ἑστίας σὲ κάθε, ἂν εἶναι δυνατόν, ἐργατικὸ σπίτι, ἰδίως ἐὰν ἔχῃ παιδιὰ τὰ ὅποια πηγαίνουν εἰς τὸ σχολεῖον.

Εἶμαι ὑποχρεωμένος ὁμως νὰ σταθῶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐπὶ τῆς δυνατότητος συζητήσεως περὶ ἐκδόσεων μὲ καθαρῶς πολιτικὰς κατευθύνσεις καὶ μὲ σκοπὸν μαχητικὸν διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ἐργατικῶν συμφερόντων ἀπέναντι τῶν συμφερόντων τῶν ἄλλων κοινωνικῶν τάξεων. Εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐργασίας ἔχει ἀνατεθῆ ἡ ἐποπτεία τῶν συνδικάτων ὡς καθαρῶς ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων καὶ ἡ προσπάθεια ὑπὲρ μιᾶς τακτοποιημένης ἀρμονικῆς συμβιώσεως τῶν διαφόρων παραγόντων τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς ἐντὸς μιᾶς λαϊκῆς ἐνότητος ποὺ ἀποτελεῖ τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος. Ἡ ἀποψις τῆς συσχετίσεως τοῦ συνδικαλισμοῦ μὲ τὴν μαχητικὴν ὑπεράσπισιν συμφερόντων «τάξεων» δι' ὅσους ἔχουν προσέξει τὸ περιεχόμενον καὶ τὰς λογικὰς συνεπείας τῶν ὄρων τούτων ἀποτελεῖ κήρυγμα πού, ἂν μὴ τι ἄλλο, τοῦλάχιστον δὲν περιλαμβάνεται εἰς τὴν ἀποστολὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὑπουργείου Ἐργασίας.

Είναι έξ ἄλλου ἀκριβές ὅτι ἀφθονοῦν εἰς τὸν τόπον μας τὰ συνήθη λαϊκὰ περιοδικὰ εἰς τὰ ὅποια—ὅπως ἀποδεικνύει ὁ ἀριθμὸς των καὶ ἡ κυκλοφορία των—εὐρίσκουν ψυχικὰς ἀπολαύσεις ἢ τοῦλάχιστον εὐχαρίστησιν πλατεῖα λαϊκὰ στρώματα. Ἄν προσέξωμεν ὁμως τὰ συνήθη περιεχόμενά των θὰ πεισθῶμεν ὅτι εἶναι ἀναγκαιοτάτη ἢ ἔκδοσις ἐνὸς περιοδικοῦ τῆς Ἐργατικῆς Ἑστίας ἐπαγωγοῦ μὲν ἀλλὰ οὐσιαστικὰ «ἐλληνικοῦ» καὶ εὐπρεποῦς, ἀποτεινομένου πρὸς τοὺς πολλοὺς. Πιστεύω ὅτι εἴμεθα ὅλοι σύμφωνοι εἰς τὸ ὅτι ὅλαι αἱ ψυχικαὶ καταστάσεις τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὅλα τὰ πράγματα ποῦ τὸν εὐχαριστοῦν δὲν εἶναι ἴσα σὲ ἀξία, σὲ ποιότητα εὐχαριστήσεως. Ἀκόμη, ὅτι τὸ μεγάλο πρόβλημα ποῦ ἀντιμετωπίζει ἡ Ἐργατικὴ Ἑστία εἶναι: μολονότι ἡ χαρά, ἀκόμη καὶ ἡ πικρὴ μικρὴ εὐχαρίστησι, εἶναι ἀγαθὸ πολῦτιμο καὶ ἀναγκαιοτάτο γιὰ ὅλους, ἐν τούτοις εἶναι δύσκολο ἀκόμη νὰ φθάσουν οἱ ἄνθρωποι στὸ σημεῖο νὰ μὴν εἶναι βλαβεροὶ στοὺς ἑαυτοὺς των καὶ στοὺς ἄλλους ὅταν ζητοῦν τὴν εὐχαρίστησι. Τούτων δοθέντων φθάνει ἕνα φυλλομέτρημα τῶν πλείστων ἀπὸ τὰ λαϊκὰ περιοδικὰ γιὰ νὰ δῆ κανεὶς ποίας ποιότητος εὐχαρίστησιν—θὰ ἔλεγα γαργάλισμα—συνήθως μὲ μετριότητες καὶ πολλὰς φορές μὲ χυδαιότητες δίνουν εἰς τοὺς ἀναγνώστας των. Φθάνει ἕνα φυλλομέτρημα γιὰ νὰ πεισθῆ κάθε ὄργανο ταγμένο γιὰ τὴν προαγωγή τῆς ψυχικῆς υἰείας τῶν ἐργαζομένων ὅτι ἔχει ὑποχρέωσι νὰ πρᾶσπαθήσῃ νὰ βελτιώσῃ τὴν πνευματικὴν τροφή τῶν πολλῶν, καὶ εἰς τοῦτο μπορεῖ νὰ συμβάλῃ σοβαρὰ ἢ τακτικὴ ἔκδοσις ἐνὸς λαϊκοῦ περιοδικοῦ, περιοδικοῦ ὁμως μὲ ἐπιμελῆ καὶ φωτισμένην ἐκλογὴν εὐχάριστου μὲν ἀλλὰ εὐπρεποῦς ποιότητος ὅσο καὶ εὐπροσίτου διὰ τοὺς πολλοὺς ὕλης—καὶ τοῦτο παρουσιάζει βέβαια δυσκολίαν. Ἡ ποιότης ὅπωςδήποτε τῆς πνευματικῆς τροφῆς τοῦ λαοῦ εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι ἀρίστη. Ὅσον δύσκολος καὶ ἂν εἶναι, εἶναι πάντως δυνατὸς συνδυασμὸς τῆς καλῆς ποιότητος μὲ τὸ ἐπαγωγόν. Τὴν ἐγκατάλειψι τῆς προσπαθείας λόγῳ τῶν δυσκολιῶν τὴν θεωρῶ ἀδικαιολόγητον παράλειψιν ὑπηρεσιακοῦ καθήκοντος.

Τὴν εὔρεσι καὶ ἐκλογὴ τῆς ὕλης θὰ μποροῦσε νὰ τὴν ἀναλάβῃ ἕνα ἐπιτελεῖο ἀπὸ ἐκλεκτοὺς Ἑλληνας μὲ κατάλληλη εἰδικὴ μόρφωσι καὶ πεῖρα.

Όσο για τὰ θέματα, δὲν πρέπει νὰ περιορισθοῦν εἰς τὴν πρακτικὴν τεχνικὴν μὀρφωσιν. Ἡ στενὴ τεχνικὴ μὀρφωσις συνήθως δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἀποτελεῖ ψυχαγωγίαν ἀλλὰ εἶναι τρόπον τινὰ συνέχισις τῆς ἐργασίας. Ἀπεναντίας πρέπει νὰ περιλαμβάνωνται ὅλα μὲν τὰ ἐνδιαφέροντα τοὺς πολλοὺς προβλήματα τὰ ὅποια παρουσιάζουν οἱ διάφορες ἀπόψεις — ὅπως θρησκευτικὴ, οἰκογενειακὴ, ἐκπαιδευτικὴ, οἰκονομικὴ, ἐπαγγελματικὴ, ψυχαγωγικὴ κτλ. τῆς ζωῆς τοῦ ἐργαζομένου, φθάνει νὰ παρουσιάζωνται ἐπαγωγὰ, ἀπλᾶ καὶ μὲ ἐνδιαφέρον. Πρέπει ὁμως νὰ στραφῶμεν ἰδιαιτέρως πρὸς τὰ θέματα ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς τοὺς ἠθικοὺς, διανοητικοὺς καὶ αἰσθητικοὺς τοὺς ὁποίους ἔχουν ἐτοιμάσει πνευματικὴ ἐργασία καὶ κατορθώματα αἰῶνων ἐθνικῆς ζωῆς καὶ οἱ ὅποιοι σὲ πρόσφορες μορφῆς ἤμποροῦν νὰ ἐντυπώσουν γνώσεις, νὰ δημιουργοῦν ἠθος καὶ νὰ προάγουν τὴν ψυχικὴν ὑγείαν. Εἶναι ἀσφαλῶς δυνατὸν νὰ καταστοῦν προσιτὰ εἰς πολλοὺς θέματα ἀπὸ τὰ πιὸ αἰθεροβάμονα δημιουργήματα, ποὺ τιμοῦν ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα, ἕως τὶς πιὸ ἀπλῆς καὶ πηγαῖες ἐκδηλώσεις τῆς πρακτικῆς καὶ αἰσθητικῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ μας, ἰδίως τῶν δοκιμασμένων ἀπὸ τὸν χρόνον, ὅσοι ἔφθασαν διὰ μέσου τῶν αἰῶνων καὶ ζοῦν ἀκόμη μετὰ ἡμᾶς, ὅπως οἱ λαϊκοὶ θρῦλοι, ρυθμοί, χοροί, ποίησις, τραγούδια καὶ θρησκευτικοὶ ὕμνοι, ποὺ ὅλα εἶναι βαθύτατα ριζωμένα στὴ λαϊκὴ ψυχὴ καὶ μᾶς δείχνουν ἕνα ἀσφαλῆ δρόμο γιὰ νὰ τὴν πλησιάσῃ κανεὶς καὶ νὰ τὴν συγκινήσῃ. Καὶ ἡ λογοτεχνία μας πρέπει νὰ κληθῇ νὰ ἀναλάβῃ πρωτεύοντα ρόλον στὸ ἔργο αὐτό. Πρέπει νὰ γίνῃ ἀντιληπτὴ ἢ ἀπροσμέτρητη ἀξία τῶν παραδόσεων καὶ τῆς λαϊκῆς τέχνης, ποὺ ὑπῆρξαν ἐπὶ αἰῶνας καὶ εἶναι ἄλλωστε ἀκόμη τὰ μοναδικὰ σχολεῖα τῶν λαϊκῶν στρωμάτων, ἰδίως τῆς ὑπαίθρου, γιὰ τὸ ψυχικὸ ξεκούρασμα καὶ τὴν ἠθικὴν διαμόρφωσιν τῆς ψυχῆς τοῦ λαοῦ καὶ τῶν προδιαθέσεων του, γιὰ τὴν καλλιέργειαν καὶ ζωογόνησιν τοῦ αἰσθήματος τῶν — τόσον διαφόρων ἀπὸ τὶς οἰκονομικὰς — καθ' αὐτὸ ἀνθρωπίνων ἀξιών καὶ ἰδεωδῶν, ὅπως τὰ νειᾶτα, ἡ ὁμορφιά, ἡ ἀλήθεια, τὸ δίκαιο, τὸ θάρρος, ἡ τόλμη, ἡ καλωσύνη, ἡ ἐξυπνάδα κτλ. καὶ γιὰ τὴν πρόταξιν τῶν ἠθικῶν ἀξιών — τὸ θαυματουργὸ ἐλληνικὸ φιλότιμο — ἀπὸ τὶς καθαρὰ ὀλικῆς.

Γιὰ ὅλα αὐτὰ χρειάζονται προσπάθεια συστηματική. Παράλειψις ἐνεργείας θὰ ἦτο παράβασις ὑπηρεσιακοῦ καθήκοντος. Ἐφ' ὅσον ἔχει ἀνατεθῆ ἡ εὐθύνη καὶ ἡ πρωτοβουλία στὴν Ἐργατική Ἐστία καὶ τῆς δίδονται τὰ οἰκονομικὰ μέσα, ἔχει καθῆκον νὰ χρησιμοποιήσῃ ὅλους τοὺς τρόπους μὲ σύστημα ὀδηγημένον ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη γιὰ μιὰ ὑπομονητική, εὐρεῖα, σταθερὴ καὶ ἔντονη δράσι διὰ τὸν ψυχικὸν ἐπηρρασμὸ ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρων. Καὶ ὁ ἐπηρρασμὸς αὐτός, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ξενόδουλον ἀνατρεπτικήν προπαγάνδαν, θὰ εἶναι σύμφωνος πρὸς τὸ ἀνθρωπιστικὸ καὶ ἐκπολιτιστικὸ πνεῦμα τῆς ἐθνικῆς ἐλληνικῆς παραδόσεως, ἡ ὁποία ἐθαυματούργησε διότι ἐπρόταξε τὴν ψυχικὴν ποιότητα καὶ τὰς ἠθικὰς καὶ πνευματικὰς ἀξίας ἀπὸ τὰς ὑλικὰς, ἐξετίμησε τὴν ἀξιοπρέπειαν, ἀγαθότητα καὶ ἀνδροπρεπῆ προσωπικὴν τελειότητα (ἀρετὴν) περισσότερο ἀπὸ τὸ στενόκαρδο συμφέρον καὶ τοὺς δουλικοὺς συμβιβασμοὺς διὰ ζητήματα ἀρχῶν, καὶ ἀγάπησε τὴν ἀνήσυχη καὶ εἰλικρινῆ ἐπιδίωξι τῆς ἀληθείας καὶ τῶν γνώσεων καὶ τῆς λογικῆς συνεπειᾶς τῶν ἐνεργειῶν πῶς πολὺ ἀπὸ τὴν ἄκοπο ἀποδοχὴν κάθε ἐπιβαλλομένου ἀπὸ ἄλλους «έτοιμου συστήματος» σκέψεως καὶ ζωῆς.

Μὲ λίγη προσοχὴ θὰ δοῦμε ὅτι ἡ ἐλληνικὴ ἐθνικὴ κληρονομία μᾶς προσφέρει πλούσια τὰ στοιχεῖα ψυχικῆς δράσεως, διότι δὲν ὑπῆρξε «μία παλαιὰ ἐκδήλωσις ὀφειλομένη εἰς ἰδιαίτερα περασμένα ἱστορικὰ περιστατικά», ἀλλὰ ἀποτελεῖ μὲν τὴν βασικὴν δύναμιν ποὺ ζωογονεῖ ὅλας τὰς ἀνωτέρω ἐκδηλώσεις ὁλοκλήρου τοῦ συγχρόνου πολιτισμένου κόσμου, ζῆ δὲ ἀκόμη ἔντονα εἰς τὴν ἐλληνικὴν ψυχὴν μὲ τὸ «φιλότιμο», τὴν φιλοξενία καὶ τὴν ἀγάπη τῶν συζητήσεων.

Σημ. 12. Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ κεφάλαιον Β' τῆς Αἰτιολογικῆς ἐκθέσεως τοῦ Ν. Δ/τος 671/1941 δημοσιευμένης εἰς ΦΕΚ. 383.

Ἡ ἀνάγκη ὅμως αὕτη καλῆς ὑπηρεσιακῆς συγκροτήσεως τοῦ προσωπικοῦ καὶ ἐπιτυχοῦς προσαρμογῆς εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ὑπηρεσίας γεννᾷ ὑποχρεώσεις ἐξαιρετικῆς προσοχῆς προκειμένου περὶ τοῦ Ὑ-

πουργείου Ἐργασίας, τὸ ὁποῖον ἀσχολεῖται μὲ πολυσχιδῆ, ὡς ἄνω, ζητήματα, ὄχι μόνον σοβαρὰ διὰ τὸ κοινωνικὸν μέλλον τῆς χώρας ἀλλὰ, κυρίως καθημερινῶς, τόσον ζωντανὰ ὅσον ρευστά, τόσον λεπτὰ ὅσον πολύπλοκα, τόσον ἐπείγοντα, ὅσον συνήθως ἀπαιτοῦντα πρωτοβουλίαν, ἐφ' ὅσον ταῦτα ρυθμίζονται βάσει κανόνων οἱ ὁποῖοι ὄχι μόνον εἶναι ἀσυμπλήρωτοι καὶ χωρὶς μακροχρόνιον παράδοσιν, ἀλλὰ τοῦναντίον εὐρίσκονται εἰσέτι ὑπὸ διαμόρφωσιν, ἐνῶ ἐξ ἄλλου ἀξιοῦν νὰ ἀποτελέσουν διόρθωσιν — πρὸς ἀποφυγὴν ἀνατροπῆς — τῆς ἀπὸ μακροῦ παραδεδομένης ἐννόμου τάξεως, βάσει ἀντιλήψεων ἀφ' ἐνὸς ἀνθρωπισμοῦ, τοῦ γνωρίμου ἀπὸ τὸ αἰώνιον ἑλληνικὸν πνεῦμα, καὶ ἀφ' ἐτέρου κοινωνικῆς δικαιοσύνης, ἐν τῷ μέτρῳ τῷ λογικῶς ἐπιβαλλομένῳ λόγῳ τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεξαρτήσεως τῆς ἀναπτυχθείσης ἐκ τῶν ἀποκτημάτων τοῦ νεωτέρου πνευματικοῦ καὶ ὕλικου πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἐκ ταύτης ἀναγκαίας ἀλληλεγγύης.

Οὕτω τὰ ὄργανα τοῦ Ὑπουργείου Ἐργασίας βαρύνονται μὲ ἐξαιρετικῶς λεπτὰ καὶ δύσκολα καθήκοντα. Καλοῦνται ὄχι μόνον νὰ ἐξυπηρετήσουν, κατὰ τὰς καθιερωμένας καὶ γνωστὰς μεθόδους, τὰ κεκτημένα δικαιώματα καὶ συμφέροντα, ἀλλὰ κυρίως νὰ φροντίσουν πολυτρόπως διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς θέσεως ἀνθρώπων, τῶν μηδὲν συνήθως κεκτημένων ἀποχειροβιῶτων. Ἐκ τούτου ἀκόμη διὰ τὰ ὄργανα τὰ ἀσχολούμενα μὲ τὰ ἐργατικὰ ζητήματα δὲν ἀρκεῖ μόνη νομικὴ πολυμαθία, ἢ τόσον καλῶς ἀποδίδουσα εἰς ὅλα τὰ ἄλλα τμήματα τῆς κρατικῆς μηχανῆς τὰ ἐργαζόμενα βάσει κανόνων καὶ μεθόδων καλῶς ἀπὸ μακροῦ ἐπεξεργασμένων καὶ σαφῶς ἤδη κατεστρωμένων, βοηθουμένων δὲ μεγάλως ἀπὸ τὴν πεῖραν τῆς τρεχούσης νομικῆς ζωῆς, τῆς ἀποβλεπούσης εἰς τὴν ἔννομον προστασίαν κεκτημένων συμφερόντων, ἢ ὁποῖα διεμορφώθη εἰς ἰσχυροτάτην παράδοσιν, ἐγεννήθη ὁμως ὑπὸ ἄλλους παρωχημένους κοινωνικούς, ἠθικούς καὶ πνευματικούς ὄρους καὶ σκοπούς, καὶ μαζύ των, μὲ ἄλλους τρόπους ἐπιστημονικῆς ἐργασίας καὶ πρακτικῆς δράσεως. Τὰ ἐργατικὰ ζητήματα περικλείουν καὶ θέτουν προβλήματα ἐντελῶς διάφορα ἀπὸ ὅσα οἶονδῆποτε ἄλλο νομικὸν ζήτημα τὸ ὁποῖον ἀπασχολεῖ συνήθως τοὺς νομικούς μας. Ἡ δράσις τῶν ὀργάνων τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς ἀποβλέπει εἰς νέον

εἶδος ἐννόμου ρυθμίσεως πραγματικῶν διεκδικήσεων δυναμικῶν καὶ συνήθως ἐκτὸς τῶν μόνων σεβαστῶν ἀπὸ τὴν παράδοσιν συμπεφωνημένων. Πρόκειται περὶ ἐφαρμογῆς δικαίου νεοφανοῦς, ὄχι μόνον μὲ νέας βάσεις ἀλλὰ καί, καθόσον μὲν ἔχει μέχρι τοῦδε διατυπωθῆ, μὲ κανόνας ἀκόμη ἀτελεῖς καὶ ἀσυστηματοποιήτους, καθόσον δὲ ἔχει ἐφαρμοσθῆ, μὲ κρούσματα ἐνιαχοῦ παραμορφωτικοῦ ἐπηρεασμοῦ ἀπὸ τὴν ξένην πρὸς τὰς ἀρχάς του τυπολογικὴν παράδοσιν. Ἀλλὰ συχνότατα πρόκειται καὶ περὶ δικαίου μὴ διατυπωμένου ἀκόμη εἰς κανόνας καλύπτοντας προσηκόντως πολλὰς ἐκ τῶν νέων καθ' ἑκάστην πρὸς ρύθμισιν παρουσιαζομένων περιστάσεων τῆς ἐργατικῆς ζωῆς, ὁπότε τίθεται πρόβλημα εὐρέσεως τοῦ δικαίου. Εἶναι προβλήματα ὄχι ἀπλῶς γνώσεως κανόνων ἐπεξεργασμένων ἢ χειρισμοῦ παλαιῶν νομολογιακῶν εὐρετηρίων, ἀλλὰ κυρίως ζωντανῆς συνειδήσεως ἀνθρωπίνων ἀναγκῶν, καὶ προορισμοῦ τοῦ Ὑπουργείου Ἐργασίας, ἐκδηλουμένης δὲ εἰς λύσεις, ἐκάστη τῶν ὁποίων, ἐπειδὴ πρέπει νὰ ἀποτελῆ ἐπίτευξιν τοῦ προσήκοντος εἰς τὴν εἰδικὴν περίπτωσιν μέτρου ἀνθρωπισμοῦ καὶ κοινωνικῆς δικαιοσύνης, ἀπαιτεῖ μεγάλην προσοχὴν καί, πολλάκις, τολμηρὰν ἔναντι τῆς καθιερωμένης νομικῆς παραδόσεως πρωτοβουλίαν. Ὅπισθεν τῆς ἐννοίας ταύτης καὶ τῶν πολλαπλῶν ἀπόψεών της κρύπτονται λεπτὰ καὶ κυρίως ἀποφασιστικὰ ζητήματα.

Ἀλλὰ ἡ ἐπιδίωξις μιᾶς τοιαύτης μεταβολῆς δὲν γίνεται βεβαίως χωρὶς δυσκολίας, χωρὶς ἀμφισβητήσεις, ἀντιδράσεις καὶ ἠθελημένας ἢ καλοπίστους παρεξηγήσεις, ὅπως οὔτε χωρὶς ἀναζητήσεις, δισταγμούς, δοκιμάς, ἀποτυχίας ἀκόμη καὶ ὀπισθοδρομήσεις, τὰ ὅποια πάντα αὐξάνουν τὰς δυσκολίας.

Τὰ ὄργανα ὁμῶς τοῦ Ὑπουργείου Ἐργασίας, τὰ ὅποια ὀφείλουν νὰ μετατρέπουν εἰς καθημερινὴν πραγματικότητα τὸ πρόγραμμα τούτου, πρέπει εἰς ἐκάστην περίπτωσιν νὰ προσπαθοῦν νὰ εὗρουν, νὰ ἐπεξεργασθοῦν καὶ νὰ διατυπώσουν εἰς ἐπιτυχῆ νομικὴν μορφήν, συνεπαγομένην κρατικῶς ἠγγημένην ἀναγνώρισιν, τὸ προσήκον, ὑπὸ τὰς ἰδιαιτέρας περιστάσεις, λογικὸν μέτρον κοινωνικῆς δικαιοσύνης κατὰ τρόπον ὥστε ἐκάστη λύσις νὰ ἀποτελῆ νομικὴν μορφήν κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης καὶ κοινωνικῆς δικαιοσύνης. Διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἐκπλήρωσιν τοῦ ἔργου τούτου χρειάζεται

είδικη προπαίδευσις καὶ ιδιαίτερος τρόπος τοῦ βλέπειν, αἰσθάνεσθαι καὶ κρίνειν, ἅτινα συνιστοῦν ιδιαίτερον εἶδος μορφώσεως.

Σημ. 13. Ἀπόσπασμα ἀποφάσεως ὑπ' ἀριθ. 1 τοῦ 1942 τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ν. 6097.

Ἡ σημασία τῆς λαϊκῆς τέχνης διὰ τὴν καλλιέργειαν καὶ τόνωσιν τοῦ αἰσθήματος τῶν καθ' αὐτὸ ἀνθρώπινων ἀξιῶν. Εἰσήγησις Π. Δ. Μητσοπούλου.

... «Ἡ δημιουργικὴ ἰκανότης τοῦ Μ. Καλομοίρη ἀνοίξε νέους δρόμους εἰς τὴν νεοελληνικὴν μουσικὴν γενικῶς καὶ ιδιαίτέρως τὴν θεατρικὴν. Ἐζήτησε τὴν ἔμπνευσί του εἰς τὸ δημοτικὸ τραγοῦδι καὶ τὴν νεοελληνικὴν ποίησι. Μὲ ὁδηγὸν τὸ σολωμικὸν «Κλείσε μέσα στὴν ψυχὴ σου τὴν Ἑλλάδα...» ἐπρόσεξε τὴν ἀπροσμέτρητον ἀξίαν τῶν πηγαίων καλλιτεχνικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ λαοῦ, τῶν θρύλων, τῆς ποιήσεως, τῶν χορῶν, τῶν ρυθμῶν καὶ τῶν τραγοῦδιῶν, μὲ τὰ ὁποῖα οἱ πατέρες μας ἐγλύκαναν καὶ ἐνανούρισαν τὸ βᾶρος τῆς σκυθρωπῆς καθημερινῆς πραγματικότητος καὶ ἐζήτησαν ψυχικὸ ξεκούρασμα πρὸς τὸν δρόμον τοῦ ὄνείρου καὶ τῆς ἐλπίδος, ποὺ τόσο βοηθεῖ τὴν ζωογόνησι τοῦ αἰσθήματος τῶν καθ' αὐτὸ ἀνθρώπινων ἀξιῶν. Ἡ μουσικὴ του ζητεῖ νὰ ἐκφράσῃ τὴν Ἑλλάδα τοῦ θαυματουργοῦ λαοῦ, τῶν «ἀνίδεων καὶ τῶν καλῶν ἀνθρώπων» καὶ τῆς «λεβεντιᾶς», τὰ ἔργα τοῦ ὁποίου ἐξέπληξαν πολλοὺς μορφωμένους, ὅσοι — εἴτε διότι ἀνεπτύχθησαν μὲ ἀμέσους ἐπιδράσεις ξένων πολιτισμῶν, εἴτε διότι ἠκολούθησαν μοιραίως τὸ πνεῦμα τῆς λογίας νεοελληνικῆς παραδόσεως, ἢ ὁποῖα μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν διέκοψε τὴν ἐπαφὴν μὲ τὰς ζωντανὰς καὶ δι' ἐξελίξεως αἰώνων διαμορφωθείσας, πλουσίας προεπαναστατικῶς, ἐκδηλώσεις τοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ — ἀγνοοῦσαν τὸν ψυχικὸν πλοῦτον καὶ τὰς δυνατότητας τοῦ λαοῦ μας. Ἐπῆρε καὶ ἔδωσεν ἀμοιβαίως μὲ τὸν λαὸν τέχνην, εἰς κλίμακας, ρυθμοὺς καὶ μοτίβα, ἐλληνικὴν, γεμάτην ἀπὸ τὴν ποιητικὴν πνοὴν τοῦ δημοτικοῦ θρύλου καὶ τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς παραδόσεως, ἢ ὁποῖα ἄλλωστε, συνυφασμένη μὲ τὸ θρησκευτικὸ αἶσθημα καὶ βαθύτατα ριζωμένη εἰς τὴν λαϊκὴν ψυχὴν, εἶναι ὁ μόνος ἀσφαλῆς δρόμος διὰ νὰ τὴν πλησιάσῃ κανεὶς καὶ νὰ τὴν συγκινήσῃ»...

Σημ. 14. Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν σ. 395 τοῦ βιβλίου τοῦ G. Séailles: La Philosophie du Travail. Ἰδ. σελ. 16.

Σημ. 15. Ἀπόσπασμα τῆς ἀποφάσεως 1/1950 τοῦ κατὰ τὸ ἄρθρ. 61 § 1 τοῦ Ν. 6298/1934 Τμήματος τοῦ Συμβουλίου Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων (ἰδ. καὶ ΕΕΔ 9, 217) ἐπὶ τῆς προσφυγῆς.

Μέλη: **Κ. Γκολφινόπουλος**, Ἀρεοπαγίτης, πρόεδρος, **Π. Μητσόπουλος**, Γεν. Διευθυντῆς Ὑπουργείου Ἐργασίας (εἰσηγητῆς), **Δ. Βεξανῆς**, Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου, **Κ. Χρυσανθόπουλος**, Διευθυντῆς Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων Ὑπουργείου Ἐργασίας, **Διον. Μαντζουλῖνος**, Δικηγόρος, ἀντιπρόσωπος Συνδέσμου Ἑλλήνων Βιομηχάνων, **Ι. Πατσαντζῆς**, ἀντιπρόσωπος Γενικῆς Συνομοσπονδίας Ἐργατῶν Ἑλλάδος.

Δικηγόροι: **Ι. Καποδίστριας**, **Α. Μαλαγαρδῆς**, **Ε. Ἀνδρουτσόπουλος**.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 9 παράγρ. 1 τοῦ νόμου 694 τοῦ 1937 ἠσφαλισμένοι εἰς τὰ Ταμεῖα Συντάξεως ἢ Προνοίας καὶ ἐν ἐν γένει εἰς Ὄργανισμοὺς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως τυγχάνοντες μέλη τῶν διοικητικῶν συμβουλίων ἢ ἐξελεγκτικῶν ἐπιτροπῶν, ὡς ἐκπρόσωποι τῶν ἐργαζομένων παρὰ τοῖς Ὄργανισμοῖς τούτοις, καὶ ἀπολυόμενοι τῆς θέσεώς των, ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου, κρινομένου παρὰ τοῦ Τμήματος τούτου τοῦ Συμβουλίου Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως, διὰ καταγγελίας τῆς συμβάσεως παρὰ τῶν ἐπιχειρήσεων, παρ' αἷς ἐργάζονται ὡς ἐργάται ἢ ὑπάλληλοι ἐπ' ἀντιμισθία, διατηροῦσι καὶ μετὰ τὴν ἀπόλυσίν των τὴν ιδιότητά των ὡς μελῶν τῶν ὡς ἄνω διοικητικῶν συμβουλίων ἢ ἐξελεγκτικῶν ἐπιτροπῶν μέχρι λήξεως τῆς θητείας των ἢ περατώσεως τοῦ ἐλέγχου καὶ ἀπολαμβάνουσιν, ἐκτὸς τοῦ εὐεργετήματος τούτου, καὶ τῶν περιῶν αἱ παράγραφοι 2 καὶ 3 τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου ἄλλων τοιούτων. Κατὰ δὲ τὴν παράγρ. 4 τοῦ ἄρθρου τούτου, πάντων τῶν

ὡς ἀνωτέρω εὐεργετημάτων δὲν δικαιοῦνται οἱ ἀπολυόμενοι
α) λόγῳ δικαστικῆς καταδίκης ἐπὶ ἀδικήματι ἐκ τῶν προβλεπομένων ὑπὸ τῶν ἄρθρων 22 καὶ 24 τοῦ ποιν. νόμου καὶ
β) λόγῳ σοβαρῶν παραπτωμάτων κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας των, ἱκανῶν ὅπως δικαιολογήσωσιν ἀπόλυσιν, περὶ τῆς σοβαρότητος τῶν ὁποίων καὶ ἐπομένως τοῦ ἱκανῶς δικαιολογημένου ἢ ἀναιτίου τῆς ἀπολύσεως ἀποφασίζει ὀριστικῶς, τῇ προσφυγῇ τοῦ ἀπολυθέντος ἢ τοῦ προτιθεμένου νὰ προβῇ εἰς ἀπόλυσιν ἐργοδότη, τὸ Τμῆμα τοῦτο τοῦ Συμβουλίου Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως, ἀφοῦ ἀκούσῃ τοὺς ἐνδιαφερομένους. Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν ἀλληλοσυμπληρουμένων πρὸς καθορισμὸν καὶ ἀποσαφήνισιν τῆς ἐννοίας τοῦ ἐκτεθέντος ἀποχρῶντος λόγου διατάξεων τούτων, ὡς καὶ τῆς διὰ τὸν ἀνωτέρω νόμον αἰτιολογικῆς ἐκθέσεως τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ Ἐργασίας, κατὰ τὴν ὁποίαν δι' αὐτοῦ ἐλήφθησαν μέτρα προστασίας τῶν μισθωτῶν, οἵτινες ἐν τῇ ἀσκήσει τῆς ἐμπειπιστευμένης εἰς αὐτοὺς κρατικῆς ὑπηρεσίας ὡς μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καὶ τῶν Ἐπιτροπῶν ἐλέγχου τῶν Ὄργανισμῶν Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως ἤθελον ἐκτεθῆ εἰς ἀναίτιον δίωξιν ἐκ μέρους τοῦ ἐργοδότη, συνάγεται, ὅτι τὸ Τμῆμα τοῦτο ἀρμόδιον τυγχάνει ν' ἀποφανθῇ περὶ τοῦ ἀνὰ τὰ παραπτώματα, δι' ἅτινα ἀπελύθησαν ὑπὸ τοῦ ἐργοδότη των οἱ συγκεντροῦντες τὰς ἀνωτέρω ἰδιότητος μισθωτοί, ἔλαβον χώραν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς πρὸς τὸν ἐργοδότην ὑπηρεσίας των, εἶναι σοβαρὰ καί, ὡς τοιαῦτα, δικαιολογοῦσι τὴν ἀπόλυσιν αὐτῶν, κατὰ τρόπον, ὥστε αὕτη νὰ μὴ παρίσταται ἀναίτιος, οὐχὶ δὲ καὶ περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς χωρησάσης ἄνευ συνδρομῆς παραπτωμάτων διὰ τὰ ἐκτεθέντα ἀπολύσεως τῶν εἰρημένων μισθωτῶν διὰ καταγγελίας ὑπὸ τοῦ ἐργοδότη τῆς συμβάσεως ἐργασίας.

Ὅθεν οἱ προσφεύγοντες νομίμως αἰτοῦνται διὰ τῶν ὑπὸ κρίσιν προσφυγῶν των, ἵνα τὸ Τμῆμα τοῦτο τοῦ Συμβουλίου ἀποφασίσῃ περὶ τῆς σοβαρότητος τοῦ παραπτώματος, δι' ὅπερ ἀπελύθησαν ὀριστικῶς τῆς ὑπηρεσίας των ὑπὸ τῆς καθ' ἧς αἱ προσφυγαὶ αὗται ἐργοδοτίδος, ὡς καὶ περὶ τοῦ κατὰ πόσον τοῦτο ἔλαβε χώραν ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς πρὸς αὐτὴν ὑπηρεσίας καὶ εἶναι ἱκανὸν νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἀπόλυσίν των, τὰ δὲ ἐναντία ὑπὸ τῆς ἐργοδοτίδος ὑποστηριζόμενα ἀπορριπτέα τυγχάνουσιν.

(Ἐκτίθεται περαιτέρω τὸ πραγματικὸν τῆς ὑποθέσεως).

Τὸ Τμῆμα, δεχόμενον ὡς ἀποδεικνυομένας ἐκ τοῦ δεδικασμένου τῆς προμνησθείσης ἀποφάσεως τοῦ Πενταμελοῦς Ἐφετείου Ἀθηνῶν τὰς πράξεις, δι' ἃς οἱ προσφεύγοντες κατεδικάσθησαν διὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης, ἧτις ἐδέχθη συγχρόνως ὅτι οὗτοι ἐνήργησαν ὑπὸ τὴν ρηθεῖσαν ἰδιότητα μελῶν τῆς διοικήσεως σωματείου, καὶ ἐκτιμῶν τὰς πράξεις ταύτας, εἰς τὰς ὁποίας, κατὰ τὰ ἐν ἀμέσως ἡγουμένη σκέψει ἔγγραφα τῆς κλήσεως πρὸς ἀπολογία, τῆς ἀποφάσεως τῆς ἐπιτροπῆς τῶν παραπτωμάτων τοῦ προσωπικοῦ τῆς καθ' ἧς αἱ προσφυγαὶ ἐργοδοτίδος καὶ τῆς ἀπολύσεως τῶν προσφευγόντων, ἐντοπίζονται τὰ παραπτώματα, δι' ἅτινα οὗτοι ἐκρίθησαν ἀπολυτέοι, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ προφορικῶς καὶ ἐγγράφως ἀναπτυγθέντα ὑπὸ τῶν ἐκατέρωθεν μερῶν ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τούτου, πείθεται ὅτι τὰς πράξεις ταύτας οἱ προσφεύγοντες ἐξετέλεσαν οὐχὶ ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς πρὸς τὴν ἐργοδοτίδα ὑπηρεσίας των καὶ ἐπομένως οὐχὶ ὡς ὑπάλληλοι αὐτῆς, ἀλλ' ὡς μέλη τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς,

καὶ ἐπομένως ὡς ὄργανα τοῦ ἀποτελοῦντος ἴδιον αὐθύπαρ-
κτον καὶ ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὴν ἐργοδότηδα νομικὸν πρόσωπον
τοῦ ἐνταῦθα ἐδρεύοντος Συλλόγου τῶν Ὑπαλλήλων τῆς ἐρ-
γοδότηδος ταύτης. Τοσοῦτω μᾶλλον, καθ' ὅσον τὸ περιεχό-
μενον τοῦ ὄρου «κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας» προσ-
διορίζεται δι' ἀναφορᾶς πρὸς τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐκμεταλ-
λεύσεως (Ἀπόφ. Ὑπουργοῦ Ἐργασίας 23094/1947, ΕΕΔ 6,
447)* ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὰς λόγῳ τῆς ἐκμεταλλευτικῆς ὀρ-
γανώσεως συνθήκας, ὑφ' ἃς συνήθως λαμβάνει χώραν ἢ ὑπὸ
ταύτης χρήσις τῶν ἐκμισθουμένων πρὸς αὐτὴν ἐργατικῶν
δυνάμεων (ΦΕΚ 511/1939 ἰδίως σ.σ. 3317, 3325, Γ. καὶ
3329, Β, 1, β' καὶ 2, α)**. Εἰς τὰς ὑπὸ ἐκτίμησιν ὁμως περι-
πτώσεις κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὑπὸ τῶν προσφευγόντων
διαπραχθεισῶν ὑπὸ τὴν ιδιότητα αὐτῶν ὡς μελῶν τῆς ἀνε-
ξαρτήτου ἀπὸ τοῦ ἐργοδότη διοικήσεως τοῦ σωματείου αὐ-
τῶν κολασίμων πράξεων, διακόπτεται, ἰδίως κατὰ τὴν ἔκ-
φρασιν γνώμης διὰ τοῦ τύπου, ἢ χαρακτηρίζουσα τὴν ἐκτέ-
λεσιν ὑπηρεσίας συμβατικῶς συνομολογουμένη καὶ ὑπὸ τῆς
ὀργανώσεως καὶ τῶν κανονισμῶν προβλεπομένη συνέπεια τῆς
θελήσεως τοῦ ἐκμισθωτοῦ πρὸς τὴν θέλησιν τοῦ ἐργοδότη,
δι' ὅπερ αἱ τοιαῦται πράξεις, μὴ συντρέχοντος τοῦ ὑπὸ τοῦ
νόμου προβλεπομένου καὶ στενῶς ἐρμηνευτέου στοιχείου τῆς
τελέσεως αὐτῶν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν ὑπηρεσίας, δὲν συνιστῶ-
σιν ἱκανῶς ἀποχρῶντα λόγον, ἥτοι σοβαρὸν παράπτωμα κατὰ
τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὑπηρεσίας των, ἱκανὸν νὰ δικαιολογήσῃ
τὴν ὑπὸ τῆς καθ' ἧς αἱ προσφυγαὶ ἀπόλυσιν τῶν προσφευ-
γόντων, κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀρθροῦ 9 παράγρ. 1 καὶ 4
τοῦ νόμου 694 τοῦ 1937 (Ἐφ. Κ. 196).

* ἄνωτ. σημ. (¹).

** ἄνωτ. σημ. (²).

Σημ. 16. Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Διακήρυξιν τῶν Ἀρχῶν τοῦ Ἑργατικοῦ Δικαίου (Φ.Ε.Κ. 511/1939). Ἡ Κοινωνικὴ Δικαιοσύνη καὶ τὸ Ἑργατικὸν Δίκαιον.

... Βασικὸν αἶτημα ρυθμίσεως τῶν συγχρόνων κοινωνικῶν σχέσεων: Παροχὴ κοινωνικῆς ἐγγυήσεως πρὸς τὴν συμμετοχὴν ἐκάστου εἰς τὰ ἀγαθὰ τῆς ζωῆς, 1ον) κατ' ἀρχήν, ὅση ἀπαιτεῖται πρὸς συντήρησιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς ἀξίας τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος κατὰ τὸ μέτρον τῶν συνθηκῶν ἐκ τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεξαρτήσεως καί, 2ον) εἰδικώτερον, ὅση ἀναλογεῖ κατὰ τὴν συμβολὴν ἐκάστου εἰς τὸ κοινωνικὸν ἔργον. Τὸ αἶτημα τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ περιεχόμενον τῆς Κοινωνικῆς Δικαιοσύνης. Αὕτη εἶναι «συλλογικὴ πεποίθησις» ὑπὸ διαμόρφωσιν, ὀφειλομένη εἰς τὴν ἀντίληψιν τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεξαρτήσεως. Εἶναι προῖον τῆς ἀλληλεξαρτήσεως ταύτης, βάσεως τῆς συγχρόνου κοινωνικῆς, ὕλικῆς καὶ πνευματικῆς πραγματικότητος, καὶ συγχρόνως στοιχεῖον διαμορφώσεως αὐτῆς. Ἐκπορεύεται ἀπὸ τὴν προοδεύουσαν κοινωνικὴν ζωὴν, ἀλλ' ὑπερβαίνουσα αὐτὴν ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ τὴν διαμορφώσῃ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς ἀξίας καὶ τῶν σκοπῶν τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι ἀπαύγασμα τῆς ἀνθρωπίνης ἀλληλεγγύης — ἣτις εἶναι ἡ οὐσία τῆς προοδεύουσας πραγματικότητος — κατευθυνόμενον πρὸς αὐξουσαν βελτίωσιν τῆς πραγματικότητος ταύτης. Καὶ ὁ ἀσφαλέστερος δρόμος πρὸς τὰ ἰδανικὰ εἶναι ὁ διὰ τῆς πραγματικότητος ὁδηγῶν.

Ὅθεν ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη δὲν πρέπει νὰ γίνεται ἀντιληπτὴ ὡς μακρυνόν, ἀφηρημένον, στατικὸν ἰδανικόν. Πνευματικὸν καθίζημα τῆς κοινῆς πείρας καὶ ἔκφρασις τῆς σημερινῆς ἐν ἀλληλεξαρτήσῃ ἀναπτυσσομένης κοινωνικῆς ζωῆς, δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς μία ἐξαιρετικὴ κατάστασις σχέ-

σεων ἢ ὁποῖα ἴσως πραγματοποιηθῆ εἰς τὸ μέλλον μὲ ἀνατροπὰς. Πρέπει νὰ ἀποτελῆ πρόγραμμα τῆς καθημερινῆς ζωῆς, τὸ ὁποῖον καὶ νὰ πραγματοποιῆται καθ' ὅσον καθίσταται δυνατόν ἐκ τῶν περιστάσεων τῆς ζωῆς. Τοῦτο θὰ γίνεται τοσοῦτον εὐκολώτερον ὅσον αὕτη, ἐνισχυομένη ὡς «κοινὴ συνείδησις», θὰ διεισδύῃ περισσότερο εἰς τὰς ἀτομικὰς συνειδήσεις τῶν ἐνεργούντων ἀτόμων καὶ θὰ ζῆ ἐντὸς αὐτῶν. Ὁ τελικὸς σκοπὸς αὐτῆς εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἢ ἀκόμη ἢ κοινωνία, καθ' ὃ μέτρον ἢ λέξις αὕτη σημαίνει ἀλληλέγγυα, συμβιοῦντα πρόσωπα, καὶ ἀποβλέπει εἰς ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλύτερον ἀριθμὸν αὐτῶν. Δεχόμενοι τὸν προμνησθέντα θεμελιώδη τύπον τῆς ἀνθρωπίνης ἐξελίξεως ὡς ὀρθόν, πιστεύομεν ὅτι ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη ἀνταποκρίνεται εἰς ἓν ἀνθρώπινον δίκαιον πολιτισμοῦ ἐξυπηρετοῦν τὴν τόνωσιν τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης, τὴν πρόοδον τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἀτόμων καὶ τὴν διευκόλυνσιν τῆς ἐκπολιτιστικῆς ἀπασχολήσεως αὐτῶν.

Προσπάθεια νομικῆς ἐκφράσεως τῆς Κοινωνικῆς Δικαιοσύνης πρὸς πραγμάτων αὐτῆς, ἀφορῶσα τοὺς ἀποζῶντας ἀπὸ ἐξηρτημένην ἐργασίαν, εἶναι τὸ Ἐργατικὸν Δίκαιον. Τοῦτο, βασιζόμενον εἰς τὴν κοινωνικὴν πραγματικότητα, ζητεῖ νὰ ἐπιτύχῃ λογικὴν τακτοποίησιν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ἀνταποκρινομένην εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς Κοινωνικῆς Δικαιοσύνης. Τὸ Ἐργατικὸν Δίκαιον εἶναι ἀρχὴ πραγματοποιήσεως τῶν συνεπειῶν τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεξαρτήσεως...

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Α΄ ΜΕΡΟΥΣ

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ 1 - 15

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΩΝ ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΕΙΜΕΝΗΝ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΝ

ΑΝΤΙ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ—ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ 19 - 28

§ 1. Ἀπόλυσις μελῶν τῆς Διοικήσεως Ὁργανισμοῦ Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως (19). — § 2. Προσφυγή καὶ ἀπόψεις τῶν ἀπολυθέντων (20). — § 3. Ἀπόψεις ἐργοδότη (23). — § 4. Ἡ ποινικὴ ἀπόφασις (25). — § 5. Ζητήματα (27).

ΚΕΦ. Α΄. — Ο ΝΟΜΟΣ 694/1937 ΚΑΙ Ο ΑΠΟΧΡΩΝ ΛΟΓΟΣ
ΑΠΟΛΥΣΕΩΣ 29 - 54

§ 1. Αἱ βασικαὶ ἀρχαὶ τοῦ νόμου (29). — § 2. Ἡ προστασία τοῦ νόμου (30). — § 3. Ὁ προσδιορισμὸς τοῦ ἀποχρῶντος λόγου ἀπολύσεως (31). — § 4. Ἡ προστασία εἶναι ἀδιαίρετος (34). — § 5. Αἱ διάφοροι παράγραφοι ἀλληλοσυμπληροῦνται (35). — § 6. Προστασία χαρακτῆρος δημοσίου δικαίου (38). — § 7. Ἡ κοινωνικὴ ἀσφάλισις ἀποσυγκεντρωμένη κρατικὴ διοίκησις (40). — § 8. Τὸ Ταμεῖον Συντάξεων κατὰ νόμον 2868 (43). — § 9. Λόγοι θεσπίσεως τοῦ ν. 694 (49). — § 10. Πότε ἐκπίπτουν οἱ ἐκπρόσωποι τῶν ἠσφαλισμένων (50). — § 11. Ἡ ἀνεξαρτησία τῶν ὀργάνων τῆς κρατικῆς διοικήσεως (52). — § 12. Ὁ ὅρος «ἐκτέλεσις ὑπηρεσίας» στενῶς ἐρμηνευτέος (52). — § 13. Ἡ προστασία ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ περιεχομένου τοῦ ὅρου «ἐκτέλεσις ὑπηρεσίας» (54).

ΚΕΦ. Β΄. — Η ΕΚΤΕΛΕΣΙΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ 55 - 90

§ 1. Ἐκτέλεσις ὑπηρεσίας καὶ ἐκμετάλλευσις (55). — § 2. Καθορισμὸς τῶν πράξεων ἐκτελέσεως ὑπηρεσίας (56). — § 3. Αἱ πράξεις ἐκτὸς ὑπηρεσίας καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ συνεταιρίζεσθαι (58). — § 4. Αἱ ὑπὸ κρίσιν πράξεις ἐγένοντο ἐκτὸς ὑπηρεσίας (62). — § 5. Ἰδιαιτέροι λόγοι καὶ ὄχι ἀσυδοσία (66). — § 6. Ὁ ἐπαγγελματικὸς κίνδυνος ἀμετροπείας (68). — § 7. Ἐνδείκνυται ἐπιείκεια (70). — § 8. Πολιτικὴ καὶ προπαγάνδα (73). — § 9. Ἔργασια καὶ συναλλαγαι (77). — § 10. Ἡ 98η Σύμβασις

τῆς Γενεῦσης (80). — § 11. Ὅχι ἐπαναλήψεις ἀλλὰ προσθήκαι (86). — § 12. Καλαὶ πράξεις καὶ παρεξηγήσεις (87).

ΚΕΦ. Γ'. — ΤΟ ΔΕΔΙΚΑΣΜΕΝΟΝ ΚΑΙ Η ΛΟΓΙΚΗ 91-114

§ 1. Δύο διαπιστώσεις ἐκ δεδικασμένου (91) — § 2. Ἀναγωγή εἰς κοινὸν ὄρον (93). — § 3 Σκοπιμότης καὶ αἰτιότης (97). — § 4. Περὶ τοῦ λογικῶς προτακτέου (101). — § 5 Περὶ τοῦ ἀξιολογικῶς προτακτέου (103). — § 6. Κρίσις διοικητικῆ, ὄχι ποινικῆ (108) — § 7. Νέα κρατικὴ δίωξις παράνομος (110).

ΚΕΦ. Δ'. ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ . . . 115-135

§ 1. Αἱ βασικαὶ ἀρχαὶ τοῦ Ἑργατικοῦ Δικαίου (115). — § 2. Ἐξήγησις γενέσεως τῶν βασικῶν ἀρχῶν (123). — § 3. Ἡ δίωξις τοῦ κακοῦ διὰ τοῦ κακοῦ (131). — Παράγραφος περιττὴ περὶ βελτιώσεως τῶν ἀνθρωπίνων καὶ ἁμαρτιῶν (133).

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ 136

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ 142

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Σημ. 1. — Τὸ κείμενον τοῦ ἀρθρου 9 τοῦ Ἀναγκ. Νόμου ὑπ' ἀριθ. 694/1937 (196) 147

Σημ. 2. — Ἀπόσπασμα ἀπὸ Εἰσήγησιν πρὸς τὴν Δευτεροβάθμιον Ἐπιτροπὴν Θεάτρου περὶ τῆς «ἀνηθίκου κοινωνικῆς συμπεριφορᾶς» κατὰ ν. 329/1936 148-152
 Συμπεριφορὰ καὶ παράγοντες αὐτῆς (149). — Αἱ κρίσεις περὶ συμπεριφορᾶς (150). — Ὁ χαρακτήρ (151).

Σημ. 3. — Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν Αἰτιολογικὴν ἔκθεσιν τοῦ Δ/τος «περὶ Δικονομίας τῶν Ἀσφαλιστικῶν Δικαστηρίων» (Φ.Ε.Κ. 511/1939) 152
 Δημόσια δικαιώματα (152).

Σημ. 4. — α) Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν Αἰτιολογικὴν ἔκθεσιν τοῦ ἀ.ν. 1495/1938 (161) 152-155
 Ἰδιωτικὴ καὶ Κοινωνικὴ Ἀσφάλισις (153). — Ἐξέλιξις Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως (154). — Νομικὰ Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (155).

β) Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ Κεφάλαιον Γ' τῆς Αἰτιολογικῆς ἔκθεσεως τοῦ Ν.Δ τος 671/1941 (Φ.Ε.Κ. 383 τ. Α' σ. 2039) . . . 156
 Νομικὰ Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (156).

- γ) Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ βιβλίον «Περὶ τὰ Θεμέλια τῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως» κεφάλαιον Ε' σελ. 113 καὶ ἐπ. . . . 156-157
 Δημόσια Δικαιώματα (156).—Ἡ Κοινωνικὴ Ἀσφάλις κρατικὴ ὑπόθεσις (157).
- Σημ. 5.** — Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ὑπ' ἀριθ. 19504 τῆς 11.7.43 Ἐγκύκλιον τοῦ Ὑπουργείου Ἐργασίας. 157-171
 Ἀντιμετώπισις συνεπειῶν ἐξαρτήσεως (158).—Ἐξάρτησις, ἢ ὑποταγὴ, σημαίνει ἀβεβαιότητα (159).—Τὸ Ἐργατικὸν Δίκαιον κατὰ τῆς ἀβεβαιότητος (160). Ὁ τρόπος ἐξυπηρετήσεως θετικὸν στοιχεῖον (161).—Τί σημαίνει ὑποχρεωτικὴ ἀσφάλις (162) — Μόρφωσις καὶ συγκρότησις ὑπηρεσιακῆ (163).—Ὁ τρόπος διαπραγματεύσεως ἐνὸς θέματος (164).—Προσωπικαὶ ἐντυπώσεις ἀντὶ ἐτοιμῶν γνώσεων (165) — Ἡ σαφήνεια εἶναι ἡ ἐντιμότης τοῦ στοχασμοῦ (166).—Σχέδιον, τάξις, συντομία, κυριολεξία (167).—Ἠθικὴ εὐαισθησία καὶ θάρρος γνώμης (168) — Οἱ ὀργανισμοὶ εἶναι ὑπὸ παρατήρησιν (169).—Ἡ ἐμπειρικὴ περιγραφικὴ μέθοδος (170).— Πάντες δύνανται καὶ πρέπει νὰ ἔχουν γνώμην (171).
- Σημ. 6.** — Αἰτιολογικὴ ἔκθεσις Ἀν. Νόμου 591/1937 «Περὶ μέτρων ἐξυγιάνσεως τῶν Ὄργανισμῶν Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων». 171-178
 Τὰ Οἰκονομικὰ τῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως (172).—Ἡ στατιστικὴ ὀργανώνει τὴν κοινωνικὴν πείραν (173).—Ὁ νόμος τῶν μεγάλων ἀριθμῶν (174).—Ἀναλογισμοὶ καὶ Κοινωνικὴ σκοπιμότης (175).—Ἡ ἀνάπτυξις τῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως (176).—Ἡ ἐξυγιάνσις ἀπαιτεῖ ἀναλογισμοὺς (177).
- Σημ. 7.** — Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ὑπ' ἀριθ. 23094/1947 Ἀπόφασιν τοῦ Ὑπουργείου Ἐργασίας. 178-181
 Ἐπιχειρήσις καὶ ἐκμετάλλευσις (178).—Ἡ ἔννοια τῆς ἐπιχειρήσεως (179) — Ἡ ἔννοια τῆς ἐκμεταλλεύσεως (180).—Ἐργοδότης εἶναι ἡ ἐκμετάλλευσις (181).
- Σημ. 8.** — Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴν Αἰτιολογικὴν ἔκθεσιν τοῦ Βασ. Δίτου «περὶ Δικονομίας τῶν Ἀσφαλιστικῶν Δικαστηρίων» (Φ.Ε.Κ. 511/1939). Ἡ σχέσις ἐξηρητημένης ἐργασίας 181-196
 α) Κεφ. Γ' (σελ. 3331 καὶ ἐπόμε.) 181-190
 Ρωμαϊκὴ ρύθμισις καὶ πραγματικὴ κατάστασις (182).—Ἡ οἰκονομικὴ ἐξάρτησις τοῦ μισθωτοῦ (183).—Ἐργατικαὶ δυνάμεις εἶναι ὁ ἄνθρωπος (184).—Ἡ ἐκμετάλλευσις ὀργάνωσις αὐταρχικὴ (185).—Ἀναπόφευκτος ὑποταγὴ καὶ ἐξάρτησις (186).—Περιπτώσεις προσωπικῆς ἐξουσιάσεως (187) — Οἰκονομικὴ καὶ νομικὴ ἐξάρτησις (188).—Χαρακτηριστικὴ ἢ προσωπικὴ ἐξάρτησις (189).—Περιεχόμενον προσωπικῆς ἐξαρτήσεως (190).
 β) Κεφάλαιον Ζ' (Φ.Ε.Κ. 1939 σελ. 3325) 191
 Αἱ βασικαὶ ἀρχαὶ τοῦ Ἐργατικοῦ Δικαίου (191).—Ἐργατ. Δίκαιον καὶ Κοινων. Δικαιοσύνη (193) — Διαφοραὶ Ἐργατικοῦ ἀπὸ Ἐνοχικόν (194).—Ὁ τύπος τῆς ἐξηρητημένης ἐργασίας (196).
- Σημ. 9.** — Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν σελ. 110 κ.ἐπ. τοῦ βιβλίου «Περὶ

τὰ Θεμέλια τῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως	197
Βελτίωσις κακῆς καταστάσεως (197).	
Σημ. 10. Ἐγκύκλιος 25056 τῆς 27.7.1943	198-203
Ἡ μοῖρα τοῦ κρατικοῦ ὑπαλλήλου (198). — Λεπτὰ καθήκοντα καὶ προσπάθειαι (199) — «Προσέξατε τὸν ἄνθρωπον» (201) — Τὸ φέριμο τῶν ὀργάνων Κοινων. Πολιτικῆς (202). — Συγκέντρωσις ἢ ἀποκέντρωσις (203).	
Σημ. 11. — Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὰ Πρακτικὰ τῶν συζητήσεων τοῦ Δ.Σ. τῆς «Ἐργατικῆς Ἑστίας» τῆς 7.4.47	204-220
Ἡ διαφώτισις τῶν ἐργαζομένων (204). — Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ὑπουργείου Ἐργασίας (205). — Κατάταξις τῶν μέτρων Κοιν. Πολιτικῆς (206). — Ἡ κοινωνικὴ συμπεριφορὰ (207). — Προδιάθεσις καὶ ἀξίαι (208). — Προπαγάνδα καὶ ἀγγιτάτσια (210). — Ὁ ἐπηρεασμὸς τῶν πολλῶν (212). — Τὸ ἀντιφάρμακον τῆς προπαγάνδας (213) — Διαφωτισμὸς καὶ ψυχικὴ τόνωσις (214). — Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ ἐργατικοῦ σπιτιοῦ (215). — Ἀνάγκη ἀρίστης πνευματικῆς τροφῆς (216). — Οἱ ἐλληνικοὶ πνευματικοὶ θησαυροὶ (217) — Ἀνάγκη διαφωτιστικῆς δράσεως (218).	
Σημ. 12. — Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ κεφ. Β' τῆς Αἰτιολογικῆς ἐκθέσεως τοῦ ν.δ. 671/1941 δημοσιευθείσης εἰς Φ.Ε.Κ. 383	218-221
Ποιότης τοῦ προσωπικοῦ καὶ ἀπόδοσις (219). — Τὸ ἔργον τῶν ὀργάνων Κοινωνικῆς Πολιτικῆς (220).	
Σημ. 13. — Ἀπόσπασμα Ἀποφάσεως ὑπ' ἀριθ. 1 τοῦ 1942 τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ν. 6097	221
Ἡ σημασία τῆς λαϊκῆς τέχνης (221). — Λαϊκὴ τέχνη καὶ ἀνθρώπιναι ἀξίαι (221).	
Σημ. 14. — Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ βιβλίον « <i>La Philosophie du Travail</i> » τοῦ G. Séailles	222
Σημ. 15. — Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν Ἀπόφασιν 1/1950 τοῦ Τμήματος τοῦ Συμβουλίου Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων ἐπὶ τῆς προσφυγῆς περὶ τῆς ὁποίας ἢ κατὰ τὰ προηγούμενα (κεφ. Α' - Δ') εἰσήγησις .	222
Σημ. 16. — Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Διακήρυξιν τῶν Ἀρχῶν τοῦ Ἐργατικοῦ Δικαίου (Φ.Ε.Κ., 511/1939). Ἡ Κοινωνικὴ Δικαιοσύνη καὶ τὸ Ἐργατικὸν Δίκαιον	226

**ΤΑ <ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΕΩΣ>
ΤΟΥ ΠΑΝΟΥ Δ. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΥ ΕΤΥΠΩΘΗΣΑΝ
ΤΟΝ ΙΟΥΛΙΟΝ ΤΟΥ 1950 ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ
<ΑΛΦΑ> Ι. Μ. ΣΚΑΖΙΚΗ ΕΙΣ ΤΑ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ
ΤΗΣ <ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΔΟΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ>
Α. Ε. (ΑΘΗΝΑΙ, ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ 44)**

ΑΡΧΕΙΑ
ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ